

Foromady e Melal
Lx

Pannonia Books
2 Spadina Road
Toronto 4, Canada

ÉLŐ KÖNYVEK
*
MAGYAR KLASSZIKUSOK

AZ ELŐSZÓT ÍRTA
GRÓF KLEBELSBERG KUNO

ÉLŐ KÖNYVEK
*
MAGYAR KLASSZIKUSOK

XVI. KÖTET

A BEVEZETÉSEKET IRTÁK

Ambrus Zoltán	Kapi Béla	Radó Antal
Baltazar Dezső	Kéky Lajos	Rákosi Jenő
Berzeviczy Albert	Kozma Andor	Ravasz László
Császár Elemér	Lányi József	Sajó Sándor
Dézi Lajos	Négyesy László	Szász Károly
Galamb Sándor	Pekár Gyula	Tordai Ányos
Hevesi Sándor	Pintér Jenő	Vargha Gyula
	Voinovich Géza	

A KISFALUDY-TÁRSASÁG
MEGBIZÁSÁBÓL KIADJA
A FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPESTEN

VÖRÖSMARTY MIHÁLY
MUNKÁI

NEGYEDIK KÖTET
DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK

A KISFALUDY-TÁRSASÁG
MEGBIZÁSÁBÓL KIADJA
A FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPESTEN

PH
3132
K5
köt. 16

Nyomatott finom tamentes pehelykönnyű
papiroson a Franklin-Társulat betűivel.

1090144

DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK

A FÁTYOL TITKAI

Vígjáték öt felvonásban

1834.

SZEMÉLYEK.

LIGETI, gazdag földesúr.

VILMA, leánya.

HANGAI.

RIGÓ,

GUTA,

KACZOR,

} távolról jött ifjak.

KATICA, Ligeti testvére.

LIDI, Vilma szobaleánya.

CsÍSZÁR.

EGY INAS.

PARASZTOK, NÉP.

Történethely: Pest és környéke.

ELSŐ FELVONÁS.

(Városligeti halom.)

HANGAI (*olvasva jő*). «Ki látta, hogy pók önhálósival
Magát kötötte volna meg? de a
Szegény bogár, mely drága selymet ad,
Sírt sző magának s halni elbukik,
Eléjövendő mint gubó s utóbb is
Csak pille lesz belőle! hogy megint
Meghaljon, — annyiszor egy kis életért!
Ilyen szegény bogár az ember is,
Midőn szerelmes. Oh a szerelem
Édes, de bódít ; ront szívet, fejet
És részegítőbb, mint a bor hatalma.
Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább, mint szeressen ;
Mert ami szépet álmódott, magáé,
De a szerelmen kettő osztozik.»
Bölcsen, dicsőn! oh könyv, én tégedet
Aranyba kötlek jó tanácsodért.
Alunni inkább, mint szeretve élni,
Ez a titok, melyet most felfödék.
És mintha máris bűvét érzem,
Pillámon ónként súlyos szender ül.
Mindenható álm veszen körül.
Fogadjatok be lombok árnyai,
Virító pázsit, vedd meg ágyamat,
S jó éjszakát bohóság — szerelem! (*El.*)

VILMA, LIDI (jönnek violát szedegetve).

VILMA. Hogy' tetszik az neked, Lidi, hogy mi, mint
valami falusi leánykák, itt ennek a híres-neves Pest
városának erdejében violát szedegetünk?

LIDI. Hogy' tetszik! Az nekem igen is jól tetszik, addig legalább nem teszünk egyebet; nem halljuk az öreg bácsi oktatását; nem a jó Katica rágalmozó szavát.

VILMA. Nem valami pásztori élet-e ez?

LIDI (*nevetve*). Pásztori? No de mivel a kisasszonynak úgy tetszik, legyen pásztori: hanem az bizonyos, ha valami finom úr meglátna bennünket, azt mondaná: kegyetlenek vagyunk, mert testvéreinket tépjük.

VILMA. Oh, oh!

LIDI. Talán nem? Hiszen mi éppoly gyengék s ártatlanok vagyunk, mint ez a kis ibolya, mely ide a bokor megé büjt s melyet én tüstént leszakasztok.

VILMA. Úgy hát inkább ne is szakaszd le, Lidi.

LIDI. Miért ne szakasztanám? Ihol ni, mely szép, mily gyönyörűen csillog benne a harmat, mint egy kis drága gyöngy.

VILMA. Lásd, lásd, most egy ártatlanságot téptél el s amit te elég együgyű valál harmatnak mondani, az nem egyéb könnyűnél, mellyel romlását siratja. Valóban, Lidi, ez nekünk szomorú dicséret. Gyenge és ártatlan, igen gyarló társak. Ekként csak addig tarthat ártatlanságunk, míg gyengességünk védelmezheti, vagyis míg azt valaki nem méltóztatik leszakasztani, hogy azután mint ideig-óraig virító bokréta ablakán vagy ha igen nagy a szerencse, kebelén hervadjunk. S épen a viola! még tövis sincs, hogy a durva-mohón közelítőt illendőségre szoktassa. Nem, nem, Lidi! ha már virágról van szó, hasonlítsunk inkább a kevély tövises rózsához, annak illataihoz legalább fegyverei vannak. De íne! megszedtük a sok szép virágot, Lidi, s most nincs, kinek adjuk. A láthatár igen szomorú, csak egy férfialak sem mutatkozik rajta.

LIDI. Istenem! már a nagy szerencsétlenség.

VILMA. Ami büszke hódítóinkat ma valamely szigorú foglalatosság tartja honn, hogy csak egyet sem látni közülök.

LIDI. Ah! oda vagyunk!

VILMA. Mi lelt, Lidi?

LIDI. Hát nem látja a kisasszony, hogy onnan a tó felől egy ifjú jön?

VILMA. Az már rettenetes volna.

LIDI. Hogy innen jobbról is bukkanik ki egy.

VILMA. Mit mondasz!

LIDI. Igazán! mi egy kicsit ok nélkül is panaszkodunk a férfiak távolléte ellen. Most már annyi lesz, mint a fűszál. Még szerencse, ha menekedhetünk.

VILMA. Jer, Lidi, jer, rejtezzünk a bokrok közé; szemközt jön egy deli úr s már ez a harmadik. S mintha összebeszéltek volna, mindnyájan e kis dombhoz tartanak. Jer, lessük ki őket s a legérdemesbik jutalmat nyer tőlünk.

LIDI. Édes uraim, ne gondolják aztán, hogy ezt kíváncsiságból tesszük, éppen nem; csak egy kicsint hallgatózni akarunk.

VILMA. Jer, jer, ne csevegj: mert itt érnek. *(El.)*

GUTA, RIGÓ, KACZOR (jönnek egymás után).

RIGÓ *(felkiáltva)*. Kit látnak szemeim?

GUTA. Rigó barátom! háromszázhatvanöt napja, hogy nem láttalak.

KACZOR *(jó s megáll)*. Fergeteg és zápor!

RIGÓ. Szervusz, Kaczor.

GUTA. Milliom! hisz ez Kaczor.

RIGÓ. Kaczor, Isten hozott!

KACZOR. De titeket hozott Isten.

GUTA. Ohó! hiszen csak te sem ördög lábán jöttél.

KACZOR. Mikor azt mondom, titeket hozott Isten, azt akarom mondani, hogy én már két hét óta pesti lakos vagyok.

GUTA. A mennykőbe is! hisz én már több mint három hete vagyok Pesten.

RIGÓ. S én csaknem egy hónapja.

KACZOR. Csodálatos! annyi idő óta most találkozunk először s éppen mintha fergeteget jönnénk támasztani, itt e pusztá dombon.

GUTA. Haha! te most is csak a régi vagy, Kaczor,

furcsa és jókedvű; de, Rigó pajtás, téged egy kicsint megszűrt az idő, talán a szent házasság igájában izzadsz?

RIGÓ. Mi jut eszedbe! s aztán oly hájfejű csak nem lehetek, mint te.

GUTA. Oh, barátim, azt a jó levegő teszi; semmi egyéb, mint a jó levegő. Nekünk a felföldön, tudjátok, excellens levegőnk van, de semmi egyébünk. Hanem ami első és fődolog, meddig mulattok Pesten?

RIGÓ. Én vagy egy hónapot kénytelen vagyok itt tölteni.

GUTA. Én itt mulatok, míg a lóverseny tart.

KACZOR. És az állatmutatás —

GUTA. Reményilem, téged is ott talállak?

KACZOR. Igen, hogy lássalak. Hanem halljátok-e, ez nagyon fölségesen van: mert én is itt mulatok vagy egy hónapig s mivel mint Macbeth boszorkányai itt e pusztá dombon oly véletlenül találkozánk, nem volna-e méltó tervről gondolkodni, mellyel találkozásunkat örökre nevezetessé tegyük?

GUTA. Mennyei gondolat!

RIGÓ. Hát mitevők legyünk?

KACZOR. Legelőször is nevezzük ezen halmot szerencsedombnak, mivel merényeink terve itt született s itt is fog, ha javaljátok, kifejleni.

GUTA. Az nem volna rossz ötlet.

RIGÓ. Tovább! tovább!

KACZOR. Tovább? Hisz a többiben bölcsességek után reménylenék. Gondoljatok ki valamit, mi a mondott célnak megfelel.

GUTA. Én még eddig mit sem gondolék s általában amennyire lehet, őrizkedem a gondolkodástól: mert fejfájást okoz. Hanem végezzetek s én nem mondok ellent.

RIGÓ. Nem, nem! úgy nem szabad; te csak a könnyebb végét fognád. Ha jól értem Kaczor barátunkat, azt akarja, hogy mindenikünk mondjon egy tervet s a három közül azt kövessük, mely legcélravezetőbb.

KACZOR. Mindenesetre. S hogy a dolognak módját s alakját is megadjuk, legelőbb is, Rigó barátom, állj fel erre a törzsökre s onnan szavald el érzeményidet.

GUTA. Igen, igen, Rigó! te valaha hangosan mondtad el leckédet; hágy fel és halljuk!

RIGÓ (*vonakodva*). Ne bohózzatok.

GUTA és KACZOR (*megfogják s felemelik*). Meg kell lenni!

RIGÓ. Már mivel ilyen szépen kértek, Isten neki! (*Félre.*) Várjatok, majd lelketekre szólok.

KACZOR. Valóságos útmutató! Csak ujját kellene kinyujtani.

GUTA. S hogy mosolyog, mint felfordult szekerénél a fazekas.

KACZOR. Gondolkodik.

GUTA. Szinte elfeketül bele.

KACZOR. Bizonyosan igen fekete gondolatokkal küzdök.

RIGÓ. Nos, hallotok?

KACZOR. Nyílt fülek vagyunk.

RIGÓ. Vastag füleknek szólok és azért

Jó vastagon. Ha tervet kérdetek,

Hogyan lehessen jobban élnetek,

S híressé tenni a találkozást :

Jobbuljatok meg. Nemcsak a pohár

S leányszáj csókja, melyben vétetni szoktok;

Nem a zabálás s kocka s kártya mellett

Átvirrogatva töltött drága éj

Csupán hibátok; ez mind tűrhető.

Ti bűnösök valátok, már mikor

Apátok először iskolába küldött:

Kószák, henyék s azért tudatlanok

Mind e napig s haszonvehetlenek;

Miért is tervem: újra kezdnetek

A rosszul végzett iskolák sorát,

Én mint a vessző hátul kullogok majd,

S ütlek, javítlak, míg csak bennetek tart.

Hogy' tetszik? Mondjon jobbat, aki tud.

KACZOR. Ki hitte volna, hogy sovány pók ily vastag szálát ereszt?

GUTA. Ha nyakába kerítenők, bizonyosan megfúlna rajta. No ez nekünk szépen befizetett.

KACZOR. Halljuk, halljuk!

RIGÓ. De tréfa, ami tréfa! terv ha kell:

Szép halni a hazáért s én hadi

Életre állanunk tanácslanám.

Víg a vitéznek vándor élete,

S a harci szellemet, mely tűnni kezd,

Magyarhoz illik visszaszerzeni,

Különben bírni nem méltó hazáját.

GUTA. Flég, elég!

KACZOR. Le onnan, Rigó! Az a te setét páthoszod egészen elfanyarít benünket. Mi jut eszedbe? most katonává lenni! holott a világ azon törí a fejét, hogyan lehessen el katona nélkül.

GUTA. Szegény fiú, egészen kihevült belé!

RIGÓ (*leszáll*). Óha! ne igen csúfolódjatok. Most rajtatok a sor.

KACZOR. Fel, Guta, fel!

RIGÓ. Fel veled, apróság!

GUTA (fellép).

RIGÓ. «Felszálott a páva vármegye házára.»

GUTA. Szeretném, ha figyelmeznétek.

RIGÓ. Szeretnök, ha olyat mondanál, mi figyelemre méltó.

GUTA. Majd, majd! csak egy kis türelemet. —

Szép halni a hazáért? élni jobb,

És szinte szép, ha úgy intézzük el.

Azért is én nem a hős életet,

Nem a halállal frígyes hadmezőt

Ajánlom választandó pályáú!

Különben is most bék' van mindenütt,

És a magyarnak ellensége nincs,

Magán kívül. Magával küzdeni,

Megvínni benne, ami rossz s kivetni,

Ez a magas cél, melyre törni kell.

Azért is —

RIGÓ. Hagyd el, hagyd el!

KACZOR. Igazad van, Rigó, ez is szörnyű melancho-likus dolgokat beszél. Ki fogja most azon törni fejét,

hogy még a hazának is szolgáljon? örüljön, ha magának élhet.

GUTA. No ha nem akartok hallgatni, lássátok. Én ezt a tanácsot kívántam adni: legyünk magyar irokká s csak egy időre is váltsuk fel azon buzgó hazánkfiait, kik a literatura sovány asztala mellett régóta éheznek és szomjuhozna s részesüljünk a magas dicsőségben, melyet legújabban Ignác úr magáévé tett, a nélkül, hogy akár eszét, akár ítélőtehetségét legkisebbé is megerőltette, sőt a nélkül, hogy az írói pályára csak valamennyire is elkészült volna. De ha nem tetszik —

KACZOR. Bízvást leszállhatsz, Guta pajtás; terved még szerencsétlenebb, mint amaz s épen tőled könyvs olvasás-gyűlölőtől a legváratlanabb. Mit gondolsz? Magyar íróvá, nyelv katonájává lenni könnyű dolog ugyan kezdetnek, de igen kétes kimenetelű. Ha már egész velőapadásig olvastál és írtál s jó híred illatja, mint a kakukvirágé, körüled elterjedt, mi könnyen akadhat valami dühös recensensed, ki ezen jó illatú léghört halálos leheletével megrontja, s téged, minden írói dicsőségeddel semmivé tesz, vagy, mint a *Jelenkor* szereti mondani, tönkre silányít.

GUTA. Mi a manó! hát te azért lovaltál fel, hogy rajtunk nyargalóztasd elméncségedet? Fel veled a polcra! ott halljuk, mit tudsz.

RIGÓ. Fel, Kaczor, fel! lássuk, hány zsákkal telik.

KACZOR. Megálljatok. Ti azon a tudós emeleten oly magasan álltatok, hogy az élet alant homályba tűnt szemeitek előtt, s mi csoda, hogy javaslattok felette bölcs ugyan, de éppen azért haszonvehetlen. Azért, nehogy végzetlenül menjünk tova, engedjétek meg, hogy mint föld fia az anyaföldön maradjak s bukásaim után ismét erőre jöhessek. Legelőször is tehát ezt kérdem tőletek: házások vagytok-e?

RIGÓ. Mit tartozik ez a dologhoz?

GUTA. Haha! átkozott Kaczorja, bizony eltalálta a bibét. Én nőtelen vagyok, s Rigó már megvallotta, hogy még szabad ember.

KACZOR. Így tehát én minden hosszú tanakodás helyett azt mondom: Házasodjunk!

RIGÓ. Ha valót akarok szólni, elmém régen vajudik ilyféle gondolattal.

KACZOR. Ha vajudik, hozd el neki az akarás bábáját s azonnal meg is fog születni.

GUTA. Ami engem illet, épen semmi vonzódásom sincs a házasélethez; de barátságból s kedvetekért, Isten neki! én is megházasodom.

KACZOR. Ez iránt tehát semmi ellenvetés —

GUTA. Csak az, hogy a házasság, gondolatom szerint, igen mindennapi s alrendű dolog, s azáltal találkozásunkat nevezetessé aligha tehetjük.

KACZOR. Igen! ha mi is úgy házasodnánk, mint közlélek szokott; de a mi házasságunknak bizonyos rend s határnapok szerint kell véghez menni, s ha javaljátok, írott szerződés mellett.

GUTA. Halljuk.

KACZOR. Ma alkalmasint sok nép fog jőni a város erdejébe, s azért is tegyük meg az első lépést, azaz, álljunk el, mindenki külön, bizonyos helyekre lánynézni.

GUTA. Ezt különben is tettük volna; ez helyes.

KACZOR. Felteszem, hogy fogadott munka lévén, mindenik fog még ma szeretőt választani. Egy hét elég, hogy utána járjon, megismerkedjék, kedvét keresse, s így mához egy hétre azt fogjuk egymásnak jelenteni tartozni, hogy választottunk kegyeiben némi előmenetelt tettünk.

GUTA. Jó.

RIGÓ. Az idő egy kissé rövid; de Isten neki.

KACZOR. A választott leányt egy hét alatt reá kell vennünk, hogy jegyet váltson, s így mához két hétre hármás eljegyzés lesz.

RIGÓ. Ez magában igen szép dolog; de kivihetetlennek látszik.

KACZOR. Oh gyávaság! hát én tanítsalak-e meg, hogy kell az asszonyok szívét ostrommal bevenni? De halljátok tovább. Más két hetet nászkészületekre fordíthatunk, s mához négy hétre úgy kell intéz-

nünk a dolgot, hogy a hármas menyegzőt együtt táncolhassuk el.

RIGÓ. Igen! de hátha a két első hétben eljegyzett szép a másik két hét alatt el talál pártolni?

GUTA. Ez nem megvetendő észrevétel.

KACZOR. Kicsinyhitűek! akkor hirtelenében másikat fogtok választani.

GUTA. Kaczor! te felséges fiú vagy. Dictum factum! most nincs egyéb hátra, mint hogy mindezeket írásba foglalod, aztán aláírjuk; most pedig egyenesen leánylesre menjünk. De egy kérdésem van: az csak nem fog kívántatni, hogy leendő hitvesünkbe szerelmesek is legyünk?

RIGÓ. Mentsen Isten!

KACZOR. Az örök gyalázat volna!

GUTA. No már ezt szeretem, így már lesz belőlünk valami; de ezt is írásba kell foglalni.

KACZOR. Igen! felírom, hogy a szerződők kötelezik magokat, a szerelmet, hogy az annál tovább tartasson, törvényes idejére, azaz a házasság kezdetére halasztani. Továbbá, hogy tanácskozni ezen szerencsedombra gyűlünk össze.

RIGÓ. Az jó.

KACZOR. S hogy egymást kölcsönösen segíteni fogjuk.

GUTA. Mindent, mindent! de most szót se többet. Én a lánchídhöz állok, s minden szépség, mely rajta át és visszamegy, vámot fog adni szeméimnek. (El.)

KACZOR. Én a fogadó csarnokába ülök s egy pohár ártatlan tej mellett szerződésünket írásba foglalom s leányokat nézek. (El.)

RIGÓ. Én pedig oda megyek, hol ti nem lesztek. (El.)

VILMA s LIDI (előjönnek).

VILMA. Lidi! ez iszonyú megbántás. Hallottad-e valaha, hogy asszonyt ily olcsón áruljanak? Ezek a férfiak, ha lovat, de csak egy együgyű birkát akarnak is vásárolni, mi nagy előkészülettel s mi hosszas tanácskozással fognak hozzá, mennyire kutatják ere-

detét, nemzetsége fáját, s uramfia, feleséget hármával is négy hét alatt akarnak szerezni.

LIDI. Jaj! lássa kisasszony, olyan lesz ám a feleség is, amint utána járnak.

VILMA. Hallgass.

LIDI. Ah! azt csak nem fogja kívánni, hogy nemem dolgában elhallgassak?

VILMA. Hát úgy szólj, mint nemedhez illik.

LIDI. Azok a csúnya, fertelmes emberek!

VILMA. Igazad van, Lidi. Ha mégis valami különös, válogatott ifjak lettek volna.

LIDI. Az egyiknek olyan fekete szeme volt, mint a bogár.

VILMA. Mondd inkább, mint a bor.

LIDI. Hát bizony bor! mert mi is vihette volna a bornál egyéb ily vakmerőségre. — S a másiknak oly karcsú termete volt.

VILMA. Karcsú, de vékony, minden arány nélkül.

LIDI. Gyertyaszál! Nem kár volna karácsony bőjtén dió mellett elégetni. — S mit mond a kisasszony a harmadikhoz, kinek oly szép vagy akarom mondani, nem szép szőke fūrtei voltak?

VILMA. S fūrteknek mondd te azokat?

LIDI. No bizony! lehetne is lészövetből fūrteket csinálni. Szerettem volna hajából madzagot sodorni s egy pár seregélyt akasztani reá. — (*Félre.*) Ah Istenem! csak az enyém volna, megsimogatnám azt a szőke haját, s azt mondanám, selymet illetem meg.

VILMA. S aztán ha a világ szépségei volnának is, Lidi, nekünk haragudnunk illik.

LIDI. Ah! biz' azt kellene ám; de tudja kisasszony, hogy a harag a szépségnek árt.

VILMA. Mit hallok? Rossz, hűségtelen leány! hát te is ellenem esküdtél?

LIDI. Mentsen Isten! Hisz' én haragszom, úgy haragszom, hogy — (*Félre.*) Nem szánnám őket sorra tsnsolni; mert van-e a földön szeretetre méltóbb férfi, imók aki házasodni akar?

VILMA. Lidi, én egészen el vagyok keserítve, gondolj ki valamit, ami felvidítson.

LIDI. Válasszon a kisasszony a három közül egyet, s kettő büntetve lesz.

VILMA. Balgatag!

LIDI. Igen! mert mind a hármat csak nem választhatjuk.

VILMA (*neheztelve*). Lidi!

LIDI. Tudja mit, kisasszony? Azt mondják, a bosszú édes, s mi fehérnépekül szeretjük az édest: álljon rajtok bosszút.

VILMA. Igen, Lidi, én bosszút fogok, bosszút akarok állani. Vigyázni fogok minden leánykára, ki útjokba esik s megmondom nekik, micsoda pártütést esküdtek gyenge nemünk ellen, s ezennel indulok, hogy őket szemmel tarthassam.

LIDI. Ah! kedves kisasszony, félek, hogy gyenge nemünkből igen sokan a pártütők részére állanak. S ha én a gazdag, a szép Ligeti Vilma kisasszony volnék, mást gondoltam volna.

VILMA. Te ma felette bölcs s oly hízelkedő vagy, mintha férfi volnál. Nos, mit gondoltál volna?

LIDI. Nem épen rosszat; de azt könnyebb gondolni, mint mondani. Ha én a kisasszonynak volnék, azon igyekezném, hogy mind a hárman belém szeressenek.

VILMA. Lidi! Lidi! szerencse, hogy csak ketten vagyunk. Ha tükreimmal még eddig szép frigyben állok is, de ennyi hiúságot egy hajszállal sem tartok kisebb bűnnek, mint épen azon vakmerő elbizottságot, mely imént megbántott.

LIDI. S ez lesz éppen az igazi mérték, mellyel visszamérni kell. Hallja csak kisasszony, ma borús idő van, úgy látszik, kevés nép lesz. A kisasszony mindenik hős leshelyénél elmegy, s ha szemök s izlésök van s csekély személyem sejdítései meg nem csalnak, a kisasszony lesz szívök királynéja.

VILMA. Félek, igen magasra rovod bájaimat.

LIDI. Hagyja rám a kisasszony. Én mindenütt nyomában fogok járni, s ha szükség lesz reá, el is mara-

dozok, hogy a kérdésekre, melyeket bizonyosan tenni fognak, annak rende s módja szerint, kényesen és rá-tartósan, sőt vonakodva — de tudni való, hogy szívvest-örömezt — feleletet adjak. Én leszek a címer vagy a felírás az aranyműves boltja felett s a kis-asszony —

VILMA (*nevetve*). Természetesen maga az aranyműv. Már ez igen is sok szívesség tőled, Lidi, s rút hálát-lanság volna ily szép tanácsodat nem követnem. De ha végre is nem úgy üt ki, mint reménylettük?

LIDI. Ej! ki látta, ütközet előtt a diadal felől két-ségbe esni? Menjünk, mert eljár az idő. — Ah!

VILMA. Mi az, Lidi, tán kigyóra hágtál?

LIDI. Nem, itt egy nyitott könyv hever a fűben.

VILMA. Valóban, s amott hús árnyékban fekszik a szegény bűnös, ki olvasás mellett elaludott. Ezt a szerző ugyan szépen megköszönné.

LIDI. No már ez szép tűz fiatalemberben. Itt egész világ láttára fényes nappal alunni; hagyjuk itt ez álmofészket, hisz úgy megalszik, mint a juhászbunda.

VILMA. Mint a tej, Lidi. Nézd csak, mily jól illenek setét fürtei fehér arcához.

LIDI (*félre*). Bizony még bele szeret. — Kisasszony, ha nem sietünk, egész plánunk oda lesz.

VILMA. Szeretném tudni, mit olvasott. Hozd ide a könyvet, Lidi.

LIDI. Igen ám; de ha fölébred.

VILMA (*fölveszi a könyvet s olvas*). Szent Isten! újabb árulás.

LIDI (*félre*). No már látom, itt veszünk. Pedig nekem az a szőke jobban tetszett volna.

VILMA. Halld csak, Lidi, mi szívbántó könyv ez, s minden sora kétszer aláhúzva. (*Olvas.*)

«Azért, ki józan s boldog lenni vágy,

Az álmodozzék inkább, mint szeressen.»

Leány maradjak, ha ennél valaki halálósabb árulást követett el. Szinte szeretném, ha felébredne. Add ide a virágokat, Lidi.

LIDI. Kisasszony! egészen elfeledi tervünket,

VILMA. Ne beszélj.

LIDI (*félre*). Különös. Előbb az nem tetszett a kisasszonynak, hogy amazok házasodni akarnak; most meg az nem tetszik, hogy ez még csak szeretni sem akar. (*Szünet után.*) Kisasszonykám! megüünk?

VILMA. Itt fognak elszórva heverni virágaink. Mit nem képzelsz majd, ha szemébe tűnnek? De ezt a könyvet szeretném megégetni. Nem úgy! egy ötletem van. Add ide Himfy szerelmeit, Lidi. (*Átveszi a könyvet.*) Külsejökre hasonlítanak egymáshoz. Ezt találja itt a magáé helyett. Oh, ez felséges dolog lesz, ha komoly, szívfagyasztó oktatások helyett egyszerre szerelmi ábrándozások tengerét találja.

LIDI (*félre*). Már látom, csínytet kell tennem, különben itt veszünk. (*Elsikoltja magát.*) Ah! átkozott tüskéje! jaj lábam. (*Hangai felébred, Vilma s Lidi ijedve távoznak.*)

HANGAI. Mely lágy sikoltás ébreszt álmainból?

Úgy tetszik, egy pityergő asszonyé,
Kinek parányi lábát tüske szúrja
Mért hág belé. — De Isten! mily zavar!
(*Fölveszi a könyvet.*)

A drága könyv, e villám-elszedője
Minden szerelmes égi háborúnak,
Ez a szerelmi koppantó, im ez
Bölcs mesteremtől rám maradt örök,
A földre sujtva, mint hitvány papucs.
A gaz között hevert. (*Körültekint.*) Jól látok-e?
Fektem körül virágok hulltak el,
Tán gyenge kézből, érző szív megől,
Hogy ébredésem nyájasabb legyen!
Mit! gyenge kéz? igen: de párka-kéz,
Mely elszakasztja éltünk fonalát;
Érző kebel, hol fúriák dühödnek;
Szelíd virág, melyben kigyó sziszeg.
Oh! könyvem azt rég megmondá nekem!
Isten kezéből tisztán jött ki Éva,
S már csalfa volt. A tenger árjai
Azóta oly keserűk sok könny miatt,

És a világnak minden cukrai
 Nem édesítik vissza a fanyar kint,
 Melyet nemünkbe asszonybűn kevert.
 El, el! tovább itt nem mulathatok.
 Inkább alunni, mint szeretve élni,
 Ez a tudás, a bölcsek titka ez!

(Vilma s Lidi sietve átmennek a szín egyik felén, s az induló Hangáival találkoznak. Hangai visszadöbben, Vilma s Lidi el.)

HANGAI *(egyedül)*. Szent bölcsesség! ha ilyen asszony
 De mit beszélek? Nem nézett-e rám, [is van!
 Mint aki gúnyral hí fel bajvívásra,
 Hogy megbüntessen asszonygyűlölőt?
 Nevetség! engem megbüntetni s ő!
 És még is, a szem nem volt bájtalan.
 Nem, mint akárhol látni milliót.
 Egy kis világ volt abban egy kis ég,,
 Hol a dicsőség tartja ünnepét.
 De mért lebegdél oly negédesen?
 És még is természetben nincs hiba.
 Úgy nyúlik az fel, mint szelíd imádság,
 Mely ég felé megy tisztán s egyenest.
 De mire juték! most könyvem, el ne hagyj!
 Add vissza ismét csendes véretem,
 S elmémnek békes andalgásait.
 Csak most ne hagyj! s aranyba mártalak.

(Felnyitja a könyvet s tovább olvas.)

Téged látlak az egeknek
 Magas tiszta kékjében,
 Téged látlak a vizeknek
 Folydogáló tükrében.

Téged! de kit? mi képtelen beszéd ez?
 Úgy tetszik, e részt még nem olvasám;
 Pedig különben mindenik szavát,
 Minden betűjét ismerem. *(Tovább olvas.)*

A szerelem indulatját
 Minden érzi s táplálja,
 Tevegeti áldozatját
 S gyönyörködve szolgálja.

Szent érzéketlenség! mily árulás!
 Vagy mely varázs váltotta könyvemet?
 Visszások minden oktatásai,
 S nem várt tanácsa kétkedésbe sujt.
 (Össze-visszaforgatja a könyvet s ismét olvas.)

Megláttam őt s kebelemben
 Egy tűzforrás fakadott,
 S csak hirtelen tetememben
 Egészen eláradott.

Nem jártam így életemben —
 Az már való! így nem jártam soha! (Tovább olvas.)
 Minden ér megdagadott;
 És testemben és lelkemben
 Zenebona támadott.

Elvesztem, úgy van! könyvem pártot üt,
 És a helyett, hogy csillapítana,
 Szerelmet gyújt s lángjával elborít.
 Utána! a szép tolvajon bosszút
 Kell állnom: adja vissza könyvemet,
 Vagy adjon vissza enegemet magamnak. (El.)
 (Városligeti tér.)

HANGAI (gondolkodva). Nem, már tovább utána nem
 Kétszer találkozám s oh, gyávaság! [megyek.
 Nem volt csak annyi szívem is, vele
 Szót váltanom, vagy hogy köszöntsem őt.
 Mosolyra nyíló rózsák ajkai,
 S beszéde rengő illat árjai,
 A szívnek tenger és örvény az észnek,
 Melyből szabadulni többé nem lehet.
 Hallottam őt, azt mondta: fájdalom!
 S a szó fulánkját méz váltotta fel.
 S mi édes e szó «fájdalom» nekem,
 Mert ő sohatjá, ő lehelte ki.
 De nem, nem! én még győzve nem vagyok,
 Még rajtam áll többé nem látnom őt,
 S a sorshatározó kérdés csak ez:
 Őt látni vagy nem látni, s ez legyen
 Elmélkedésem tárgya e helyen.

LIDI (*jő*). Már látom, jobban megy dolgunk, mint hittem volna. Úrfiaink oly mozgásba jöttek, mint nagy szélkor az érett gabona; egyiknek sem áll helyén feje. Még evvel a gondolkodó úrral kellene valamit szólanom, de nem férhetek hozzá, mert az a három úr is szüntelen sarkomon van, pedig nem akarnám, hogy körülöttem találkozzanak. Ah! ismét jó valak!

RIGÓ (*jő*). Szép húgocskám, megálljon egy kicsint.

LIDI. Bocsásson, én nem vagyok magának húga.

RIGÓ. Igen, de bánám is, ha az volna.

LIDI. Mennem kell.

RIGÓ. A többek közt: ki az a szép kisasszony?

LIDI. A többek közt azt nem szabad tudni. S asszonyom a többek közt is igen gyönyörű kisasszony. (*Elszalad.*)

RIGÓ. Lássa meg az ember, még elméskedik és nem felel. (*Hangaihoz.*) Bocsánatot uram! ki az a szép kisasszony, kit előbb kísérni méltóztatott?

HANGAI. Én!

RIGÓ. Igen, imént.

HANGAI. Imént?

RIGÓ. Szerencsétlen ember! (*Elsiet. Lidi más felől visszajő.*)

LIDI. No most talán beszélhetek vele. — Ihol la! megint egy a jó madarak közül. (*Megy. Guta jő.*)

GUTA (*Lidi után siet*). Megállj, te kis fecske! beszédem van veled.

LIDI. Repülnöm kell. (*El.*)

GUTA. Átkozott hamis jószág ez a leányféle; utól nem érhetni, ha csak lépre nem száll. De talán ez a savanyú úr mondhatja valamit. (*Hangaihoz.*) Uram!

HANGAI. Nos?

GUTA (*félre*). Mondom, evvel gyalog nem lehet beszélni. Már csak utána megyek annak a bőregérnek. (*Hangaihoz.*) Jó egészséget, uram! (*El.*)

HANGAI. Amennyi kell, hogy megfúlhass belé.

Már látom, itt sem nyughatom miattok.

KACZOR (*jő*). Nem akarnám egyenesen megrohanni s megvallom, noha fogadott munkára indulok, még

sem örömet tennék valami bal lépést. Csak az a lepke lábú szobaleány állana szót, hogy megtudhatnám kicsoda, hol lakik. A! ihol jön.

LIDI (*jó*). Ismét hiába jövök. Micsoda mohóság!

KACZOR (*utána*). Angyalom!

LIDI. Nem hallok. (*El.*)

KACZOR. Hát legalább várjon meg. — Oda van, mint a jó gondolat, melyet le nem írnak. De hát ez micsoda bankócsináló itt? Ugy áll, mintha az utolsó betűnél rajta kapták volna. Az ifjú különben csinos; de képtelenül komor. S úgy látszik, mintha messziről szépem után láttam volna kullogni. Ha valami jó szerrel kivehetném belőle a titkot.

HANGAI (*magában*). Mi kémlelő s untató had ez!

KACZOR. Városi úr, valami finomúl kellene megszólítani. Kegyed-e vagy Ön? mert művelt magyarnak így illik szólnia; vagy éppen önkegyed? de ez már felette sok volna. Igaz, hogy most kegyére igen nagy szükségem van; de az ön függetlenebb, szabad emberhez illő s férfiasabb.

HANGAI (*félre*). Már látom, itt kell hagynom a kamaszt.

KACZOR (*Hangaihoz*). Ön nem lenne szíves megmondani, ki az a gyönyörű kisasszony, ki (*óráját kihúzza*) mintegy 8—10 minutum előtt erre áltament. Tudja ön, az a setétkékszemu, az a szép?

HANGAI (*félre*). Oh! szép vagy angyali! szép a rút-

S rád jönnek rossznak kívánsága gyúl. [nak is,

KACZOR (*félre*). Én kérdezem és a fának felel. Csak már el ne vesztettem volna szemem elől; de az a lator komorna egészen kizavart utamból. (*Hangaihoz.*) Ön jobban láthatta; úgy tetszik, erre ment?

HANGAI. Nem, amarra.

KACZOR. Mennykőbe is! a víznek, a tó közepébe? (*Félre.*) Már csak magamnak kell végére járnom. (*Hangaihoz.*) Uram, kalapja ferdén áll; igazítsa meg! (*El.*)

HANGAI. S ilyen majomhad űzi, hajtja őt!

Füszált s virágot, mellyet lába ért,

S mely büszke lőn, hogy őt emelheté.
 Ezen gorombák ólom lábai
 Tipornak el; mely léget ajka szí,
 S melytől pihegnek keble halmai,
 Ugyan avval él e csélcsap fajzat is,
 Azt szíja vulkán melle hámorába,
 Hogy rossz dohányfüst- s még rosszabb szavakkal
 Megvesztegetve adja vissza majd.
 S tán végre őt még bírni is reménylik?
 Oh! kár a rózsza vad tövisbokornak,
 Hitvány csehkőnek drága foglalát,
 Gyöngy vak csibének, vércsének galamb.
 Hitlennnek egyház, bűnösöknek üdv,
 Szarvas bohóknak angyalarcu lány!
 Kel látnom őt; ez vég határzatom. (El.)

VILMA, utóbb LIDI.

VILMA. Itt végre bátorságban vagyok. Lidi, Lidi! hála Isten, hogy jösz. Hát hogy vagy, hol jártál, mit végeztél?

LIDI (*pihegve jő*). Ah! kisasszony, alig pihegetek!

VILMA. Mi bajod?

LIDI. Bajom? oh az elég volt. Azt gondolja kisasszony, oly könnyű férfiakat rászedni? Dejszen azoknak is van ám eszök.

VILMA. Ki milyen, Lidi. Némelyikét túhegyen be lehetne adni egy fiatal szúnyognak s könnyen elszállana vele.

LIDI. Igaz. Ezeknél az nem nagy bőségben van, de mesterség volt úgy szólnom velök, hogy egymást észre ne vegyék. Látott volna csak kisasszony, olyan voltam, mint a horogra tűzött légy, melyet minden felől halfiak rángatnak. Egyik egy bokornál fogott el, másik csaknem vízbe gázolt utánam, mikor a szigeten jártam, a harmadik meg is akart csókolni; lélek, angyal, fecske, kincs, gyöngy, arany, gyémánt, minden voltam egy negyedóra alatt, s legalább is hat jókora fülemnek kellett volna lenni, hogy mind

meghalljam, amit mondanak, s tizenkét szapora nyel-
vemnek, hogy arra választ is adhassak.

VILMA. S mi volt sikere nagy vesződésideknek?

LIDI. A legjobb, ami csak gondolható. Nem akar-
nék hízni; de mindnyájan el vannak ragadtatva.

VILMA. Bohóságoktól.

LIDI. Fülíg szerelmesek a kisasszonyba.

VILMA. Az nem jó volna, Lidi. A fül nem ritkán
ostobaságot jelent, s nekem nem nagy dicséret, ha
csak fülökig, azaz ostobaságokig szeretnének belém.
Miért nem inkább fejtetőig?

LIDI. Sőt azon is túl. A szerelem lángja összecsapott
fejeik fölött s ők egészen el vannak merülve.

VILMA. Az már veszedelem! De még is mit kérdeztek
mindent tőled?

LIDI. Hát, hogy hol lakik a kisasszony, kicsoda,
hogy híják, mi neve?

VILMA. Hisz a két végső egyet jelent.

LIDI. Igen bizony! én is azt hittem; de ők máskép
tudják ám azt. Hogy' híják? annyit tesz nálok:
polgár-e, nemes-e, gróf-e vagy báró? Mi neve? no
tudja kisasszony, az annyit tesz tulajdonképpen mi
neve, azaz hogy Ligeti Vilma.

VILMA. Ez finom különböztetés, Lidi; de nem gon-
dolnám, hogy nagy okosságokban mind ezeket meg-
fejtetted nekik?

LIDI. Mentsen Isten! Azt is kérdezték: él-e még
atyja a kisasszonynak?

VILMA. S vannak-e férfi testvéreim, osztozom-e ve-
lök? nemde?

LIDI. Oh igen! ilyet is kérdeztek.

VILMA. S még is oly mód nélkül szerelmesek belém!
igazán mód nélkül! De minek e fanyar tépelődés?
Megmaradok első gondolatomnál. Sokat adnék érte
boldogságomból, ha csak valamennyire is tudnám érez-
tetni velök, mit tesz a gyengébb nemmel megvetőleg
bánni. — Lakásomat megmondtad nekik?

LIDI. Meg.

VILMA. Azt talán nem kellett volna.

LIDI. Jaj! hiszen nem is úgy mondtam ám meg, amint van, hanem úgy, amint nincs.

VILMA. Azaz fillentettél.

LIDI. Félig-meddig. Tudja, kisasszony, mi a balszegleten lakunk s én a jobbszegletet mondtam nekik.

VILMA. Az öreg Katica kisasszonyét? Ha nem volna bűn másnak baján örülni, szinte szeretném furcsa ötletedet. Bohó Lidi, hogy jöttél erre a lator gondolatra?

LIDI. Csak úgy, hogy valamit kellett mondanom, s mivel Katica kisasszony úgylis mindig könyvekből beszél szerelemről, halálról és házasságról; szereti a furcsa históriákat, s ezenkívül egész nap egyebet nem tesz, hanem sóhajt, embereket szól, a férfiakat dicséri, az asszonyok öltözeteit rágalmazza: gondoltam, jó lesz neki egy kis mulatságot szerezni.

VILMA. Isten neki! már most meg kell rendelésiden nyugodnom. De mindenesetre szemmel tartasuk őket; a többiről majd otthon tanácskozunk. Nincs egyébké újtságod?

LIDI (*hamisan*). Nincs.

VILMA. Éppen semmi?

LIDI (*eszmélést tetteve*). Volna; de elfeledtem.

VILMA (*félre*). Szeretném tudni, mit csinál könyvemmel az a barna ifjú.

LIDI (*félre*). Csak azt várom, hogy arról az alvó ifjúról kérdezősködjék.

VILMA (*félre*). Ha Lidit megszólítom iránta, azt fogja hinni, hogy belé szerettem.

LIDI (*félre*). A viláért nem mondok egy szót is, míg elő nem hozza.

VILMA. Lidi!

LIDI. Kisasszony!

VILMA (*kedvetlenül*). Menjünk, Lidi.

LIDI (*félre*). Ez már mégis sok! Hallgatnék; de kifúrja az oldalamat! Már csak megszánom.

VILMA. Igaz, te Lidi.

LIDI. Igen ő. —

VILMA. Az a —

LIDI. Barna ifjú.

VILMA. Láttad őt?

LIDI. Igen, de melyiket gondolja a kisasszony?

VILMA. Oktalan! — (*Félre.*) Azt súgja valami, hogy még látni fogom. — Jer utánam! (*El.*)

LIDI. Oktalan? dejszen! tudom én, mit teszek. Kisasszonyom, — még ugyan nem merem bizonyosan állítani, — de aligha mélyen nem pillantott a barna ifjú szemcibe. Én pedig úgy viseltem magamat, mint illik. Neki nem a jobbsarkot mondtam ám; megmondtam ahogy van; mert oly szomorún, de oly igen szomorún állt magában a fa alatt, mintha csak a szélvész törte volna le onnan gyümölcsös ág képében. De most Vilma kisasszony után sietek, s hogy megengeszteljem, egész úton a barna ifjúról beszélgetek neki. (*El.*)

(*Halom.*)

RIGÓ (*gondolkozva jó*). A választás megvolna; csak az a baj, hogy kettőn áll a vásár, s nekem, köztünk maradjon, nem igen nagy reménységem van. A leány szép, igen szép és csalogató, de valami van magaviseletében, ami a legszelídebb reménységet is visszadöbbsenti, s mintha homlokára óriás betűkkel az volna írva: Nem! Átkozott dolog! diákkorom óta írtódom a leckétől s kiszabott munkától. Íme, mire juték! Ezen fölül, amint hamarjában megeshetett, egy kicsit belé is szerettem, s már most olyan vagyok, mint varjú a száraz ágon: énekem is, magam is szomorú. S ha észre veszik rajtam, ments Isten! a világból is kicsúfolnak. Mi mennykőt tegyek már most! De ím, jönnek. Nem fog ártani, ha egy kissé megvigyázom őket. Legalább lesz mihez tartanom magamat. (*Elrejtőzik.*)

GUTA (*jó s körülnéz*). Senki sincs! szinte szeretem; mert egy kicsit rendbe kell szednem magamat. Én azt hittem, hogy a házasságnak elébb-utóbb meg kellvén lenni, mint a halálnak, majd társaság kedvéért a legnagyobb kéjellemmel, minden szívháborító szenvedély nélkül általesem az egész tréfán, s ím, a dolog egészen másképp üt ki. Ha most tizedszer nem volnék halálosan szerelmes, azt kellene hinnem, hogy elveszek belé. De jó reménnyel Guta! Róma sem épült fel egy

nap s még minden jól mehet. Lakását már tudjuk, a többi következik. Azonban értődik, hogy társaim előtt jó arcot kell mutatnom, valami olyfélért, mint ki játékban ezeret vesz, de kilencezer még zsebében maradt: tehát a tépelődésnek, gondnak, szerelemnek stb. mindössze úgy kell állani a jó kedvhez, mint egy áll a kilenchez. Hah! Kaczor! jó, hogy előbb jöttem, ki-kémlem, mennyire tartja meg egykedvűségét. Nevetném, ha úgy járt volna, mint én. *(El.)*

ROGÓ *(kilekintve)*. Ez is meg van löve.

KACZOR *(jő)*. Felséges, isteni! s merre asszony él,

Nincs a nagy földön hozzá fogható.

Szent gondolat, hogy házasodni kell!

S oh! boldog én, hogy feltaláltam őt,

Kivel dicsőség volna lenni a

Homok pusztán s a fagynak bércein.

GUTA *(kitekintve)*. Uram Isten! még bizony poétává is lesz. Pedig ezelőtt csak annyit értett a költéshez, mint az, ki venni akar és sem pénze nincs, sem hitele hozzá. Diákkorában tollkésével a padszélen metélt be magának mértéket, hogy ahhoz szabja verseit, hosszabbat vagy rövidebbet, amint kívántatott s gondolatjai olyanok voltak, mint a medvebocs, melyet anyja még ki nem nyalogatott; de ideje, hogy csúffá tegyem elpuhulásáért. Nem! még szólni akar. Oh Múzsák! *(Visszavonul.)*

RIGÓ *(félre)*. Még ő csúfolódik!

KACZOR. Mi szép az anygal! s mily kéj, mily öröm,

Olvadni szép szeméből biztatást,

Mely azt jelenti, hogy Kaczor Dezsőnek

Hét vármegyében legszebb hölgye lesz.

Bizonyyal ő szeret, s engem szeret,

Csak engem, a legboldogabb Dezsőt!

S ki lépteit felém igazgatá,

Jó gondolat vagy Isten lehetett.

GUTA *(előlép)*. Talán háborgatom édes andalgásaiban a boldog, a legboldogabb Dezsőt?

KACZOR. A! Guta.

GUTA. Igen! a férfias, a meg nem tántorodott Guta,

aki eszének most is sértetlen birtokában van, s aki felette szégyenli —

RIGÓ (*kilép*). Hogy maga is éppen olyan árulást követett el, melyet most elég vakmerőn társának szemére akart vetni.

GUTA. Mi a villám!

KACZOR. No ez bennünket szépen rajta kapott.

RIGÓ. Oh! ti igen becses fiúk vagytok: állhatatosak mind a nádszál, kemény szívűek, mint a csirkeelő asszony.

KACZOR. Elég, Rigó, elég! már megesett. S ez nem is tartozik a főfeltételek közé.

GUTA. De ha oda tartozott is, magában csekély hiba s azért kár volna a dolgot abban hagynunk.

RIGÓ. Érdemes is veletek valamihez fogni! Tudjátok meg, én most egyenesen a *Jelenkor*hoz megyek s vasárnap aztán elolvashatjátok az újságot. (*Indul.*)

GUTA és KACZOR egymásra néznek.

GUTA. Már most mit csináljunk?

KACZOR. Ez az ember egészen bőszült. De mintha valami maradványt látnék itt a fű közt. — Naplója! (*Fölveszi.*) «26. April. A város erdejében délután 4 óra 9 minutumkor erősen megszerettem egy fekete vagy setét-kék szemű leányt.»

GUTA. Haha! No ez már szép érzéketlenség!

KACZOR (*utána megy*). Hejh, Rigó!

RIGÓ (*visszajő*). No, mi kell?

KACZOR. Már mivel éppen útban vagy a *Jelenkor*hoz, igen szép volna tőled, ha egy fáradsággal ezt is belé iktatnád; vasárnap aztán majd elolvassnók, ami benne lesz.

RIGÓ (*megijedve tapogatja zsebeit*). Menydörgő! hisz ez az én naplóm!

GUTA. Mít mondasz? Ebből egy igen érdekes elbeszélés fog kerekedni.

KACZOR. Kétségkívül és gyönyörködtető.

GUTA. És furcsa.

KACZOR. Nem kevésbbé mulatságos, mint nevetséges.

GUTA. S éppen oly különös, mint meglepőleg új.
KACZOR. Igen! és váratlan.

RIGÓ (*zavarban, félre*). Átkozom! erre épen nem voltam elkészülve. Már nem szabadulhatok. Velők kell cimborálnom, vagy akarok, vagy nem. (*Kaczor, Guta nevetnek.*)

GUTA. Szó, ami szó, Rigó pajtás, mi sem vagyunk derekabb emberek, mint te; de ne vedd rossz néven, ha a fegyverrel, mellyel megtámadtál, egy kicsint visszasujtogatunk. De a dologra most. Annyi bizonyos, hogy mindenikünk választott magának, s így az első lépés téve van. Hogy reménységen kívül már egy kissé szerelmesek is vagyunk, az fogadásunk ellen látszik ugyan lenni, de mivel a dolog természetével még sem egészen ellenkezik, megbocsátható, sőt szabad volna mondanom, örvendetes.

KACZOR. Ebben igazad van, Guta. Szerződésünk ezen cikkelyét hirtelenkedés alkotta; mert nemde, aki csak dohányzik is, szeretni kell neki a dohányt, hogy jóízűt dohányozhassék? Aki tormás húst akar enni, szeretnie kell azt, hogy jóízűn ehessen; még a sírásónak is néminemüképpen szeretnie kell a sírt, hogy jó kedvvel ássa meg. S ezeknél fogva aki házasodni akar —

GUTA. Szeretni kell a leányt, kit el akar venni, hogy benne gyönyörködhessék. Rigó barátom, úgy van-e?

RIGÓ. Kétségkívül. Ti most egy olyan mélyen rejtett valóságot hoztatok napvilágra, melyen mind e mai napig senki sem kételkedett.

KACZOR. Oh! barátom, azt nem lehet mondani. Azonban mi ketten vagyunk s így ezen pontnak a szerződésből ki kell maradni.

RIGÓ. Miattam bízvást kimaradhat.

GUTA. Olvasd fel, Kaczor.

KACZOR (*írást vesz elő s olvas*). «Minthogy minden dolog s így a szerelem is csak bizonyos időig tarthat s e szerint azon szerelem, melyet az ifjú leendő nője iránt a házasság előtt érez, valóságos vesztegetés, jónak találták a szerződők határozni, hogy nem sze-

relemből, nem szívből, hanem egyenesen a világos és nyugodt ész tanácsa után fognak házasodni, a szerelmi indulatok kifejlődését pedig azon időre halasztani, melyre az a gazdálkodás helyes szabályai szerint tartozik, tudniillik a szent házasság idejére.»

GUTA. Szinte kár ezekért az épületes sorokért; de mivel az ezredes tapasztalást egy másik tapasztalás legújabbán megszegyenítette, ki kell törölni.

RIGÓ. Töröltessék ki.

KACZOR. É szerint már ismét jó renden volnánk. — Szerelmesek is lehetünk; házasodhatunk is, a nélkül, hogy hitet szegjünk. Mi engem illet, érzem, hogy a legboldogabb halandó leszek. Kedvesem java és szépe mindannak, ami asszony néven ismeretes.

GUTA. Tagadom. Az a dicsekedés inkább hozzám illenék; de én nem dicsekszem.

KACZOR. Oh, barátom! az én szépemnek oly gyönyörű kék szemei vannak; de oly gyönyörű!

GUTA. Kérem, az enyémei még kékebbek.

RIGÓ *(félre)*. Ha enyémnek mondhatnám, minden szem csak pislogó mécs az övéhez képest; de jobb, ha hallgatok.

KACZOR. S az a selyem haj! ah!

GUTA. Kender, kender, Kaczor! ha az enyémet lát-nád. De ideje, hogy oszoljunk. Ne feledjétek, mához egy hétre itt gyűlünk össze. *(Indul, meg visszajő.)* Még egy szót hozzád, Kaczor. Te diákkorodban nagy mestere voltál az esti zenéknek, minden, aki szívet akart megindítani kegyetlen imádottjában, hozzád folyamodott, légy oly szíves, ma este tíz órára szeret-ném szépemet meglepni; különben is a szerződés sze-rint tartozol segíteni.

KACZOR. Szent gondolat, mi hódítóbb a jól szerkesz-tetett esti muzsikánál? Az éj csende önként hallga-tásra hívja fel a lelket, akkor megzendülnek az isteni hangok, annak idejében elé áll a hős s érző szívre talál. — Hanem mi a tartozást illeti, tudod, legelőször magamnak tartozom; a szívességet légy oly szíves most egyszer nem kívánni. Kiki magáért! Guta pajtás;

mához egy hétre bizonyosan látjuk egymást. (El.)

GUTA. Éz menydörgős mohón neki vágat! De igaza van; legelőbb is magunknak tartozunk. Hanem a többek közt, Rigó pajtás, neked, mint afféle merengő embernek, jó gondolataid vannak; igen leköteleznél, ha néhányat belőlök valami szívrehatóképpen versekbe foglalnál számomra.

RIGÓ. Sajnálom; gondolataimra most magamnak is szükségem van; ami a verseket illeti, azokat valaha igen sokat írtam, ha egyszer otthon meglátogatnál —

GUTA. Menykőt? azt akarnád, hogy hó után szánkásszam? Érdemes is rossz verseidért annyira fáradni!

RIGÓ. Már nem tehetek róla, az úgy van.

GUTA. Semmi! még azért megélünk. Isten veled, Rigó! jó szerencsét a gondolatokhoz.

RIGÓ. Köszönjük.

GUTA (mentében). Ilyen a barátság! addig tart, míg szükségünk nincs reá. Se baj Guta! audaces fortuna juvat! (El.)

RIGÓ. Az esti zene nem rossz gondolat. Utána kell látnom, míg az időben tart. (Tárcáját kiveszi s ír.) «Ma tíz órakor muzsikával fogok tisztelkedni Nro . . . a jobbsarkon. NB. a muzsika szívreható legyen!» (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

VILMA, KATICA, LIDI.

KATICA (fölkel). Ajánlom magamat, édes szép kis barátném.

LIDI. Irgalom! még csak most kezdi a bucsúzást.

KATICA (megfordulva). Jó éjszakát. Ne fárassza magát, angyalom.

VILMA. Szívesen teszem.

KATICA (megáll). Ah! hisz azt tudom, hogy szívesen teszi, maga kis angyal. De hiszen mi mindig jó szomszédok voltunk.

VILMA. Soha sem bántottuk egymást. — Lidi! itt maradj.

LIDI (*szomorún*). Istenem!

KATICA. Soha sem gyűlölködtünk, mint szomszédok szoktak.

VILMA. Még csak nem is szóltuk meg egymást.

KATICA. Megszólni? ah lelkem! ki szólhatna magáról egyebet jónál és kedvesnél? Pedig — (*súgva*) lássa, angyalom, az az ármányos rossz világ azt tartja, hogy emberszóló vagyok, hogy reggeltől estig folyvást rágalmozok, hogy éjszaka, mikor más jámbor csendesen aluszik, én álmomban a holdvilágot is kiperlem szobámból, hogy még az idő sincs békében miattam, hogy az ellen is szüntelen kifogásom van. Ah, édesem! pedig én olyan vagyok, mint a bárány.

VILMA. Arról csak a gonosz kételkedhetik.

KATICA. No lássa, édesem, minő méltatlanság! Mult héten, csak képzeljék, egész ártatlanságomban megyek a váci-utcán s ki jön szemközt? az a nagy debella, Tormádiné, az a felemásszemű; mert tudja, gyöngyöm, egyik szeme egészen fekete, a másik barna.

VILMA. Kinek az a derék kapitány férje van?

KATICA. Volt, angyalom, volt! Szörnyűség! Magok azt sem tudják? Pedig már harmadnapja, hogy el is temették. Ah, édesem! ha tudnák, amit én tudok: az a derék úr szomorúságában halt meg. Szegény ember azt hitte, hogy kedvese, a híres Cenci kisasszonyka, csak tizenyolc esztendő, azonban a keresztlevélben huszonnyolc volt.

VILMA. Ah! hiszen igen fiatalnak látszott.

KATICA. Huszonnyolc, olyan igaz, minthogy itt állok.

VILMA. Lidi!

LIDI (*ki azalatt el akart távozni*). Hiszen itt vagyok.

KATICA. S ami nevezetes, mikor legelőször megcsókolták egymást, a kedves asszonyság egyik fogát férje szájában hagyta.

VILMA. Hogy lehetne az!

KATICA. Hát ezüstből volt. Az ezüst drága jószág ugyan, de már fognak mégis csak jobb a csont. Lás-

sák, édesim, senki sem hinné, nekem még minden fogaim megvannak.

VILMA. Az nagy szerencse.

KATICA. Igaz, hogy még korán is volna; de a dicsekedés nem illik. Hát jó éjszakát édesem, magának is, Lidi. Hanem még egyet; azt akarom mondani, hogy mikor az a szerencsétlen szép úr megtudta, hogy felesége huszonnyolc esztendő, mindjárt öszülni kezdett; mikor pedig az ezüst fog szájában vészett, azt mondják, egészen elhalt s azóta szavát sem igen vehették. Azt beszélik, hogy megbolondult volna; de azt már nem hiszem, nem hihetem. Ah, lelkem, az az úr engem igen tisztelt, mindig cicájának nevezett. De hogy el ne feledjem, hát képzelje, édes barátném, a temetés után másnapon találkozom evvel a drága asszonysággal; oly kevélyen járt, de oly kevélyen, hogy hús lépésnyire semmit sem látott maga előtt. Történetből egy taliga volt útjában s abban azokkal a hosszú póklábakkal megbotlott. Én megsajnálom, minden ismerőseimnél elpanaszlom, hogy Tormádiné a váci-utcában elesett (mert, lelkem, bizonyosan elesett volna, ha a taligás meg nem fogja); s uramfia, hogy meghaltotta, mindenfelé azt beszélte rólam, hogy rágalmazó vagyok. De semmi. Az Isten megbünteti érte. Jól alügyék édesem, ajánlom magamat.

VILMA. Köszönjük a látogatást.

KATICA. Ah, lelkem, higgye meg, többször jönék, de lehetetlen. Jó éjszakát, angyalkám. Aztán el ne feledje, lelkem, elolvasni az új könyveket. Mind régi história van bennök. Ah! akkor volt a világ. Egymást ölték a férfiak az asszonyokért; leányokat ragadtak el, tengeren utaztak, vízbe fúltak, meg kiszabadultak. Meglátja, hogy olyat életében nem hallott.

VILMA. Még ma hozzáfogok az olvasáshoz.

KATICA. Tegye meg lelkem, tudom, nem bánja meg. Mondom —

VILMA (*Lidihez titkon*). Lidi, segíts.

LIDI. Katica kisasszony! kocsis áll a ház előtt.

KATICA. Jaj! mennem kell. Alig lép ki az ember a házból, már keresik. Nemsokára látjuk egymást.

VILMA. Csendes jó éjszakát kívánok.

KATICA. Szolgája, édes szép barátném. (El.)

VILMA (visszajő). Hát téged mi lelt ma, hogy ilyen álnos vagy?

LIDI. Ah, édes kisasszony, inkább két álló hétig kenyér és víz mellett tollat fosztanék.

VILMA. Nézze meg az ember! Hát te jobb vagy, mint asszonyod?

LIDI. Valóban a kisasszony rürodelme ha nem országokat, legalább is egy igen jó férjet érdemel.

VILMA. Szép jutalom. Amely férjhez tőrödelem kell, az igen jó nem lehet. De már sötétedik, ideje, hogy esti sétánkhoz készüljünk. Úgy mondd, hogy éjjeli muzsikával akarnak megtisztelni.

LIDI. Okvetlenül.

VILMA. Ezen nevezetes látományt érdemes lesz közelebbről megtekinteni. Mi le fogunk menni, Lidi; készíts valami oly öltözetet, hogy ránk ne ismerjenek.

LIDI. Ezer örömmel. Oh, ez királyi multság lesz. (Indul, meg visszajő.) Igen, kisasszony; de hát ha az a könyves úr eljő s nem leszünk itthon.

VILMA. Ne legyen rá gondod.

LIDI (félre). Ne legyen rá gondod? ez azt jelenti, hogy egy valakinek annál nagyobb gondja lesz reá. (El.)

VILMA. Szeretném tudni, ki írta ezt a könyvet. Szerencse, hogy még nyomtatva nincs. könnyen bepókhálózhatná a világot s légy helyett emberszívet fogna. De a veszedelem talán nem is oly nagy. Hősömi, úgy látszik, az első ostromot már igen érzékenyen vette s hála Himfy lelkes írójának! hajlandó pogányból kereszténnyé lenni. Azonban furcsa lenne, ha végre a térítő térítették meg! Nem! nem! még annak ideje van. A leány szabadsága különben is csak egy-két évből áll s a férfiak bálványa, a függetlenség, gyenge nemünknek kis időre s csak azért adatik, hogy azalatt megtanuljuk, mint lehessen a ránk jövő rabság

óráit türethetővé vagy kedvessé tenni. Azonban a könyvcserét valahogy jóvá kell tennem; de most le a szerencsevitézekhez.

(Utca.)

GUTA, KACZOR és RIGÓ

(három felől egy időben közelítenek muzsikussal.)

KACZOR. Csitt! hadd oszoljon szét e csürhe nép.

Várjuk be, míg az éjnek ünnepe

Felváltja a dologtevő napot,

S a szenderítő csend és tiszta bék

Beállanak, hogy meglepessenek

Szelíd zenének múltó hangitól.

Vonuljunk félre, még korán jövünk. *(Elvonul.)*

RIGÓ. Vásár van itt, hogy ennyi nép tolong?

Hátrább barátom, várjunk jobb időt,

Útálom a sok bámuló tanút. *(El.)*

GUTA. Oh, Pontius! mely háborgó vidék.

Mit vár ez a sok kétlábú teremtés,

Ez a gizgazból összefoltozott had?

Tán csak nem itt a földnek közepe?

De vissza, társak! el ne vesztegessük

Paraszt fülekre a szép zengeményt.

Lesz még idő: hadd menjenek tova. *(Elvonul.)*

KACZOR *(jó.)* Hiába! várni nem hagy ösztönöm.

S bár várjuk, nem tágul a gyülevész.

Zendíts fiú! a jó remény nevében.

RIGÓ *(jó.)* Már hasztalan, hozzá kell kezdenünk.

Elé! elé! a kisdéd ablak ott,

Kit hangotoknak üdvözölni kell.

GUTA *(jó.)* Pendítsetek! nem várhatok tovább,

S ha majd az ablak táját éritek,

Megállapodjunk; mert ott van, kiért

E hódolásnak áldozatja kél.

(Egyszerre megzendül a háromféle muzsikai kar. Kaczor,

Guta, Rigó haraggal a közre rohannak.)

KACZOR. Ezer villám! ki csúfolódik itt?

RIGÓ. Alább a hűrt! Én kérdem azt, uram,

Ki az, ki engem háborítani mer?

GUTA. Ki kezdte itt e hitvány cincogást?

RIGÓ. Menjen tovább, kinek más dolga van.

Ne rontsa itt a tiszta levegőt.

Itt én tisztelkedem.

GUTA. Meg én.

KACZOR. Meg én.

Én e helyet nem olcsón engedem.

GUTA. Menjen tovább, ki békeszerető!

Én durvaságot túrni nem szokom.

RIGÓ. S ez durvaság, uram.

GUTA. S ez bántalom,

Melyért ön egykor véres számot ad.

KACZOR. S még véresebbet mindketten nekem.

Csúfságokat csak vas törölhet el.

KATICA (*kinyitja ablakát*). Szent Isten! oh a drága

Ne folyjon itt e boldog ház előtt. [férfivér

Ah! lelkeim, ne küzdjetek miattam.

Ezer szívem ha volna s mind arany,

Nem tartanék csak egyet is magamnak.

Felosztanám mindhármotok között

Oly szent egyenlőn, mint a mérleg oszt,

Midőn középen csillapatban áll.

De ah! ez egy szív vérzik hallani,

Hogy évek által megkimélt erényét

Egyszerre három kérő ostromolja.

Béküljenek! mi szép a békeség!

Ah én elájulok, ha küzdenek.

(*Szilaj kacagás alatt.*)

GUTA. Huh, mely Sibylla!

KACZOR. Mennyből hulltam-e,

Vagy a nehéz föld szállt alább velem?

Angyalt kerestem, és banyát lelek.

RIGÓ. Mi átkozottúl bal történet ez!

KATICA. Ah édesim! szűnjék e háború.

Én rendkívül elfültem, olvadok.

Sorsozzanak! s a nyertesé vagyok.

(*Ismét kacaj. Lidi egy lámpával átmegy a színen, s azt az egymáshoz közel álló vágytársak szemében tartja.*)

GUTA. Kaczor!

KACZOR. Te vagy Guta?

RIGÓ. S ti mit kerestek itt?

GUTA. Haha! Rigó! hisz ez már románnak is sok.
Mi a magas villám hozott ide benneteket?

KACZOR. De téged is, Guta! hisz itt az én válasz-
tottam lakik.

RIGÓ. Ne dévajkodjatok. Tán tréfa volt,

De annak már elég, vagy tán sok is.

Itt én vagyok honn.

GUTA. Nem különben én.

Im itt a gyémánt, melyet én, ha élek,

Gyűrümbe foglalandok.

RIGÓ. Itt az ág.

Melynek virága csak nekem virít.

KACZOR. És itt a tündér, mely leányra vált,

Hogy boldogítson minden más fölött.

De mely nyögés az ott az ablakon?

KATICA. Nem hallanak, hajh a kegyetlenek.

Folyvást szilaj per hangzik fel fülemhez.

Nincs nyugtom, míg közöttük nem leszek;

Különben a vér tengermódra foly. *(Behúzódik.)*

GUTA. Hallátok őt? a sárkány mit beszél.

Oh mily soká él nőben a kívánság!

KACZOR. Oh, vén Saturnus, a te lányod ez,

Fiúk helyett mért el nem nyelted őt?

RIGÓ. Jerünk, jerünk. A nép körülveszen.

Mi vagy csalattunk, vagy megtévedünk.

De most el innen! nincs tanácsra hely.

KACZOR. Menjünk!

GUTA. Sibylla néném! szép jó éjszakát. *(El.)*

VILMA, LIDI *(nevetve jönnek).*

LIDI. Ah! kisasszony, nem angyali multság
volt-e ez?

VILMA. Igen jól megy, Lidi; hála érte a sorsnak és
furfangos eszednek. De még nincs vége s mivel ily jól
kezdődik, kedvem jön végig játszani. A szerencsétle-
nek csaknem egymás hajába kaptak s muzsikájok

épen oly zavart volt, mint fejök, mely azt kigondolta.

LIDI. Nem hallotta, kisasszony, Katica sóhajtásait?

VILMA. Azt nem hallani! szélalmot lehetett volna velök hajtani. De, Lidi, tudod mit? neked velök találkoznod kell.

LIDI. Kétségkívül.

VILMA. S megmondanod igazi szállásomat. Szeretném őket közelebről látni.

LIDI. Félek, hogy veszedelmesek találnak lenni; mert a férfi közletről mindig veszedelmesebb. A szép szemek csábító forgásai, a még csábítóbb szavak, a szívreható esdeklés, hízelgő mondások.

VILMA. S hozzá az üres, elbízott szív. Nem, Lidi, ezektől nem tartok. Szavaik méze keserű, mint a vad méheké, melyek mérges füvekből szedik élelmüket. De mintha jőnének.

LIDI. Katica kisasszony.

VILMA. Szegény! darvait keresi, melyek álmából felverték. Menjünk útjából; mert most halálra beszélne. *(El.)*

KATICA *(jő)*. Megálljatok; jövök, már itt vagyok.

Ah! senki sincs. Vagy álom volt-e ez?

Nem, a világért! nem. Merő valóság.

Mind, amit láttam, hallék és tudok.

Oh szerelem, mely indulat lehetsz te,

Hogy három ifjat felvesz ágyaikból,

S téssz bujdosóvá éjnek éjszakáján.

Haragra egymás ellen ingerelsz,

S kiért? ah, értem, boldogért!

Oh csillagok! ne nézzetek reám,

Én egy szemérmes félénk lány vagyok.

Vajh! kik lehetnek ők, az édesek?

Az értem égők, értem küzködők?

Ha tudnák szenvedésimet! De fel! gonosz

S rágalmazó az ember Jaj nekem.

Ha itt találnak, hírem oda lesz.

Fel, álmodozni édes álmokat,

Kiről s miről! ne tudja senki is.

Jó éjszakát ti éj, ti csillagok. *(El.)*

VILMA, LIDI (jőnek).

VILMA. Elment. Most már szabadon lélezhetünk Szent Isten! mi nagy mester az a hiúság! letörli az évszámokat az emlékezet asztaláról s helyettök az ifjú kor bohó képeit rajzolja rá. — De mi ez? nem ablakom alatt zengnek e szelíd esti hangok?

LIDI (*félre*). Sőt igen; mert azt mi rendeltük úgy.

VILMA. Lidi! ha ezt a te árulásod szülte.

LIDI. Mentsen Isten! Hát oda mindjárt árulás kell, ha valaki szerelmes lesz a kisasszonyba s lakására talál?

VILMA (*félre*).

Ő az! közelebb megyek, hogy kihallgassam őt.
(*Vilma, Lidi a szín belsejébe vonulnak.*)

HANGAI (gitárral, énekel).

Ébren van-e, vagy lenyúgott
Az én kedvesem?
S szép álmokba elmerülve
Szűnyad édesen?

Ah! helyette virrogatva
Ébren vagyok én
Bolygva, lángban és bilincsen,
Új szerelmemén.

Hajh az elveszett idő! míg
Nem dúlt szerelem;
Hajh keserves nap! mióta
Lángol keblem.

Az fagy, ez láng; az halál volt
S néma dermedés:
Ez sóhajból, gyötrelemből
Forró szenvedés.

Szebb, mint érző, ah ki békén
Alsod álmodat,
Párnáidba eltemetve
Boldogságomat,

Ébredj, add meg életemnek,
 Mellyet már adál,
 A reményt is, díjt vehetném
 Szűd irgalminál.

Hiába! zárt az ablak és siket,
 S kietlenül setét. Csak egy sugár,
 Csak egy kis nesz sem adja híremül,
 Hogy hódolásom elfogadtatik.
 Kegyetlen ablak! és te jéghideg,
 Forró homokból olvadtott üveg,
 Mi bűnért vagytok ellenségeim,
 Hogy jelt nem adtok esdeklő szavamra?
 De innen többé nem távozhatom:
 Lekötve tart őrgondú szerelem. —
 Mi édes itt az éjet tölteni,
 Hol ő vagyon; mi édes lenni itt,
 Hol ő alig túl egy-két öl határán.
 Dicsőségében minden bájinak,
 Ártatlan álmok karján szendereg!
 Nem távozom, míg hajnal itt nem ér,
 Leülök e padon, kit jótevő kéz
 Építé, sejtve tán, hogy eljövend
 Az éji vándor rajta megpihenni
 Az édes kinnak fáradalmitól. *(Leül.)*

VILMA s LIDI jönnek.

VILMA. Lidi te! ki lehet az a nyájas ifjú! ki ablakom alatt énekelt s most ott a padon oly szomorún ül?

LIDI. Ah, a szerencsétlen! Azt inkább a kisasszony szívének kellett volna megjelenteni.

VILMA. S mi jogod van neked arra, hogy szívem kötelességeit fejtegesd előttem, vagy általában, hogy szívemről csak beszélj is?

LIDI. Hát nem vagyok-e én a kisasszony titoknoka s belső dolgainak minisztere?

VILMA. Semmi titoknok s miniszterségről nem akarok hallani.

LIDI. De az Istenért; hiszen szíve csak van a kisasszonynak.

VILMA. Ahhoz neked semmi közöd. Hanem halld, egy tréfa jut eszembe. Mi el fogunk menni azon pad előtt.

LIDI. Hol amaz úrfi szomorkodik?

VILMA. S beszélni fogunk Ligeti Vilmáról.

LIDI. Az a kisasszony maga volna.

VILMA. Mentsen Isten! úgy fogunk beszélni, mintha nem én volnék.

LIDI. Ah, értem! Felette sok szépet és jót fogunk magunkról elmondani, a nélkül, hogy dicsekedők volnánk.

VILMA. Mi haszontalan csevegés ez megint!

LIDI. Istenem! hát rosszat beszéljünk?

VILMA. Épen azt. Szívetlen, érzéketlen, rögzött keménységemről fogunk beszélni.

LIDI. Ah, kisasszony! hisz az nem igaz.

VILMA. Vakmerő!

LIDI. S aztán az a szép úrfi kétségbe fog esni.

VILMA. Hallgass. Úgy akarom.

LIDI. Oh, ha méltóztatik parancsolni, én oly kegyetlen dolgokat mondok a kisasszonyról, hogy magunk is elijedünk tőlök.

VILMA. Reményelem azonban, hogy okosan választod szavadat, mert a tréfa is csak úgy érdekes, ha némi komolysággal vitetik.

LIDI. Minden erőmmel rajta leszek, hogy oly szépen hazudjak, amint csak lehet.

HANGAI (*fölkel*). Mi vándor nép közelg? ah asszonyok!

Ezektől nincs mit tartanom.

VILMA (*mintha beszédet folytatna*). Valóban,

Ha a derék ifjú, ki érzetit

Imént oly meghatólag zengte el,

Kinek vonásin, még az éjen át is,

Felírva látszik bágyadt szerelem,

Ha sejtené, mily szikla szívre lelt,

S kérlelhetetlen, megbántó negédre,

Ha csak gyanítaná, mily céltalan

Minden törődés s fáradsalmi gond,
 Lebontogatná felvont húrjait,
 S a vájt fa keblét, mely oly édesen
 Zengő panasznak adta hangjait,
 Ezer darabra zúzná, vagy legott a
 Mindent emésztő tűzbe hajtaná.

Hogy égjen össze mind azon nyomorral,
 Mely a nem kedvelt szeretőre vár.

LIDI. Igazán, az a Ligeti Vilma kisasszony oly kegyetlen, hogy a cselédek sem állják. Minden héten más szobalányt fogad. Most egy Lidi nevezetű van nála, serény, tisztességes jó leány; de alig hiszem, hogy egy hétig megmaradhasson.

VILMA (*Lidihez halkan*). Hallgass, bohó! ne olyakat beszélj. Nézd, jön-e?

LIDI. Oh igen! mozgásban van, mint az úrnapi harang.

HANGAI (*utánok indulva*).

Mit hallok, Vilma, Vilma hát neve?

Oh angyali Vilma, mind a többiek

A bűnös Éva lányitól születtek;

De téged Isten újan alkotott,

Hogy lennél szebb, dicsőbb, mint minden, amit
 Nőnéven ismer s tisztel a világ.

De kik lehetnek ők? Vagy ismerősei,

Vagy tán kajánok és rágalmazók?

Utánok? lelkem szomju hallani

A rosszat is, csak róla szóljanak.

VILMA. Sajnálom őt. Úgy látszik, nem hasonlít

A többi férfiakhoz. Csapodár

És állhatatlan mind a férfiad,

S az oldalt, melyből a nő véve van,

Még most is úgy tekint, mint jogot

Uralkodásra hű nemünk felett.

De ő szelíd s szerelme érzemény,

Nem álombolygás s forró véri láz.

Oh bár tudná, hogy minden indulattal

Búnak vet ágyat s hosszú gyötoremnek,

Melyekben ifjusága elmulik,

S nem fogja tudni, mit tesz a gyönyör.

HANGAI (*magában*). Oh hála! tiszta lélek! szántodért,
Mert én valóban szánandó vagyok.

LIDI. Ah, Istenem! igazán sajnálatraméltó! Bezzeg nem olyan Vilma kisasszony. Haragos, durcás, mérges; az idő nem változóbb, mint szeszélyei. Képzeld csak, kisasszony, tegnap egy kedves kanári madarának mérgeiben eltörte jobb lábát, mert ruhájával a szabó elkésett.

VILMA (*Lidihez bosszúisan*). Hazudsz!

LIDI (*halkan*). Az Istenért! el ne felejtse kisasszony, hogy most nem Ligeti Vilmáék vagyunk.

VILMA. Igen! de hogy tudsz szólni oly vadat.

Oly képtelent. Nézz vissza, jó-e még?

LIDI. Úgy látszik, szólni akarna a kisasszonnyal.

VILMA. Maradj el egy kevéssé. (*El.*)

HANGAI. Nem hagyhatom! Beszélnem kell vele.

A jégszívűhöz ő legyen vezérem!

S hogy lesz, reményt nyujt érzékeny beszéde. (*El.*)

LIDI (*félre*). Jön, itt van. Egy kissé hátra kell maradnom; de értetődik, csak annyira, hogy mindent kihallgathassak. Mentsen Isten! hogy valami tudtom nélkül essék, az égbe kiáltana. — De íme, Péter jó. Mit keres ez itt? Vajjon észrevesz-e?

CsÍSZÁR (*jő*). Uraim, ide parancsoltak, hogy a muszika körül holmi szolgálatokat tegyek; s mivel mind a háromnak nem szolgálhatok, legjobb lesz, ha egyiknek sem fogadom szavát. Hogyan is? mindenik azt kívánja, hogy sarkában legyenek. De íme, az én tücsköm, az én cicádám! Hol mászkál ez itt? épen jó! Utamban legalább egy csókot kérek tőle, különben is tartozik a titokért, melyeket tőlem megtudott. — Kegyed itt, szép Lidi?

LIDI (*mintha megrezzenne*). Ah, Péter! majd elijesztettél!

CsÍSZÁR. Ne! meg ne ijedjen kegyed. Én vagyok, Péter, a kegyed s minden jó szívek Pétere, aki különösen örvend, hogy kegyedet nem annyira színről-színre láthatja, mint inkább a kegyed puha kis kacsóit tapinthatja; mert lássa kegyed, a setétben in-

kább tapint az ember, mint lát. Hát hogy' van kegyed, angyalkám? Mi járatban van kegyed itt a szabad ég alatt, ha szabad kérdenem kegyedet?

LIDI. Oh, te majom! hol tanultad már megint ezeket a bohó beszédeket? Ha nem akarod, hogy itt hagyjalak, szólj Isten igazában.

CsÍSZÁR. Mit hallok? hát te nem akarsz «kegyed» lenni? Lelked rajta! Aztán, angyalkám, én azt nagy emberektől tanultam ám. Egyik uramhoz egy selyemszavú fiatal ember, meg egy tetemes úr jár látogatóba; öröm hallani, mi finomul beszélnek egymással. *(Utánözva.)* «Ah, kegyed olyan, mint a makk! kegyed kimondhatatlanul hízik!» Igaz, hogy néha azután ők is szintúgy összevesznek, mint más becsületes ember; de a kegyed azért pontosan kijár, mint a fizetés. «Kegyed igen goromba!» mondá egyszer a selyemszavú; «kegyed barom!» felele a tetemes; «ha valamit nem néznék. — monda viszont a selyemszavú, — kihengeríteném innen kegyedet, mint egy gömböcöt!» Látod, Lidikém, így van ám az, mikor a világ finomodik.

LIDI. No nekem elmaradhatsz ilyen finomságokkal.

(Kívül kiáltás: Péter!)

CsÍSZÁR. Hallom; de nem megyek.

LIDI. Hallod? hinak. Mondd el hamar, mi dolgod velem; mert én sietek.

CsÍSZÁR. Hát Lidikém! én bizony csak egy kis csókért esedezném. *(Kívül: Péter!)*

CsÍSZÁR. Mordózom! már nem maradhatok. Nos, Lidikém, kapok?

LIDI *(mintha nem hallaná)*. Holnap látogass meg. beszédem lesz veled.

CsÍSZÁR. Igen, lelke, de én csókolhatnálak ám!

LIDI *(mint fölebb)*. Aztán, te, Péter, el ne árulj uraidnak, hogy ismersz bennünket; mert úgy barát-ságunknak örökre vége lesz.

CsÍSZÁR. Én árulnálak el? mit gondolsz! De már most nem állhatom, hogy meg ne csókoljalak.

Kívül közelkiáltás hallik: Péter!)

CSÍSZÁR. Üvölts, üvölts! hogy megfakadj belé! Már menni kell. Lidikém, holnapig Isten veled. (El.)

LIDI. Jó éjszakát. — Szegény Péter, ennek is meggyült a baja. De épen jól hozta a sors, hogy ő szolgál mind a három úrnál; tőle kitudom minden mozgásait. De most kisasszonyom után kell sietnem. (Menni akar.)

KACZOR, GUTA, RIGÓ (jőnek).

KACZOR. Megállj, ha azt a csirke-életedet szereted, megállj. (Lidi futni akar, Rigóval találkozik.)

RIGÓ. Megállj! (Lidi másfelé akar szabadulni s Guta áll elébe.)

GUTA. Megállj! ne moccanj.

LIDI. Ah, az úrfiak! bizony majd megijedtem.

KACZOR. Hát, pipiske! így kellett bennünket rászédned?

LIDI. Én rászédni!

GUTA. Így kellett bennünket ahhoz a süvöltő vén sárkányhoz bolondítanod?

LIDI. Én bolondítani!

RIGÓ. Felelj meg érte, hogy mertél bennünket jégre vinni?

LIDI. Én jégre vinni!

KACZOR. Úgy, úgy! adj számot, ne tátogasd azt a harcsa-szádat.

LIDI (bosszankodva). Harcsa-számat! Kövesse meg magát az úrfi, nékem csak épen akkora szám van, amekkora kell, tudja? sem kisebb, sem nagyobb. Még harcsa-számat! ha az úrfi szebbet nem tanult az iskolában, evvel jobb el sem kezdette volna. Lássá meg az ember! (Sírni kezd.) Harcsa-szám! Nekem azt férfi még soha sem mondotta. (Menni akar.)

GUTA. Hohó! nem oda Buda. Itt marad a leány-asszony. Adjon nekünk számot, mért tett bennünket lóvá.

LIDI (sírva). Hát mért lettek lóvá? én tündér nem vagyok s aztán nekem nincs harcsa-szám!

RIGÓ. Nem arról van a szó.

LIDI. De arról van.

KACZOR. No, nem arról van szó. Én pontyot akartam mondani, annak elég kis szája van. Hanem most az a kérdés, miért igazítottál bennünket ide a jobbsarokhoz, hol ez a vén Sibylla lakik?

LIDI. Hát én a jobbsarokhoz igazítottam magokat? GUTA és RIGÓ. Igen! igen!

LIDI. Aztán igazán a jobbsarkot mondtam volna!

MINDNYÁJAN. Minden bizonnyal.

LIDI. No, úgy véghetetlen nagyot hibáztam vagy az úrfiak értettek rosszul. Hiszen a balsarokra kellett volna menni.

RIGÓ. Úgy rémlik, mintha csakugyan a bal sarkot mondtá volna.

GUTA (*gondolkodva*). Harcháború! aligha nem a balsarkot mondtá ám.

KACZOR. Már bizonyos! a balsarkot mondtá. Oh, én birka!

RIGÓ. Oh, én ló!

GUTA. Oh, én szamár!

LIDI. No lássák! (*Sírva.*) Aztán mégis nekem van harcsa-szám, úgy-e? Ez a köszönet, hogy az ember igazat beszél.

KACZOR. No, no! hiszen mondtam már, hogy az nem úgy volt gondolva. Hiszen te oly csinos egy darab vászonceléd vagy, amilyen csak lehet; hanem azok a szemeid átkozott hamisak. Azért is, mielőtt megválnánk, igen szeretnék meggyőződni őszinteségedről. Először is tehát, hogy' híják a kisasszonyodat?

LIDI (*durcásan*). Ligeti Vilma.

GUTA. Gyönyörű név.

RIGÓ. Szegről-végről tán atyafiság.

KACZOR. A név oly szép, mint asszonya. Hanem mint győződhetünk meg arról, hogy itt a balsarkon lakik? hé!

LIDI. Hát csak úgy, hogy kérdezzék meg a házmestert. Éppen most nyit kaput valakinek.

KACZOR. Jól van; megkérdezem, de addig el ne bocsássátok. (*El.*)

GUTA, RIGÓ. Megfogjuk. (*Kétfelől karonfogják.*)

RIGÓ (*súgva*). Hát magát hogy' híják, angyalom?

LIDI. Lidi, szolgálatjára.

GUTA (*súgva*). Mi neved, babám?

LIDI. Lidi.

RIGÓ (*pénzt nyom a markába, súgva*). Aztán lelkecském, segítségemre legyen.

LIDI. Minden bizonnyal. (*A pénzt meglekintve.*) Ez fősvény úr; csak egy pár rossz cipőre való.

GUTA (*szinte úgy*). Ha híven szolgálsz, ezután is jó barátok leszünk.

LIDI. Lekötelezett szolgája. – Ez már szebben hangzik.

KACZOR (*jő*). Minden úgy van! Hanem leány —

LIDI. Ah, bocsássanak! hisz már mennem kell. A kisasszonynak orvosságot viszek.

RIGÓ. Mit mondasz?

GUTA. Hát beteg?

KACZOR. Orvosságot?

RIGÓ. Oh, hogy én az a betegség lehetnék!

GUTA. Oh, hogy én az a gyógyszer lehetnék!

KACZOR. S hogy én mindkettőtököt pokolba verhetnélek.

GUTA, RIGÓ. Hóh fráter! ez nem a szerződés szerint volna.

KACZOR. Sőt inkább! Csak nem kívánjátok, hogy örökké beteg legyen s orvosságot igyék?

LIDI (*magában*). Most tán szabadulhatok.

KACZOR. De megállj! mi baja asszonyodnak?

LIDI. Ah, azt nehéz megmondani! A köszívűség ellen akar bevenni.

MINDNYÁJAN. Köszívűség ellen!

LIDI. Igen! de ha nem bocsátanak, úgy soha meg nem gyógyul.

GUTA. Hát mért nem szóltál mindjárt?

LIDI. Megijedtem!

KACZOR. Szegény liba, te! Hanem, leány, mikor beszélhetünk veled? Mondd meg, különben nem szabadúlsz.

RIGÓ, GUTA. Nem! addig nem szabadulsz.

LIDI. Mikor? hadd lássuk, holnap a város erdejében.

KACZOR. Délután?

LIDI. Igen.

KACZOR. Jó, felséges, mink is ott leszünk.

LIDI. Ajánlom magamat az úrfiaknak.

GUTA. Aztán el ne maradj!

KACZOR. Ne ám! (*Titkon.*) S ha részemre dolgozol, én jó urad leszek.

LIDI. Arany! — kész szolgálója. — Ez hamis egy úr! (*El.*)

RIGÓ (*Gutához*). Az átkozott, meg akarja vesztegetni.

GUTA. Valósággal! az nem igazság.

RIGÓ. Épen nem!

KACZOR. Nos? úgy tetszik, tisztában volnánk.

GUTA. Átkozott tisztában! Mindhárman egyet szeretünk.

RIGÓ. S mi több, egyik sem reményelhet!

KACZOR. Oh, az még ezután válik el. Hanem mitévők legyünk most?

GUTA. Azt senki voltaképen meg nem mondhatja.

KACZOR. Valóságos öregbírói felelet.

RIGÓ. Nem szinte; mert ez annyit tesz, hogy a dolog igen nyomós, s mivel az, azt itt el nem végezhetjük, hanem a szerencse-dombra vele s holnap ott vitasuk meg.

GUTA. Bölcsen. A szerencse-dombra!

KACZOR. Abban maradjunk hát! holnap délután a szerencse-dombra gyülekezünk.

S te addig, alvóm! szépet álmodozzál!

Kaczor szerelme olthatatlan ég!

RIGÓ. Jó éjszakát, szelíd felvirradást,

Oh, vajha álmod képeket mutassa,

S szoktassa hozzá kegyre szívedet.

GUTA. Jó éjszakát s jó álmokat neked.

Ah, ágyamon holtként fekvendem én,

Mert lelkem ott ül lány párnáidon,

S szép lábaidnál tölti éjjelét. (*El.*)

HANGAI, VILMA (jőnek).

HANGAI. Ne mondja, oh, csak azt ne mondja ön!
 Ha már kegyes volt szánni szenvedőt.
 S részvéttel szóra bátorítani.
 Ne tegye pártütővé ellene
 Az egy reményt, melytől még élte függ.
 Mely földeríti a setét jövendőt.

VILMA. Sajnálom önt. E forró szenvedély,
 A hű ragszkodás, mely nem szokott
 Betegség férfiaknál, szebb jutalmat,
 Szelídebb gyógyszert érdemelne, mint
 Én nyujthatok. S bár elsőbb szavaim
 Nem voltak mondva önt busítani,
 Sőt nem, hogy azokat még csak hallja is,
 De már megessve, mit nem óhaték,
 Tudtára jutva, hogy reménye füst,
 Mely égnek indult, s végre is csak a
 Nehéz s kietlen föld színén enyészik.
 Mind ezt kimondva egyszer, mint valót.
 Bocsásson meg, ha vissza nem vonom,
 Nem vonhatom.

HANGAI. S én még sem csüggedek.
 Bocsássa meg nagyon hű érzetinnék.
 Hogy kétkedem s természet-ellenit
 Felőle még most hinni nem tudok.
 Mert hátha mind ez tévedt pusztá hir.
 Mely a világot csalni költetett?
 S tán a hidegség csak külső palást,
 De melly alatt jó s érző szív dobog?
 Ijesztő lám, ha zajg a tenger is,
 De csendes mélyén drága gyöngy terem.

VILMA. Hiú remény! Hisz én ismérem őt,
 Az érzéketlent. Egykorú velem.
 Együtt aludtuk pólyánk éveit,
 Együtt a bölcső biztos szenderét;
 Együtt szívók az éltető tejet;
 Együtt játsztunk, együtt tanulgatánk.
 Úgy ismerem, mint szinte magamat.

Nekem legelső gondolatjai,
 Legtitkosb érzeménye nem titok:
 Lelkében mint tükörben olvasok;
 De ott remény nincs, nincsen szenvedély,
 A férfigyűlölést kivéve, mely
 Márvány szívébe véste fel magát.
 Hogy visszaintsen minden hódolót.

HANGAI. Oh, mért oroz hát annyi bájt magára!

De meg ne sértse őtet semmi szóm,
 Még szíve most érzéketlen lehet,
 De mind ez nagy szerencse tán nekem.
 Még nem szeret, s így hátra van szeretnie,
 Szeretni engem, tán hív hódolót.
 Oh semmi nincs, mit meg nem győz idő.
 Lassan, de folyvást folydogál az ér,
 S végtére messze tengerekbe jut.
 Lassan, de folyvást lenge szél ha fú,
 Nehéz hajókat új világba hajt.
 Lassan, de folyvást csep ha hull alá,
 Kivájja még a rögzött szirtet is.
 Magát az égnek ajtaját kinyitják,
 Ha tartós buzgalommal zörgetünk.
 Ily díjat várok én hűségemért.
 Legyen negéde jég, haragja tör,
 A jég felolvad tűz sugárinál,
 S tör állandóság pajzsán megtörik;
 S kiszenvedett én győzők végre is,
 S hosszas, de édes kínú szomj után
 Az égi kéjnek kelyhéből iszom.

Őn kétli azt? oh szóljon, mit tanácsol?

VILMA. Ha álom boldogítja, álmodozzék.

HANGAI. S ez mind csak álom volna hát?

VILMA.

Merő

És pusztá álom, pusztább semminél
 S ártalmasabb; mert vért, velőt apaszt,
 Viharban kétség tengerén vitorláz,
 És örülés a rév, ahol kiköt.

HANGAI. Mit hallok? már is félőrült vagyok.

Oh angyal, aki részvevő kegyelmét

Mint ismeretlen árasztotta rám,
 Szánjon meg, mondja, szóljon, mit tegyek.
 VILMA (*félre*). Ha nem szeretném, szánnom kellene:
 De oh, a férfi csalfa, míg mozog:
 Álljon tüzet, ha szíve színarany. (*Hangaihoz.*)
 Mondjon le róla!

HANGAI. Én lemondani?
 Jól értem önt? én és lemondani,
 S ő róla? oh e három gondolat
 Megsemmisíti még a létet is.
 Hideg lemondás! tégedet heted nap
 A nagy teremtés ellensége gondolt,
 Miattad agg és romlik a világ;
 S ha végre összehamvadand, lemondás
 A rettentő szó, melly a pusztá ürben
 Végetlen végig mennydörögni fog.
 Ön, szép kisasszony, volt-e már szerelmes?

VILMA. S ha voltam és ha volnék? Ah, nem úgy!

HANGAI.
 Bocsánatot, fejem, keblem zavart.
 Azt kérdezém, nem szenvedett-e már
 Balúl viszonzott szerelem miatt?

VILMA. Nem látom a célt, melyre ön vadász.

HANGAI. Csak az, hogy aki képzeltet lemondást,
 Az a szerelmet még nem ismeré.

VILMA. Jobb, illetetlen hagynók ezt a hűrt,
 Mert rezzenése fájdalomra peng.
 De már ha ennyit mondék, hulljon el
 Érzelmeimről a titoklepel.

Én is szerettem s boldog nem valék.

HANGAI (*magában*). Hát ő is szenved? oh, szelíd kebel,
 Mi kéj benézni fájó titkaidba.

VILMA. Szerelmem, mint vadonnak csermelye,
 Könny és panasznak néma árja folyt,
 Nem látva és nem szánva senkitől,
 Míg a keservek tengerébe fúlt.

HANGAI. Oh, angyal! áldva légy e vallomásért,
 Mely bár busító, túrni megtanít.
 Oh, mért az ádáz, aki kellemével

Lekötve tart, nem ily nemes szívű.
 Oh, mért alakját rád nem adhatom,
 Dús lelkedet fel nem ruházhatom
 A tündér bájjal, melynek rabja lettem,
 Hogy bírhatnálak százsor boldog én,
 Mint lelki s testi díszek összeségét!

VILMA. Uram, feledi, hogy én is nő vagyok.
 S ki mondta azt, hogy nálam Vilma szebb,
 Hogy a cserére rá is állanék?
 Ez gúny, uram, s nem vártam volna öntől,
 Kinek lesújtott lelkén szánakoztam,
 Hogy kellemimben kételkedni mer.
 De tudja meg, Vilmája bár minő is,
 Ha szép, csak oly szép, milyen én vagyok.

HANGAI. Bocsánat, ah bocsánat, szép kisasszony,
 Ha szenvedélyem bántót mondatott;
 Az nem szívemből, nem jött érzetemből,
 Mely háladatnál nem tud egyebet.
 Ki kétlené, hogy akit ennyi jószág
 S léleknesség kincse gazdagít,
 Az testi kellemekben szinte dús?
 Ki kétlené vonzónak a szemet,
 S kedvesnek a virító arcokat,
 Melyekben ifjú s nyájas lélek ül?
 Ön, bátor arcát fátyol s éj fődí,
 Hitem szerint a nők dicsőbbike.
 De ah! nekem nincs több szép, mint csak ő,
 Csak az becses, mi ő hozzá hasonlít;
 A kellemek mértékét róla vettem,
 És avval mérek, ahhoz illetem
 Mind azt, mi kellő drága és imádott.
 Ah! hozzá nincs hasonló, párja nincs;
 Sok volna kettő oly magas remekből:
 Az a világot ketté osztaná,
 És pártharagban ölné el fáját.

VILMA (*félre*). Irigyeném, ha másnak mondaná,
 De lelkem! állj őrt, ellenséged üz,
 Hatalmasabb, mint hittem, hogy lehet. (*Hangaihoz.*)
 E hév, uram, bár bántó is lehetne,

Becsületére s mentségére van.
 Én megbocsátok a dicséretért,
 Bár azt csapongó túlságnak hiszem,
 (Ennél kevesebet asszony nem tehet,
 Midőn előtte más szépet dicsérnek).
 De már ha szenvedélye ily konok
 És változatlan, számoljon reám.
 Amit barátság, régi ismeretség
 Foghatnak Vilmán, szívből megteszem.
 S bár nincs reményem meglágyítani őt,
 El nem mulasztom tenni, mit fogadtam.
 És most —

HANGAI. Ne még, ne hagyjon engem el;
 Most kezdek élni, most születtem újra;
 Oh, hagyja zengeni még e szózatot,
 Melynek hitemmé váltak hangjai.

VILMA. Nem késhetem. Társakkal indulék,
 S már eddig váraкоznak; menni kell.

HANGAI. Ah! hagyja hát csak azt az egy reményt,
 Hogy egykor még ez arcot láthatom,
 Ezt a legtisztább lélek tükörét,
 Melyet kajánul most az éj föd be.

VILMA. Csekély dolog, de meg nem adhatom.
 Mit szólna Vilma hozzá? s kell-e az,
 Hogy testiképen lássuk jótevőnket,
 Kit lelke művén már megismerénk?
 Jaj annak, aki lelki szép után
 Indúlva, testi bájra nem talált.
 Az kincset veszt el, lelke jobb hitét,
 S aztán, uram, mi már megalkuvánk,
 Azt mondta ön, hogy Vilma pártalan,
 Hogy oly remek szép nincs több a világon,
 S másodsor ezt nem illik hallanom.

HANGAI. Oh, hát nevét, csak azt a szép nevet,
 Hogy hű szivembe zárjam, mondja meg,
 Hogy annyi közt egy kedves szóm legyen,
 Melyhez remény és hálám kötve van,
 Amely kimondva némává teend
 Minden nehéz és bús tartalmu szót.

VILMA. Ismét csekélység s meg nem adhatom.

Tanácsom az: kémlelje Vilma szívét,
 Ismerje meg, s ha lassanként szelídül,
 Ha engedékeny hódolásinak,
 S ha végre tán, miről én kétkedem,
 Kívánt céljához jutna, tudja meg,
 Hogy mind azokban munkás én valék;
 Megemlékezzék akkor rólam is,
 S ez minden amit elfogadhatok.
 De most, ha kérnem biztosan szabad,
 Hagyjon magamra s kérdezetlenül.
 De még egyet. Ha ön véletlenül
 Vilmával összejönni vágyna, holnap
 Együtt fogunk sétálni délután
 A város erdejében. Én leszek
 Ismertetőjök. S ott kívánatát
 Tán teljesítem. Isten áldja önt. (El.)

HANGAI. Oh, tiszta lélek, áldott női szív! —

Most mit tegyek? határozatlanul
 E pártütő szív két szép közt haboz.
 Ott áll amaz, bálványúl a világnak,
 Gyönyörre jegyzett, csábító alakban,
 De lelke képét fátyol leplezi;
 Itt áll e másik, lelke tündökölvé,
 Mint a dicső nap, ah, de földi szemnek
 Fátyol borítja külső díszzeit.

S én balgatag, ki nem tanultam át
 Szerelmek iskoláját, most bolyongva,
 Csüggedve járok tömkelegjein.
 De nem! tanácsa légyen a vezér.
 Legelső gondom Vilmához bejutni,
 S kikémlelnem, szép külsejébe mily
 Lélek szorúlt; a második, kitudni
 E fátyolok titkának bájszövőjét,
 S látnom, mi testet vőn szép lelke fel.
 Erő, ne hagyj el, légy kalauz! remény!

HARMADIK FELVONÁS.

(Halom.)

KACZOR, GUTA, RIGÓ (gondolkodva járnak föl s alá).

RIGÓ. Az nem volna rossz gondolat.

GUTA. Kitaláltam! Abban maradok.

Guta és Rigó merengésök közben összeütköznek s egymás kalapját leverik.)

GUTA. Hohó, mennykőbe is! a kalapom.

RIGÓ (*hőkölve*). Milliom! ez rossz jel. A kalap az enyém.

GUTA. Igen! de hol van hát?

(Midőn mindketten körül bámulnak, Kaczor jó a két kalappal.)

KACZOR. No ti szépen elméláztatok. Leverik uram fia egymás kalapját s lábam elébe gördül mind a kettő; mi azt jelenti, szerencsétek az enyémnek meghajol.

GUTA. Igaz! ez egy kis ügyetlenség volt; de te kalapjainkat fölemelted.

RIGÓ. S ez szolgálatot jelent.

KACZOR. Vegyétek vagy tököt ültetek belé.

GUTA. Hancha fejedbe tennéd. Ide vele. (*Fölteszi.*)
Huh beh ferde jószág! ez tudós fejre való.RIGÓ (*fölteszi a másikat, melybe feje elmerül*). Segítség! (*Nagy nehezen kihúzza fejéből.*) Átkozott czinkefogója!GUTA. Nono! csak nem lehet mindennek olyan cseresnyemag feje, mint neked! Add ide! (*Elcserélik a kalapot.*)

RIGÓ. Soha! embernek akkora fej!

KACZOR. Ne kötődjete. Az idő eljár, a hét muldógál s még úgy szólván, mire sem mentünk.

GUTA. Sőt kevesebbre a semminél.

RIGÓ. Jól mondod; ha azt a fatális szépséget meg nem látjuk, sokkal jobban állnának dolgaink.

KACZOR. Se baj! minek ide a sopánkodás! Nem kezdhetjük-e az egész dolgot újra?

GUTA és RIGÓ. Miért ne?

KACZOR (*bizodalmasan*). Különb is, köztünk maradjon, az a mi Dianánk nem valami ritka madár.

RIGÓ (*hamisan*). Épen nem.

GUTA. Csakhogy épen leány. Mindennapi jószág.

KACZOR. S úgy vettem észre, festi magát. (*Félre.*) Vajha elhinnék, hogy őket nyakamról lerázhatnám.

RIGÓ. Az könnyen meglehet. De mi több, egyik válla magasabb, mint a másik. (*Félre.*) Oh, bár elhinnék!

GUTA. Mit mondasz? (*Magában.*) Oh, a szamarak! ha tyúkszemeikkel néznének, nem lehetne rosszabbul látniok. Festi magát! válla emeltebb! De jól van, egy húrt kell velök pendítenem. (*Fenn.*) Szó ami szó, barátim! én is vettem hibáját észre; balszeme, úgy látszik, tetemesen kisebb a másiknál.

KACZOR. Tudod mit, Guta pajtás! te e szerint lemondhatnál róla s mást kereshetnél.

RIGÓ. Igen, igen! mondj le róla, Guta.

GUTA. Én?! oh, úgy nem játszunk.

KACZOR. Igen! de egyik szeme kisebb, mint a másik.

GUTA. Oh, az nem baj! sőt éppen úgy kell lennie. Nagyobb szemével szép tulajdonaimat fogja látni, a kisebbel gyengesegeimet s így erényeim és hibáim mindenkor kedvező arányban fognak előtte állani. De mivel úgy sűrgetsz, nem látom át, miért te le nem mondasz róla, Kaczor?

RIGÓ. Igazság! Kaczor, illő, hogy te mondj le róla.

GUTA. Mondj le s kettőnknek könnyebbé teszed az alkut.

KACZOR. Én?

RIGÓ. Igen, igen! hiszen mondád, festi magát.

KACZOR. Oh, halljátok, a festés magában a nemesb művészetekhez tartozik; különben pedig asszonyoknál sem rossz találmány a festék. Ha király volnék, mind krétával iratnám be arcaikat, hogy a férj az idegen száj csókját rajtok megismerné.

RIGÓ (*félre*). Ez szilaj bolond.

GUTA (*félre*). Valóságos örült!

RIGÓ. De lásd, Kaczor! ha a barátság szent volna előtted —

KACZOR. Nem akarok barátságról hallani. S ha me-rem kérdezni a barátság ügyvédét, miért te le nem mondasz kedvünkért? Mi ketten a dolgot könnyen tisztába hoznók.

GUTA. Úgy van, Rigó! ha igazi bajtárs vagy, le kell róla mondanod. Különben is egyik válla magasabb, mint észrevevéd.

RIGÓ. Csekélység! az alacsonyabb vállat banknótákkal fel lehet csapatni.

KACZOR. Tehát csak nem mondasz le róla?

RIGÓ. Semmi esetre!

KACZOR (*Gutához*). S te sem?

GUTA. Eszemben sincs.

KACZOR. S én természetes hogy nem. Ki is mondhatna le a dicső — (*félre*) de nem árulom el magamat.

GUTA. Oh, a kis tündér! Dehogy hagynám őt el akárki barátságáért, nem egy monostor barátért!

RIGÓ. Én őt soha, de soha el nem hagyom.

KACZOR. E szerint tanácskozásunk nem igen messze haladt.

GUTA. Sőt igen! nyilvánosságra jött, hogy —

RIGÓ. Mind hárman szerelmesek vagyunk belé, következőleg —

KACZOR. Hogy mind a hármunké lesz.

GUTA. Úgy van! Vagy a tatárba is! nem úgy van.

RIGÓ. Ohó! annak ellene mondanék.

KACZOR. No én hát nem értelek vagy rosszul tanultam a logikát. Hát ha egyik sem akar róla lemondani?

GUTA. Akkor —

KACZOR. Nos?

RIGÓ. Tehát?

GUTA. Tehát azé legyen, aki a leánynak leginkább megtetszik. Ostromoljuk mindhárman s aki szerencsésebb, azé a diadal.

KACZOR. Ez mind igen szépen és okosan van mondva, de a szerződés?

GUTA. Már szerződés ide, szerződés amoda! én nem

látok más menekedést. (*Félre.*) Hiszen ezek közül csak nem fog választani, ha szeme van!

RIGÓ (*félre*). Hát ha én tetszem meg neki?

KACZOR (*félre*). A leány bizonyosan engem választ. (*Fenn.*) Tudjátok mit? Átallátom, hogy egyéb ki-gázolás nincs, mintha a dolgot szerencsére hagyjuk; ami a szerződést illeti, már egyik pontjában módosítást szenvedett, miért ne a többiben is?

RIGÓ, GUTA. Igazság! ide vele!

KACZOR. Itt van, 4. pont: Négy hét mulva hármas menyekző lesz. Ez tehát újabb végzésünk szerint ki-marad.

RIGÓ. Töröld ki.

GUTA. Ki kell törölni.

KACZOR. A törlés megvolna. De egy aggodalom bánt. Minél tovább haladunk az időben, szerződésünk mindinkább fogy és vékonyodik. Tartok tőle, hogy utóbb úgy összezsugorodik, mint a szalonna-bőrke a tűzön.

GUTA. Igaz! az kuruc dolog. Lelkemre mondom; épen nem tudom, mit kellene ezen veszedelmes zsugorodás ellen elkövetni.

RIGÓ. Azon könnyű segíteni. Tegyük helyébe egy új cikkelyt, tudniillik ezt: a három menyegző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni.

KACZOR. Értődvén, hogy kinek a szerencse kedve-zend, azt a más kettő szóval és tettel segíteni köteles.

GUTA. Jó. Föl kell jegyezni.

KACZOR. E szerint a mai gyűlésnek vége. Tudniillik kiki lásson dolgához.

GUTA. Vigan barátim! Ha mindnyájan feleséget nem viszünk is haza; de egy lakodalmat olyat ütünk, hogy hét ország látta mását.

RIGÓ (*félre*). Én jót reménylek, mert igaz szívem.

Jót érdemel; szerencse! el ne hagyj!

GUTA (*félre*). E két bivalent én rászédem bizannyal, S aztán busúljon, aki rá szorult.

KACZOR (*félre*). Csak rajta! majd az epret én szedem, S koplalni fogtok vendégségimen. (*El.*)

VILMA és LIDI jönnek.

LIDI. Már elmentek. Bízvást kijöhet kisasszony.

VILMA. Elmentek? Hála Isten! ha tovább maradnak, végtére egy porcikám sem maradt volna ép. Még hajam szálai is görbébbek lennének, mint egyéb leányokéi.

LIDI. Igazán! ezek goromba úrfiak. Már én is kezdek haragudni rájuk.

VILMA. Csak most? Azt előbb illik vala kezdened. De tréfa nélkül, Lidi, nézz meg engem jól.

LIDI. Mi jut eszébe a kisasszonynak?

VILMA. No csak te nézz.

LIDI. Istenem! hisz én már annyiszor megnéztem a kisasszonyt.

VILMA. De nem úgy! most neked birói szemmel kell rám tekintened. (*Megfordul előtte.*) S hogy találsz? Hát egyik vállam csakugyan magasabb volna?

LIDI. Ah! hogy' ügyelhet olyanra. Csúfság férfinak olyat kigondolni.

VILMA. S egyik szemem kisebb?

LIDI. Azért bosszút kell állani.

VILMA. S festem magamat!

LIDI. Igen! de saját s oly becsületes vérével, milyen neked egész nemzetségökben sincs.

VILMA. Hagyján! Lidi. Minthogy szépségem ellen voltak vakmerők pártot ütni s e szerint asszonyfelségbántás bűnébe estek, úgy hiszem, van jogom elégtételt venni. S azt venni fogok.

LIDI. Vegyünk is! már ez kiállhatatlan. Az én kisasszonyomat így meggyalázn!

VILMA. Szándékok, mint hallók, házunkkal ismeretségbe jöni. S ezt nekik könnyítenünk kell. Gondolj ki valamit, Lidi.

LIDI. Igen! de hát mindig csak én gondoljak a kisasszony helyett?

VILMA. Hát miért volnál komorna? De most egyszer csak bölcs itéletedet kérem ki; mert plánumom félig meddig kész. Bátyám örökké szemrehányásokat

tesz, hogy magamat a férfiak iránt igen rá tartom, hogy nem csak kérő, de még csak vendég sem mer házukhoz közelíteni. Mit szólsz hozzá, ha most e három szilaj úrfit egyszerre nyakára csődíteném?

LIDI. A gondolat, csekély komornai véleményem szerint, igen jó; de módját még nem igen látom.

VILMA. Meg fogod hallani, csakhogy itt már igen sok ügyességedtől függ.

LIDI. Nagy becsület! Számoljon reám, kisasszony.

VILMA. Amily merészeknek látszanak a mi szép uraink, meglehet, hogy az ismeretséghez nem igen tekervényes utat fognak választani; ha mind e mellett városban nem lennének oly bátrak, mint mezőn, nehogy a tréfa későre haladjon, mindeneknek külön egy bátyámhoz szóló levelet kellene kezébe játszaniod.

LIDI. Értem; igen helyes! s abban a levélben csin-talan dolgok fognának lenni.

VILMA. Kétségkívül. De tartalmokat még ezután kellene kifőznünk s egy biztos hallgató férfiú által le-iratnunk. Hiszen, Lidi, neked szép ismeretsegeid vannak.

LIDI. Lesz szerencsém egy oly férfúró! gondoskodni.

VILMA. Másodszor —

LIDI. Ah! az alvó úrfi jön.

VILMA (*fátyolát lebocsátja*). Mit gondolsz, meg fog-e így fátyolon által ismerni?

LIDI. Nem hinném. Azonban, hogy annál biztosab-ban legyen a kisasszony, engedje fürteit egy kissé más alakba szednem. (*Fürteit igazítva.*) Így ni! Ez epedő bánatot, igen nagy szomorúságot fog jelenteni.

VILMA. Most vonulj el, Lidi; én itt e padon fogom őt várni epedő bánattal; mert hajművészi számolatai-dat csak nem akarnám szégyenben hagyni. (*Lidi el.*)

HANGAI (*jő*). Itt láttam őt! itt lettem általa

Rögtönzött pogányból ájtatos keresztény.

De ah! mi haszna változott hitemnek,

Csak szenvedést ad üdvösség helyett.

Kegyetlen ő! és megvető kevély,

Minden szavával egy reményt öl el.

De ím, ki ül befátyolozva ott.
 Gondolkodólag s olyan egydül?
 Nem ő, az édes ismeretlen az?
 Ah! fátyolának titka bájerővel
 Hódít magához, s mintha egy világot,
 Sőt a világok mennyét rejtené,
 Nem hágy nyugonnom, míg fel nem fődöm.

(Vilmához.)

Bocsánatot, ha tán csalatkozám —

VILMA. Ah, engedelmet! el valék merülve.

De jó, hogy eljött, régen várom önt,
 Azt bánva csak, hogy kedvesb társaságot
 Nem hozhaték; mert Vilma nem jön el.

HANGAI. Tudom, gyanítám. — S mégis kedvesebb
 Alig lehetne társaság akárhol,
 Mint melyben most vagyok.

VILMA. S mégis lehetne hát?

HANGAI. Nem, Istenemre mondom, nem lehetne.

Imént csak elmém lomhasága szólt.

VILMA. Miért e túlság? Avval én elégszem,

Ha Vilma mellett engem tűrni fog.

De most az egyszer tartozás hozott.

Igértem és barátném e fölött

Egy bizománnyal tisztelt meg. Talán

Ismerni fogja e kis könyvet ön?

(Egy kis könyvet mutat elő.)

HANGAI. Oh, fájdalom! nagyon jól. Vajha míg enyém

Hűbben követtem volna oktatásait!

Késő tanácsa most már nem segít.

VILMA. Barátném, mint mondá, véletlenül

Cserélte azt fel Himfy bús dalaival,

S ím visszaküldi és bocsánatot kér.

HANGAI. Bocsánatot, midőn már ég a ház!

VILMA. És visszakéri érte Himfyét.

HANGAI. Oh, szívesen! hisz, amit Himfy érzett,

Azt én is érzem, én is szenvedem,

Csak hogy dühösben s gyógyulhatlanúl.

Szeretni, hajh! már könyv nélkül tudok.

VILMA. Barátném tartozásnak vélte mindezt
Személy szerint átadni, s tette volna,
De hirtelen rosszul lett.

HANGAI (*gúnyyal*). S lóra ült!

VILMA. Uram, csalódik —

HANGAI. Nyargalózni ment!

S egy pár csapongó vágatott vele!

VILMA. Kímélni vágytam önt, de mint gyanító, —
Már nincs okom titkolni —

HANGAI. Oh miért is!

Hisz én annál még többet is tudok.

Társnéja, jó kisasszony, nagy kacér.

VILMA. Ez igazán több, mint mit én tudok.

Őn látta őt? és hogy fogadtatott?

HANGAI. Nem szinte rosszul. Egy kevély mosolygás,

S szép illedelmes főhajtás után,

Vén unodalmas bátyjával hagyott.

VILMA (*félre*). Bátyám uramnak szép hízelkedés!
(*Hangaihoz.*)

S eltávozott?

HANGAI (*kesernyésen*). Mondom, hogy lóra ült,

S kószálni ment két nyargaló vitézzel.

VILMA (*félre*). Féltékeny! S oh, ez nem csekély hiba,

De mellyet minden asszony megbocsát.

Csakhogy nevelni, jónak, nem szabad. (*Hangai-*
Szeszély, uram! s ha Vilmát kedveli, [*hoz.*])

Ez egy hibáját nagyba nem veendi.

HANGAI. Ez egy hibáját! már csak amit ön,

Tisztelt barátném, (hagyja hinnerm ezt)

Csak amit ön beszélt el, mennyi az,

S mennyit fogok még látni ezután.

VILMA (*félre*). Ez szép kilátás! (*Hangaihoz.*) Saj-
[nálom nagyon,

Hogy ilyen tévedésbe vittem önt.

Mit én beszéltem Vilmáról, az inkább

Intés gyanánt volt mondva és neki

Jobban dízűl, mint szégyenére válik.

Én őt keménynek mondtam.

HANGAI.

És kevély!

VILMA. Nem mindenkhez hajló.

HANGAI. S mégis tetszni vágy.

VILMA (*hamisan meghajtja magát.*)

Az Éva anyánkról szállt ránk örökül.

HANGAI. Oh, ön nem olyan! Ily nő, mint kegyed,
Díjul lehetne mennylakónak is.

VILMA (*félre*). Sok tisztelet!

HANGAI. De Vilma —

VILMA. Öt bizonynyal

Most már pokolra kárhóztatja? nem?

HANGAI. Ne értse félre szenvedélyemet.

Ő, meglehet, jó, csakhogy csapodár,

Hiú s kevély: a férfi báb neki,

Úgy vettem észre. Szíve szép üvegház,

De melyben jégvirágok termenek:

Nincs benne élet s éltető meleg.

VILMA. Nem! már ez több, mint elhallgatható.

Bocsásson meg, de egy látás után

Nincs önnek így itélni még joga.

Én Vilmát jobban ismerem, s ha ő

Még nem szeretne, arról ki tehet?

De azt tudom, hogy egykor majd szeret,

Szerelme, mint az éjszakmutató,

Rendülni nem fog tűz és vész között,

Az egyhez híven, kit szívébe vőn.

HANGAI (*félre*). Nemes, nemes szív! Oh, a lelki dísz

Mi százszorozva több a testinél!

Ki más szerelmét így lefestheti,

Az tud szeretni, oh, az boldogít (*Vilmához.*)

Ön jó, szelíd egy orvos s gyógyszer

Már jótevőn hat. Vilma nem hibás,

Sőt jó és hü lehet, de boldog is,

Mert ily barátnét bírni nagy szerencse.

De én Vilmától már kigyógyulék.

VILMA (*félre*). Azt nem szeretném! (*Hangaihoz.*)

[Hogy lehetne az

Hát ebből állna minden szerelem!

Ma szikra tűz és holnap jég? Uram,

Ezt ön felől feltennem oly nehéz,

- Hogy szinte fáj: mert melyik férfi hű,
 Ha még egy ily is, mint ön, ingadoz?
- HANGAI. S van bizodalma hozzám? — Oh igen,
 Oh higyje, én hű s állandó vagyok.
 De ahhoz csak, ki engem is szeret.
- VILMA. Azt érdemelni kell; mint tartozást,
 Egyszerre elfoglalni nem lehet.
 Keresse kedvét: tán megnyerheti.
- HANGAI. Nem, érte többé lépést nem teszek.
- VILMA (*félre*). Már csak dicsérem kell szépségemet,
 Különben pártot indít ellene. (*Hangaihoz.*)
 Pedig barátném csinos egy leány.
- HANGAI. Oh szép, igen szép, nem tagadhatom.
- VILMA (*félre*). Kifogytam; mit tegyek most? Ah igen
 Egy hódoló volt, aki egykoron
 Tetőtől talpig versbe foglalá
 Szépségimet. Most majd hasznát veszem.
 (*Hangaihoz.*)
- Hajának fürti holló-feketék.
- HANGAI. Mit ér a haj hívságos agy felett,
 S azonkívül a holló rossz madár.
- VILMA. Mint déli nap tündöklik két szeme,
 S csodálatos, hogy bennök ég nyílik.
- HANGAI. Egy jó, nemes szív annál többet ér.
- VILMA. Szép ajki rózsák.
- HANGAI. Hervadók igen,
 Mert csak ledérség hangját rezgetik.
- VILMA. S mint a sugár, felnyúlik termete.
- HANGAI. De lelke nem sugár. — Oh, hagyjuk el!
 Léleknemesség nélkül testi báj
 Oltár, minél a hívságok fia
 Csalfényű bálványoknak áldozik.
- VILMA. S ezek szerint ön nem szerette Vilmát?
- HANGAI. Szeretni véltem őt, de most tudom,
 Hogy az csak vad láng s bolygó tűz vala.
 De nem! nagyon, nagyon szerettem őt,
 Szeretni tudtam volna, mint soha
 Szeretve asszony nem volt férfitől;
 De hála, hogy szeretni megtanított.

Fogok szeretni, sőt ha illenék
 Ily hirtelen változni férfinak,
 Megvallanám, hogy már is szeretek;
 De szenvedélyem tárgya nemesebb,
 Dicsőbb; s azon lesz minden fáradásom,
 Hogy, mint ohajtók szívkegyébe jutni,
 Úgy birtokára méltó is legyek.

VILMA. S Vilmát ön többé nem kívánja látni?

HANGAI. Oh, sőt fogom! Bátyáink ismerik
 Egymást igen rég, iskolás időkbel,
 S ezek kifőzték, hogy családaink
 Egy régi híres köz tőből szakadtak.
 Rokon vagyunk s már bátya s hűg. Jogom
 Van látni őt s az el nem lesz mulatva:
 De abból semmi sincs, hogy oly fanyar
 S ábrándos képpel álljak ellenében.
 Vígan leszünk, sőt lóra is kelünk,
 Versenyt futandunk tüskön bokron át,
 S ha majd kifárad és panaszkodik,
 A nem szerelmes bátya jót kacag.

VILMA (*félre*). Szép változás! Oh, ő is férfi-szív,
 Míg kér, szerény s jó; büszke lesz, ha nyert.
 De mit tegyünk? Ha Isten elvevé
 Baloldalunknak legjobb csontdarabját:
 Értjük be avval, ami megmaradt.

HANGAI. Ön elmerült? vagy nem javolja tán,

VILMA (*meglepetve*). Nem — én — vagy úgy — igen...

HANGAI. Nem és igen! (*Félre.*) Jól értem! Oh igen,
 A jó, nemes szív érez és szeret
 És én — de nem! még szólni nem szabad,
 Míg érzelmimmal számot nem vetek. (*Vilmához.*)
 Tehát ne lássam Vilmát ne soha?

VILMA (*tettetve*). Olyat kívánni öntől nincs jogom.

HANGAI. S ha volna mégis, sőt mondom, ha van,
 Kívánja, hogy többé ne lássam őt?

VILMA. Igen! (*Mintha megbánná, hogy elfeledé magát.*)
 De nem, nem, én azt nem kívánhatom: (*Töredezve.*)
 Menjen hozzá és boldogítsa őt.

HANGAI (*félre*). Oh szerelem! a te vallomásod ez.
 S én boldog ily nemes szívet nyerék. (*Vilmához.*)
 Kedves kisasszony! most ohajtanék csak
 Dús lenni minden jóban és erényben,
 Most érzem csak, mily szegény vagyok;
 Mégis, ha volna bennem annyi becs,
 Hogy avval boldogítsak valakit,
 Az Vilma nem lesz. S most engedje meg,
 Hogy egy kegyelmét kérjem, szép kisasszony,
 Irántam már is sok jót tüntetett ki,
 Adósa még, már is bátor vagyok
 Ujonta kérni, oly remény fejében,
 Hogy egykoron tán megszolgálhatom.

VILMA (*félre*). Itt a kelepce! már nincs menedék.

HANGAI. Ha mint vagyok, csekély portéka bár,
 De aminek látszom, valóban az,
 Ha bennem ön, sok gyengéim között,
 Talált becsesb és jobb tulajdonokra,
 S olyanra, melyből egy szeretni képes,
 Szelíd, nemes hölgy még erényt csinálhat,
 Engedje meg, hogy egyszer biztosabban
 Szólhassak önnek. Rendeljen napot
 S helyet, hogy amit meggondolt ügyemből
 Ítéletére bízni szándokom,
 Elmondjam akkor. Teljesítse ezt.
 Ez egy s utósó kértemet.

VILMA. (*félre*). Oh, hála Isten! szinte megszorult
 Lélekzetem; hát még szabad vagyok.
 Leányszabadság nem tarthat soká. (*Hangaihoz.*)
 Kérése nem nagy s még is félni kell,
 Ha teljesítem, megszól a világ.
 Azonban a világ ne tudja azt.
 Én május elsején korán jövök ki
 Egy társasággal, és ha akkor ön
 E domb körül vár, egy pillanattig
 Megszökhetem tán.

HANGAI. Hála, köszönet!
 Dicső leányka, e jóságodért. —

S most lássa Vilma, hogy vidéki bátyja
Más arcot is mutathat, mint szerelme. (El.)

VILMA (*fátyolát félrehajtván*).

Ő még sem olyan, mint a többiek!
Nem, nem; legalább ezt hinni akarom,
Míg ellen nem mond a tapasztalás —
De mint rokon, mint bátya eljövend,
Vilmának megmutatni, millyen ő,
Ha nem szerelmes? Oh, az nem megyen
Oly könnyen, mint hivé; mert Vilma is
Őrt áll magáért! — Bájoló leszek,
S tündérkedem, hogy visszacsaljам őt.
S ha végre Vilma nyer s a fátyolos lány
Ismét feledve? Az sem veszteség,
Akkor megint csak birtokomba jó,
De nem! ha Vilmához tér újólág.
S kétélű nyelve szenvedélyt hazud,
S állandóságot, mely csak pusztá hang,
A fátyol akkor megbántott hevében
Oly titkokat fog felfödözni, hogy
A bátya is megrettenik belé.
Azonban várjuk el; ha ezt kiállja,
Én boldog akkor és övé vagyok.

LIDI (*jő félre*). Meg kell adni kisasszonyomnak,
hogy amúgy finomul rá tudja a férfiakat szedni. Ez a
tanácskozás egy kissé húzamosan tartott. Végére köll
járnom; mert az csak szégyen, gyalázat volna, ha
közbenjárásom nélkül találna férjhez menni.

VILMA. Szegény Lidi! meguntad magadat.

LIDI. Éppen nem. Én a kisasszony boldogságáért
imádkoztam.

VILMA. Boldogságomért? Hogy' érted azt?

LIDI (*félre*). Bizony nem akarja elérteni. (Fenn.)
Hát tudja kisasszony, csak úgy imádkoztam, mivel
semmi dolgom sem volt.

VILMA. Azt jól tetted, legalább addig nem estél ki-
sértetbe. Hanem, Lidi, gondolkoztál-e a levelek kéz-
hez juttatása felől?

LIDI. Igen; de micsoda jutalmat szánt érte a kisasszony?

VILMA. Hogy te oly haszonleső vagy! De ne búsulj, a jutalom nem marad el. Ha minden jól megy, Péterreddel kiházásítalak.

LIDI. Péteremmel! Annyi mint az; Péter magában nem rossz legény; de a házasság —

VILMA. Ahhoz talán nem volna kedved?

LIDI. Nem olyan igen nagy, kivált ha a kisasszony hajadon maradna; mert mi így hajadonokul igen mulatságos életet élünk; de mivel hihetőleg a kisasszony el fog pártolni —

VILMA (*erőltetett nehezteléssel*). Lidi! Te ma igen találmányos vagy.

LIDI. Hiszen csak valamikor férjhez fog menni a kisasszony.

VILMA. Az nem épen lehetetlen.

LIDI. No lássa, kisasszony! Mit csinálnék már én akkor a hajadon világban egyedül? Azért köszönettel elfogadom az ígéretet s részemről, mi a három vitéz házasulandókat illeti, eligazításokat jövődő kiházásításom fejében magamra vállalom.

VILMA. S én erre neked teljes hatalmat adok; de valamit mégis szeretnék hallani terved főbb vonásairól.

LIDI. Legelőször is a leveleket, melyet a kisasszony saját bölcs belátása szerint szerkeztetni fog, leíratom s gondom lesz rá, hogy külön mindenkinek kezéhez jusson.

VILMA. S azután?

LIDI. S azután, hogy vesződéseinknek vége szakadjon, mindeniknek más és más tanácsot fogok adni. Egyik mint egy poros tudós, másik cipősen és harisnyásan, pápaszemmel, a harmadik éppen mint valami falusi agarász úrfi fog jönni pipásan és tűzszerszámosan.

VILMA. Mind oly túlságok, melyeket bátyám ki nem állhat.

LIDI. Épen azért legalább nem fogja a kisasszonyt unszolni, hogy irántok barátságos legyen.

VILMA. Mind igen jó; de elfogadják-e bohókás tanácsodat?

LIDI. Oh, az az én gondom! mindeniknek azt fogom mondani, hogy a más kettőt megcsaltam s ez elég óvószert lesz, hogy a csalást észre ne vegyék.

VILMA. Felségesen, Lidi! de szegény Péter nem tudom, hogy jár, ha felesége olyan ravasz s elmés lesz a házasságban is, mint a pártában volt.

LIDI. Péter úgy jár, amint megérdemli. De ne inéltóztassék elfelejteni, hogy ezt mind a kisasszonyért teszem.

VILMA. Igen, igen: de égalatti tanácskozásainknak már véget vethetünk. Honn is elég tennivaló van.

LIDI. Ehhez a negyedik úrhoz nincs valami üzenete a kisasszonynak?

VILMA (*félre*). Ez a leány bizonyosan gyanít valamit. Valóban ezek a komornák a mi hévmérőink, mindent elárúlnak. (*Lidihez.*) Semmi sincs.

LIDI (*félre*). Értem, azt maga végezte el. (*Vilmához.*) Mondhatom, hogy az az úr nekem igen tetszik.

VILMA. Tréfaság! nekem épen nem tetszik.

LIDI (*félre*). De Lidi azt el nem hiszi ám!

VILMA. Egyébiránt pedig, reményelem, lesz annyi eszed, hogy hallgatni fogsz.

LIDI. Mint a hal.

VILMA (*félre*). Vigyáznom kell magamra; mert kü-

Idő előtt elárul s vége lesz [lőnben

Játékomnak, mely hasznosan mulat. (*El.*)

LIDI. Vigyáznom kell, különben hírem, tudtom s közbenjárásom nélkül belészeret valakibe. Ez pedig komornának iszonyú gyalázat. (*El.*)

(Kaczor szállása.)

KACZOR. Csak gonosz egy leány az a komorna: annyira tudja a szerelmeskedés minden tekervényeit, hogy akár setétben elvezessen rajtok. Igen szeretem, hogy zsoldomba vettem. Azok az én együgyű társaim alkalmasint fukarul viselték magokat; mert a ház titkait egészen kitárta előttem, anélkül, hogy nekik valamit szólt volna. Tehát egy öreg atya-bátya van

a háznál, kiről a különben is gazdag leányra örökség néz s ez az öreg bátya erősen magyar ember, szereti az úgynevezett magyart ; értem, valami olyan Mokányfélét, olyan jó pipagyújtogató, agarász, szántóvető nemes embert. No, ez nem is csoda, az ember öreg s az ízlés sokféle. Én ugyan a betyárságot nem igen szeretem s ha annyi jó példányait nem láttam volna, alig hiszem, hogy utánozni tudnám, azonban egyszer nem a világ. Társaim nevetni fognak, ha észre veszik, de én őket visszanevetem s természetes, hogy arra igen nagy okaim lesznek.

(EGY PARASZT nagy dörömböléssel bebotlik az ajtón.)

PARASZT. Szerencsés jó reggelt kívánok a tekintetes úrnak, az Isten sok testi lelki jókkal áldja meg, kívánom.

KACZOR. Elég. Elég. Mit akar, honnan jön kend?

PARASZT. Én bizony túl a Dunáról gyüvök, báránnyokat hoztam eladni.

KACZOR. Kár volt ; birka itt is elég van. S aztán — én seimmit sem veszek.

PARASZT. Megkövetem, hiszen nem is azért gyüttem ; hanem lássa, tekintetes uram, hogy onnan hazúl elindultam, keresztapám uram, a bíró ő kigyelme, épen akkor ment haza a csárdából.

KACZOR. No, nektek szép bírótok van.

PARASZT. Megkövetem, nem! Este nyolc órakor ment a csárdába, hogy onnan a részegeskedőket haza parancsolja.

KACZOR. S maga részegedett le helyettök.

PARASZT. Megkövetem, már akkor ki is alutta.

KACZOR. Igen, de hát mi közöm nekem a te keresztapád urad, bíró ő kegyelméhez?

PARASZT. Úgy bizony. Csak ostoba ez a falusi ember. Hát hallja a tekintetes úr! a báránnyok bégték már a kocsin, lovaim be voltak fogva, én ültem s épen az ostorhoz fogék, — mert lássa tens uram, lovaim egy kissé hajtósak, — keresztapám uram épen akkor ért oda s egyik lábát a kerékagyra tette, a másik kezével pedig botjára támaszkodott.

KACZOR. Az valóságos négykézláb ember lehet. Nos, mit szolt?

PARASZT. Úgy van, szolt és azt mondta: Hallod-e Jankó öcsém, ha Pestre mégy, nézz körül a Sebestyén piacán, majd ott egy kőszentet látsz. Hát én körül-néztem, tekintetes uram s a kőszentet meg is láttam. Azután azt is mondá keresztapám uram, hogy ha megláttam a kőszentet, vessem neki a hátamat s ne nézzek se jobbra, se balra, hanem menjek egyenesen magam előtt. Hát én meg is vetettem a hátamat a kőszentnél, nem néztem se jobbra, se balra, hanem mentem egyenest magam előtt.

KACZOR. S utánad ki maradt?

PARASZT. Hát ki maradt volna más, mint az árnyékom? (*Félre.*) Most ugyan megfeleltem magamért! (*Fenn.*) Azt is mondta aztán keresztapám uram, hogy menjek valami húsz lépést, aztán forduljak jobbra s addig menjek, míg valami ajtón be nem botlom. Hát én mentem is húsz lépésnyire, azután jobbra fordultam s utoljára csak bebotlottam itt az ajtón, tens uram engedelmével.

KACZOR. Azt vettem észre.

PARASZT. Má' most pedig Isten kegyelmébe ajánlom tekintetes urat.

KACZOR. Hát, akasztófára való, te engem bolonddá akarsz tartani? (*Botot vesz.*) Valld meg, mit akartál itt!

PARASZT. Ne bántson a tekintetes úr. Ismerjük mi már ezt a botfélét a falun, aztán nem is igen nagyon tartunk tőle: megszoktuk. Keresztapám, a bíró, azt is mondta, hogy ha az ajtón bebotlottam s ott talán megpüffölnek, föl se vegyem, hanem mikor már elvégezték, vegyem elő a tarisznyám fenekéről a levelet s kérdezzem meg, merre lakik az az úr, aki a levélen föl van írva?

KACZOR. Levél? Mindenesetre jó lesz megnézni. Add ide.

PARASZT. Megkövetem, itt van.

KACZOR. Ligeti Sándor! Diadal, diadal! ezt magam

fogom általadni. — No, földi, elmehet kend Isten hírével.

PARASZT. Igen, de megkövetem —

KACZOR. Kell bot? — De most lehetetlen haragunom, midőn szerencsém ily kedvezőn szolgál. Tudod mit, jó barátom? én a levelet majd magam adom át.

(Pénzt ad neki.)

PARASZT. Értem, tekintetes uram. (Félre.) A levélhordásért itt jól megfizetnek, pedig ezt s még más kettőt csak itt Pesten kaptam; keresztapám uramé most is a tarisznya fenekén van; de hiszen annak is emberére akadok én, már most tudom, hogy' kell a leveleket általadni. Keresztapám uram szava egész egy szálíg beteljesedett, csakhogy a hátamat meg nem csiklandották. Nojszen! az még mind meglehet. — Mást nem üzen a tekintetes úr?

KACZOR. Köszöntöm a bíró gazdát.

PARASZT. Köszönöm igen szépen. Isten áldja meg a tekintetes urat. (El.)

KACZOR. Isten hírével járj. — Már szerencsésebb napra nem is virradhattam volna. Ki tudja, a levél minő fontos lehet? és én annyira ki fogom tüntetni elveszthetését, hogy ez a magában csekély szolgálat igen nagy érdemül fog tekintetni. (Olvas.) «T. ns. nemz. és vit. Ligeti Sándor úr, több t. ns. várm. előkelő» — még pedig előkelő és több; hohó! ez nem csekélység! — «előkelő táblabírájának; nagy, nagyobb, legnagyobb sietséggel.» Már nincs benne kétség s én a levéllel tüstént, de tüstént útra kelek. (Kopognak.) Szabad is, nem is. Ki mennykő háborgat? — Ah! Guta pajtás, Rigó barátom. Hozott Isten; de megengedjete, soká nem mulathatok.

GUTA. Ne legyen aggodalmad, mi is mindjárt megyünk. Itt a sarkon találkozáván Rigóval, egy pillanatra bejöttünk hozzád, meglátni, élsz-e még, mert seholy sem mutatod magad.

KACZOR. Dolgaim voltak. — Többek közt, hogy tetszik neked ez a tajték? (Guta nézi.)

RIGÓ (félre). Ettől leginkább tartottam, mert min-

dig a legújabb divat szerint öltözött, hanem, mint látom, most egészen magyar formába önti magát.

GUTA. Szép.

KACZOR. S ez a kostök?

GUTA. Hatalmas; de Kaczor öcsém, te ma igen különösnek tetszel; feszes nadrág, rojtos bakancs.

KACZOR. Jurátus koromra emlékeztet, ami, úgy hiszem, mindnyájunknak kedves emlékezet. S én eddig is magyar ember voltam.

GUTA. Az, az, hiszen mindnyájan az vagyunk; de ez mégis különös.

RIGÓ (*félre*). Szegény! alkalmasint nem tudja, hogy az öreg nagybátyja, ki sokat a külföldön s nagy társaságokban élt, a cipőt és harisnyát kedveli. Igaz, hogy nekem ez soha sem volt mesterségem, mert gyermekkoromban hallottam, hogy a cipő és harisnya egyszer már igen rosszul járt Magyarországon; de mit meg nem tesz az ember jó remény fejében?

KACZOR (*öntettségel mosolyogva*). Hát csak csodálkoztok ezen magyaros öltözetemen?

RIGÓ. Biz' az furcsa.

GUTA. Igen feltűnő.

KACZOR (*félre*). A boldogtalanok semmit sem tudnak, nem tudják, mi varázsereje van ennek a magyar öltözetnek már csak magában, hát még ha az öreg bátya izlését oda gondolom. — Oh, felséges! Nem szánnám azt a hamis kis szobaleányt össze-visszacsókolni, hogy semmit sem szólt nekik. — De mit látok? Rigó, te igen csinos kezdesz lenni.

GUTA. Egészen az új divat szerint öltözik.

RIGÓ. Csodálkozom rajtatok. Hát a falusi embernek nem az utolsó divat szerint kell a városban felöltözni?

GUTA (*félre*). Szegény feje! Én majd csak egy poros tudós kabátot veszek a zsidárosnál s őket minden divatjaikkal s rojtos magyarságokkal semmivé teszem. Oh, az a Lidi angyali teremtés! — No hiszen, Rigó barátom, az igen szép, hogy te divat szerint öltözl, hehehe!

KACZOR. Igaz, úgy illik, hehehe!

RIGÓ (*hasonló jelentéssel*). Hehehe! (*Félre.*) Egy szikrát sem tudnak a dologról. Hátha még azt tudnák, hogy itt zsebemben egy levél van, cito citius, citissime! De arról a világerő sem szólok.

GUTA. Hát hogy' álltok a Ligeti-házzal?

KACZOR. Nekem már egy távol ismerősem megígérte, hogy holnap bevezet; holnap teszem ismerkedésemet. — (*Félre.*) Még ma, most mindjárt elmegyek.

RIGÓ. Én tán holnapután kezdem látogatásomat. (*Félre.*) Egyszeribe futok, csak felöltözöm.

GUTA (*félre*). Holnap, holnapután! rákmenetel. Nekem egy kis papírosom van, melyet a világ levélnek nevez s avval én még ma, de minél előbb bekopogtatok. (*Fenn.*) Én nem sietek, némely dolgaimat végzem; de jó ajánlásaim vannak. Hanem az idő eljár. Isten áldjon, Kaczor. (*El.*)

RIGÓ. Megállj, én is megyek. Kaczor, viszontlátásig! (*El.*)

KACZOR. Isten veletek. Jó szerencsét a halászathoz. Csakhogy elmentek! Szegény árva fickók. De ki tehet róla, hogy a szerencse engem különösen kedvelt? Most még csak széles lobogó szalagú kalapot veszek s fölteszem új öltözetemnek mintegy koronáját; azután Ligeti Vilma kisasszony tős-gyökeres magyar bátyjának udvarlására megyek. (*El.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

VILMA, LIDI.

LIDI. Jelentem, hogy a levelek szerencsésen kézhez vannak adva.

VILMA. De bizonyos is vagy benne?

LIDI. Mint Péterem hűségében. Épen egy levélvívő parasztra botlottam, aki sokkal ügyetlenebb, hogyszem gyanút ébresszen. Azonkívül rábeszéltem, úgy

adja által, mint a hazunnan hozottat, mely, mint mondá, tarisznyája fenekén volt. Egy kis borralaló bátorrá s elevenné tette. Amint az elsőtől kijött, meglestem s átadtam vele a másodikat s ezután a harmadikat is. S képzelje, kisasszony, a szerencsétlen ember még csak rám sem ismert. Élőször ifiasszonynak, azután leányasszonynak, végre pedig hűgának nevezett. A harmadiktól kijöttében mindjárt egy csapszékbe láttam menni, miből azt gyanítom, hogy úrfiaink örömeikben jól megajándékozták.

VILMA. S ennek hihetőleg szapora látogatás lesz a vége. Előre mulat, mint fognak elbámulni levelök tartalmán; de meg is érdemlik. Aki örökös frigy kötéséhez ily hideg szívvvel járúl, az nem méltó semmi kíméletre. De a tréfát mi csak innen a mellékszobából fogjuk meghallgatni: únom a rosszúl pengő ízetlen hízelgéseket, melyekkel hihetőleg ostromlanának. Azonban siessünk el, bátyám éppen reggeli újságait jó ide olvasni. Bosszús lesz, ha háborgatni fogják, különben is, mint beszéli, rosszúl áll a világ dolga. El velünk, Lidi. *(El.)*

LIGETI *(jő olvasva)*. Ismét új gőzerőmű, hajó és kocsi egyszersmind, mely szárazon, vízen egyaránt sebesen jár. Felséges találmány, mely népet néppel, országot országgal s világrészt világrésszel összeköt *(keserűn)* s nekünk rossz utaink, nyomorú lovaink, féktelen, hidatlan Dunánk. Vajha minden ártalmas párát és gőzt, mely nálunk egész vidéket dögletessé, mely sok ember fejét kevélységtől és butaságtól kábátompává tesz, vajha mind e gőzöket ilyféle erőművek hajtására kényszeríthetnők; akkor — de nem! bocsáss meg nagy hazafi lélek, ki napszámosává szegődél hazádnak, bocsáss meg a megrögzött panaszzkodónak! gyors hajóid, mint jobb jövőnek hirdetői, mar szegdelik Dunánkat s a korán elkiáltott hajnal tán már hasadni fog. *(Kopognak.)* Szabad!

KACZOR *(betyárosan öltözve belép s körülnéz, félre)*. Uram, ne hagyj el! hisz ez igen is tisztos öreg úr. De már csak szerepemben kell maradnom.

LIGETI (*magában*). Ez is egy példány azon eredetinek vélt magyarokból, kik nyakok hajthatatlanságában tartanak minden dicsőséget, noha még az a legártatlanabb faj, mert elég ép, hogy belőle faragni lehessen.

KACZOR (*közelítve, ügyetlen bókolással*). Alázatos szolgája.

LIGETI. Szolgája az úrnak.

KACZOR. Ott künn azt mondták, hogy Ligeti Sándor táblabíró úr itt lakik.

LIGETI. Ligeti Sándor én vagyok.

KACZOR. Több vármegyék táblabírója?

LIGETI (*félre*). Szegény fiú. (*Kaczorhoz.*) Igen, igen.

KACZOR. No, úgy hát igen örvendek, hogy táblabíró úrhoz szerencsém van.

LIGETI. Minden hímezés nélkül, uram, mivel szolgálhatok?

KACZOR. Oh, kérem! én ily tisztos férfiúnak, mint táblabíró úr, csak engedelmeskedni akarok.

LIGETI (*félre*). No, ez legalább nem rossz szívre mutat. (*Fenn.*) De mégis valami dolga van uraságodnak velem.

KACZOR. Kétségkívül, különben nem háborgatnám táblabíró urat. Hanem ne vegye rossz néven táblabíró úr, én, ha fáradt vagyok, le szoktam ülni.

LIGETI. Tessék, tessék! (*Rejtett gúnnyal.*) Én szeretem a nyíltszívűséget.

KACZOR (*félre*). Jó helyen vagyok. (*Ligetihez.*) Ezek az átkozott hegyes pesti kövek egészen megrontják az ember lábát, de azt is csak a becsületest, mert ez a sok sehonnai úgy megmegy rajtok, mint a hangya, majd elsodorják az embert.

LIGETI. Igaz, kövezetünk nem mindenütt jó.

KACZOR. Oh, uram! falura, mezőre kell jőni, hogy az ember jóízűt sétálhasson. A kő kemény, de az az istenadta gyepek csakúgy emeli az embert, ha rajta megy.

LIGETI (*félre*). Mit tegyek? még utóbb a falusi élet gyönyörűségeiről fog leckét tartani.

KACZOR. De majd el is felejttem. (*Fölkel.*) Én Kaczor Dezső vagyok, szolgálatjára.

LIGETI. Örülök.

KACZOR. Táblabíró ugyan még nem, de lehettem volna.

LIGETI. Hisz uraságod még fiatal ember.

KACZOR. De kérem, még kölyök koromban meg akartak egy felső vármegyében tenni, hanem az esküvéstől megijedtem s elillanék.

LIGETI (*félre*). Kár, hogy kötélen nem vitték vissza.

KACZOR (*félre*). Átkozott szótalan ember ez. Már ketté kell vágnom a csomót; mert leckémnek szinte végén vagyok. Rút volna, ha hangomból ki találnék esni. Táblabíró úrnak én egy levelet hoztam.

LIGETI (*félre*). Úgy! ez a többi hát csak bevezetés volt. (*Kaczorhoz.*) Szabad kérnem.

KACZOR. Nem! hallja meg előbb a históriáját.

LIGETI (*félre*). Kíváncsivá akar tenni. Ez mindenestre eredeti egy ember. S hát a história, uram?

KACZOR. Igen! milliom a lelke! hát ahogy' járok a külső városban, nagy verekedés volt egy kurta csapszék előtt. Én az ilyen verekedéseket nézni halálba szeretem.

LIGETI. Szép mulatság.

KACZOR. Hallja csak, táblabíró úr, mindjárt vége lesz. Két ember cibálta egymást elébb tovább, végre az egyik tarisznyájához fogott, úgy vágta azt a másiknak fejéhez, hogy az mindjárt orra bukott; de bezzeg a tarisznyából hullott a holmi; szalonna, kenyér, kulacs, aprópénz, amit a körülálló gyülevész hamar fölkapdosott, én ehhez a levélhez jutottam s mivel a paraszt részeg is volt, jobbnak gondoltam, ha magam ballagok el vele s ím, itt kezéhez adom táblabíró úrnak.

LIGETI. Igen le vagyok kötelezve. (*Félre.*) No, ez még sem egészen vadja az embereknek. Sajnálom, ha miattam valami bajba is keveredett uraságod.

KACZOR. Csekélység! tyúkszememet ugyan apróra tiporták; de majd kiheverem, ha hazajutok. (*Félre.*) Arca derülni kezd; de leányt nem látok.

LIGETI. Uram, a levél sietősnek látszik, engedel-mével.

KACZOR. Oh, kérem! táblabíró úr itthon van. Ha-nem viszont engedelmével én rágyujtanék; mert még ma pipa sem volt számban.

LIGETI (*félre*). Már nem gátolhatom. Tessék, tessék, mindjárt tüzet parancsolok.

KACZOR. Köszönöm, az magamtól is kitelik. Rossz pipás az, aki tűzszerszámot nem hordoz magával.

(*Kiült és rágyújt.*)

LIGETI (*félre*). Hallatlan ügyetlenség! Már mit csináljak vele? Ezen levélben uraságod igen megvan dicsérve.

KACZOR (*félre*). Mit hallok? Ez már valóban várat-lan szerencse.

LIGETI. Senkit sem bánt.

KACZOR. Ha engem nem bántanak.

LIGETI. Jó gazda.

KACZOR (*félre*). Hogy' tudhatja azt? Nem vagyok adós, de más sem adós nekem; én az egész világgal békességben élek.

LIGETI. S hogy uraságod igen jó, becsületes ma-gyar fickó.

KACZOR (*félre*). Mi ez? — Mi tagadás benne, ma-gam is azt hiszem.

LIGETI. S nekem hinnem illik, mert igen hiteles kútfőből tudom.

KACZOR. S az volna?

LIGETI (*olvas*). Alázatos szolgája, Kaczor Dezső.

KACZOR (*félre*). Átkozott! ebben csalás fekszik. Tisztulnom kell. Táblabíró úr!

LIGETI. Kérem, még a levél egyébről is szól. (*Kopo-gás.*) Szabad!

KACZOR (*félre*). Oh, hogy a sárkány el nem repült avval az átkozott levéllel! Mit látok? Rigó! Még csak ez hibázott. Hová legyek! már csak végét várom.

(*Rigó nagy szelesen, hajlongások közt bejő, majd hüledezve eláll.*)

RIGÓ (*félre*). Mennydörgő dolog! szinte kettőzik a szemem ezalatt a veszett üveg alatt, már most azt sem tudom, a kettő közül melyik micsoda, fiú-e vagy leány?

LIGETI (*félre*). Hát ez micsoda pille már megint?

RIGÓ (*Kaczorhoz közeledve*). Ligeti táblabíró úrhoz van szerencsém?

KACZOR. Kérem, amoda tessék. (*Félre.*) No, ez is furcsa bogárrá lett.

RIGÓ (*félre*). Oda vagyok. Ez Kaczor szava. (*Leveszi pápaszemét.*) S mint látom, egész kéjelmében van. Még rá mer gyújtani. Veszedelmes találkozás; már most kivett minden készülleteimből, mozdulni sem merek miatta, mert kinevet. Legjobb lesz, ha átadom a levelet s máskor jövök. Ligeti táblabíró úr?

LIGETI. Én vagyok.

KACZOR (*félre*). Mit akarhat ez avval a pilleöltözettel?

RIGÓ. Bocsánatot, ha tán zavarom.

LIGETI. Épen nem.

RIGÓ. Nekem egy pár pillanatra különös beszédem volna táblabíró úrral.

KACZOR. Én tehát távozom.

LIGETI. Kérem, tessék maradni.

KACZOR (*félre*). Meg nem szabadulhatok!

LIGETI (*Rigóhoz*). Nekem ezen úr előtt nincsenek titkaim.

KACZOR. Nagy tisztelet. (*Félre.*) Még csúfolódik is.

RIGÓ (*félre*). Mit hallok? Hát már ennyire vannak? Titka sincs előtte. Oh, én nyomorú!

LIGETI (*félre*). Bizonyos vagyok benne, hogy ez is valami szélkergető.

RIGÓ (*félre*). Már nincs hova lennem. (*Ligetihez.*) Egy levelet hoztam táblabíró úrnak. Hozzájutasom igen különös, de abból csak annyit akarok mondani, hogy veszendőben volt annál, kitől általvettem.

KACZOR (*félre*). Mennykőt! úgy beszél, mintha csak én tanítottam volna rá.

RIGÓ. Ezen véletlenség nekem alkalomul szolgál

azon szerencsééhez, hogy érdemes házával ismeretségbe juthassak. *(Átadja a levelet.)*

LIGETI. Igen lekötelez uraságod. Tessék helyet fogni.

RIGÓ *(félre)*. Csak ez az irgalmatlan Kaczor ne volna nyakamon; egy, de csak egyetlen egy szó sem jut eszembe azokból, melyekre otthon elkészültem.

KACZOR *(félre)*. Hogy a tatárba jutott ez ahhoz a levélhez!

LIGETI *(félre)*. Ez különös! Bolondot járnak ezek. vagy engem akarnak azzá tenni? *(Olvas.)*

RIGÓ *(Kaczorhoz haragosan)*. Hát téged mi a veszedelem hozott ide s épen most?

KACZOR. De téged mi hozott ide? Nem látod, hogy én már régebben itt vagyok? *(Félre.)* Bár mehetnék!

LIGETI. Tehát Rigó Jónás úrhoz van szerencsém?

RIGÓ *(megütközve)*. Mi ez? *(Ligetihez.)* Részemről a szerencse. De, engedelemmel, honnan méltóztatik nevémet tudni?

LIGETI. Sajat leveléből, «legalázatosabb szolgája. Rigó Jónás.»

RIGÓ *(félre)*. Ez áruulás!

LIGETI. Uraságod engem tudósít ezen levélben, melynek mindenesetre kár lett volna elveszni, hogy uraságod sok országot, világot látott.

RIGÓ. Igen, én sokat láttam. *(Félre.)* Oh, hogy a szél el nem hordta azt a levelet!

LIGETI. S hogy uraságod igen finom úr.

RIGÓ *(félre)*. Ki nem állhatom.

KACZOR *(súgva Rigóhoz)*. Kicsinség! már én ezen régen általestem.

RIGÓ. Engedelmet! nekem egy pillanatra távoznom kell.

LIGETI. Kérem, tessék leülni. Nekünk még végzeni valónk van.

RIGÓ *(félre)*. Kínpadon ülök.

KACZOR *(félre)*. Már én csak kacagom az egész dolgot.

(Kopogás. Guta bejő. Kaczor és Rigó ijedve felszöknek s félrefordulnak. Guta egyenesen Ligetinek megy.)

GUTA. Ligeti Sándor urat, a tudományok buvárát, tudósok barátját és a tudatlanok megvetőjét, kinek híre, mint az olajfák virágainak illatjok, mindenkönyvszagismerő orrnak cimpáját oly kellemesen illeti, üdvözli a Muzsáknak legkisebb szolgája, törvények doktora s a bölcsekedés és szépművészetek baka . . . (*Meglátván Kaczort s Rigót, meghökkenve.*) . . . laurea. (*Csökkent hangon.*) Mi a villám!

LIGETI (*félre*). Már ez mégis sok egy napra. Alig hiszem, hogy valamelyik bolondház nem rebellt, különben hogy' lehetnének itt?

GUTA (*bámulva, félre*). Hisz az Rigó és Kaczor, még pedig mi vad öltözetekben. Már végem van, vége minden tudósságomnak. Mi a láncos gutát kerestek ti itt?

KACZOR (*félre*). Haha! Guta. No, te szépen felöltöztél.

GUTA. Táguljatok legalább, nekem dolgom van itt. RIGÓ. S ebben az ágról szedett kantusban?

GUTA. Nekem evvel céljaim vannak. De menjetek hát.

KACZOR (*Gutához*). Hiszen mi mennénk, szegény ember.

LIGETI. Uram, én várom beszéde folytatását.

GUTA. Ezerszer bocsánatot. Ezen urak bucsúzni akarnának.

LIGETI. Még dolgaink vannak.

GUTA. Igen, de nekem titkos beszédem van.

LIGETI. Mind férfiak vagyunk. S ezen barátim . . .

GUTA (*félre*). Oh, hát úgy vagyunk!

LIGETI. Nem olyanok, hogy a házból híreket hordjanak ki. Nemde?

RIGÓ (*félre*). Átkozott ember! (*Fenn.*) Oh, éppen nem.

KACZOR. Oh, azt nem! (*Félre.*) Csak magam szabadulhatnék becsülettel!

GUTA (*félre*). Már csak átadom a levelet, aztán tágulok; mert ez a két majom, tudom, hogy kinevet, ha tudóskodni akarok. (*Ligetihez.*) Én igen szívesen

gyönyörködném a táblabíró úr tudós társaságában, de azon szerencsémét máskorra tartom. Hanem — (*Körülnéz, halkan.*) Ezen levél nem uraságozhoz szól?

LIGETI. De igen! S hogy' jutott kezeibe önnek?

GUTA. Igen különösen. (*Félre.*) De nem szólhatok ezektől a vad emberektől.

(*Ligeti olvas, azalatt Guta társaihoz megy s titkon perel velök, mintha őket ki akarná hajtani.*)

LIGETI (*félre*). Szakasztott mása a két előbbinek, csak aláírása más. Itt valami titok lappang. (*Gutához.*) Guta úr tehát igen tudós úriember.

KACZOR (*félre*). Mi rútúl meg vagyunk csalva.

RIGÓ (*félre*). El vagyunk árulva. Hogy' bámúl a mi szövetséges társunk!

KACZOR. Most jönn a hadd el hadd.

LIGETI. Mondok, Guta úr igen tudós egy férfiú.

GUTA (*félre*). Ördög és halál!

LIGETI. Most tizenkettedikszor olvassa a Bibliát.

(*Kaczor és Rigó majd nevetkeznek, majd bosszankodni látszanak.*)

GUTA. Mit hallok?

LIGETI. Tiszta papírost nem szenved maga előtt. Párizzpápaik könyv nélkül tudja.

GUTA (*félre*). Csúffá lettem!

LIGETI. S huszonöt lábú rímes verseket ír.

GUTA (*félre*). Megpukkadok. (*Rigóhoz és Kaczorhoz.*) Megöllek, ha kinevettek.

LIGETI. Rejtett szavakat küldöz a *Hasznos Mulatóságok*ba. Nemde?

GUTA. Igen, igen! (*Félre.*) Csak ezek ne hallanák! (*Fenn.*) De, ha szabad kérdenem, honnan méltóztatik mindezen szép dolgokat tudni?

LIGETI. Igen hiteles embertől, Guta Pongrác úrtól.

GUTA (*félre*). Ez árulás. (*Ligetihez.*) Én nem vagyok Guta.

LIGETI. Az különös volna. A levél így szól: «Tudós szerénységem miatt, mely szólani tilt, magam vagyok bátor levelemet általadni, tisztelő szolgája, Guta Pongrác.»

GUTA (*félre*). Megfoghatatlan! (*Fenn.*) Uram, engem a guta kerülget, távoznom kell: különben még meg is üthet.

LIGETI. Ej! magamagát csak meg nem üti az úr.

Azután a levél szerint nekünk még egy igen nagy dolgunk van. Tessék leülni, üljenek le uraságtok is. (*Leülnek egymást bámulva.*) Mi, úgy hiszem, ezentúl is jó barátok leszünk. (*Bekiált.*) Vilma, Vilma! (*Mindnyájan ijedve felszöknek üléseikből.*)

KACZOR (*félre*). Oh, Jupiter!

GUTA (*félre*). Még csak ez kellett!

RIGÓ (*félre*). Oda vagyunk! (*Lidi jő.*)

LIGETI (*Lidihez*). Küldd ide Vilma kisasszonyt. Húgomat fogom bemutatni az uraknak. A dolog különben is őt illeti, ő határozzon.

KACZOR (*félre*). Most, merevenség! ne hagyj e bennünket.

(*Ligeti fel s alá elmerülten jár, azalatt ajtó nyílik s Katica belép, de meglepetve, némán megállapodik s meghajtja magát.*)

LIGETI (*mintha Vilmához szólna*). Édes húgom, a te szerencséd hármával is jár. Ezen érdemes urak, kiket itt előtted látsz, hozzám egy levelet írtak. (*Katica örömbámulástól hajtogatja magát.*) S hogy az legbiztosabban kézhez is jusson, magok adták által.

GUTA, RIGÓ, KACZOR (*magokban*). Ördög és halál!

LIGETI. Ezen levelekben Kaczor úr (*rámutat*), Rigó úr s Guta úr, szép kezedet kérik. (*A vélt Vilmához fordulva, midőn Katicát látja, visszahökken.*) Ah, Katica kisasszony! (*Félre.*) Mi a veszedelem hozza most ezt ide?

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Oh, szégyen!

KATICA. Ah! maga hamis, szomszéd úr, milyen kísértetbe hozza a jámbor szívét. Alázatos szolgálója, kedves szomszéd úr, alázatos szolgálójok. Én Vilma barátnémat keresem.

LIGETI (*félre*). Hogy ezt is most hozza a sárkány! (*Katicához.*) Tessék leülni, Vilmát mindjárt idehozom. (*Félre.*) Bizony még zavarba hoznak; de hol is marad az a leány oly soká! (*El.*)

KACZOR. Ez hallatlan árulás, erről beszélnünk kell.
RIGÓ. És bosszút állanunk.

GUTA. Hallatlan bosszút kell állanom.

KATICA (*magában*). Gyönyörű társaság. Ah, Istenem! tán ezek voltak szívem háborgatói. De mily szomorúk a lelkem, nem is mernek rám nézni, bátor-talanok. (*Guta, Rigó, Kaczor kisuhananak.*) Már csak meg kell őket szólítanom. (*Fenn.*) Különös szerencsémnek tartom — — Uram, segíts! hát hova lettek oly hamar? hova mentek? mért mentek el? Ah, egy idő óta csak úgy enyésznek előlem a férfiak!

LIGETI s VILMA jőnek.

LIGETI. De csak te jőj elő, látnod kell őket. — Mi a halál! kisasszony, hová tette vendégeimet?

KATICA. Én hova tettem? — Ah, tehettem volna csak őket, ahova szeretném! Virágcserepbe ültettem volna, hogy ott nekem örökre, de örökre virágozzanak.

VILMA. Hiszen, édes bácsi, itt senki sincs.

LIGETI (*félre*). Ez mégis különös. Szőrén-szálán oda vannak, ez meg itt ábrándoz szegényke. (*Katicához.*) De szomszédasszony itt volt, csak tudhatja, hova lettek?

KATICA. Lelkemre mondom, nem tudom. — Jó reggelt magának, édesem. — Hát hallja csak, szomszéd úr, mikor engem azon három ifjúval itt hagyott, természetes, hogy rájok sem mertem nézni szegyenletemben . . .

LIGETI (*félre*). Azt még eddig nem vettem észre.

KATICA. De mivel láttam, hogy ők is mód nélkül szemérmesek, utóbb csak erőt vettem magamon, hogy rájok pillantsak s uram, ne hagyj! mit kelle látnom!

LIGETI s VILMA. Ugyan mit?

KATICA. S hát semmit, lelkeim. Már akkor nem volt mit látni, mert a három tündér ifjú eltűnt, elenyészett, oda volt.

VILMA. Ej, édes bácsim. maga engem kizavar dol-

gaimból, hogy kérőimnek bemutasson s most üres helyöket találok.

LIGETI. Szép kérők, nem merik bevárni a menyasszonyt. De ne búsulj húgom, éppen nem vesztesz, hogy nem látod őket; oly ferdére csigázott három majmot ritkán láthatni együtt.

KATICA (*félre*). Minő rágalmazás!

VILMA. Már édes bácsi megbocsásson, de azt nekem illenék megítélnem. Bácsi mindig avval gyötör, hogy a kérőket elijesztem a háztól s most maga idegeníti el őket szigorúságával. Pedig ki tudja, mily szerencsém-től fosztott meg ez által? Jövendőre kikérem, hogy kérőimmal legalább magam is beszélhessek.

LIGETI. Leány, leány, te aligha nem hamiskodol. De hiszen majd végére járok dolgaitoknak. Azonban kérőid leveleit általadom, mulasd magad velök. S most Isten veletek! nekem szórakozásra van szükségem; mert ez a bohó társaság egészen megzavart. Még egyszer mondom, ilyen kérők ne jöjjenek többé, mert klostromba viszlek. (*El.*)

KATICA. Édes kis szomszédném, én is ajánlom magamat.

VILMA. Hát ily hamar?

KATICA. Ah, kincsem! tudja, hogy én szívesen mulatok magánál; de — (*félre*) meg kell nézmem, merre mentek — most már nem maradhatok.

VILMA. Igen sajnálom, beszédem lett volna.

KATICA. Beszéde? miből áll, angyalom? ah, hiszen tudja, hogy örömet hallgatok. (*Félre.*) De nem maradhatok, hátha hozzám mentek, ide csak tévedésből jöhettek; mert különben mért futottak volna el Vilma elől? (*Fenn.*) Tüstént jövök, angyalom: de tüstént; csak egy pillanatra haza tekintek. Ajánlom magamat.

VILMA. Elvárom önt.

KATICA. Várjon is, mert azonnal itt ternek. De, kedvesem, vigyázzon magára, ezen ifjak nem úgy mentek el, mint más ember szokott. Az ilyek el is szokták ragadni a fehérszemélyt, ha másképp nem férhetnek hozzá. Ah, gyöngyöm! ne hagyja magát

elragadni; de ha aztán mégis elragadják, ájuljon el, mert ez a könyvekben is így van. Ah! ha engem ragadnának el, én karjaik között ájulnék el. Pá, angyalom, mindjárt visszajövök. (El.)

VILMA. Szegény Katica; mivé lett a könyvek olvasása által! Egy gondolatom ötlik, mellyel tán magamon is segítenék, őt is kigyógyítanám veszedelmes képzelgéseiből. Ha őt általok el tudnám ragadtatni! (Lidi jó.) Hah, Lidi! láttad őket?

LIDI. Soha oly iszonyú dühben, mint most. Szegény házmesterné, most is a kapu alatt jajgat; lerohantokban agyongázolták szerecsendiós kappanát. Én, hogy úgy ne járjak, mint a szegény megboldogult kappan, a kapu megé vontam magamat s ugyan hallottam ám, amit nem kívántam volna. Bosszút, háromszoros bosszút esküdtek a kisasszony fejére, nyilvánosan meg akarják szégyeníteni; mert, köztünk maradjon, a csalást aligha észre nem vették.

VILMA. Vak, aki azt észre nem veszi, de hogy nyilván megbántani merjenek, nem hiszem. Csapodárok-nak hiszem őket, de oly alávalóknak nem. Azonban híred mégis nyugtalanít, szinte jobb lett volna a játékba nem elegyednünk.

LIDI. Igen! de ha belénk szerettek, azaz a kisasszonyba, ki tehet arról?

VILMA. Igazad van, nemünk ellen árulást koholtak. De én már unom ezen dévajkodásokat. Egy csapással szerelném végét vetni.

LIDI. Az igen bajos lesz. Én tudnék egy hathatós módot.

VILMA. S az?

LIDI. Ha a kisasszony most hamarjában férjhez menne, úgy vége szakadna minden bajainak.

VILMA. No, ez már igazán hathatós mód, Lidi; épen olyan, mintha az, aki didereg, tűzbe ölné magát.

LIDI. Hogy a kisasszony annyira irtózik a házasságtól!

VILMA. Hagyjuk azt abban, Lidi. Nekem egy más

gondolatom van. Katica kisasszony ismét a leányrablásról sóhajtozott előttem.

LIDI. Abból lehetne valami

VILMA. Bizonyosan. Én egy hamis levelet írnék szeretőmhöz.

LIDI. Ah, hisz a kisasszonynak nincsen szeretője!

VILMA. Az nem is szükséges; vedd úgy, mintha volna.

LIDI (*félre*). Hogy titkát semmi módon ki nem csálhatom!

VILMA. Én ezen vélt szeretőhöz azt írnám, hogy végre rászántam magamat, bátyám szigorúsága miatt a szökésre s időt, helyet szabnék, hol az a kocsival várhatson.

LIDI. S ezt a levelet ismét nekem kellene ezen urak valamelyikének kezébe játszanom?

VILMA. Kétségkívül.

LIDI. Köszönöm szépen. Utóbb az egész veszedelem nyakamba szakad. S aztán ők már félni fognak a levéltől.

VILMA. Az csak a módtól függ, mellyel kezökbe játszatik. Oh! bosszúból bizonyosan igyekezni fognak titkaimhoz félni; a levelet hihetőleg elolvassák s tartalma szerint vagy méltatlannak tartanak további keresésökre vagy ők jelennek meg a kirendelt helyen.

LIDI. Ahova aztán jól bebongyolva Katica kisasszonyt fogjuk állítani.

VILMA. Az nem sok gondunkba kerül. De most lássunk a dologhoz, Lidi; mert ha ez a kalandozás tovább tart, kénytelenek leszünk egy időre Pestet elhagyni. (*El.*)

LIDI. Attól az Isten mentsen meg. Inkább mindent elkövetek. Én ezt a szép tarka várost, a sok cifra boltot, csinos népet, meg Pétert, meg mindent, itt-hagyjam? nem, nem, abból semmi sem lesz; inkább mind megcsalom, valamennyi férfi s leánykérő van a világon. (*El.*)

(*Gúta szállása.*)

KACZOR, GUTA, RIGÓ.

KACZOR. Az mégis különös. Hisz én épen úgy jutottam a levélhez. Egy pimasz pór bebotlott hozzám, összehadart egy sereg bohóságot s midőn már éppen ki akartam botozni, akkor mondta, hogy tarisznyája fenekén egy levele van.

RIGÓ. Átkozom! velem éppen úgy bánt.

GUTA. Velem nemkülönb. S én fajankó még jól megajándékoztam!

KACZOR s RIGÓ. Hisz én is.

GUTA. Feltennék akármit, hogy meg volt fogadva.

RIGÓ. Úgy kell lenni, mi rútul ki vagyunk játszva.

GUTA. Megcsúfolva! S mi több, én még a szoba-leányt is megvesztegettem, csakhogy nekem szolgáljon igazán.

RIGÓ, KACZOR. Te?

GUTA. Én, én! mi csodálni való van abban?

RIGÓ. Ne beszélj: hisz én adtam neki tán három izben is egy-egy pengőt.

GUTA. Tőlem három tallért kapott.

KACZOR. Szegénység! Tőlem három aranyat.

RIGÓ. Hahaha! s ő egyenként rászedett bennünket

KACZOR. Rendkívüli költségekbe vert.

GUTA. Én tudós!

KACZOR. Én betyár!

RIGÓ. S én harisnyás majom!

GUTA. S ő a kulcslikon nézgett bennünket.

KACZOR. S a gyermekek utánunk hajigáltak az utcán.

RIGÓ. A kutyák megugattak.

KACZOR. Ezt meg kell torlani.

GUTA. Országos bosszút fogok rajta állani.

RIGÓ. Én irgalmatlan leszek, mint tatár.

CsÍSZÁR (jó). Engedelmet kérek, a tens úr nincs itthon?

GUTA. Szamár! hát nem látsz? Mi bajod?

CsÍSZÁR. Ejnye! majd meg nem ismertem volna a tens urakat ebben a liberíájokban. — Hát a csizmákat hoztam el.

GUTA. Tedd le, aztán lódulj.

CSÍSZÁR (*Kaczorhoz*). A tens úrnál is most voltam. Éppen a szabó kereste.

KACZOR. Ki bírta rád?

CSÍSZÁR. Hiszen csak mondom.

KACZOR. Neked azt mondanod sem szükség. Takarodj'.

CSÍSZÁR (*Rigóhoz*). A tens úrnál is most tettem be a csizmákat. Egy német varga is volt ott, ki a cipőket csinálta. S talán egy kis hibát követtem el. Nem akartam hinni, hogy tens uram harisnyát s cipőt is visel; csaknem összeverekedtünk.

RIGÓ. Bár megverted volna. Elmehetsz.

(*Rigó és Kaczor félre titkon beszélnek egymással.*)

CSÍSZÁR (*félre*). Itt furcsán megy a dolog. (*Fenn.*) Mást nem parancsolnak a tens urak?

GUTA. Mi haszontalan fecsegések ezek? Takarodj', ha mondjuk.

CSÍSZÁR. Hiszen megyek. (*Majd visszatér. Gutát kefélni kezdi.*)

GUTA (*ellöki*). Ezer villam!

CSÍSZÁR. Hiszen poros a ruhája.

GUTA. Nyelvednek ura légy; mert kitekerem.

CSÍSZÁR. Igen is, tens uram. (*Félre.*) Hogy ezek a falusi urak olyan parancsolók! S egyáltalában nem válogatják a szót. (*A csizmákat lerakja s amint lehajol, kebeléből egy levél hull ki.*)

GUTA. Micsoda levél az ott megint?

CSÍSZÁR. Kérem, azt nem szabad mutatnom.

GUTA. Ide vele!

CSÍSZÁR. Uram, nem lehet. Meg van tiltva, hogy valakinek mutassam.

GUTA. Ne ingerelj, látni akarom.

RIGÓ, KACZOR. Mi baj, mi baj!

CSÍSZÁR. De ha nem szabad.

GUTA. Már most csak azért is kell látnom. E pillanatban elkergetlek, ha ide nem adod.

CSÍSZÁR. Már megengedjen a tens úr, itt városban

nem szokták elkergetni az embert. De ha elkerget is. én oda nem adom.

KACZOR. Hah, pártitű gazember! ide a levelet. (*Elragadja.*)

CsÍSZÁR (*félre*). Hála Istennek! csakhogy elvették. (*Fenn.*) Ez nem szép, nem úrhoz illő cselekedet. Most én régi szolgálatomból kimaradok, az urak csak egy hónapra vettek föl, aztán itt maradhatok a farképnél.

RIGÓ (*Kaczorhoz*). Te, ez aszonyírás!

KACZOR. Kétségkívül. Olyan tántorgók betűi, mint az ő hűségök.

GUTA. Vizéri Lajos úrnak. Ki az a Vizéri? (*CsÍszár vállat vonít.*)

KACZOR. Ki írta a levelet? (*CsÍszár vállat vonít.*)

RIGÓ. Kitől hozod a levelet? (*CsÍszár vállat vonít.*)

GUTA. Szólj, ha jót akarsz, ne vonogasd vállaidat, mert úgy megrakom őket, hogy leroskadsz belé.

CsÍSZÁR. Én ha agyon ütnek sem szólok.

KACZOR (*félre*). Évvel a csökönyös lóval szőr mentében kell bánni. (*Pénzt ad neki.*) Tudod, CsÍszár, mi nem kívánjuk károdát, el nem árulunk. Előttünk bizvást szólhatsz. Te bejáratos vagy Ligetiékhez?

CsÍSZÁR. Ott szolgáltam három esztendeig.

KACZOR. Ezt a levelet nem a kisasszony írta? Nos?

CsÍSZÁR (*gyanúsán mosolyogva*). Nem tudom.

GUTA (*pénzt ad*). Szólj igazat.

RIGÓ (*pénzt ad*). Semmit el ne titkolj.

CsÍSZÁR (*körülnéz*). Ha meg nem hallanák. — Hát biz azt a kisasszony írta saját szépséges kezeivel.

KACZOR. S kinek?

CsÍSZÁR. Hiszen az rajta van.

GUTA. Igen; de ki az a Vizéri?

CsÍSZÁR (*hamisan óvakozva*). Az a — szeretője.

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Hah!

CsÍSZÁR (*félre*). Már nyelik a legyet, pedig horgostúl.

KACZOR. Tehát szeretője van!

GUTA. De hogy is lehetne leány szerető nélkül?

RIGÓ. Kezünkben a boszú eszköze; ebből oly ellen-játékot készíthetünk, hogy megemlegeti.

KACZOR (*félre*). A levelet okvetetlen meg kell tartanunk.

CsÍSZÁR. Már most kérem a tens urakat, adják ide a levelet; mert igen sietős.

GUTA. Abból semmi sincs. A levél nálunk marad.

CsÍSZÁR (*ijedve*). Hisz én akkor tönkre vagyok téve, megbukott, nyomorék ember vagyok. A tens urak nem tudják, hogy én attól a háztól egész jövőendő boldogságomat várom.

KACZOR. Ne szaporíts szót. Amit ott ígértek, mi is megadjuk. A levél itt marad, te pedig takarodj' Isten hírével dolgozd után s hallgass, mint a ponty, különben jaj életednek.

CsÍSZÁR. Igen, de --

GUTA, RIGÓ. Ki vele! ki vele!

CsÍSZÁR. Az Istenért! hát el ne áruljanak.

KACZOR. Szót se többet.

GUTA, RIGÓ (*kitolják*). Takarodj' és hallgass.

KACZOR. Most tehát lássuk ezen épületes oklevelet. (*Olvas.*) «Édes Sándor!»

GUTA. A kezdet nem rossz.

RIGÓ. Igen bizodalmas. De csak halljuk tovább.

KACZOR (*olvas*). «Ha látnád, mily rettegéssel és pírónsággal írom e soraimat, bizonyosan szánnál s más utat keresnél szabadításomra. Igen, Sándor, el vagyok tökélve, ha holnap reggel hat óra előtt barátok piacán léssz kocsiddal s ha gyötrődésem addig meg nem betegít, elmegyek veled, hogy féltő unszolásaidnak engedjek, hajthatatlan bátyám vas igája alól —»

GUTA, RIGÓ. Ah, hát így vagyunk!

KACZOR. «Vas igája alól kimenekedjem. Isten látja, mily erős küzdésembe került ez áldozat: de bízom characteredben, hogy hibás lépésemmel, melyre magad késznél, visszaélni nem fogsz s hogy nemcsak fogadásból, hanem igazán szeretője maradsz örökké hű Vilmádnak.» U. i. «Hogy pírongásomat, mely a világnak elárulna, eltakarjam, sűrű piros fátyollal

fogok megjelenni s ne ítélj meg, ha szavamat nem hallod, míg túl nem leszünk minden veszedelmen. A jelszó: «ah és oh!»

Ez tehát az a ritka madár, melyért mi oly dühösen futottunk!

RIGÓ. Mi ugyanis emberül megjártuk volna.

GUTA. Átkozott kakuk-bázasság kerekedett volna belőle.

KACZOR. Mind e mellett is a leány büntetésre méltó, nem ugyan azért, hogy bennünket nem szeret, mert az szabadságában áll; hanem . . .

GUTA. Azért, mert mást szeret.

RIGÓ. Igen! ott van a bökkenő!

KACZOR. Különösebben pedig azért is büntetésre méltó, mert mind ezeket szelídebben is tudtukra adhatá.

GUTA. Igaz.

RIGÓ. Úgy van!

KACZOR. Azért is tehát halljátok tervemet. Az idő rövidsége nem engedvén, hogy a szerencse-dombra kimenjünk, de azért is, mert az már ránk nézve inkább bal-, mint jó szerencse dombja, itt fogjuk dolgainkat röviden elintézni. S legelőször olvassátok a szerző-dést. (*Átadja Gutának.*)

GUTA. Oh, barátom! itt nem igen sok olvasni való van.

KACZOR. Olvasd ami van.

RIGÓ. Halljuk.

GUTA (*olvas*). «A három menyegző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni s akinek a szerencse kedvezend —»

KACZOR. Elég, elég! ezt ki kell törölni.

GUTA. Igen, de akkor egy szó sem marad az egész szerződésből.

RIGÓ. Ki kell törölni, gyalázatunkra az meg nem maradhat ott.

GUTA (*töröl*). Itt van; nem tiszta papiros ugyan, de bizonyosan nem hazud. Olyan, mint a pénzváltó-nak megürült asztala, melyen a világigazgató ércnek csak szennyje maradt fenn.

KACZOR. Nem úgy, barátom! A kitörlött helyébe újat fogunk írni: vagy nem akartok-e a bántalmakért bosszút állani?

RIGÓ. Sőt igen!

GUTA. Azt akarunk, épen az kell nekünk.

KACZOR. Ha tehát bosszú kell, fogjunk arra is kezét. s emlékezetül maradjon fenn szerződéslevelünkben. hogy ily fiúkkal, mint mi, akármely gőgös szép is torlatlan nem játszhatik.

GUTA. Félek, hogy majd ezt is ki kell törölnünk. Azonban, ha kívánjátok.

RIGÓ. Igen! ha már eddig mentünk, jegyezd fel. hogy tervünk a választottnak kacérkodása miatt dugába dőlven, azon, több rendbeli ámitásáért, illő bosszút állani magunkat kötelezzük.

GUTA. De hogy' intézzük el a dolgot?

KACZOR. Az már csaknem el van intézve. A kirendelt helyen kész kocsival meg fogunk annak idején jelenni; mert az a Sándor úr, akinek játékát mindenestre meg kell zavarnunk, levelet nem vevén, az egész dologról mit sem fog tudni s úgy meg nem jelenthetik. Mi tehát ott leszünk s egyikünk, ki arcát szorgalmasan eltakarni fogja, az asszonykát zárt kocsiba veszi.

GUTA. Az én leszek.

RIGÓ. Kérem! te tüzes vagy, elárulod.

GUTA. Kövesd meg magadat. Ha én egyszer valamire ajánltam magamat, azt becsülettel el tudom végezni.

RIGÓ. Nem, én azt nem engedem.

KACZOR. Csillapodjatok. Úgy hiszem, a leányról mindnyájan lemondunk s így igen mindegy, akármelyik ül hozzá a zárt kocsiba, csak tartsa meg, mint a levél is kívánja, a hallgatást; de ha ez nem tetszik, sorsozhatunk reá.

RIGÓ. Igen!

GUTA. Sorsozni fogunk.

KACZOR. A más kettő ugyanakkor egy más kocsira ül s mindnyájan a dombnak tartunk, hol legelőszőr

találkozánk. A többi önkényt következik. Ha szabadra érünk, minden illendőséggel ki fogjuk fejteni fátýolából, szemére vetjük csínyeit; hozzá vetjük végre hamis szánakozással, hogy kedves Sándorával most az egyszer össze nem jöhetett s hogy abból ezentúl is alig lehet valami; mert, köztünk maradjon, bátyjának indulásunkkor Péter által egy levelet kell kezébe juttatnunk, mely az egész szökési tervet fel-födözze.

GUTA. Remekül, igen jól. Előre örvendek azon édes keserű szavaknak, melyeket tőlem kell lenyelnie.

RIGÓ. Még egyet. Nem jobb volna-e, ha Péter vezetné a leányt a zárt kocsiba? Úgy kevesebbé fog ránk ismerhetni.

KACZOR. Ez mindenesetre elfogadható. Rajta barátim! ha merényeink fonákul estek is ki, de legalább az a vigasztalásunk lesz, hogy az utolsót mi nevetjük el. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

VILMA egyedül ül s rajzolon látszik dolgozni,
később HANGAI.

HANGAI. Az én szép húgom ilyen egyedül?

VILMA (*felugrik*). Ah! Hangai bácsi! nemde?

HANGAI. Sok szerencse,

Hogy mégis végkép nem felejte el.

Igen! én vagyok, kit multkor itt hagyott.

VILMA. Ne szemrehányást, azt nem szeretem.

Oh, lássa, én oly szeles lány vagyok;

Szeles, de semmi más és jószívű.

És tudja, bácsi! maga tetszik nekem.

HANGAI. Oh! én hasonlót mondhatok magáról.

VILMA. Üres beszéd! S én azt nem is hiszem:

Mert mondva van csak, megmutatva nincs.

HANGAI. Egy bátyai csókkal megmutathatom.

VILMA. Szabad, ha kell; de az nem ér sokat,

És nincs is arra szükség: hagyjuk azt

Akkora majd, ha unalom kerülget.

Most hallja inkább, mért tetszik nekem.

HANGAI. Valóban, azt kívánnám érteni.

VILMA. No hallja hát! — de már nem is tudom.

Valóban elfeledtem.

HANGAI. Szép dolog!

Nem tudja, mért tetszem meg, és talán már

Csekélységem meg is szünt tetszeni?

Ej! ej! húgom, te álnokocska vagy.

VILMA. Az Istenért, ne értsen balra mindent,

Megmondom inkább, mért tetszik nekem:

Többek között azért is, mert okosb

A többi férfiaknál; gyűlöli

A nőnemet, s ez már nagy ritkaság.

S a ritkaságok kedvelője én

Ezért becsülni kénytelen vagyok.

És hígye meg, nem is nagyon sokat

Érünk mi asszonyfélék. Lássá, engem

Neveltek is, két híres bécsiné

Kifáradt rajtam: jó bátyám naponként

Oktat, pirongat, mint illik; magam,

Amint csak asszonykéztől telhetik,

Iparkodom kitépni a gyomot

Természetemből, s mit nyerek? mi lett

Belőlem ennyi fáradás után?

Asszonyka szünte, mint a többiek;

Mert asszonyok közt nem nagy a különbség

Egyik hübb a másiknál: hamis,

Szeszélyes, csalfa és könnyelmű nép

Valóban én a nagy természetet

Vádolni tudnám, s mérges-keserűn,

Hogy minket ily gyarlónak alkotott.

HANGAI. De már ez több a soknál; Vilma húgom

Oly tüzzel ostromolja szép nemét,

S oly rábeszélő szépek ajkai,

Hogy szinte hinnem kell, amit beszélt.

De mégis egyben az én csinos húgom

Különböző a többi asszonyoktól:
 Ószinte, nyílt beszédű, nyílt szívű,
 S ezért, bocsásson meg, ha vádait
 Legalább magáról el nem lihetem.

VILMA. Oh hígye, kérem, hígye kedvemért,
 S köztünk maradjon, én a férfiakról
 Sem tartok annyit, mint tán kellene.
 Már férfi s férfi közt ugyan
 Több a különbség, mint nő s nő között;
 Mert pályatérők sokkal tágasabb,
 S félistenekké válnak jobbjaik;
 De mennyi van mellettök közlegény!
 S mi gyengeség! még ők szeretnek is,
 S bálványok asszony, gyáva, gyenge asszony!
 De hagyjuk ezt; én még szabad vagyok,
 És bácsi szinte asszonygyűlölő.
 Valóban, bácsikám, én oly sokat,
 Oly sok jelest hallottam már magáról,
 Hogy várva vártam, s úgy hiszem, mi ketten
 Sok szép napot fogunk majd tölteni,
 Sok édes órát.

HANGAI. Azt én is hiszem;
 Mert ily valólag édes társaságban,
 Hol a vidáman elmés Vilina szól,
 S szépsége rám sugárol, mint a nap,
 Nem is lehet más, minthogy édesen
 Múlják az óra. S mégis, szép hugom,
 Nem állhatom meg, hogy mely vádakat
 Rólam s a nőnem ellen felhozott,
 Megcáfolatlan hagyjam —

VILMA. Istenért!
 Csak azt ne most, ne semmi cáfolást.
 Az ellenmondást én nem tűrhetem,
 Bár mint afféle asszony, én magam
 Ellenmondásra mindig kész vagyok.
 És, bácsikám, ha kérnem még szabad,
 Ne is dicsérjen engem; lássa, az
 Oly unodalmas, oly mindennapi,
 Ha szép leánykát férfiak dicsérnek,

Hogy szinte szédülök, ha rám jön a sor.
S aztán beszélő sokkal jobb vagyok,
Mint hallgatója más beszédinek.

De, bácsikám, mivel már itt vagyunk,
S nincs semmi dolgunk, légyen oly szíves,
Üljön meg itt nekem; de csendesen!

S nézzen felém, amúgy szerelmesen,

HANGAI (*félre*). Mi furcsa olvadék ez a leány
Jóból s gonoszból? szól és szólni nem hagy,
Parancsol és ő semmiben nem enged;
Kényes, makacs, bár szíve jó lehet.

Kár ennyi kellemért! (*Leül.*) Ím, itt ülök,
Te csintalan kis jószág; mert ezentúl
Már tézni foglak, mint rokonhoz illik.

VILMA (*asztalhoz ül*). Oh, kérem, hijon úgy, azt szeretem.

HANGAI. Nos? mit kívánsz hát? csendesen vagyok.
Rossz képemet tán csak le nem veszed?

VILMA. Sőt éppen azt teszem; de, bácsikám,
Szerelmesebben nézzen egy kicsint.

HANGAI. Bohó leány! hogy nézzen az szerelmesen.
Ki nem szerelmes?

VILMA. Nézzen hát szemembe.

HANGAI. Vagy úgy? valóban az nem tréfaság:
Már úgy szerelmesebben nézhetek.

Te dévaj csalfa lány! Nos, jól lesz így?

(*Közelebb vonul s Vilma szemébe néz.*)

VILMA (*rajzol*). Felséges! oh, igen jól, így, csak így!
Nem szánnám megcsókolni bácsikát.

HANGAI. És én akár meg is csókoljalak.

VILMA. Oh, kérem, csak maradjon ülve még.

HANGAI. De lásd, hisz egy csók nem mind a világ.
S ha már beszélünk csókról, adni is kell.

S aztán ha megcsókolnál szép hugom,
Mindjárt szerelmesb arcot is mutatnék.

VILMA. Ha azt bizonytal tudnám! Annyi, mint az!
De aztán vesztég üljön s vissza nem szabad
Csókolni, tudja?

HANGAI. Nem, nem, csak jere.

VILMA (*hirtelen megcsókolja*).

Nem! föl ne keljen; mert én elfutok.

HANGAI (*fölkelve*). De már hugocskám, ilyen csók után
Ülőhelyemben nem maradhatok.

Ez a te csókod olyan égető,

Hogy okvetetlen el kell oltanom. (*Vilmát kerülgetve.*)

Nem, nem, hugom, már itt nem engedek.

VILMA (*távozva*). Nem, bácsi, az nem illik férfihoz,
Ily szőszegőnek lenni! üljön ott,

Vagy én az ajtón tüstént megszököm.

HANGAI. Gonosz, makacs leány! Ő csókolódik,
S csókolni nem hágy. — Jőj, nem bántalak hát.

De azt ígérd meg, hogy mit elmulaszték,

Azt másszor megnyerem.

VILMA. Ha szót fogad

S ha dolgainknak vége lesz.

HANGAI.

Kezet rá!

VILMA. Itt a kezem. De üljön csendesen. {*dem*

HANGAI (*leül*). Ha nem soká tart; mert már únni kez-

VILMA. Az volna még szép! Hát azt oly csekély

Dolognak tartja, hogy leányi kéz

Rajzolja képét? hallja, bácsikám,

Nem köz szerencse ám az férfinak.

HANGAI. Már az valóság, a szerencse nagy,

Elősmerem s ím, csendesen vagyok.

VILMA. Nem sok hibázik, mindjárt oldva lesz,

És tudja, bácsi, mit jelent ez a kép?

Vagy úgy! ne szóljon, elmondom magam.

(*Szünet után.*)

Napokban, amint künn sétálni voltam,

Egy pár szerelmes szívre bukkanék,

Kis lomb alatt, egy kis halom körül,

Beszélgetének bizodalmasan.

Beszédök tárgya vonzó lehetett,

Mert észre sem vevének, annyira

El volt merülve mindenik.

HANGAI (*magában*). Mi ez?

Tán csak kileste titkos útamat? (*Vilmához.*)

Nem gondolom, hogy ezt rajzolja most?

VILMA (*folyvást rajzolatával foglalkozva*).

Sőt éppen ezt. Mi érdekes tekintet
Ifjút s leányt meglepni árny alatt,
Midőn szívöknek álmait regélik,
S csak ketten, kedvesen.

HANGAI (*nyughatatlanul*). S hogy' tartozom
Én e meséhez?

VILMA. Csendesen! minek

E lázadás? a párhoz férfi kell,
S én bácsikámat rajzoló ide.

HANGAI. Mi joggal engem? Mért nem azt magát,
Kit a szerelmi csínyeken kapott?

VILMA. Nem láthatám jól, messze s árnyban állt.

HANGAI. Ah, értem, értem! én tehát csak úgy

Pótlék gyanánt, csak szükségből vagyok

Szerelmes, és az is rajzolva csak!

És erre kellett a szerelmes arc?

No, ez derék, már ez nagyon mulat.

VILMA. Oh, engem is. Nevessünk, bácsikám!

De nézze immár, kész vagyok vele. (*Átadja a képet.*)

Hogy' tetszik a kép?

HANGAI (*félre*). Átkozott eset!

Hisz ez szakasztott én vagyok s velem

A fátyolos hölgy. Honnan tudja ezt?

De nem, talán még nem tud semmit is.

VILMA. Nos, bácsikám? egészen elmerült.

Hogy' tetszik a kép?

HANGAI. Oh, igen nagyon! (*Félre.*)

Megfoghatatlan.

VILMA. Nemde, jól talált kép?

HANGAI. Tökéletes. (*Félre*). Nem szánám összetépni.

Idő előtt feltárja titkomat.

VILMA. Ej, Hangai bácsi, hát nem is dicsér?

HANGAI. Hiszen dicsérem. (*Magában.*) Mennydörgő
[dolog!

(*Vilmához.*)

A kép igen jó.

VILMA. És a gondolat?

HANGAI. A gondolat? — mit szóljak? — gondolatnak

Nem volna rossz; de mért a fátyol itt.

Miért fődözve a tán kedves arc?

VILMA. Kíváncsiság nem illik férfihöz.

És lássa, bácsi, én úgy rajzolám.

Amint találtam.

HANGAI. Mit? vagy úgy! (*Magában.*) Világos,

Nyilvánvaló, hogy engem láta meg. (*Vilmához.*)

Mégis, ki itt e fátyol-fedte hölgy?

VILMA. Arról feleljen a fátyol maga.

HANGAI. Igen! de ím, a fátyol nem felel.

VILMA. Úgy én sem.

HANGAI. És ez, ez tán ismerősebb?

Ki ő?

VILMA. Ez ifju? Megmondjam, ki ez?

HANGAI (*félre*). Már benn vagyok, már csak fejemre vall.

VILMA (*folytatva*). Ez, drága, kedves bácsikám, maga.

S a fátyolos hölgy leghívebb barátóm.

HANGAI (*magában bosszúsán*).

Mondom, de mindent, mindent megtudott.

VILMA (*feddőleg*). Szép tettetés! a leghívebb barátóm,

S egy nem szerelmes bátya mulatoznak.

Míg én búsongva járom a mezőt.

HANGAI. És Vilma tréfál ily komoly dolognál?

VILMA. Nem tréfa hát? és bácsikám valóban

Szerelmes volna?

HANGAI. Oh igen! szerelmes,

A legvalódibb értelemben az!

De Vilma, kedves édes jó húgom,

Ő nemde a leglelkesebb teremtés,

S méltó, hogy férfi bálványozza őt?

VILMA. Mit hallok, mily példátlan árulás!

Mind ilyen hát az asszonygyűlölő?

(*Neheztelést színélve.*)

És bácsikám, ha majd megint egy új

Rokont talál, ily ifjút, szabadot,

Mint íme, szegről-végről jó magam,

Úgy tartom, illő lesz, kérdezze meg,

Nem hajlandó-e szívet váltani?

Hogy már ha végképpen szeretni kell,
 Ne menjünk messze s hogy költőileg
 Szólván, míg távol ábrándoz szemünk,
 Vigyázatlan lábbal ne düljük el
 A tán előttünk nyílt virágokat.

HANGAI. Ah! Vilma olyan könnyelműn cseveg.
 S nem tudja, hogy szavának töre van.

VILMA. Hogy? nem valók tán, amiket beszélek?
 Nem vált-e volna csinos pár belőlünk?
 Én már előre éltem a dicsőség
 Azon hitében, hogy nekem jutand
 A szép szerencse, megtéríteni
 Egy asszonygyűlölőt — és bácsikám
 Az egész játékot semmivé teszi.

HANGAI. Igen! de Vilma — átkozott zavar!

VILMA. Menjen! haragszom. Hát én nem vagyok
 Elég takaros, hogy nő váljék belőlem?
 Nézzen meg bizvást! hol talál magának
 Épebb menyasszonyt, sőt tán szebbet is?

HANGAI. Nem, Vilma, már ezt nem hallgathatom
 Tudjon meg mindent: a szerelmet én
 Nem ismerém, nem vágytam érzeni.
 Míg e ledér, e csábító szemek
 Meg nem nyitották elzárt lelkemet.
 Igen, te dévaj, kedves, furcsa lány,
 Te vagy, ki békerontó képedet
 Legelső szőtted álmaim közé.
 De sziklamelltől irgalmat ki vár?
 Mit várjak a szép Vilmától, kinek
 Minden van adva, tán fölösleg is,
 Csak, ami fő, a szív kegyelme nincs.

VILMA. Szép dolgokat kell hallanom. S kitől
 Vevé e hírt, ha kérdenem szabad?

HANGAI. A leghívebb barátné ajkiról.

VILMA (*hirtelen*). Az árulás volt.

HANGAI.

Vilma!

VILMA.

Árulás

Mondom, de semmi, ő derék leány

HANGAI. Ha engem megcsal, akkor ő is egy
A leghitetlenb asszonyok közül.

VILMA. Nem úgy! nem úgy! ez ismét túlcsapongás.
Hogy Hangait megcsalták, az való.
De annyit meg kell vallanom, hogy attól,
Ki engem választ és bízik hideg
Nyugalmamat részvétre váltani,
Sokat kívánok, tudniillik azt,
Hogy más leánysziv birtokát ne kérje,
Főkép pedig, hogy minden fátyolos
Barátkozással felhagyjon. S azért is,
Hogy frigyesek maradjunk, bácsikám,
Kerülni kell a fátyolt és jelül,
Hogy még szabad, hogy semmi ösmeretség
Nem tartja kötve, jőjön holnap el:
Együtt töltendjük május reggelét.
S aztán siessen, én korán kelek.

HANGAI (*félre*).

Ez kelle még csak! már most mit tegyek? (*Vilma*hoz.)
Az nem lehet.

VILMA. Hogyan? Talán megint
Egy új találkozás? Az nem szabad,
Vagy a szövetség köztünk bontva van.

HANGAI. Oh, Vilma! s ő is megcsalt volna engem?
Ő csalfa volna? és az orkigyó,
Rágalmazás, lakná-e kebelét?

VILMA. Ne, szót se róla többé; én vagy ő!
Ámbár barátném, nem kimélhetem;
Szerelmi ügyben nincs barátira gond.

HANGAI. Csak holnapot, csak azt engedje el.

VILMA. Pillantatot sem; én határozott
Választ kívánok; vagy jön, vagy mi többé
Nem látjuk egymást; érti? nem, soha!
Tán kétli ezt? ím, én hát eszküszöm.

HANGAI. De Vilma, mit beszél, az Istenért?

VILMA. Nos, jó, vagy nem jó? (*Szívesen*.) Jőjön Hangai
De jőjön el bizonyyal. És ha nem jó,
Ha nem jöhetne, kérem, hagyjon el
Végképpen s többé meg ne látogasson:

Látása engem csak búsítana.

De bácsi eljön, és én víg leszek.

Viszonzlátásra! jókor jőjön el. *(Elsiet.)*

HANGAI *(utána)*. Csak egy szót, Vilma, Vilma

Ledér, hamis, de kedves egy leány, *[Elsuhant.*

S ah szép! minőt még nem látott szemem,

És mégis holnap el nem jöhetek:

Föl kell derítnem a fátyol homályát,

Szemébe nézнем a vonzó titoknak.

S ha ő is, akinek szívében én

Oly szép erények országát találtam,

S kinek nemes, szelíd, dús szelleme

Megnyílt előttem mint egy túlvilág

Az üdvözülők boldogságival;

Ha az oly dicsőnek látszó néember is

Csak látszanék úgy, és nem volna az.

Mit érhet akkor Vilma is nekem?

Mit a világnak minden asszonya?

Játékra méltók, tiszteletre nem. *(El.)*

(Ligeti háza.)

KATICA *(csendesesen kémlelődve jő)*.

Búcsúzni jöttem; búcsúzatlanul

El nem mehetnék. S mégis menni kell.

Mert ah! alusznak, akik oly szelíden

Fogadtak el hű szomszédnéjokat.

Alusznak? ah, ébren csak az lehet,

Kit messze út vár, mint most engemet.

(Egyik oldalajtó felé fordulva.)

Jó Vilma, éljen boldogul, barátném,

Ki mindig oly békével hallgatott!

Kínél a várás minden titkait

És minden hírt oly biztosan leraktam.

S hamis komorna, aki annyiszor

Tréfáival megcsalt s te kis madár.

Te kis boszontó, aki énekeddel

Beszédimet gyakorta megszegéd:

(A második oldalajtóhoz fordulva.)

És nyájas szomszéd, aki érdekes

Közléseimnél oly jól szundikált,

Mindnyájan, ah, mindnyájan éljenek
 S megemlegessék a hű Katicát!
 De ah, mi vég vár engem? mely világ
 Részébe hí el sorsa kedvesemnek?
 S ki ő, kit én, bár tudtomon kívül.
 Oly lázadásig hő érzésre bírtam?
 Ifjú-e? szép-e? jó-e? s oly-e, hogy
 Ártatlanságom benne bízhatik?

(Óraütés hallik, melyre megrezzen.)

Az óra üt, hah! menni kell. (Elsiet.)

VILMA (*kijő*). Szegény Katica! mely örömmel rohan a legszomorúbb csalódás elébe; de tán tanulni fog belőle, noha éveiben már a tanulás is keserű gyümölcsöket terem. De nem játszom-e én is veszedelmes játékot? Szerencse, hogy a fonal vége a kezemben s nem máséban van. — S vajjon eljön-e ő? de nem okoskodom; jót, rosszat csak idő hozhat s elhozza azt, ha nem sürgetjük is. (*Beszól.*) Lidi, jój, ha készen vagy. (*Él.*)

LIDI (*belül*). Tüstént megyek. (*Kijő.*) Akármilyen legyek, ha kisasszonyom jóban töri fejét. Az a bizonyos Hangai nagyon sok bajt okoz neki. De ha ő, mitől Isten soha meg ne mentse, férjhez talál menni, én egy pillanatig sem maradok hajadon. Péter szép legény, vagy ha szép nem is, derék; és ha nem fölötte derék is, de jó; ha pedig nem mód nélkül jó is, legalább férfi s én hamis leányból még hamisabb asszony leszek s meggyöttröm azt a Pétert, de úgy, hogyha én talállok előbb meghalni, soha életében több feleséget nem vesz. Meg kell gyötrenem, miért csábított el; de értődik, hogy azt csupa szerelemből teszem.

CsÍSZÁR (*jő szaporán*). Lidi lelkem, itt vagyok. A leveleket átadtam, az úrfiakat megcsaltam, a kocsik elindultak, Katica úton van s ha mind ezért uraim megdöngetnek, legelőbb is a te nyakadat tekerem ki, most pedig megcsókollak. (*Hirtelen megcsókolja, Lidi perelni akar, Péter befogja száját s kijelétolja.*) Siess, te lúd, te kácsa, Vilma kisasszony várakozik reád. (*Elszalad.*)

LIDI. Nézze el az ember! ha most ráérnék, szívemből bosszankodhatnám. — No hiszen várj! *(El.)*

LIGETI *(jő)*. Szép májusi reggel! ritkaság a mostani években, holott sem hideg, sem meleg nem tartja meg sorát, mintha még az idő is kifordult volna sarkaiból. *(Körülhallgatódzik.)* Cselédeim még alusznak; fel kell őket zavarnom. Szokás tartja az első május reggelét megünnepelni s ebből nem szabad kimaradniok. *(Szolga levelet hoz s távozik.)* Levél, ilyen korán! Annyira kitanultam a babonákból s minden jósolásból, hogy azt sem tudom, mit jelent, ha az ember korán reggel levelet kap. De lássuk a levelet, az legbizonyosabban kimondja, amit jelenteni akar. *(Olvas.)* «Uram! nem érdemli ugyan tőlünk, hogy kíméletlen bánásmódja általunk jótéttel viszonzottassék; de meg tesszük azt magunkért inkább és a becsületért, melynek hívei vagyunk.» — Mi lesz ebből? — Jelentjük tehát, hogy az oly makacsnak s ártatlannak vélt Vilma kisasszony ma reggel hat órakor szeretőjével a város ligete felé megszökött.» — Megszökött? Hol az a rágalmazó, ki ezt meri mondani? *(Olvas.)* «Jó-akarói, Kaczor, Guta, Rigó.» Ah! Vilma szerencsétlen kérői bosszút akarnak állani egy megbántó levéllel. De semmi! ez ügyetlen és alacsony bosszú; az ilyen fegyverek nem bántanak. Vilma hihetőleg még jóízűn szendereg s tán épen idomtalan kérőit neveti álmában. Lássuk, mi a vége. *(Olvas.)* «Mi most egyszer megmentjük hűgát a ballépéstől» — köszönöm szépen! — «annak akaratától csak a jobb nevelés menthette volna meg, melyet neki uraságod, úgy látszik, adni elmulasztott.» Ez engem illet. Semmi! róka gazdának is éretlen volt a szóló, mert nem érte el. Hejh, Vilma, Lidi, keljetek fel! De itt utóirat is van. *(Olvas.)* «Hogy szegény Vilma kisasszony ne legyen kénytelen reggeli kalandjából gyalog és egyedül haza sétálni, jó lesz, ha uraságod őt a városligeti tó körül fölkeresi.» *(Összehajtja a levelet.)* Ej! ez már mégis lator dolog volna. Vilma, Lidi, jertek csak elő! *(Benyit az egyik oldalszobába.)* Mi ez? a szoba üres. Hova mehettek

egyedül s ily korán? Ha azoknak a fickóknak mégis igazok volna? (*Csenget.*) Átkozott gondolat! de lassan, a cselédnek ilyesmit nem szabad gyanítani. (*Inas jó.*) Hol a kisasszony?

INAS. Sétálni van Lidivel.

LIGETI. Melyik kocsis vitte?

INAS. Gyalog mentek.

LIGETI. Gyalog? kocsisom tüstént fogjon. (*Inas el.*) Ha mégis igazok volna! Nem bántam-e én atyailag vele? tiltottam-e a társalkodást, hogy azt titokban legyen kénytelen keresni? De az lehetetlen! Oly okos, oly szelíd leány, mint Vilma s elszökni, az nem lehet, az gúny volna ész, erény s természet ellen.

INAS (*jó*). A kocsis előjárt. (*El.*)

LIGETI. Megyek. — Utána kell mennem; mert akármí, de van a dologban. Átkozott fickók, hogy ezek miatt nekem nyugtom nem lehet. (*El.*)

(*Városligeti tér.*)

KACZOR, GUTA, RIGÓ és KATICA (fátyolosan).

KACZOR. Szépséges kisasszony!

GUTA. Drágalátos gyöngy!

RIGÓ. Imádandó hölgy! (*Katica minden megszólításra mélyen meghajtja magát.*)

KACZOR. Minthogy magát irántunk oly rendkívül keményszívűnek mutatta —

GUTA. Sőt bennünket a legkimagyarázhatlanabb kegyetlenséggel üldözött

RIGÓ. Holott mások iránt annál szelídebb s illendőségen túl is engedékeny volt — (*Katica mozdulataival folyvást bámulásának jeleit adja.*)

KACZOR. S minthogy minden tettetés csak bizonyos határig mehet. —

GUTA. S az aranyborjú istensége végre kétségbe hozatik —

RIGÓ. S az imádott drága bálványnak cseréplábai összetöretnek —

KATICA (*magában*). Isten áldja meg jókedvöket! mily szépen tréfálnak a lelkeim!

KACZOR. Azért is mindenekelőtt veszem magamnak a szabadságot, hogy ezen megátalkodott szépségnek szemébe tekintsek. *(A gyengén vonakodó Katicának fátyola alá tekint.)* Irgalom! mit láttam. No, mi ismét megjártuk. Legjobb lesz szép csendesen elillanni. *(Elvonul.)*

GUTA *(közelítve)*. Engedelemmel, irigy fátyol, ezen ritkaságot nekem is meg kell pillantanom. *(A fátyol alá pillant s félre fordul.)* Oh, Ábrahám! hisz ez a te Sárád! *(Rigóhoz.)* Rigó barátom, tied legyen a dicsőség, hogy ezen ritka érzéketlenségű kellemeket a világnak megmutasd. *(Félre.)* Én pedig iszonyodom s futok! *(El. Rigó Katica felé közelít s az felveti fátyolát.)*

KATICA. Itt vagyok, lelkeim.

RIGÓ *(visszajjed)*. Huh! mi rengeteg óság! Uram, ne hagyj. *(El.)*

KATICA. De hát hová futnak, hová rohannak? Maradjanak! Hah! én meg vagyok csalva, elárulva, megcsúfolva! Segítség! tolvaj, rabló, gyilkos, tűz van! Segítség! Ah, én elájulok. *(Ájuldoz.)* De nem! most nem ájulok el! utánok megyek s kiásom hitetlen szemeiket. Hah! hogy az egész férfinemnek csak egy szeme volna, hogy azt egyszerre elolthatnám, mint a mécset, hogy soha többé az asszonyok éveit szemmel ne láthatnák, hogy vakon lennének szeretni kénytelenek, vakon, vakon, vakon! Nem! el nem ájulok, most nem! Segítség! meg kell fogni, fogd meg! tolvaj! rabló! gyilkos! tűz van! Segítség! *(A kiáltásra nép jó ásóval, kapával.)*

EGY A NÉP KÖZÜL. Mi baj, nénémasszony? Hol a gyilkos?

KATICA. Még nénémasszony! oda vagyok! De jól van, fiaim, én anyátok akarok lenni. Engem megcsaltak, megloptak, kiraboltak minden földi boldogságból. Jöjjetek utánam, fogjátok meg, vagdaljátok össze! Ah, szívem! — utánam, fiaim! *(El a néppel.)*
(Városligeti halom.)

HANGAI *(egyedül)*. Háromszor a szép Vilma ajtajához Hódolni vittek pártos lábaim.

Háromszor visszarántott szellemem.
 Melyet lekötve ismeretlen arc,
 S a rejteményes fátyol titka tart.
 Most itt vagyok szerelmet vallani,
 De úgy, hogy visszavonjam azt, mihelyt
 Viszonti vallást ad a felfedett szép;
 Szívét, szerelmét esdeklem ki tőle,
 Hogy visszavessem azt oly pénz gyanánt,
 Melynek hamis pengésű érceit
 Világcsalásra álkéz verte volt.
 Nem mondhatom, mint fáj megtennem ezt,
 És mégis kell! csak így tanulhatom ki
 Minden redőit tündér szellemének,
 Mely kétes fényben áll elmém előtt.
 Mért kelle Vilmát meggyaláznia,
 Mért bélyegezni szívtelen negéddel
 S rút megvetéssel a világ iránt,
 Holott Vilmában érző szív dobog.
 De ím, közelget.

VILMA (*félre*). Itt van s jó korán.

Alig tudom, mit kelljen érzennem:

A fátyolatlan Vilma e ragadmányt

A fátyolosnak megbocsássa-e?

Aggódni kezdek vég játékomon;

De végezniem kell, mert már kezdve van.

HANGAI. Ismét fedezve arca, mint szive,

Melyet csalódva már ismerni véltem;

Azon leszek most, hogy belétekintsek.

VILMA (*Hangaihoz*).

Kívánta ön, hogy még egyszer beszéljünk.

Eljöttem és ohajtom érteni,

Mí az, minek meghallására engem

Méltónak ítelt?

HANGAI (*félre*). Mily szerény beszéd!

De hajh! alatta ármány rejtezik. (*Vilmához.*)

Hálám, kisasszony, e kegyelmeért,

Mely rám talán már vesztegetve is van.

S mégis mielőtt kimondanám a szót,

Mely mind a kettőnk sorsát illeti,

Engedje kérdenem: miért van az.
 Hogy fátyol őrzi tőlem arcait,
 S jogával élni tiltja kellemét?
 Mit véthetett a szánandó világ,
 Hogy csillagát e szem megvonja tőle?
 Vagy én vagyok csak a kizárt? nekem
 Mért kell titokként fedve látnom önt?

VILMA. Ezen hizelgve ostromló szavakra
 Hallgatnom illenék; de ön nekem
 Oly sok figyelmet áldozott, hogy érte
 Őszinteséggel tartozom. Rövid
 Történetem nem víg természetű,
 Azért temetni inkább mint ragyogni
 Hozom ki azt most néma rejtekéből,
 Hol eddig halva volt. — Gyermekek valék.
 Alig tizennégy évüi még s egy ifjú
 Közelge hozzám s mondá, hogy szemem
 Hatalma őt eloldthatatlanul
 Lekötötte hozzám. Tetszett a beszéd:
 Mert új s legelső volt, s a megdicsért
 Szemek jutalmul arcán vesztenek.
 Sokszor valánk együtt, s ő halni készült,
 Ha megvetem, s nem mondanék igent.
 Mint hagyhatám őt halni? szánakoztam.
 S kimondva lőn a forrón kért igen.
 E vallomásra ő magánkívül, s én
 Örülve őt ily boldoggá tehetni,
 Egy szép napot töltöttünk, egy napot csak,
 Mert másnap úgy találta szeretőm,
 Hogy szép szemeimnek lelkem nem felel meg.
 És hogy — de mit beszéljem? elhagyott.

HANGAI (*tűzzel*). Az hűtelenség! az rút árulás volt.

VILMA. Akkor legelsőbb a dicsért szemek
 Örömsugárból könnypatakra válva,
 Megöntözék az elhalt arcokat.

HANGAI (*félre*). Ez mégis több, mint tettetés; akármilyen
 Egyéb, de tettetés ez nem lehet,
 S úgy tetszik, mintha sírna is. De hisz
 Az asszony sírni és nevetni ért.
 Nem, nem hiszek még; hátha csak regélt?

VILMA. Ép ifjuságom ezt a terhes álmot
 Eloszlatá és én kigyógyulék;
 De felfogadtam megbántott szemeimre,
 Hogy jobbomat csak olyan férfi bírja,
 Ki fátyolomnak esküszik hitet,
 S a fátyol addig bontatlan marad,
 Míg a hiteskü végig mondva nincs.

HANGAI (*félre*). Hogyan jutok ki most e tömkelegből?
 Hitet fogadjak, míg nem látom őt?
 Oh, ez ravaszság, itt vigyázni kell. (*Vilmához.*)
 S hogy volna az, ha én megváltanám
 Eskümmel e letiltott bájakat,
 Ha a világnak ismét visszaadnék
 Egy pár mosolygó ajkat és szemet?
 Jutahnam nem leend-e megvetés?

VILMA. Én önt becsülöm és —

HANGAI. Oh, mondja ki.

Oh, mondja, hogy szeret.

VILMA. Ne kényszerítsen:

Az érező szív hallgat —

HANGAI. És szeret. (*Magában.*)

Ó hallgat és szeret! De nem, nem indulok

Szavakra, melyek már megcsaltanak.

Avagy csak egyszer említé-e Vilmát?

Célhoz jutottnak véli már magát,

S a hú barátné elfeledve van.

De jól van, én megesküszöm neki,

Megesküszöm s majd megkísértem őt.

VILMA (*félre*). Soká tűnődik; mit jelenthet ez?

HANGAI (*letérdepel*). Itt lábaidnál, bájos ismeretlen,

Hüségét és szerelmet esküszöm,

Szerelmet még nem látott bájaidnak,

Erényeidnek hüségét, magadnak

Ez összeségért állandó hitet,

Hitet, szerelmet, hüségét, minőt

Még férfitől nem váltott nő soha.

A szívnek édes földi kéjire,

S a lélek halhatatlan életére,

Az üdvre esküszöm, hogy esküvésem (*fölkeltében*)

Csak tréfa volt!

VILMA *(azalatt fátyolát félre veti).*

Csak tréfa volt?

HANGAI. Hah, Vilma! — oh én balgatag teremtmény!

(Vilmához hidegen.)

S szép Vilma játszik ilyen ügyesen?

Jó, szép, igen szép, rendkívül jeles!

(Vilmától elvonulva.)

Oh, szégyen! oh, én képtelen vakandok.

LIGETI *(jó és megáll).* Mit kell találnom! Ő és Hangai

Egy meghasonlott párként állanak,

Ez itt, az ott! s hogy' jönnek ők ide?

VILMA *(magában).*

Mi ez? magamra hágy és olyan arccal,

Mint aki visszatérni nem kíván.

A férfigögöt bántám meg! szívemre

Gyújtám a házat, melyben ünnepet várt,

S most az könnyemmel olthatom csak el.

Tapasztalás, de ritka drága gyöngy,

A szenvedésnek kínszülette vagy.

De úgyis a szív szenvedésre van.

HANGAI. Hogy azt a hangot, mely őrszó gyanánt

Fülembé rezgett, meg nem ismerém!

Hogy bábja lettem kémjátékinak!

Oh szégyen!

Eltávozom, hol asszony nem terem!

El még ma, most! — De mért ez a sietség?

Hozzámegyek s enyelgve mondom el,

Hogy minden, ami történt, tréfa volt,

Még egyszer azt mondom, hogy tréfa volt.

Úgy van, csupán és pusztá tréfa volt. *(Közelít.)*

De Vilma sír? — Oh, Vilma, mért e könny,

E fájdalom harmatja szép szemében?

VILMA *(feleszmélve).*

Én sírtam volna? s jött szemembe könny?

Haszontalan víz! Hallja, Hangai,

Úgy tetszik, a sors zsarnokos szeszélye

Nem akarja, hogy mi egymásé legyünk.

HANGAI. Valóban a sors úgy látszott akarni:

De a barátság mégis szent marad.

LIGETI. Megfoghatatlan! Mit mesélnek ők
Egymásnak? Ez bohó dolog lehet.

VILMA. Remélhetem hát annál biztosabban,
Hogy megteendi vég kérelmemet.
Amit beszéltem és történetimből,
Minthogy valóság --

HANGAI. Mit kell hallanom!

VILMA. Fő része az s azért is kérem önt,
Ígérje, hogy felőle hallgatand;
S mind afelől, mit tán idő előtt
Vigyáztalan valék kimondani,
Felejtse el. Felejtсен engem is,
S ne lássuk egymást többé.

HANGAI (*meglepetve*). Oh, igen!
Amint kívánja ön. — De még sem, az,
Az nem lehet! hogy hallgató leszek,
Ígérem és megtartom. Ami illeti
Az elfelejtést, abból semmi sem lesz.
Mert bárha szívünk nem találkozott is
Az érzemények legbelsőbb körén,
Azért haragnak köztünk nincs helye.
Hát nem vagyunk-e mink rokon s barát?

(*Növekedő tüzzel.*)

Oh, a rokonság szent kötél; atyáink
A hír szerint, két testvérlányfiak
Együtt vezettek népet a törökre,
Az ősz Hunyadnak fényes harcain.

LIGETI (*magában.*) Hisz az való: de már régecske volt.

HANGAI. Családaink azóta, mint patak,
Mely egy magas kútóból származott,
Elágazának idegen messzeségre,
De a rokonság mégis fennmaradt.
Igen! mi most is vérrokon vagyunk.
És a barátság illetetlen áll.

S én mint rokon legitt lecsókolom
E kis könnyűt, mely vétkemért fakadt,
S mint hú barát e jobbot felfogom,
S baráti csókjaimmal illetem;

(*Vilma kezét folyvást tüzesen csókolja.*)

De csak baráti tiszta csókjaimmal,
S úgy összecsókolom, hogy végre asszonyától
Hozzám szegődik és enyém marad. —
Oh Vilma, Vilma! én boldog vagyok:
Mert legnagyobb üdv tégedet szeretni.

VILMA (*tartózkodva*). S ha esküvése mégis tréfa volt?

HANGAI. Igen! csak tréfa volt; mert én csupán

A fátyolatlan Vilmát szeretem,
Téged, te kedves, tündér, csalfa lány,
S nem adlak a királyok székiért,
Nem mindenért a végtelen világon.

S hogy ez való, e csókkal esküszöm,

VILMA. S e csókkal én viszontag esküszöm,

Hogy amit tettem, szív sugalma volt.

(*Egymást hosszasan ölelik, azalatt Kaczor, Guta, Rigó
fellépnek s bámulva elállanak.*)

LIGETI. Ez már eléggé értelmes beszéd.

De várjatok, mert még itt vége nincs:

Adózni fogtok bujkálástokért.

KACZOR (*társaihoz*). Barátim, mi eleget láttunk.

(*Kaczor, Guta, Rigó távozni akarnak, azalatt Katica jó
a néppel, mely Gyilkos! zsvány! kiáltások közt a domb-
nak rohan; de a jelenlevőktől visszajed. — Hangai és
Vilma fölrettenve távoznak egymástól.*)

KATICA. Fogjátok meg! kötözzétek meg!

(*Vilmát s Hangait meglátva, egy közel álló pór kar-
jába rogy.*)

Ah, oda vagyok!

PÓR. Nagyságos asszonyom! hiszen elesik.

LIGETI (*előlép*). Katica kisasszony! mi lelte, az
Istenért szóljon.

VILMA (*félre*). Ah Istenem! mint bánom tettemet.

S hogy én tevém, még meg nem vallhatom.

LIGETI. Vezessétek a kisasszonyt kocsimhoz, jó
emberek, itt áll az árnyékban. (*Katica elvezettetik.*)
Hanem, Vilma húgom asszony, nekünk komoly be-
szédünk lesz egymással. És Hangai öcsém, nekem
öreg jó bátyád azt írta, hogy az asszonyokat nem
szívelheted s örökké könyvek olvasásában buvárokodol.

HANGAI. Ezentúl Vilma szemei lesznek a könyv, melyből boldogságomat fogom kiolvasni,

VILMA (*Ligeti kezét megcsókolva*). Édes bácsi, nem haragszik reám, ha megjobbítom magamat?

LIGETI. Eredj, hamis vagy.

VILMA. De ha minden léptemről legutolsó mozdulatomig számot tudok adni?

LIGETI. Oh, azt el is várom.

VILMA. Számot adok még gondolatimról is. Én a világon senki ellen sem vétettem, mint ezen urak ellen, kiknek titkos szerződéseket kihallgatám; s az indíta fel, hogy velök vakmerő játékomat üzzem.

KACZOR. Kedves kisasszony, ha titkos szerződésünket hallotta, az magában oly gonosz árulást foglal a nőnem ellen, hogy mi minden viszontagságainkat feledve, boldognak tartandjuk magunkat, ha azon megnyugtatóssal távozhatunk, hogy a kisasszony nekünk megbocsátott.

GUTA. Örökké jó emlékezettel leszünk ezen kegyelemért.

RIGÓ. S amennyire gyöngye erőnktől telik, megjobbítjuk magunkat.

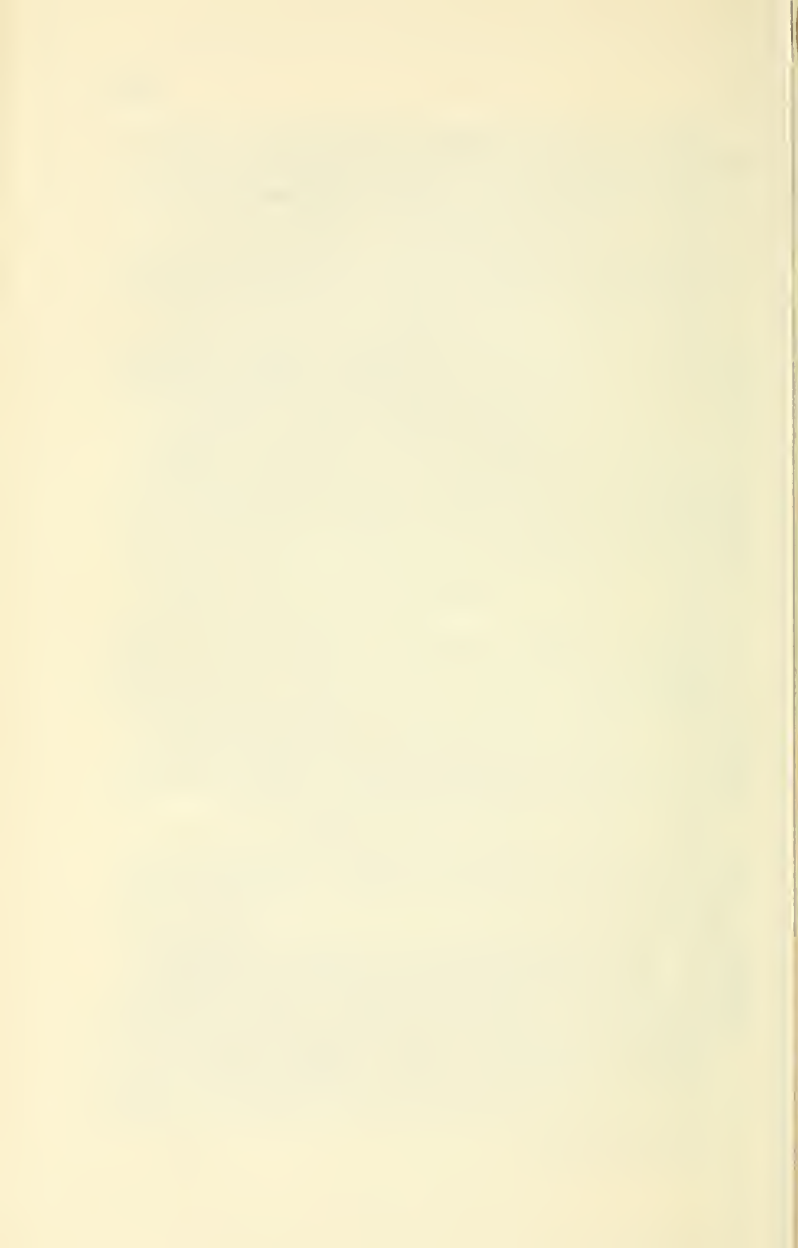
LIGETI. Uraim, gyanítani kezdem, hogy eddig találkozásink nem a magok rendén történtek, azért is meghívom uraságtokat házamhoz, hogy azon törvényszéknek bírái legyenek, melyet ezen két bűnös felett tartani akarok. — Elfogadják baráti jobbomat?

KACZOR, GUTA, RIGÓ. Ezer örömmel.

HANGAI. És az enyémet? ismeretlenét ugyan, de aki törekedni fog, hogy barátságokat s bocsánatokat megérdemelje.

KACZOR. Barátságunkat igen örömet, de bocsánatunkat nem ígérhetjük; mert oly kincset ragadott el tőlünk, mely pótolhatatlan. Azonban engesztelődésünk jeléül íme, semmivé tesszük azon sorsintéző irományt, mely annyi bajt s fárasztó csalódást okozott.

(Széttépi a szerződést, azalatt a kárpit legördül.)

MARÓT BÁN

Szomorújáték öt felvonásban

1838.

SZEMÉLYEK.

MARÓT, macsói bán.

IDA, hitvese.

BARRA, várnagya.

HASZÁN, török bég.

BOD, hadnagy, rabló vitéz, Haszán szolgálatában.

JUSZUF, Haszán szolgája.

IBRAHIM, Bod szolgája.

EGY APRÓD.

EGY KOMORNA.

EGY TÖRÖK KÖVET.

KÉT TÖRÖK KATONA,

Nép. Katonák mindkét részről.

A tizenötödik század végén.

ELSŐ FELVONÁS.

(Vár, törökösen bútorozott szoba.)

JUSZUF, BOD.

JUSZUF. Ah féltörök, Bod úrfi, megjövének?

Ugyan sokáig váratál magadra.

Hol a keresztény ördögök tanyáin

Latorkodál, hogy annyi küldözés

Után csak most, ily későn érkezel?

Vigyázz, vigyázz! a bég megüstököl.

BOD *(torkon ragadja)*.

Fogatlan óreb, maszlagnyeldelő!

Tudod, kivel szólsz?

JUSZUF.

Oh igen! de hát

Bocsáss, hiszen te mennydörgő tüzes vagy.

(Bod elbocsátja. Juszuf torkát tapogatja.)

Allah, ne hagyj el?

BOD.

Tudd meg, akarom,

Hogy szolgál vagy.

JUSZUF.

S te?

BOD.

Én?

JUSZUF.

Hölgyáruól!

BOD. Igen tehát! asszonyrabló vagyok;

Mert lenni tetszik, mert úgy akarom.

Te szolgál vagy, mert kell.

JUSZUF.

Az semmi baj.

BOD. Hallgass!

(Juszuf meghajtja magát s hátra vonul.)

Hol a bég?

JUSZUF.

A nagyságos úr

Mindjárt jövend. *(Szünet után.)* De mégis, hadnagy úr,

Vitézséged ma szörnyű haragos.

Pedig ha tudnád, amit én tudok:

Végére jártam, honnan származál.

BOD. Azt többször is tevéd.

JUSZUF. Csak tréfa volt:

De most —

BOD. Hazudni fogsz, mint többször is,

Hogy pénzt csikarj.

JUSZUF. No már az szent igaz,

Hogy amit most felőled megtudék,

Azt olyan olcsón el nem árulom.

BOD. Azért is jobb ha megtartod magadnak.

JUSZUF. Ki tudja! Lásd Bod úrfi, bár mi hitvány

Ember fiának apja anyja van.

Még a veréb sem árva fészkeiben:

Testvéri vannak, egy-költésüek,

Együtt csipognak ételért, együtt

Kelendők szárnyra. Téged senki sem

Nevez fiának, testvérnek. Te mint egy

Ágról szakadt, név nélkül, idegen

A nagy világon, úgy vagy itt közöttünk,

Mint ismeretlen magból kelt növény,

Kit mostohán vad kertész, a vihar,

Távol határba veszni ültetett.

BOD. Juszuf, Juszuf! te engem ingerelsz.

Te csúfolódní szoktál és örülsz,

Ha vágyat keltesz, mely be nem telik,

Melyet hatalmad nincs betölteni;

Örülsz, ha látod égő arcomon,

Hogy átkozott nyelved fulánkja fáj,

Hogy felzavartad szüm legbelsejét,

S én azt előtted fedni nem tudom;

De mondom Istenemre —

JUSZUF. No, no, no!

Hiszen, ha kell, én semmit sem tudok,

Én nem tudom, ki vagy. (*Haszán jó.*)

BOD. Ne is keresd.

Családom ott kezdődik, hol szerncsém,

Melyet merész kar s ész fog szerezni.

JUSZUF (*Haszánt észrevevén*). Tudom, tudom.

BOD. Tudod, vén fecsegő?

Hát tudd meg azt is, hogy többé Bodot

Mesével megríkatni nem lehet.
 Most férfiak vagyunk, s a vakmerőnek,
 Ki származásunkról balul ítél,
 Kardunk felel meg.

JUSZUF. A nagyságos úr!

HASZÁN (*Juszufoz titkon*).

Hallod, Juszuf, ha még olyat fecsegsz,
 Mit tudni nem kell, tudnod nem szabad,
 Nyárson sütöm meg fonnyadt testedet.
 Ródd fel magadnak: ismersz! — elmehetsz.
 (*Juszuf el.*)

BOD. Haszán, bég üdvözlek.

HASZÁN. Hah martalóc!

Te két világnak gyöngye, megjövél?

BOD. Uram!

HASZÁN. Ne szólj, mert el kell mondanom,

Mi és ki vagy, különben elfelednéd.

Hivatlak, és te késedelmezel;

Parancsolok, s te bizton elmaradsz;

Üzenni mersz, hol jőnod kellene.

Ej, ej! Bod úrfi, mit tartasz felőlem?

Nem én vagyok, ki úrrá tettelek?

Nem én vagyok, ki semmivé tehetlek?

BOD. Hagyd el, Haszán, ne fáraszd nyelvedet:

Inkább magamtól hallom, ami fáj.

Igen Haszán, én kezdem érzeni,

Hogy több lehetnék, mint vagyok. De halld:

Rabúl esém hozzád, s mint gyermeket

Görög kalózok vittek tőled el,

Kik hölgyet s mindent, ami drága, szép,

Elvenni szoktak, nem megszerzeni:

Bátor fiak s szabadság elemök.

Én megtanultam mesterségöket.

Te akkor visszaváltál. Nemde ez,

Mit imént szándékod volt mondani?

Te visszaváltál; én váltságomúl

Folytattam nálad mesterségemet.

S ezt nem görög, nem más országokon,

De ott, hol életemnek napja nyílt:

Saját hazámban s nemzetem között.
 Hah bég, ha ezt te mind megfizeted,
 Úgy gazdag ember vagy. Nem adtam-e
 A szép Jolántát zsákmányúl neked,
 Ki mint jegyessel elszökött velem,
 Örömtelen korának hagyva honn
 Az ősz apát, ki benne élt csupán?
 És volt-e szebb hölgy messze tartományon,
 Mint Kende Rózsa? én őt kedvedért,
 Menyekző várta s derék jegyes,
 Hálómbe szőttem és feláldozám.
 Midőn kitudta, hogy Sztambulba megy,
 Sírt, átölelte térdemet, könyörgött:
 A szikla is megindult volna rá,
 Én asszonykönyre meg nem indulok,
 És felszakítám őt e térdeimtől;
 De megfogadtam minden istenekre —

HASZÁN. Nos mit fogadtál? hallgatsz? nem felelsz?

BOD. Csak azt, Haszán bég, hogy te szörnyeteg vagy,
 Igéretid ha meg nem tartanád.

HASZÁN. Ez hát a baj s ezért maradsz te el?

Vagy úgy szokás-e tartozást beszédni,
 Hogy érte nem jövünk? szegény fiú!
 Itt fogd ez erszényt; súlyogasd kezedben:
 És ráadásúl még e másikat.

Nos kell-e még? vagy olcsón adtad-e
 Árúdat? gonosz kis kalmár vagy te, Bod,
 Te pénz helyett egy pár csalárd szemet,
 Sugár, hajlékony természetet viszesz
 Vásárra és ez ál pénzek becsét
 Kígyói nyelved százszorozni tudja,
 Míg alkud áldozatja megesik.
 Csak valld ki Bod, te ingyen véssz, de drágán.
 Felette drágán adsz ki árudon.

BOD. Te bőkezű vagy.

HASZÁN. Gondolod? maradj

Hívem, s én dúsabbá teendelek,
 Mint álmaidban voltál valaha.

- BOD. Örökre bírsz e nem remélt kegyeddel.
 De nem csak pénz, sőt nem pénz az, miért
 Szolgáltalak. Hallgass ki egyszer engem
 S ítélj, Haszán. Más emberek talán
 Vesződnek pénzért, hírért, asszonyért,
 Vallásokért, hazájokért. Nekem
 Csak báb az asszony; a hír pusztá hang;
 A pénzt, ha megszereztem, kivetem,
 Mint kocot ebnek, hogy ne zúgjanak
 Az emberek. Mi szükség pénz nekem?
 Ki, ami kell, és pénzen kapható,
 E két kezemmel mind elvehetem.
 Hazámhoz semmi nem köt; csak gyanítom,
 De nem tudom; s alig van Istenem,
 Kitől, ha balra váltak dolgaim,
 Számot vehessek rossz óráimért.
 És mind ezekre én nem is szorultam.
 Ez ifju kar s e bátor szív elég,
 S minden jutalmam gyors tettért siker!
 S mégis, Haszán! van egy csekély dolog,
 Miért én tenni mindent kész vagyok.
- HASZÁN (*magában*). Ez a fiú nagyon megváltozott
 Ha megcsalódnám benne! Nos, mi az,
 Miért te mindent kész vagy tenni, Bod?
- BOD. Haszán, te engem, ámbár rabodat,
 Kiért sokáig váltság bére nem jó,
 Gonddal neveltél, s úgy látszék gyakorta,
 Jó s bal szerencsém téged érdekelt.
- HASZÁN. Látszék? nem úgy van; sorsod érdekelt,
 S becsüllek érte, hogy megismered.
- BOD. Igen, Haszán, te vagy, kiben bizom.
 Tőled tudom, hogy él egy agg apám,
 S hogy egyszer ez, nagy messze, sok veszély közt,
 Hozzád jövé, mert pénze nem vala,
 Váltságomúl magát ajánlta fel,
 Örök raboddá kész levén szegődni,
 Csak hogy bocsáss el engem, egy fiát.
- HASZÁN. Úgy van; de még szükségem volt reád,
 S én visszaküldém őt bántatlanul.

BOD (*hevílten*).

Bántatlanúl? (*Csillapodva.*) Igen, te nem vagy ádáz,
Te nem vagy vérszopó, mint társaid.
S lássad, Haszán, ez ember agg, szegény,
Gyámoltalan; föld, ég elhagyta őt;
És még sem orzó, még sem útonálló,
Ő nem rabol; nem csal; de dolgozik,
Ő dolgozik, Haszán s mint a vakand
A háladatlan földet túrva teng
S véres veríték mossa kenyerét.
Ha egyszer én ez embert láthatom,
Ha rossz ebédén, hol vendége bú,
Hozzá belépve mondhatom: ne sírj,
Keress magadnak egy biztos szugolyt,
Töltsd nyugalomban végső napjaid:
Én pénzt hozék, pénzt, mennyi kell, öreg!
Én a te véred, egy fiad vagyok.
Hah bég! ha ezt megértem, mindenem,
Mind holtomig, szolgálatodra van.
Te sokszor ígéréd, hogy visszadasz:
Oh, mondd nekem meg, hol találom őt?

HASZÁN (*magában*).

Ő még sem oly rossz, milyennek szeretném,
De elhivé apjáról a mesét.
Így jó. Ez által kötve tarthatom. (*Bodhoz*).
Örvendem, ifju, ily beszédedet.
Úgy hangzik az, mint elszánt férfié,
Kivel szerződni méltó és lehet —
De jőj, ne állj itt, mint az idegen.
Üljünk le, szóljunk, mint két jó barát,
Ki egymásnak végtére számot ad. (*Leülnek.*)
Igy hadnagyom! Te ifju vagy s magam
Nem szinte rest a perléshez: hamar
Egymásba kaphatnánk, ha józan ész,
Mely érdekinket összefűzve tartja,
Ki nem simítná szép frigyünk redőit. —
Isméred a macsói bánt, Marótot?

BOD. Hírből tudom csak, hogy jeles vitéz,
S hogy a szerencse foglyoddá tevé.

HASZÁN. Oh, az valóban nagy szerencse volt.

Ő élve innen meg nem szabadúl,

BOD (*magában*). Szerencse szolgál, ez jó hír nekem.

HASZÁN (*Bodot kémlelve*). Isméred a vitéz bánnak nejét?

BOD (*zavarban*). Igen Haszán.

HASZÁN (*folyvást kémlőleg*). Azt mondják ifju s szép?

BOD (*folyvást zavarodva*). Igen, Haszán, ő szép is, ifju is.

HASZÁN. S ez volna minden, amit róla tudsz?

De félre minden tettetést közöttünk.

Imént te szemrehányást től nekem,

És megfogadtad minden istenekre —

Megmondjam, mit fogadtál? azt, hogy e tőr,

Mit öntudatlan illetél kezeddel,

Mely épen úgy, mint szód, fenn akadott,

Hogy, mondom, e tőr engem döf, ha egykor

Eszedbe jutna hinni, hogy csalárdul

Bántam veled, vagy inkább, majd ha többé

Szükséged nem lesz rám. De légy nyugott.

Ez gondolat volt csak, s a gondolat

Nem öl. De halld: mert én is felfogadtam,

A nagy próféta szent nevére, hogy ha

Te, akit én neveltem, akinek

Kastélya épült drága pénzemen,

Hol úr vagy, védelmezve általam,

S kitől én semmit meg nem tagadék,

Ha Bod, te egykor elvakult eszeddel

Magad kezére játszanál, s az asszonyt,

Kit birtokomba várok minden áron,

Kiejtenéd kezemből, esküvém,

Hogy amikor legjobb napod leend,

Apád fejét küldöm be asztalodra!

De ez csak gondolat volt, gondolat,

Mely, mint eredt, a semmiségbe tért;

Mert mink megint kibékülénk, megint

Igaz barátok lettünk. Szólj velem

Nyíltan. Te őt jól ismered. Hogy' is

Ne ismernéd? Te gyakran láttad őt.

Sőt amióta elvalál, örökké

Csak nála, érte, látásában éltél.

BOD (*félre*). Sátán török. Csodálkozom, Haszán,
 Hogy kis dolognak ily nagy hangot adsz;
 Halljad tehát: én őt jól ismerem
 S jónak, szelídnek, szépnek ismerem;
 Nem oly szépnek, milyen jó és szelíd
 S mégis, ha bánat nőt széppé tehet,
 Úgy szebb s jelesb ő minden asszonyoknál
 S én megszerettem ezt a bánatot
 Az ifju halvány arcok romjain.
 De ez, tudod, nálam nem tart soká.
 Parancsolod? De nem, hiszen neked
 Nem kell virág, mely hervad.

HASZÁN. Sőt igen,
 Parancsolom, hogy őt elhozod nekem,
 Elcsald, vagy elrabold.

BOD (*egykedvűséget tettetve*). Mint akarod. (*Magában.*)
 Hah ördög! —

HASZÁN. Igy! legszebb, ha értjük egymást.
 Most menj, sietve járj, fogadj hadat.
 Kincstárnokom több pénzt fog adni még.
 Ne kímélj semmit. És ha visszatérsz,
 Családodat megmondom. Légy serény,
 Légy hű.

BOD. Igen, Haszán, hű, mint a gondolat,
 Melyet kimondtál; emlékezz' reá.
 Én visszatérek s várom díjamat. (*El.*)

HASZÁN (*utána néz*). A gyáva féreg! mint utálok őt!
 Juszuf! hozasd fel a bánt börtönéből.

(*Juszuf a hívásra jő, majd távozik.*)
 Kevély Marót bán, most már szólhatunk.
 Ha majd kezembe játszta hölgyedet,
 Ha midenedtől megfosztottalak
 S előttem állsz az irtó vérpadon,
 Akkor sugom füledbe: nézz oda,
 Kiért te tíz év óta fáradál,
 Válságot adtál, végre lesbe csalva
 Rabúl esél, kit annyi terhes év
 Ki nem törölt testvéri gondjaidból,
 Itt áll öcséd, itt áll e szörnyeteg:

És én neveltem őt ily szörnyeteggé.
Nézd, ő keresztény, mint te, és magyar,
És elrabolta hölgyedet nekem.

(*Bilincs zörgés hallik. Marót bánt bevezetik.*)

MARÓT. Miért hivattál? végezd röviden.

HASZÁN (*magában*).

Nem változott; még büszke, mint előbb. —
Hogyan, vitéz bán? meg sem köszönöd,
Hogy a setét, penészes bolt alól
A napvilágra felhozattalak?

MARÓT. A napvilág utálatos nekem,
Mert benne látom gyűlölt képedet.

HASZÁN. Feledni látszol, hogy kezemben élted.

MARÓT. Semmim kezedben, amit féltének
Vagy mért nem öltél hát meg eddig is?
Mert bár örülsz a vérnek, mégis inkább
Ohajtod a pénzt: pénz az istened.
Jól van tehát, mondd meg váltságomat.
Marótnak élte drága, jól tudom,
De mondd ki árát: megfizethetem.

HASZÁN. És meg fogod fizetni. Halld, Marót bán!

Te egy csatán három testvéremet
S vitéz apámat fektetéd a porba;
Kinek kezétől, számtalan csatában,
Igazhivőknek vére ontatott;
Ki elraboltad ennen hűgomat
S szolgádnak adtad aljas hitvesül;
Te nemzetemnek átka s kárhozatja,
Váltsd meg magad: váltságod a halál.

MARÓT. Ezért hivattál? Jól van. Én megyek.

HASZÁN. Csak még egy szót. Neked szép hitvesed van;
Szép, mint a nap és mint a hold, szelid.

MARÓT (*magában*). Oh hogy kötözve vannak karjaim!

HASZÁN. Hogyan? megindulsz? nyugtalankodol?

Hát feltaláltam, ami fáj s gyötör?
Igen tehát! add hölgyedet nekem:
Váltságod bére ő, vagy a halál. —
Gondolkozol? szólj, mit határozál?

MARÓT. Azt, hogy te fúlj meg, fajtalan pogány,
 Ki hitvesem szeplőtelen nevét
 Káromkodóul ajkadra vetted.

HASZÁN. Hah! mint örülök, hogy dühödni látlak.

MARÓT. Hitetlen! aki váltságot vevél
 Gyermekekorában rabbá lett öcsémért,
 Kít annyi évek óta keresek,
 Kít sem csatáim, sem díj vissza nem bírt
 Szerezni vágyaimnak, ördögül
 Te azt kezekben lenni hazudoztad.
 Rabló! ki szerződésünk ellenére
 Az alku s váltás megrendelt helyén,
 Hol én a díjjal híven megjelentem,
 Ott lesbe csaltál! megvetlek: zshivány
 És nem vitéz vagy! útálat reád,
 S átok fajodra, míg csak benne tart.

HASZÁN. E szó az, ember, mely téged megöl.

MARÓT. Mikor remegte a halált Marót bán?
 Szakadj meg, mint a vérig zaklatott eb,
 Úgy áldjon meg prófétád s Istened,
 Mint én, halálos ellened, kívánom.
 Bocsáss el börtönömbe.

HASZÁN. Elmehetsz;
 D vidd magaddal a vigasztalást,
 Hogy aki báj- s erényben oly jeles,
 Kít életednél inkább kedvelél,
 Szép hölgyedet meglátod nemsokára,
 A vérpadon te, s karjaimba őt.
 S öcsédet? őt is el fogom hozatni,
 S midőn együtt lesz, amit szeretél,
 Bosszúmat akkor oltom véredem. —
 Tudod most már, miért hivattalak?
 Hogy, míg halálod végórája jó,
 Nyugtod ne légyen egy pillantatig:
 Hanem tűnődve megbukásodon,
 Hosszú halálnak érezd kínait,
 S ha végre lelked megfáradt belé, tudd,
 Hogy én valék, ki tönkre zúztalak.

MARÓT. Dühös pogány, azt tudni nem fogom.

De azt tudom, hogy útállak szivemből,

S hogy félni tőled nem fogok soha.

HASZÁN. (Vigyétek őt és több vasat reá!

(Marót elvitetik, Ibrahim jő.)

Kit látok itt, hű szolgám, Ibrahim?

IBRAHIM. Allah ne adja, hogy hivebb legyen

Akárki más, mint szolgád Ibrahim.

HASZÁN. Ismerlek és becsüllek, hű legény.

De szólj, mi hoz most ily váratlanul?

Mi hír az, mellyet jöttél közleni?

IBRAHIM. Uram, te engem a merész lovaghoz,

Bodhoz kötél le szolgálúll, hogy útjain

Kísérve, folyvást szemmel tartsam őt,

S ha ingadozni sejteném irántad,

Hírt adjak róla. Most jól ismerem,

És itt vagyok, nagy vádat tenni rá!

HASZÁN. Későn jövéll; ő épen most hagyott el.

IBRAHIM. Már elhagyott? s tán pénzt csikart ki tőled?

HASZÁN. Csikarni tőlem nem lehet, fiú.

De adtam önként: dúsan távozott.

IBRAHIM. Úgy, megbocsáss, nem látod őt soha.

HASZÁN. Nem értelek. Szólj nyíltan Ibrahim,

Nagy dolgot bíztam rá s ha megcsalódnám —

De nem lehet! kemény kötés alatt

Tevők az alkut.

IBRAHIM. Ő azt megszegi,

Ha szinte lelkét kötötte volna is le:

Nincs oly hitetlen ember a világon.

HASZÁN. Te nyugtalanná tészesz. Add okát

Gyanúdnak, ember; semmit el ne hallgass!

IBRAHIM. Régóta tépelődtem már magamban.

Hogy hős uramnak bizodalma van

Egy ily keresztény elvetett kölyökhöz,

Kiből ha felnő, tudtam, róka lesz,

S jótétet árulással fog fizetni.

De szolga hallgat, míg nem kérdezik,

S elnyelt gyanúja csak magának árt.

HASZÁN. Gyanúd okát, gyanúd okát, fiú!
A többi nem te gondod. Mit találtál,
Mi hitszegő szándékát felfödi?

IBRAHIM. Mindent uram s az áruló maga
Adá kezembe titka kulcsait;
Mert nagy bizalma volt hozzám, mióta
Igéretet vón tőlem, hogy keresztény
Hitet veszek fel s elszököm vele.
Azért is most, hogy hozzád volt jövendő,
Igy szóla titkon: «Ibrahim, megyek;
S ha sorsom úgy akarja: gazdagon
Jövök meg. — Akkor e sásfészket itt
Felégetem s kedvesb lakást veszek,
Hol vad Haszánnak karja el nem ér.»
Bocsáss meg, ő mondotta így.

HASZÁN. Beszélj.

IBRAHIM. Elvégezém; mert többet nem beszélt.
De téged, oh bég, többször káromolt
S átkozta, mely kezedbe adta őt,
A sorsot, Istent, végre önmagát.
Biztattam én is s szinte átkozódtam,
Hogy megfeleljek bennem volt hitének:
De feltevém, hogy hozzád nyargalok
S parancsodat kikérem. — É felett
Egy kis levelkét küldé még minap
A bán nejéhez. Én azt elfogám,
S itt átadom, hogy ismerhessed őt.

HASZÁN *(a levelet olvasván, magában).*

Úgy van. Gonosz szándéka bizonyos. *(Ibrahimhoz.)*
Csalódtál, jó fiú. Bod hű marad.
S csak tréfa volt, miket neked beszélt.
Azonban most te vissza nem menendsz:
Szükségem van rád. — Küldd fel Juszufot.

(Ibrahim el.)

De még a vén rókában sem bízom,
Többet fecseg, mint illik. Ibrahim:
Hé Ibrahim! *(Ibrahim jó)*. Másképen gondolám meg.
Te gyülölöd Bodot.

IBRAHIM. Nem tagadom.

HASZÁN. S amit beszéltél, rágalom?

IBRAHIM. Vizsgálj meg, és ha úgy találtatik —

HASZÁN. Hallgass. De azt csak elhiszed szavamra,

Hogy mit neked mondott, az tréfa volt?

IBRAHIM. Fejem kezedbe, bég, én nem hiszem.

HASZÁN *(félre)*. Ez a fiú nem csalhat. — Ibrahim

Te visszamégy s az éjjel mély titokban

Bodot lakában haddal megleped, —

Vagy inkább vesztegesd meg embereit,

S őt élve, halva, hozzad el nekem.

Ha élve hoznád, inkább szeretem;

De öld meg őt, ha el nem foghatod.

Siess, rohanj el, hogy későn ne járj.

Lelked s szerencséd rajta, Ibrahim:

Vagy őt magát, vagy vérét hozd nekem

(Ibrahim el.)

Oh, mért kezemben nincs a martalóc.

Egy új halált, egy szörnyebbet keresnék

Számára, s avval irtanám ki őt. *(Gondolkodva.)*

S ha elkerüli Ibrahim kezét?

Akkor Marót bán kétszerest lakoljon!

Juszuf, vezesd fel a bánt. *(Juszuf jó s elmegy.)*

De ő, ez a Bod, akit én teremték,

Kit mint bosszúmnak eszközét neveltem,

Még tán szerencsés lesz, megszabadúl,

Marótnak úr lesz hölgyén s várain,

És megkacag, hogy boldoggá tevém.

Hadat szerez tulajdon pénzemen,

S még rajtam üt, s az ördög megsegíti.

Nem így, nem így! bátyjának élni kell.

Őt bátyja által kell megrontanom.

(Marót bevezetetik.)

Macsói bán, mit tartasz a felől

Ki szót adott, s szavát nem tartja meg?

MARÓT. Nem ember, nem keresztény, nem magyar:

Hanem hitetlen pára, mint az eb,

Ki lelke hangját, a szót megszegi.

- HASZÁN. Nem vélekednek mind így sorsosid;
 De téged annak ismer a világ,
 Kinél a szó szent és megtörhetetlen.
 Mondd meg nekem, megtartanád-e szódat,
 Ha nem keresztény, aki azt veszi?
- MARÓT. Akár a pusztá lég. Makacs vagyok,
 És más szavának ritkán engedő;
 De adjam egyszer másnak szavamat,
 Uram lón a szó és én rab vagyok.
 De mért hívatsz te másodízben engem?
 Akarnád látni hogy majd reszketek,
 Hogy színem félelemtől változik.
 Tekints szemembe, s lássad lelkemet.
- HASZÁN. Te bátor, elszánt férfi vagy, s ez az,
 Miért hivatlak. Meg kell vallanom,
 Örültem volna csüggedéseden,
 Szerettem volna látni harcodat
 Indulatidnak pártütő dühével;
 De vas szived meg nem rendíthető.
 Most halld komoly szándékomat: Fogadd
 Becsületedre, esküdjél hitedre,
 Hogy míg ezen nap, mely most délen áll,
 Hatszori bevégzi a pályát fölöttünk,
 Öt ezer aranyt fizetsz válságodúl,
 Vagy visszatérsz, mint voltál, foglyomúl:
 De megjegyezd, hatod nap hunytakor.
- MARÓT. Időd rövid, s a váltság szertelen nagy,
 Vedd el felét, s adj hozzá négy napot,
 S én megjövök vagy küldöm díjamat.
- HASZÁN. Csekély az ár, ha nem feledjük el,
 Hogy egy hatalmas bánért adatik.
 Te tudhatod, hol vannak kincseid:
 Azért bocsátlak értök magadat.
 S hat nap szabadság annak, aki rab,
 Elég idő, hogy pénzt összeszedje.
 Mégis, ne mondhasd, hogy nagyon szorítlak,
 Im rá adok még négy szabad napot;
 De minden új nap díja száz arany.

MARÓT. Te telhetetlen vagy; de légyen úgy.

S mivel magamra biztad sorsomat,
Tized nap estén hozzád visszatérek,
Vagy díjamat veszed, ha telhetik.
Becsületemre és hitemre mondom.

HASZÁN. Mehetsz. Szabad vagy. Emlékezz' reá,
Hogy még kezemben rab testvéred is;
Ő hitszegésed áldozatja lenne.

MARÓT. Fölösleges gond. Bár még nem tudom
Mért változott meg így határozatod;
De hogy meglásd, mint tartom szavamat,
Az alku álljon; én eltávozom.

HASZÁN (*Juszufhoz, ki távol áll*).

Veresd le a macsói bán vasát.

Egy védcsapat kísérje őt tova.

S bocsássa el, ha birtokába ér. (*Marót elvezettetik.*)

Menj csak, kevély bán, nézd meg házadat.

Örülj, ha tudsz. Hölgyed szép s jó szívű,

De más szakasztja rózsáit kegyének.

Gyilkold meg azt a vakmerőt! de az

Testvér öcséd, ki dúlja fészkedet. —

Most ő szabad, feloldám karjait,

Hogy ön szívébe verjen tört. Igen!

S ha majd kilakta vérében magát,

Ha béke és rend búcsút vettenek,

És lelke roncsolt lesz, mint háza dúlt,

A vár előtt kész haddal állok én,

És felkiáltok, hogy meghallja minden

S reszkessen, aki halja, ezt kiáltom:

«Macsói bán, add meg váltságodat».

MÁSODIK FELVONÁS.

(Erdő.)

MARÓT. Ím, itt vagyok súlyos rabság után,
 Enbirtokomban, váramhoz közel,
 Hol ifju hölgyem rég hiába vár.
 Szegényke! hány keserves éjt, napot
 Számlált, mióta elvagyok. Miattam
 Könnyüiben hervasztá arcait,
 Alig remélve, hogy még megjövök.
 S ím, itt vagyok. De így ne lássa meg
 Férjét a hü nő; a nem várt öröm
 És szenvedésim zordon bélyege
 Megháborítnák gyengéd kebelét.
 Titkon megyek be, ismeretlenül,
 S időt lesek, míg bizton láthatom. *(Leül.)*
 Az est közelget, a nap áldozik,
 S a véres oltár, melynek meghajol
 A csalfa gyilkos ember-lakta föld,
 Hol ember embert üldöz vad gyanánt
 S mohón előzve a halál kezét
 Idő előtt sírboltot népesít.
 Ily véres oltár vagy te most, hazám.
 Mikor derülsz ki szenvedéseidből? —
 A nap leszállt, most már indulhatok. *(Föltel.)*
 Adj' Isten, úgy találjam házamat
 Mint gondjaimban híven hordozám. —
 De hall! mi ez, mi zaj közelg felém?
(Kívül többek kiáltása.)
 Add meg magad, vagy izre szabdalunk.
(Bod három álorcással verekedve bejő.)
 MARÓT. Egy ellen három? Itt segítni kell.
 Bátran levante, én is itt vagyok.
(Rövid verekedés után a rablók elfutnak.)
 Ej, ej, vitéz! ily fényes öltözetben,
 És ilyen egyedül?

- BOD. Átkozott!
Majd varjak étke löttem. Köszönöm,
Vitéz barátom, a pontos segélyt.
- MARÓT. Haszontalanság, szót sem érdemel.
- BOD. Igen, ha pusztá életért vívunk;
De én szerencsém útján indulék.
- MARÓT. Oh, már az más; de úgy tetszik, te vérzel,
Bal arcod sértve van.
- BOD. Tűz s fergeteg!
Mért épen arcom, azt nem szeretem.
- MARÓT.
(*Kendőt vesz elő.*)
Mennyköt öcsém! tán csak nem nászba mégy?
- BOD (*törli arcát*).
Kevesb mint nász, de annál édesebb.
Én titkos kedvesemhez utazom.
- MARÓT. No, már az hozzád illik: ily finom
Vitéz előtt ajtó s szív nyíltan áll.
De add a kendőt, majd én megtöröllek.
(*Törli Bodot, majd a kendőre néz.*)
Tüzes villám! e kendőt ismerem. (*Ismét törli.*)
- BOD. Jaj, irgalom! hiszen te összenyomsz.
Azt gondolod, hogy ellenség vagyok?
- MARÓT. Hagyd csak, barátom, nálunk így szokás:
A vérnek folyani kell, ha megeredt.
- BOD. Gonosz szokás; de ám csak rajta hát.
- MARÓT (*törli, majd ismét a kendőre néz*).
Szentséges ég! E kendő hölgyemé!
- BOD. Kendőmet nézed, ha! ha! úgy-e, szép?
Vagy ismered talán?
- MARÓT. Én ismerem?
Mi nem jut még eszedbe.
- BOD. Ah, vagy úgy!
Azt csak Marót bán ismerné.
- MARÓT. Marót bán!
- BOD. Hallottad hírét? híres ember ő.
- MARÓT. Úgy hallik, fogva tartja a török.
- BOD. Bár fojtaná meg inkább!
- MARÓT (*magában*). Hah, kölyök!

BOD. Nos! nem vagyok már véres?

MARÓT. Nem, sehol.

BOD. Kiállhatok még egy pár szép szemet?

MARÓT. Ezret, ha kell; te csinos pille vagy.

Nyáron születted úgy-e?

BOD. Oh igen,

Egy hajnalon pünkösöd rózsáival.

MARÓT. Kendőd.

BOD *(szórakozottan magát csinosgatva)*.

Oh tartsd meg s emlékezz' reám.

MARÓT *(magában)*.

Méreg ne forrj fel, csak most meg ne fojts.

BOD *(magában)*. Mit tettem! a kendőt adám oda,

A kedves Ida kendőjét. Igen!

Azt vissza kell szereznem. *(Maróthoz.)* Ah barátom,

Ha minden ily bútort megtartanék,

Szekérre menne. Ámbár szinte szégyen

Bátor vitéznek mint te, ily silány

Emléket adnom.

MARÓT. Sőt inkább becses,

Mihelyt te adtad; mondhatom becses,

S megemlegetlek érte valaha.

BOD. Nem hittem volna benned ily szívet.

MARÓT. Oh én felette érzékeny vagyok.

BOD *(félre)*.

Hiába! már a kendő oda van. *(Maróthoz.)*

Az szép, igen szép. Ám, ha engeded,

Itt válnak útaink.

MARÓT. Mint gondolod.

BOD. Vagy még egyet. Nem tudhatom, ki vagy?

Mentőm nevét szeretném hallani.

MARÓT. Miért nem? — Én Vitéz Gerő vagyok.

BOD. Vitéz? derék név! s címed és lakod?

MARÓT. Kóbor vitéz a tágas ég alatt!

BOD *(hirtelen)*. S mindennek társa —

MARÓT. Aki megfizet.

BOD. Szentül! mi hát most bajtársak vagyunk.

(Félre.)

Ki tudja, még mi hasznát vehetem?
 MARÓT. Kezet reá! én társaddá szegődöm. (*Félre.*)
 S társad leszek, s koporsóság reád. (*El.*)
 (*Vár.*)

IDA, BARRA.

BARRA. Négy holdja múlik immár, asszonyom,
 Mióta férjed, a bán, fogva van;
 Négy hónap óta esdeklünk hiába,
 Hogy jó urunkért engedj harcra kelnünk,
 Vagy összetennünk váltságul fejére,
 Mit ily nehéz, ily háborús időben
 Sok évek által szűken gyűjthetünk.
 S te szüntelen csak búdnak áldozol,
 Te szüntelen csak fájdalmidnak élsz,
 S könny és sohajtás minden fegyvered.
 De megbocsáss, a fájdalom könnyüi
 S minden sóhajtás, melly egekbe hat,
 A rab Marót bánt meg nem menthetik:
 Érette pénzt, vagy vért vár a török,
 Azért is engedd most kinyernem azt,
 Mit a vitéz nép, minden hű cseléd
 S közöttük én, kész halni uramért,
 Forrón óhajtunk: hagyj megküzdennünk
 Vitéz urunkért; a had rég begyűlt
 S indulni kész, csak intésedre vár.

IDA. Hű várnagy, légy irántam türelmes
 S a sors iránt, mely két gonosz közül
 Nehézzé tette választásomat.
 Mert bár óhajtom férjemet szabadnak,
 De rettegek csaták veszélyitől.
 Lehet, hogy ott mi vesztesek leszünk,
 S akkor reánk jön a dühös pogány,
 Kiver tanyánkból s benne fészket üt.
 S Marót talán, ha egykor visszatér,
 Elvesztegetve látja birtokát.
 Azonban, amit mondál, nem beszélted
 Siket füleknek: majd meggondolom.

S ha a török váltságdíjt nem fogad,
Lesz még idő harcot kísértenünk.

BARRA (*magában*).

E választ hallom tőle szüntelen.
Hajh, rossz jel ez: gyanúm erősödik,
S lelkem beteggé lesz. De szólni kell.

IDA. Várnagy, te itt? van még mit végzenünk?

BARRA. Van asszonyom, s az nem kedves dolog.

Bocsáss meg, ami választ most adál,
Már többször adtad, s meg nem nyugtatád
A hű vitézek aggodalmait.

Ha most megint ily válasz megy nekik,
Kell tartanom, hogy amit suttogának,
Nyilván kimondják a világ előtt.

IDA. A vakmerők! s mit mondanak tehát?

BARRA. Azt: «Hogy Marót bán nője hitszegő».

IDA (*székre rogy*). Hah!

BARRA. «Hogy rab férje ott veszhet miatta,

Hogy rég letette annak gondjait
S más vágnak enged bűnösen helyet,
Miért is ők, ha jó választ nem adsz,
Magok nevében készek harcot állni,
S egy lábíg inkább vesznek, minthogy itt
Hagyják bitanggá lenni hős nevét.»

IDA. Megállj! megállj!

BARRA. Bocsáss meg, asszonyom,
Ezt ők beszélik; én még nem hiszem,
Tanúja voltam könnyhullásaidnak,
S hogy ily könnyű is csalfa víz legyen,
Ahhoz nem asszony kell, de szörnyeteg.
Az óriási gyík, mely martalékait
Gyermek-sírással fogja meg, csak az
Sírhatna ily borzasztó álnokúl.

IDA (*magában*).

Jó ember ah, nem tudja, hogy valót mond,
S mint szegzi által e szó keblemet.

BARRA. Valóban, asszonyom, te nem lehetsz,

Te nem vagy olyan, mert nincs rá okod.
Van durva férj, van szívtelen, garázda.

Ki vad bosszúját otthon tölti ki,
 Ki más nejénél oltároz csalárdúl,
 Kit meggyaláz vagy megvet a világ.
 Nem ilyen ő! kemény csak harcain,
 S rendíthetetlen, ahol férfi kell:
 Hazának és nemzetnek embere;
 De honn szelíd, mint a felhőtlen ég.
 Hű, mint fészkéhez a királyi sas,
 S kifogyhatatlan jóság kútfeje:
 Oly férj, minőt a tiszta hajadon
 Údvül az égtől hön imádva kér.
 Oh nem, te őt így el nem hagyhatod;
 Nem tűrheted, hogy a hős karjait,
 Férjednek és urunknak életét
 Rabságban a bú s kín eméssze meg.
 Bocsáss utána s mink meghozzuk őt.

1DA. Nem mondhatom, mint megatott beszéded,
 És mennyi fájdalommal hallgatám:
 Mégis köszönnöm kell hüségedért.
 Menj Barra, s intézd harci útatad.
 Kevés napok multával megtudod,
 Mit kelljen asszonyodról tartanod. (*Barra el.*)
 Hah! milly ijesztő mélyre sülyedék!
 A legsilányabb szolga hű iránta,
 Kész szembe szállni vésszel és halállal. —
 S miért? a hitvány zsoldért, melly elég,
 Hogy rajta tengjen. — S én, kinek nevét
 S erényben oly dús szívét adta át,
 Én birtokában minden kincsinek,
 Hálátlan asszony, elfelejttem őt. —
 Ah én, miként a bányarab vagyok,
 Ki búsan áll az ércek halma közt
 És mind a kincsért, mellyet ás keze,
 Nem adna egy szabad tekintetet
 S egy tiszta forrást, melly után eped. —
 Hisz én szerettem őt! szerettem? ah
 Ez azt jelenti, hogy nem szeretem,
 Hogy őt szeretni többé nem fogom. (*Szünet.*)
 S ha visszatér, — rettegve gondolom —

Szemembe néz, és nem lát örömet,
Szívembe néz, és nem talál szerelmet,
Sejdíteni fogja áruházasomat.

(*Kívül zörej. Ida ablakhoz fut.*)

Hah! jó! Nem, ez nem ő; az én vitézem.

Az én Bodom jó. Ah, az én Bodom?

Oh, mért nem ő Marót bán, hogy neki

Mind a szerelmet, mellyel tartozom,

Mind mellyel önként szívben hódolok,

Elébe futnék megfizetni most.

De nem! le kell az érzést küzdenem,

Ne tudja ő, mi szenvedély van itt,

Ne tudja senki; hajh, mert nő vagyok,

A rab Marót bán esküdött neje.

Úgy van, le kell ez érzést fojtanom.

KOMORNA (*jő*). Az ifju hadnagy, Bod, megérkezett.

IDA (*ijedve*). Ne most, ne jöjön, mond —

KOMORNA.

Mit asszonyom!

IDA. A vasteremben látom őt utóbb.

KOMORNA (*félre*).

A vasteremben? mit jelenthet ez? (*El.*)

IDA. Ah s ő is engem vajjon szeret-e?

Mindegy. Kerülnöm kell tekintetét.

Még egyszer látom, aztán nem soha,

Aztán lemondok minden gondolatról,

Le minden vágyról, mely feléje von:

Úgy van, lemondok s aztán meghalok,

S a sírban és a síron túl örökké

Csak őtet és szerelmét álmodom. (*El.*)

(*Bod és Marót jönnek.*)

BOD. Hah! nem, Haszán, ezt bírni nem fogod,

Akármi áron, nem, ha bár tenyéren

Hoznád is érte lelkedet. Neked

Od' adtam, ami nem kellett magamnak,

De amit én választék, azt, Haszán,

Nem adnám egy egész menny híridért,

Nem nagy prófétád sírjának kövéért.

Nos, jó barátom, mit mondasz reá?

MARÓT. Szép, kár, hogy asszony.

BOD. Asszonygyűlölő!

MARÓT. Az nem: de asszony sokkal jobb, ha rút.

BOD. Jó s rút együtt, mely ízetlen szövetség!

MARÓT. A szép, de rossz jobban tetszik neked?

BOD. Ezerszer inkább.

MARÓT. Úgy te nem tudod

Az angyalok bukását. Pártütők

Levének ők az ég és Isten ellen,

S az a pokolra sujtá e hadat.

Ám még előbb, mint lábok érheté

Örök tüzét a kárhozat helyének,

Felfogta őket a föld vad fia:

Így lenn maradtak asszonyúl közöttünk,

Gyötörni a világot és buján

Folytatni a fajt, mely bűnből ered.

BOD. Ők mégis angyalok.

MARÓT. Külszínre csak:

Az égi bélyeg arcokon maradt;

De bennök a sátánnak lángja ég.

BOD. Ez víg, igen víg! mondhatom, derék.

No üssetek hát pártot, angyalok

És hulljatok le seregestül a földre;

Itt áll egy ember, aki nyílt karokkal

S forró kebelével üdvözölve vár.

Vitéz barátom, a mennykőben is,

Hiszen te képtelen mogorva vagy.

Csak valld meg, egykor rútúl rajta vesztél

S azért most mindent gyűlölsz, ami szép.

De légy nyugodt, tovább nem bántalak.

Lesz még idő a hosszas éjeken

Végezni szóvitánkat s én neked,

Ha egyszer a nő karjaimba dőlt,

Keríték asszonyt, jót, mint Sára volt,

És olly ijesztő rútat, hogy maga

Borzadna hozzányúlni Belzebub. (El.)

MARÓT. A vasterembe várja őt tehát?

Jól! én is ott leszek. S te rossz kölyök!

Vess számot Isteneddel gúnyodért.

Hah! várnagyom!

BARRA (*jó*). Vajh! mi ember ez.

Külseje zordon bajnokot mutat.

De szembe nem néz: rossz madár lehet.

MARÓT. Nem ismer! — Barra!

BARRA. Mit hallok? nagy ég!

Az én vitéz uram.

MARÓT. Légy csendesen!

Reám ne ismerj más előtt, s ne hagyj

Hogy ismerős szolgálaim jöjenek.

Én itt ma vendég s idegen vagyok.

BARRA. Oh irgalom —

MARÓT. Ne szólj, mindent tudok!

Ti rendben vagytok. Látom, semmi baj.

BARRA (*félre*).

Istennek hála! semmit sem gyanít! (*Maróthoz.*)

Oh, baj valóban semmi, semmi sincs.

Mi mind igen jól és rendben vagyunk.

MARÓT. Ember, hazudsz; a rend itt felbomlott.

S van egy betegség köztetek, mire

Gyógyszert az élet földje nem terem.

Hogy van, hogy él, mit mível asszonyod?

BARRA. Ah, jó uram!

MARÓT. Ki a szóval, cseléd!

De nem, te hív ember vagy, Barra, szólj:

Mért nem jövétek értem küzdeni?

Váltságomat miért nem sürgetétek?

Mióta rabságomban szenvedek,

Nem jött levél, nem hírmondó felém.

Sokszor gyaníték hadzajt hallani,

Az értem küzdött harc örömjaját,

S csak pusztá nesz s lelkem játéka volt.

Szólj, hol van a kincs, mellyet gyűjtve tarték,

Hol a vitéz had, melynek zászlaján

Rettegve állt az ős Maróti név?

BARRA. A kincs, uram, hadakra méne fel,

De a had ép még és csatára kész.

MARÓT. Ezer villám! és mégis veszteg ültök?

BARRA. Bocsáss meg, az talán az én hibám volt.

Féltettem e várt, nődet, s a hadat,

S te már szabad vagy, és itthonn megint.

MARÓT. Itthonn! ez a szó, ami észre hoz.

Oh vesztem volna inkább tömlőcömben,
Mint meggyalázva leljem házamat.

BARRA. Még jókor érkezél: az elbukónak
Még jókor nyújthatsz felmentő kezet.

MARÓT. Minek tekintesz engem, nyomorú?

Koldús izeljen étket más után,
Marótnak úri s kényes szája van.
Kövess a vasterembe. Úgy hiszem,
A két vasember most is épen áll?

BARRA. Minden helyén van, mint hagyád, uram.

MARÓT. Egyik vasember én leszek. Reám

Fogod ruháját adni. Vajha, mint az.
Lelketlen állnék, meg ne hallanám
Az áruló száj suttogásait;
De hallanom kell, és acélkezekkel
Letörnöm a virágot, mely nekem
Virítani nem fog már ez életen.

Kövess s ne felejts el titkot tartani. *(El.)*

BARRA *(magában)*.

Bal kezdet! oh, mi gyász lesz a te véged. *(El.)*

BOD és egy APRÓD jönnek.

BOD. Te rossz s veszélyes hírt hozál, fiú,
De csakhogy élsz, mert már is azt hívém,
Hogy makkirályyá lettél s legalább
Egy fejjel főbb a többi embereknél.

FIÚ. Tudod, lovag, hogy én futós vagyok.

BOD. Oh, azt igen, s hogy kész vagy uradat
Haramjakézből hagyni martalékkul.

FIÚ. Ments Isten! Oh, az én uram vitéz.

BOD. A gaz kutyák! ha váratlan szerencsém

És egy vitéz kar meg nem mentenek,
Ott vesztem volna, azt sem tudva meg,
Hogy ön cselédim voltak árulóim.

De semmi! menj s ha jól laktál — tudom
Legelső gondod az — tekints körül:

Vagy egy gazembert nem találsz-e künn?

FIÚ. Amennyi kell. De hogy' ismerék reá?

BOD. Ismerj fajodra, holló! Menj! — megállj!

Tekints körül, mondom, mindenfelé

Hallj, láss meg mindent, és csak óva szólj,

S amit tapasztalsz, hozd hírül nekem.

Sorsom s jövődöd van kockán, fiú!

FIÚ. Szerencse, szép hölgy, vess nekem hatot! (El.)

BOD. Jókedvű gyermek és hű, mint az árnyék.

Csak egy hibázik benne: férfi szív.

Kár, hogy zsidónál venni nem lehet,

Megszerzeném a fickónak. — De ő,

Az a varaskos béka, Ibrahim,

Ő volt tehát az álorcás vitéz,

Ki rám rohant az erdő sűrűjén?

De annyival jobb. Most Haszán barátom,

Nem tartozunk egymásnak semmivel:

Te nem hível és én megcsaltalak. —

Hallék egy ősz arabtól hajdanában

Egy szép regét, mely most eszembe jut

S követésre unszol. «Két testvérleány van,

Így szóla ő, az életsors uránál,

Való s Remény. Az első bájtalan,

De biztosabbnak tartatik; ledér,

És állhatatlan a másik s tünő,

De báj s gyönyör leng minden ízein.

Az, egy kiismert hitves, kit meguntunk;

Ez félig ismert, féltett szerető,

Kinek mosolygó ajkain szerencsénk

S egész jövődönk túlvilága függ.»

Engem csalárdul rászédett az első,

A biztosabbnak hirdetett Való.

És válni kényszerít. Tündér Remény,

Te bájos ifjú testvér, most te vagy

Küzdéseimnek célja, csillagom!

Egy életet, s a név- és becstelennek

Az élet minden, illy egy életet

Szánok fel érted. Ida, drága hölgy

Téged köszöntlek szép reményemül.

Hozzád közel jobb és nemesb vagyok.

S oh balgatagság! én őt e Haszánnak
 Akartam adni, üdvöt ördögömnek,
 Ezen nyomorúnak! Oh, mint gyűlölöm,
 Miként útalom őt! A szörnyeteg,
 Ő volt, ki engem illy vaddá nevelt,
 S ki, ha szabadúlni vágytam, ősz apám
 Véres fejével rémített s kötött meg.
 Minden magányban, éjem álma közben,
 Oh hányszor látom én őt vérzeni,
 Ez ősz apát, kit még nem ismerek,
 Boldogtalan! s ki rólam csak maga
 Gondolkozott az ember-lakta földön.
 Ez ősz fej áll őrt poklom ajtaján,
 S kilépni nem hágy emberek közé.
 De most merészlem e lépést, ha bár
 Apám fejének vérén gázlok is:
 Merészlenem kell. Hallatlan bosszút
 Kivánok állni a vad zsarnokon.
 Most a terembe. (*Megáll.*) Ah! hová megyek.
 Ily lélek, illy arc nem talál szerelmet.
 Epédbe vissza, vérevő harag!
 Térj álmaidhoz, rémes látomány,
 S te könnyü, bátor, nyájas ifjuság,
 Derülj ki csábjaiddal arcomon:
 Egy nő szívet kell meghódítanunk.
 S teljes jogunk van hozzá. Életünk
 Eddig vadon volt, szélvész-dúlta hon:
 Most egy virágot ültetünk belé.

HARMADIK FELVONÁS.

(Terem, melynek hátúl egy közép- s két oldalajtaja van. A középajtó mellett jobbra egy vasember van felállítva, dárda kezében. A középajtón jön Marót bán, a vasemberhez hasonló fegyverzetben.)

MARÓT. Ez asszony, aki most itt édeleg.
 Mig engem rabnak s elhagyatva tud.
 Ez egykor — átkozott az óra is!
 Nyakamba füzte inda karjait,
 Boldognak látszék, mint nem senki más,
 S kígyói nyelve így sugott fülembe:
 «Oh bán, ha téged a harc eltemet,
 Nem élem azt túl egy pillantatig.»
 S most, átok és halál! most ő — de nem,
 Nem mondom el, mit vétett ellenem:
 Asszony, s ez a szó minden, ami rossz.
 De itt vagyok bosszúmat állani
 Még élve, hála, szent Isten! neked:
 És birtokában észnek es erőnek,
 S rettentő számadásra hívom őt.
 Legyilkolom minden pillantatát,
 Le minden gondolatját, vágyait,
 Mellyekkel önként szegni megy hitét:
 Együtt s egyenként annyi kint adok rá,
 Amennyi gondolattal hűtelen.
 Hah! künn dicsőség hordja nevemet,
 S ne tudjam azt honn szennytől őrzeni?
 Jőnek. Vasember, állj helyettem őrt,
 Míg én benézek poklom ajtaján.

(Helyére áll. Bod jő.)

Már nyílik ím! jön egyik ördögöm:
 A legnagyobb még hátra van, s az asszony.
 BOD (körülnéz). Még nincsen itt. Miért e tétovázás?
 Megváltozott talán? Az nem lehet.
 Mert bár nem adta még nekem szavát:

De szíve már enyém. A néma vallás
 Epedve lángoló tekintetén,
 Ezen galamb a szívhajó öléből,
 Melyet szemem, mint holló, felfogott,
 A félsikerrel elnyomott sóhajtás,
 Az árapály hullámozó kebelén,
 Biztosbak a nyelv vallomásánál.
 A nyelv hazug szolgálja a tudónek:
 Kebel, szem, arc az érzés nyelvei. (*Ida jő.*)
 Ah jön! — Legédesb álmod képei
 Öleljenek meg testvér angyalokként.
 Hozzon reád legboldogabb napot,
 Ki a napot s az üdvöket teremti.

(*Idához közelítve, annak keze után nyúl, ki visszavonúl.*)

IDA. Megállj, vitéz s hallgass meg engemet.

BOD. (*félre*). Minő hidegség, mit kell hallanom.

IDA. Gyakorta látlak váramban, lovag,

Mióta férjem, a bán, fogva van;

Gyakorta hallom nyájas szózatod,

Vigasztalót inségem napjain,

S még nem tudom, ki vagy; még nem tudom.

Kinek köszönjem e baráti szív

Részvételét és biztatásait.

Engedj meg: a még férjes özvegyet

Oly sok gyanús szem s fül környékezi,

Oly sok bitang hír járja udvarát,

Hogy nem maradhat békében miattok.

Vagy bízni kell, vagy kárhozzatni. Ím

Én bízom, és magadtól vágyom azt

Megtudni, amit rossz lélekzetével

Megvesztegetve nyújt a csalfa hír:

Te egy szilaj vitéznek tartatol,

Kinek hazája nincs, sem Istene.

BOD. Nincsen hazám és nincsen Istenem:

Mim van, ha elhagysz, angyalom, te is?

Oh Ida!

IDA. Bajnok!

BOD. Megbocsáss nevednek,

Hogy bájosabban hangzik, mint a báné.

MARÓT (*helyéből egy kissé előbbre lépve*).

Nem hallom őket, ördög és halál!

De suttogások árulást jelent. (*Ismét visszaáll.*)

BOD. Vagy hát ki vagyok én? Oly idegen,
Oly új és ismeretlen nálatok,
Hogy számot adni kényszerítsz, s ma, most,
Midőn reménnyel jöttem? (*Körülnéz.*) Oh, igen!
Meg kell tekintnem jól e teremtet,
Hol annyi édes óra álmain
Feledni kezdém a fanyar világot;
Meg kell tekintnem e ház belsejét,
Mert tán utószor látom.

IDA (*ijedve*). Mit beszélsz.
Te távozol?

BOD. S ez ellenedre volna tán?
Úgy tetszik mégis, mintha nem. Kivel
Öröm mulatnunk, akit szívesen
Látunk, olyan vendégnek nem keressük
Nevét, hazáját; nem fogadjuk így,
Ha tán haramjakézből véresen —

IDA. Az Istenért! te vérzel?

BOD. Semmiség!
Csak egy kis intés, hogy fejembe is
Kerülhetendett e szép utazás,
Melynek jutalma gúny és gyötirelem.

IDA (*félre*).

Hová leszek! feltétem füstbe ment. (*Bodhoz.*)
Te félre érted aggodalmimat.

BOD. Vagy azt kívánod, hogy mit én magam
Irtózva zárok keblem rejtekébe,
Hogy ami engem semmivé teend,
És mondhatatlan kint szerezhed,
Ha megtudod, — most elbeszéljem itt?
Megoldjam a vihart, mely még lekötve
Szenderg a hallgatás bilincsein?
Akarsz kegyetlen és szívgyilkoló
Történetet? Jó. Úgy tudd meg, ki vagyok.

IDA. Megállj, én nem kívánok semmit is,
Ne szólj, ne tárd fel szörnyű titkodat.

Csak meg ne csalj, Bod. Oh mert én fölötte
Boldogtalan nő lennék általad.

BOD. Ez már baráti szózat volt. Az ég
Áldjon meg érte, Ida. Oh igen,
E szózat az, mely süllyedt lelkemet
Felhíja örvényének széliről,
Melynek riasztó mélységű tükrében
Szédülve látja elvesztett magát.
Oh, így fogadtál engem akkor is,
Midőn először, épen, mint ma történt,
Rablók kezéből mentem meg. Legott
Hogy láttalak, megváltozott hitem;
Vagy inkább, aki eddig nem hívék,
Most hinni kezdtem benned és magamban,
S megesküvéim, hogy éretted, ha kell,
Vért, szívet, üdvöt, mindent od' adok.

IDA. Oh, Bod, miért szólsz illyeket nekem:
Te nem tudod, hogy ez lelkemnek árt.

BOD. Ah félre minden aggodalmaiddal.
Lásd, drága hölgy, mi könnyű mód vala
Megcsalni téged névvel és családdal.
Nem mondhatnám-e: Pálfi ivadék,
Perényi, Csák, vagy Frangepán vagyok.
Hogy szívtelen rokonság túra ki
Nagy birtokimból, mellyek visszaszállnak.
Ha perrel és törvénnyel megvívom.
Én e helyett jövék, amint vagyok,
Egy pusztá névvel, címeretlenül;
Nem súgva, nem hazudva semmit is,
Mi rajtam nem volt tüstént látható.
S te nem vetéd meg, jóm, a jövevényt.
A fénytelen: te elfogadtad őt,
Nyájas szemekkel vártál rá, ha jött,
Borús szemekkel kísérted, ha ment.
S lelkében egy gyönyörnek kútfejét
Nyitád meg, a jobb tettek érzetét,
És eltakartad azt a rémidőt,
Mely ifjúságán, mint pokol, terült el.
Igen, nemes hölgy, borzasztót s dicsőt

Hallandasz egyszersmind, ha elbeszélem,
 Mi voltam és mi lettem általad.
 S te most elrontanád-e művedet,
 Elfúhatnád, mint szappanbúborékot,
 Egy ember üdvét, Ida, üdvömet?
 Az nem lehet! de félre most ezekkel,
 Ezek komor, kedvetlen tárgyaim,
 Mert engem illetők. De szólj magadról.
 Mint vagy, hogy' éltél, amióta sorsom
 Távol tartott? Vidámak voltak-e,
 Mint én ohajtám, mindig napjaid?

IDA. Oh, Bod! te csalfán játszol énvelem:
 Kérdéseimre nem felelsz soha,
 Vagy olyat, ami rémit és gyötör.
 S kérdést adsz, melyre nem felelhetek,
 Vagy olyat, ami búsít és lever.
 Vidám napokról szólasz? Oh igen!
 Egy éve, hogy Marót bán fogva van,
 Egy hosszú éve folyvást rettegek —
 Attól-e, hogy jó, vagy nem? — nem tudom.
 Oh, senki nem tudhatja, mit teszen
 Özvegynek lenni háborús időben,
 Bán özvegyének, míg a bán is él.
 Ím, hogy bolondul a csalárd töröknek
 Nem hányom el váltságul kincseit,
 Hogy vakmerőn nem kísérték csatát,
 Hogy elfogadlak, jó vendégemet,
 Ki engem bátorítasz és vigasztalsz,
 Hitetlen nőnek tartatom. S ha ez
 Való, úgy én boldogtalan vagyok —
 Ha nem való, még boldogtalanabb.
 Oh, bár ez órán térne meg Marót bán,
 S találna engem halva, hitvesét.

BOD. Mit hallok? új és régiebb panasz!
 Búd és keserved engem gyötrenek,
 S e kétkedésed kárhozatba dönt.
 Én teljes embert szántam fel neked:
 Amint vagyok s leendek harcfa
 És ifju még, az élet ajtajánál,

El nem hiúlt remények birtokában,
 S oly elszánással, mely egekre tör,
 Egészen a tiéd. — A múlt időt,
 Ha éden volna is, kitörleném
 Emlékezetemből és egész jövőmet,
 Bár egy világot érjen, itt neked
 Ajánlanám fel: lelkem a tiéd
 És életem, s te mind ez áldozatra
 Az egy Marót bán névvel állsz elő.
 Ki e kevély bán? Istened talán,
 Ki síron túl is számot tart reád?
 Meggondolád-e, Ida, mit tesz ez?
 Vagy ő, vagy én! De ő már elveszett:
 Őtet Haszán bég sírnak áldozandja.

IDA. Oh ég!

BOD. Vagy bár ne hát. Ő éljen, csak találj

Módot s időt, hogy el ne vessz nekem.

Találj egy ilyen másod életet,

Mely ifjúsággal kezdődjék s ha eltelt

A félidő — én békén várom azt,

És türelemmel — akkor légy enyém.

De az élet egy, s ah, Ida, mely rövid.

Mutasd meg, hogy két életünk vagyon:

Én várok érted egy hosszú életen,

Végig gyötrődöm minden pillanatján,

Csak légy enyém a másik életen.

De oh, ha most elvesztlek, Ida, most

E visszahozhatatlan életen,

Te mindörökre veszve vagy nekem.

Oh, Ida, és te sírsz? mért e könnyű!

Kegyetlenebb az, mint tán gondolod;

Mért azt jelenti, hogy te nem szeretsz.

IDA. Én nem szeretlek? — Oh ég, mit beszéltem!

(Hirtelen felkel.)

BOD. Igen, oh igen, ezt jó angyalod ságá.

Ne bánd, ne vonjad vissza szavadat,

E szó után lelkem már rég epedt.

Gyakran, midőn magamban tépelődtem,

Azt kérdezém, mi boldogítana?

Kincs? nem; dicsőség? nem; szerencse? nem;
 Uralkodás? nem; egész világ? nem;
 Egy szó hibázott teljes életemből,
 E szód: szeretlek. Most hallottam azt,
 S nincs a világon, amiért od' adnám:
 Még egyszer ah, mondd azt a drága szót.

IDA (*mintha félne, hogy meghallják, körüljárja a termet s midőn visszatér, elfojtott hangon szól*).

Bod, én szeretlek téged.

BOD. Oh, gyönyör!

IDA. Szeretlek átkaimnak ellenére,
 Oly kínnal és oly rettegés között,
 Mint ellenségnek sem kívánhatom.
 Igen, Bod, oh, ha tudnád! én neje
 Egy elfogottnak, aki oly dicső,
 És oly nemes férj, hogy becsülni kell,
 Ha nem szeretnők. Én szerettem őt,
 Oh én boldogtalan, s most rettegem.
 Én egy családnak ága, mely hitetlent
 És szívgyalázó árulást nem ismer,
 Hol istenfélők már a gyermekek,
 S jámbor keresztény, aki korra jut,
 Én ily családi ág, Marót neje,
 Én tégedet szeretlek. Oh egek!
 Ne lássatok meg engem.

BOD. Kedvesem!

IDA. Én küzködém. Igen! soká, soká
 Harcoltam e veszélyes indulattal.
 Imádkozám; de bűnös ajkaim
 Egy szót neveztek, melyet szenteink
 Nem ismerének, e szót: szerelem.
 S ah, mily hatalmas szó volt ez: megölte
 Imádságnak minden erejét.

BOD. Oh drága hölgy, te ennyit áldozál.

IDA. Midőn fohászim nem használtanak.

Megesküvém, s megátkozáom magam:
 Ne adjon Isten hosszú életet,
 Ha a szerelmet meg nem tagadom.
 S én a szerelmet meg nem tagadám,

Meg nem tagadhatám. Oh, Istenem!
 Hisz én szeretlek és szeretni foglak,
 Ha tüstént sírba kell is szállanom.
 Most már, Bodom, te kedves jó barátom,
 Mindent kitudtál, amit tudni kell.
 Tudod: szeretlek, úgy, mint nő szerethet.
 Mi kell egyéb? a lelki szerelem
 Az ami boldogít, és ezt magok
 Az angyalok nem róják vétkemül.
 Ég úgy akarván, a bánnak neje,
 Neked barátod, szeretőd vagyok.

BOD *(megöleli)*. Oh Ida, Ida!

MARÓT.

Ida!

IDA.

Szent hatalmak!

Mi rettentő hang érte fülemet.

Maradj, maradj, az Istenért, ne kísérv.

Oh jaj nekem, ha ő megérkezett. *(El.)*

BOD *(kardot rántva körüljár)*.

Kísértet, vagy gazember, szólj, ki vagy?

(Ismét körülmegy.)

Itt senki sincs. Szavam visszhangja volt,

Mely a szegény nőt úgy megrezgeté.

Oh Ida, kedves, drága jó teremtés!

Szeretni foglak, asszony! e világon

Csak tégedet, te szép, te jó, te hív.

De most utána, fel kell bátorítnom:

Különben elvész félig nyert csatám.

BARRA *(jő, egy köpönyegbe burkolt emberrel)*.

Uram, barátom, várjon egy kicsint:

Itt egy vitéz bajtársa keresi,

S ha végezett, elvárjuk vacsorára;

Mert asszonyunk ma nem lesz látható. *(El.)*

BOD *(a vasemberes ajtóhoz megy, hol a köpönyeges ember áll)*.

Ki vagy, mi dolgod, végezd röviden.

(A török köpönyegét szétveti.)

Oh ördög! ez Haszánnak embere.

TÖRÖK. Uram, Haszán küld itt egy levelet.

BOD. Jó. Elmehetsz. Mást semmit sem izent?

TÖRÖK. De sőt; ugyanazt, mit a levélben írt.
 Meghagyta szóval mondani. Köszöntöm
 Bod hadnagyot, szólott ő s intem őt,
 Hogy akit ígért, akiért zsebét
 Arannyal töltém, a szép özvegyet,
 Marót nejét már egyszer hozza meg.
 Három nap mulva a közel harasztban
 Egy kis hadam lesz, mely őt átveszi.
 Mondd, hogy siessen. Apja ősz fejére
 Emlékeztess őt, így szólott uram.

BOD (*félre*). Oh eb török! — szegény, szegény apám!

TÖRÖK. Mást nem parancsolsz?

BOD. Menj; ne lássalak.

De mégis, mondj Haszánknak, hogy ne jöjjen.

Egy hónap mulva lesz kezünkben a nő.

Előbb ne jöjjen haddal. Menj, siess.

Megállj, megállj. Marótnak özvegyét

Mondád? — A bán még él.

TÖRÖK. Csak élt, uram.

BOD. Marót bán meghalt?

TÖRÖK. Meggyilkoltatott.

BOD. Mondd meg Haszánknak, egy hét mulva jöjjen.

Lódulj, siess, menj; meg ne lássalak. (*Török el.*)

BOD. Marót bán meghalt, és én élni kezdek.

Vigan, vigan, ma áldomást iszunk. (*El.*)

MARÓT (*előlép*). Végáldomást, az égre esküszöm.

Ez ember elcsábítá hölgyemet,

És a töröknek pénzen adja el.

Haha! kacaglak, nyomorúlt pokol,

Az ember és föld poklabb, mint te vagy. (*Szünet.*)

S én most megöljem őket, meg velök

Azon kigyót, mely szívemben lakik?

Megöljem és egy hirtelen dőféssel

Elrontsam a bosszúnak ünnepét?

Nem! eddig ők nem éltek boldogul,

Attól remegve, hogy még megjövök,

Gond s félelem közt ízlék a gyönyört.

De most halottnak véelve, szabadon

Cikáz szívökben minden érzemény.

Igen! koporsóm mellett lássam őket,
 Teljes virágzatában bűneiknek.
 S ha majd gyanútlanúl kéjelgenek,
 Ha üdvöt áraszt minden érverés,
 Ha boldogságok legfőbb fokra hág,
 Akkor csapok le, mint a jégvihar,
 És elhervasztok minden örömet.

BARRA (*jő*). Uram, jelen léssz most a vacsorán?

MARÓT. Híj, majd ha vége lesz. — Megállj!

Még egy parancsom van. Vigyázz reám:

Intézz holnapra pompás temetést,
 Úgy, mint temettük boldogult apámat.

Engem halottnak hirdettet Haszán,

S ez alkalommal élni akarok.

Egy zárt koporsót készíttess titokban.

Tizenhat gyászba öltözött vitézem

Várjon reá az erdőn s úgy adasd át,

Mint melyben a töröktől visszaküldött

Holttestem nyugszik. Mély titok maradjon,

Amit parancsolék. — És holnap délután

Az ősi sírbolt várjon a halottra. (*Barra el.*)

Oh a hitetlen asszony, ő bizonyyal

Örülni fog, ha engem halva lát.

De most az egyszer ezt az örömet

Ürömpohárrá változtathatom.

Vigadjatok csak, én is vígadok majd:

Oly tort ütendek a holt bán felett,

Oly tombolás lesz a vég lakomán,

Hogy minden őseimnek csontjai

A sír ölén felrázkodnak belé. (*El.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Sírbolt. A színpad hátulján egy emeleten áll a koporsó hadilag ékesítve. A halotti ének épen elhangzik, s a gyász fegyverek és nép kifelé indulnak. — Bod, ki hátramarad, apródjától kihívatik. Ida a koporsóra borúl. Marót, ki az előtéren van, távolság és homály miatt a sokaságtól észre nem vétetik.)

MARÓT. Ez hát a vég, amellyért fáradunk?
 Gyászpompa, melyre a halál vigyorg;
 Halotti ének részeges torokból,
 Egy pár hamis könny ollyaknak szeméből,
 Kiktől szeretve vélted magadat:
 Ez minden útiköltség s elmehetsz,
 Viselje a föld gondodat. Haha!
 Csaknem kívánnám, hogy már ott legyek,
 Hogy a tor, melyben holtomon vigadnak,
 El volna költve, s én alatt nyugodnám,
 Alant, hol a szirt és az érc foganszik.
 Csak most tudom még, mily boldog valék,
 Mint foglalá el e nő lelkemet:
 Most ott üresség, végtelen hiány van,
 Melyet be nem tölt bár az üdv maga.

(Bod az ajtónál megjelenik.)

Ki ez? Bod, ah szerencsés vőlegény!
 Elébb, elébb! ott vár menyasszonyod.
 Sírbolt ugyan, hol most vagyon s ura
 És kedves férje, aki sírba szállt;
 De semmi! csak te menj, szép vőlegény!
 Fogadni mernék, szívesen veendi,
 Ha gyászt s keservet elhagyatsz vele. —
 Nézzétek e nőt: még imádkozik,
 Talán szivéből, tán mert úgy szokás,
 Talán még bút is érez: mert hiszen
 Egy hű kutyát is sajnálunk, ha elvész.
 De várjatok csak egy pillanatot,

- S e gyászos asszony latrával mulat.
 Hah! (*Visszavonúl egy oszlophoz.*)
- BOD (*még a lépcsőkön állva, körülnéz.*).
 Csodálatos! midőn e sírlakot
 Váratlanúl megpillantám imént,
 Úgy tetszék, mintha láttam volna már,
 Régen, nagyon rég, gyermeknapjaimban.
 És mintha egy vitéznek tetemét
 Kísérte volna ilyen gyászmenet,
 Milyet ma láttam. — Álom, nem egyéb.
 Én e helyen nem voltam még soha.
 De íme, a szép gyászoló, mi szép!
 Imádkozik, vagy sír, vagy mind együtt.
 Hiába, fel kell őt ébresztenem. (*Lemegy.*)
 Szép Ida!
- IDA (*felijedve*). Kit látok itt? Bod, ah, te vagy.
 Mért jössz te engem háborítani?
 Csak ellenednek tudnám azt kívánni,
 Hogy engem ily órában megzavarjon.
 Ez óra óta kétkedem szivedben,
 Mely a halottat s gyászt nem tiszteli.
- MARÓT (*hallgatózva*).
 Mit szólsz, kígyó? De mindegy, csak sziszegj.
- BOD. Ne szemrehányást, azt nem érdemeltem.
 Hallgass ki engem nyugton, és legitt,
 Mert minden percen élet és halál függ,
 Több, mint az élet, a becsület is,
 Azon becsület, mellyért nő előttünk
 A tiszteletnek szent oltára lesz.
- IDA. Mi vész közelget? szólj: én rettegek.
- MARÓT. Oh ég! Marót bán nője egy latorral
 Tanácskozik holtnak vélt férje mellett.
 S a könyv mielőtt a holtra hullana,
 Örömsugárrá olvad fel szemében.
 De rajta! csak ti nyájaskodjatok.
 Én a násznépet tüstént meghozom. (*El.*)
- BOD (*ki egy kissé körülnézett*).
 Halljad tehát. Cselédem hírt hoza,
 Hogy vad Haszán bég haddal erre jő,

Azt vélve, hogy férjed már halva léven,
Nincs, aki védjen. Amiért sovárog,
Az nem kevésb, mint várad és magad.

IDA. És én?

BOD. Igen, te, Ida. Ó téged szeret,
Hírből szeret s buján, miként török,
Miként a bőszült állatok szeretnek.

IDA. Irgalmas ég, oh ments meg, könyörülj.

BOD. Míg élek, Ida, nincs mit tartanod.
Eddig szavakkal mondtam, hogy szeretlek.
Most tetteim mutassák. Adj hadat,
Bízd rám a népet, s én a vad pogányon
Megtorlom, amit teljes éltében
Békében, harcon vétett a magyarnak.

IDA. Oh hála, hála e jószágodért.

Igen, barátom! úr vagy váramon.
Tedd, ami legjobb, tetszésed szerint
S vezesse Isten lelked' s kardodat.

BOD. Szerelmem az, mely engem gyújt, vezet.
Győznöm vagy halnom érted egy gyönyör.
Igen, meghalnom! Ida! egy jutalmat
Kérek csak tőled. Esküdjél nekem,
Ezen koporsón esküdd, hogy szeretsz.

IDA. Te szörnyű kezdesz lenni.

BOD. E koporsó.

Mely hősi férjed testét fedezi,
Ez a mulandóságnak címere,
Komor, de biztos emlékeztető.
Ha végzet a csatán elhullanom,
Add a jutalmat, a megnyugtatót,
Hogy most enyém vagy, s élve a töröknek
Nem jutsz kezébe. És ha győzelem
Kísérne hozzád, esküdd, hogy kezed
Barátod', engem, boldogít sziveddel.

IDA. Csak itt ne, oh Bod, itt ne kényszeríts.

BOD. Én innen a csatába rohanok,
Talán halálba, sírom ellenébe
Legott, e pillanatban. A török
Már készen áll az erdő széléin.

Minden vitéznek dija van, ha küzd,
S tőlem te megtagadnád?

IDA *(a koporsóra teszi kezét)*. Esküszöm!

BOD. Így Ida! most már szép menyasszonyom.

Öleld meg boldog vőlegényedet.

Hogyan? vonakszol? semmi zálogot,

Csak egy szegény csókot se bírjak-e.

Mit a halálnak ellenébe tartsak?

Ha lelkem egykor túl ez életen

Azt volna képes hinni, hogy szerelmed

S magad csak álmom tündérképe voltál.

Az engem inkább, mint a kárhozat,

Egy halhatatlanságon végig gyötrene.

(Marót hat gyász vitézzel megjelenik.)

Oh Ida, kösd meg lelkem szárnyait;

Mutassa rengő hév kebled, hogy élsz,

S hogy e kebel csak érettem dogbog. *(Ölelkezés.)*

Így! most csatára s aztán karjaidba.

MARÓT *(ki azalatt lejjő a lépcsőn)*.

Az ágra, tolvaj, ágra és kötélre!

(Megragadja Bodot s kísérői kötözni kezdik.)

IDA. Oh ég! Marót bán! *(Ájultan összerogy.)*

BOD. Mit hallok? Marót bán?

MARÓT. Hah gyáva tolvaj, szívem gyilkosa.

Azt hitted, hogy meghaltam kedvedért?

Itt áll Vitéz, ki megmentett az erdőn,

És itt Marót bán, aki most megöl!

Vigyétek őt és várjatok reám. *(Bod elvitetik.)*

Szívét veszem ki a hitvány latornak

S ez ágyasának nyujtom ételül.

(Fölről nagy zúgás hallik.)

Mi ördögördítés az ott fölül?

Ki mer zajogni, míg Maróti szól?

S ön háza népén véritéletet tart? *(Ismét zaj.)*

Hah! várjatok. Jó kedvemben vagyok.

(Elindul, meg visszajő.)

Ez asszony itt a sírban jó helyen van.
Még nem tudom, mint végezzem ki őt;
De azt tudom, hogy sorsa szörnyű lesz.

(Indultában.)

Ti rég elhamvadt ősök árnyai,
A szép menyasszonyt nektek jegyzem el.
Mosolyogjatok rá, rém ábrázatok,
Verjétek össze csont bokátokat:
Ti lesztok a násznép és vőlegény;
A rab Marót bán özvegyen marad. *(El.)*

(Erdő.)

(Török had jó s megállapodik, utóbb Haszán bég.)

HASZÁN. Szolgált szerencsénk. — Jó közel jövőnk.

Reménylem, amit ennyi száj kimondott,

Megértheté várában a kevély bán.

Elő, elő! s fenjen kiáltsatok;

Ha nem fog a szó, vágjon közbe kardunk.

Kiáltsatok, hogy harsogjon fel a föld

S reszketve adja visszhangját az ég:

«Macsói bán, add meg váltságodat!»

(Indul a had utána.)

(Marót bán a váríjokon áll, Barra sietve jó.)

BARRA. Uram! veszély fenýíti váradat,

Itt óreink figyelmét elkerülve

Jön a török had délceg-elbizottan,

S vad ordítás, mint egy szörnyű kürt,

Veszélyt, halált, vad háborút jelent.

(Kiáltás távol:)

Macsói bán, add meg váltságodat!

MARÓT. Ha ők! Haszán bég népe. Kárhozat!

S én a napot s váltságot elfelejtém. *(Barrához.)*

Küldj a hadért, hogy tüstént gyűljön össze

És szálljon a vár éjszakoldalához.

BARRA. Már küldtem érte. Míg beérkezik,

A vári népet falra rendelem.

MARÓT. Fölösleges gond. Hozz egy békezászlót,

És tüzd ki a vár szegletén.

(Barra int egy katonának s ez el.)

Bizonnyal

Alkudni fog még a pogány előbb.

(*Kiáltás közlebről:*)

Macsói bán, add meg váltságodat!

MARÓT. Üvölts, üvölts, hogy megszakadj belé!

Marót bán, ez gonosz nap életedben.

De helyre szív! most férfi kell a gátra.

(*Egy katona egy fehér zászlót tűz ki. Egy török jó, szinte fehér zászlóval.*)

TÖRÖK. Zászlód jelenti, hogy békét akarsz?

MARÓT. Ki értekezni s alkudozni vágy,

Bátran jöhet, bántatlanul mehet. (*Török et.*)

Váltságomat nem bírják táraim,

S én áldozat vagyok: de még előbb

Megmentem e várat s kivagdalom

Becsületemből a rágó fenét.

Nőmnek s latrának még lakolni kell.

(*Gondolkodva jár a várjokon.*)

De mért lakoljon, aki büntelen?

Méret én, ki ellen minden vétkezett?

Teljes bosszúm csak úgy lehet, ha ők

Elvesznek, és én menten maradok,

Menten, s azoknak inségén kacagva,

Kik engem e nagy kínra szántanak.

Igen, nekem még élve kell maradnom:

Ezen csekély adóval tartozom

Barátaimnak s ellenségeimnek.

(*Haszán jó egy csapattal.*)

HASZÁN. Zászlóm köszönti zászlódat, magyar bán.

Békét kívánsz s azért magam jövök.

Mennykőbe is, te itthonn jól mulatsz:

Szép asszonyod van s jó pincéd lehet.

Várhattam volna a tized napot,

S a gazdag erszényt, mely ily drága főt,

Mint a tiéd megváltson a haláltól.

De lám, törökben emberség vagyon.

Hogy fáradságtól megkiméljelek,

Magam jövék beszedni pénzemet.

Vagy tán nem is várt vendéged vagyok?

Nem szívesen látsz hozzád ily közel?
 S a törhetetlen hűségű Marót bán
 Adott szavát feledni kezdené?
 Se baj! mi hozzád nem magunk jövénk.
 Nyomunkba tízezer hadszolga jó.
 S napszállatig, ha díjad nem kerül ki,
 E tízezer száj ordítand füledbe:
 «Macsói bán! add meg váltságodat!»

MARÓT. Haszán, ha bár ellenségem vagy is,
 Megvallom, oly súly fekszik éltemen,
 Milyet talán még ember nem viselt.
 S adott szavamról megfeledkezém,
 Csak azt jelenti, hogy lelkem kihalt,
 S eszméletemnek nem valék ura.
 De még idő van jóvá tenni mindent.
 Parancsold hátrább kíséroidet.
 Várj rám s legottan számot vethetünk.

(Haszán hátra megy csapatja felé.)

BARRA *(jó)*. Uram! hadunk főbb része itt vagyon.

MARÓT. Bocsásd be őket a tulsó kapun.

S megállj, elébb még menj le —

(súgva beszél Barrához.)

BARRA *(visszajjed)*. Oh, uram!

MARÓT. Én engedékeny szolgát szeretek. *(Barra el.)*

Békén, Haszán! tüstént nálad vagyok! *(El.)*

*(A hátravonult török csoportból Haszán s Juszuif
 előbbre jönnek.)*

HASZÁN. Juszuif! te lappangj itt a vár körül,

S midőn gyanítod, hogy Bodnak fejét

Vetette a bán, menj be, mint követ,

Mutasd elé e kardot s mondd a bánnak,

Hogy ezt ajándokul küldöm neki.

Kié e kard s honnan került, tudod,

Mondd el hiven. Távozzál. Légy szemes.

(Juszuif meghajtja magát s visszavonul.)

Ez a keresztény most gyilkolni fog,

Azt már szeméből olvasom, s ha majd

Megtudja, hogy testvérét ölte meg,
Kétségbe süllyed, és elkárhozik.

Oh hála légyen Allah szent nevének. *(Marót jó.)*

HASZÁN. Köszöntelek, bán. Egy szócskát előbb,
Mint alkut kezdenénk. A hitszegő Bod,
Ki most kezedben van, nekem
Bérlett cselédem.

MARÓT. Rabló!

HASZÁN. Oh igen.

Ó Kende Rózsát, s több más szépeket
Szerzé nekem; de drága pénzemért.
Most rászédett s én eltökélt vagyok
Lábához tenni áruló fejét.
Add őt nekem ki.

MARÓT. Én Bodot neked?

Nem egy hajszált, egy szikrát életéből.

HASZÁN. Hát esküdj' rá, hogy élve nem hagyod.

MARÓT. Ne ingerelj: csak ő az, amire
Nem alkuszom. Mindent mást engedek:
De őt s bosszúmat fel nem oszthatom.

HASZÁN. Igaz, te őtet méltán gyűlöled.

MARÓT. Méltán-e? azt bosszúm mutassa meg.

HASZÁN *(félre)*.

Ez jól van. Így Bod élve nem maradhat.

(Maróthoz.)

Nos bán? hol a díj, mellyel tartozol?

Vagy visszatérsz-e rabságodba ismét?

MARÓT. Török, midőn még nálad rab valék,

Minden szavad közt egy fájt oly igen,

Hogy arra most is jól emlékezem.

HASZÁN. Én sem felejtém. Add nődet nekem:

Váltságod díja ő, vagy a halál.

MARÓT. Ezek voltak tulajdon szavaid.

HASZÁN. Most is, vitéz bán. Add nődet nekem,

S szabad vagy, és ment minden tartozástól.

Különben hajlik a nap, és te rab vagy.

Szavad szerint határidőd kitelt.

*(Marót int Barrának, ki a feketén fátyolozott Idát
a várajtóból előhozza.)*

IDA (*Maróthoz, térden állva*).

Oh bán, ne ölj meg engem. Adj időt,
Hogy bűnömet megbánjam. Könyörülj!

HASZÁN. Minő szelíd hang!

MARÓT (*főlemeli Idát*). Én megöllek? én?

Nem, drága hölgy: te életkedvelő vagy,
Te kéjt, gyönyört, hév csókokat szeretsz;
Szerelmed mint a tenger, olyan éh.
Oly telhetetlen, oly kifogyhatatlan,
S te halni készülsz? Ments Isten, nemes hölgy!
Te még ezentúl fogsz csak élni. Eddig
Az egy Marót bán volt, ki megölelt,
Most egy világnak lészesz birtoka.

(*Idát lefátyolozva.*)

IDA. Mi lesz belőlem, oh mindenható!

HASZÁN. Allah! ez a te képed rajzolatja.

MARÓT (*Haszánhoz*). Mit szólsz?

HASZÁN. Az alku ál.

MARÓT. Esküd reá!

HASZÁN. Alláhra esküszöm.

MARÓT (*általadja Idát*). A nő tiéd.

IDA. Megállj, megállj! oh mit kellett megéremem.

(*Marót elé térdel.*)

Oh, bán! Marót!

MARÓT. Becsületes nevem,

Mellyet gyalázat ére általad.

IDA. Férjem!

MARÓT. Ne mondd. Az többé nem vagyok.

Én férje voltam Idának, szemérmes

És tiszta nőnek a Radók fajából.

Te nem vagy az: neked már nincs neved,

Vagy oly, amelytől undorodni kell.

IDA (*fölkel*).

Mért nem szakadsz be föld, hogy elmerüljek.

Oh, bán, ne hagyj el, oh, hallgass ki engem.

Oltár előtt mikorban nőd levék,

Megesküvél, hogy semmi rossz napomban

El nem hagyandsz. S ég legyen tanúm!

Ily rossz napom több, mint ez, nem lehet. —

Vétkeztem ah Maróti, s tühreted,
 Hogy más kezéből érjen büntetés? (*Letérdepel.*)

Oh, ölj meg engem, bán, oh, ölj meg engem.

MARÓT. Kardom vitézek estével dicső:

Hitetlen vérrel nem fertőztetem.

IDA (*fölkel*). Az Isten látja, hogy kegyetlenül szólsz.

Marót! — de nem: te sziklaszívü vagy.

Hozzád fordulok, irgalmazz, vitéz bég.

Engedj urammal szólanom magával.

HASZÁN. Ne mondd, hogy nálam kérelmed hiú volt:

Szólhatsz: de ez legvégső szód legyen.

IDA. Végbúcsumat veszem.

HASZÁN. Lásd, távozom! (*El.*)

MARÓT. Nevetlek, asszonyom, meghittségedért.

Véled, talán félenk, fukar vagyok,

Hogy gyávaságból engedélek át?

Nem, Istenemre! Nincs ár oly magas,

A földnek semmi kincse, sőt maga

Ez életem, melyért od' adjalak.

S ha védni kellene egy becsületes nőt,

Nem véretem, de tengert ontanék ki.

Most egy kutyámnak vére drága bér.

IDA. Irgalmas Isten! adj erőt.

MARÓT. Beszélj,

Vagy távozom. Mit kívánsz?

IDA (*magában*). Oh igen,

Hallám, mitől a nő szív megszakad.

Most semmi nincs már, amit rettegek. (*Maróthoz.*)

Marót, te mindig nyájas férj valál.

Nem hallám eddig egy rossz szavadat. —

MARÓT. Igen, s te szépen megjutalmazál.

IDA. Oh szörnyen, szörnyen, oh mily keserűn!

Fogságba estél s én elhagytalak.

Minden cseléded harcot sürgetett,

Legalsó szolgád kész volt halni érted:

S én nőd rabúl sinlődni hagytalak.

MARÓT. Úgy van, derék hölgy, azt tevéd velem.

IDA. Oh, bán, ne fordítsd erre képedet!

Erő s vidámság pezsgett arcodon,

Mint férfi mentél a vészes csatába.
 Most fonnyadásnak indult termeted,
 A bú vénsége hamvad arcidon,
 És üstököd setétlő fürtein
 A hervadásnak dérvirága leng.

Oh szörnyű, szörnyű s mind ezt én tevém.

MARÓT. Valót beszélsz. Nem év, nem a nyomor.

Nem tört meg így a mély rabság maga:

Szívbú betegjét látod itt előtted,

Gyötrelmim ástak ily sírt arcomon —

De meglakolsz e hervadásomért.

IDA. Igen Marót bán, s nem méltatlanúl.

De mért örülsz ily szörnyű sorsomon?

Oh bár méltónak tartanád reám

Hallgatni, mondhatnám: hogy nem halál,

Nem büntetés az, melynek gondja bánt.

Midőn imént a holtak közt hagyál,

Hol mint egy büntetőt a másvilágról

Gondoltalak megtérni, s szellemem,

Mint a kiholtak háza, melly lezárt,

Ollyan kietlen s borzasztó vala,

Áldottam volna azt a tört s kezet,

Mely életemnek véget vet. Te ott

Kegyetlenebbül, mint emberhez illő,

Rém, s lelki furdalás közt élni hagytál.

Midőn imént megvetve, meggyalázva

Pogánynak, ellenségnek átadál,

Kit a pokolnál inkább rettegek,

Oh, bán, ez élet akkor már kihalt,

S csak az maradt fenn, ami benne kín.

Nem életem hát, mellyet féltének;

De megvetésed és utálatod,

Melyekre méltó lettem, és ez arc,

Mely óriási bűnömet mutatja,

Ez, ami ég s dúl lelkem belsején.

Engedd meg, oh bán, egy kérésemet.

MARÓT. Mindent, csak azt ne, hogy becsüljelek.

IDA. Ne mondj kivételt. Meggondoltad-e,

Hogy most utószor látlak életemben,

Hogy mint halálra ítélt rab, csak egy
Kis kedvezést kívánok nyerni —

MARÓT. Szólj!

IDA. Add gyilkodat nekem.

MARÓT. Mit, gyilkomat?

IDA. Te meg nem öltél, ámbár kértelek.

Azt hitted, asszonyármány s tettetés volt;

S az meglehet: mert ah én silány,

Értéke vesztett, hűtlen nő vagyok.

De gondold meg, bán, s szánj meg engemet;

Te egy pogánynak adtál birtokába,

Utálatosbnak minden bűneimnél.

Ha rossz napom lesz nála — s oh egek!

Minő pokolnak kell ott nyílnia —

Ha kényszeríteni és gyötörni fog,

Ki ment meg engem útált életemtől?

Rettegtem, oh, bán, eddig a halált,

Most egy barátom a világon ő.

Oh add, oh, add e gyilkodat nekem,

Én nem vigyáztam hős neved becsére,

Eljátszottam szép boldogságodat;

Szentül megőrzöm e tört, esküszöm.

MARÓT (*kémlőleg s félig megindulva*). Itt, vedd!

IDA. Oh, hála e jótétedért!

S ha majd, Maróti, azt hallod felőlem,

Hogy nem vagyok, hogy minden vétkeket

Szivem kiontott árja mosta el,

Igérd, hogy meg nem átkozod nevem!

Hogy megbocsátasz a szegény Idának.

MARÁT. Ida!

IDA. Oh csak egyszer még e szót, e hangot,

Mely régi édenemből visszazeng.

Oh mondd, hogy megbocsátasz vétke mért.

MARÓT. Add vissza gyilkomat.

IDA. Mit! gyilkodat?

MARÓT. Megmásolám szándékomat: te itt

Maradsz, te nem mégy a törökhöz.

IDA (*magában*). Mit hallok? Ő megindult. Oh öröm!

Én nem vagyok hát többé áldozat,

Nem a pogánynak martaléka többé? (*Maróthoz.*)

S te díjat adnál értem? harcra kelnél?

De nem, hisz én hallottam. Oh egék!

Mit kell gyanítanom:

Terabságodba ismét visszatérel? (*Marót elfordul.*)

IDA (*rövid belső küzdés után*).

Oh, adj, erőt, ég, adj erőt nekem.

Én elfelejtém esküvésemet;

Hívságos gondolattal idegent

Fogadtam e szív tiltott rejtekébe,

És sorvadozni hagytam férjemet

Egy hosszú rabság minden kínjain:

Most életemmel válthatom meg őt.

(*Haszán felé megy.*)

Haszán jöhetsz: mi már készen vagyunk.

HASZÁN (*jő*). Oh, szép vagy, húri, égnek lánya vagy.

Jövök, jövök s amerre mégy, követlek.

MARÓT. Megállj Haszán! add vissza hitvesem.

S váltságért szerződünk újolag.

HASZÁN. Szerződni? újra? tartsd meg szavadat.

Imént silány jószágként elvetéd.

De bár hogyan, nem kellnek kincseid,

Nem várad, minden birtokod, magad:

Neked csak véred hizlalná bosszúmat;

De itt gyönyörre nyílnak karjaim.

Itt napderítőt, álomédesítőt

Viszek magamnak, millyet egy király

Országá árán venne meg. Te őt

Dühben s bolondúl elvetéd, magyar:

De a töröknek jobb izlése van!

Szabad vagy, és ment minden tartozástól.

De őt viszem. Becsületes magyar,

Mit egyszer ad, azt vissza nem veszi.

MARÓT. Vidd hát, török, de állj készen csatára

Te álnokúl, s gonosszal cimborálva

Lopád ki váram szívét: farkasúl

Jövel el ólálkodva, míg lakomban

Az Isten átka és haragja dült!

Most végre el kell válni sorsainknak:
 Élet-, halálra harc legyen közöttünk.
 HASZÁN. Azt gondolod, hogy elfutunk előled?
 A nagy próféta úgy áldjon meg engem,
 Amint kívánom a csatát veled,
 Élet-, halálra, bán. Nőd már enyém:
 Ha porba látom hullni fejedet,
 Minden kívánság, mellyet ápolék,
 Egy örök életre teljesülve van. —
 Csatára, bán, elvárlak a csatára! *(Idával el.)*
 MARÓT. Vért, vért kell látnom, vérét a gonosznak,
 Ki engem ilyen sorsra juttatott,
 S undok pogány eb! a te véredet. *(Kiadlva.)*
 Fel, fel! vitézlő férfiak! csatára!
 Marótnak ölni szörnyü kedve van.
(A várfalakon itt-ott katonák tűnnek fel.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Terem.)

MARÓT, BARRA s hátul két katona.

BARRA. Sergünk, uram, már készen áll a harcra.

MARÓT. És a török had?

BARRA. Már a parton áll.

Oldalt a víz, hátul erdő fedi:

Gyanítja, hogy mi fogjuk fölkeresni.

MARÓT. Azt jól gyanítja. Mintegy mennyi a nép?

BARRA. Négy annyi, mint mink.

MARÓT. És hátat keres!

Mind ilyen a török s ha csak

Nincs, aki üsse hátul, nem csatázik.

De harc előtt még ránk egy munka vár,

Kegyetlenebb tán, mint a harc maga.

Végezzük el. Hadd jöjön a fogoly.

(Bod bevezetetik. Marót merőn nézi.)

És ő is Isten képe. Nem, nem az:
 Az Isten képe megszentetlenült,
 Midőn ez undok lelket burkolá be,
 S ha teste volna, millyen szelleme,
 Olyan kietlen és utálatos,
 Megátkozna a természet magát,
 Hogy ilyen szörnyetegnek anyja lett.

BOD. És mégis, bán, a nő máskép ítelt.
 Te most megölsz, hatalmadban vagyok;
 De én is árthatok, bán. Hallod-e?
 Nőd, a szép Ida, engem szeretett.

MARÓT. Vigyétek és csapjátok el fejét.
 Koncolja össze testét a bakó.
 Hízzék az eb parázna tagjain:
 Ne merje senki eltemetni őt.

BOD. Temetve vagy nem, egy, ha halni kell.
 S pondró vagy eb, mind egy, ha rág s megesz.
 De téged átkozlak, csalárd világ,
 Miért mutattad meg szép arcodat,
 Ha most utószor látom azt. — Jerünk.

(Elvitetik. Azalatt egy szolga jó Juszuffal másjelöl.)

SZOLGA. Haszán követje! *(El.)*

(Juszuf Marót felé közelít. Bod kísérvével az ajtónál megáll, a nélkül, hogy Juszuftól észrevétnék.)

BOD. Mit kereshet ez?

JUSZUF. Nemes magyar bán, a dicső Haszán bég
 Küld tisztelettel hozzád, és köszönt
 S barátilag kér, vedd ajándokát,
 E régi kardot, jó emlékezetre.

MARÓT. Jóságos ég! — Hol vetted ezt, török?

JUSZUF. E kard örökség. Egy kicsin fiúval
 Raboltatott el most tizenhat éve.
 És a fiú nálunk felserdüle,
 Nagy híré ember lett, magyar s török,
 Amint kívánta, haszna s kedve jött.
 Ama lator, gaz Bod volt e fiú,
 Kit, mint beszélük, most felkötöttél.

BOD *(magában)*. Mit kelle hallanom?

MARÓT.

Mindenható!

S e szörnyeteg testvérem volna-e? (*Juszufoz.*)

Hé nem hazudsz, pogány?

BOD (*magát a katonák közül kiragadva Maróthoz rohan.*)

A kard enyém!

JUSZUF (*magában*). Allah segíts! ő él. Oh jaj nekem.MARÓT (*Juszufoz*). Az ördög, akinek barátja vagy.

Az küldé téged e karddal, pogány.

Halála hírért hoztad volna inkább,

Hogy vízbe fult, hogy éhen halt, hogy őt

Zsinegre fogták Sztambul tömlőcében:

Nem volna híred ilyen keserű.

JUSZUF (*félre*). Itt rossz világ lesz, jobb, ha távozom!(*Elosont.*)

MARÓT. Örök bíró, világnak alkotója,

Ki ami történt, el nem felede,

Hallgass ki s ródd fel vallomásomat:

Én ezt az embert itt nem ismerem;

Én őt s galád vérét megtagadom,

Vagy mind azon vért, mely bennem vele

S undok fajának ízével rokon,

A porban ontom és eltapodom.

Ha ő vitéz Marótnak gyermeke.

Maróti úgy én nem vagyok; ha ő

Magyar, lemondok nemzetemről;

Ha ember, inkább állattá legyek,

Mint ily teremtés szennyje. — Iszonyú!

Ki a hazának tiszta hölgyeit

Ocsmány töröknek pénzen adja el,

Vad állat az, testvérem nem lehet! (*Bodhoz.*)

Keress magadnak testvért a vadak közt,

Légy róka, medve, farkas cimborája,

De ott is undokabb léssz, mint azok:

Kerítő nincs az állatok között,

Nincs oly bemocskolt pára, mint te vagy.

BOD. Te megtagadtál, szép testvér, Marót bán?

Hiába, még is testvéred vagyok.

Minden csepp vér, mely benned átkozódik.

E meggyalázott vérnek rokona.

S te engem el nem ismeresz, bátya? jól van!
 Gyüölölsz? gyüöllek én is, büszke bán,
 Én, a teremtés szennyje, s megtagadlak,
 S megátkozom minden csepp véremet,
 Mely a tiédvel testvérül rokon.
 Ha az, kit e kard nemzömnek jelent,
 Becsületes, jó, bajnok férfi volt,
 Te úgy ez embernek nem vagy fia:
 Anyámat egy hizelgő ejtheté meg,
 S az ős Marót faj benned megszakadt.
 S te megtagadsz? Ha szörnyeteg vagyok,
 Az ég tanum, magad valál oka.
 Vagy nem raboltak el gyermekkoromban?
 Mi voltam én? gyámoltalan fiú,
 Ki még nevét is elfelejtheté!
 Ki sírtam, fáztam, éhezém, nyomorgék,
 S ez legkisebb volt szenvedéseim közt.
 Zordon zsvivány volt első nevelóm,
 Rosszabb zsviványnál, aki lett uram.
 Mit láttam nálok? Vért, bünt, árulást?
 És mit tanultam, mint bünt, árulást?
 Te Istenedhez fordulhatsz bajodban:
 Én nem tudom, mi az! Neked hited van,
 Mely megvigasztal: amit én hiszek,
 Az egy lesujtott angyalnak kevés.
 Neked hazád van, mely téged becsül:
 Én hontalan, földönfutó vagyok,
 Most megtagad s örökre számkivet.
 Ha a vitéz Marótnak vagy fia,
 Ha én helyetted lettem volna úr,
 Nem hagytam volna így egy pór fiút.
 Nem jó apámnak legrosszabb ebét:
 S testvéremért — oh ég! lelkemet
 Ezerszer adtam volna. É helyett
 Te kéjben éltél, és függetlenül,
 Szép hölgy ölében, bajnok népeid közt:
 Rendíthetetlen várad, birtokod,
 S becsületed volt a világ előtt,
 Míg Isten s emberektől elhagyatva

Én nem vagyok jobb, mind egy fenevad.
 Nem! ilyen bátya nem kell, tartsd magadnak
 Hitetlen sors, ha nincs más, amit adj.
 MARÓT. Én szánlak, ember, szánom sorsodat.
 De hogy Marót bánt ismered és becsüld,
 Tudd meg: mióta bírom kardomat
 Csak érted éltem, érted fáradék.
 Éretted adtam jószágim kamatját,
 Éjem nyugalmát, a nap örömét;
 Első csatámat érted harcolám:
 Téged keresve, téged visszakérve,
 Török fejekkel töltém a mezőt.
 Majd megcsalatra hitlen ellenemtől
 Érted viseltem a rabláncokat;
 Imént, hogy erdőkön kalandozál,
 Rablók kezéből kardom mente ki,
 S te mind ezért egy boldogságomat:
 Hü nőm szerelmét, loptad tőlem el.

BOD *(megindulva)*.

Bátyám! — de nem, ne nyújtsd jobbodat.
 Ne nyúlj hozzám; én fertezett vagyok.
 Most ismerek rád, élet! most tudom csak,
 Miért születtem; nem, hogy mint egyéb,
 Örüljek én is a világi jón;
 Hanem hogy utáljam meg magamat,
 S kétségbeesve húnyjak el. Haha!

(A falon függő képekhez.)

Ti drága ősök, mit néztek le rám!
 Jeles, dicső volt pályátok talán?
 S becsület, hír, kincs osztályrészetek?
 De egy gyalázó folt van rajtatok,
 És e gyalázat foltja én vagyok:
 Vér véretekből és csont csontotokból,
 De adjatok csak kardot e kezekbe,
 S amennyi meggyalázott vér kereng
 Ez elfajult erekben, mind együtt
 A láb-tiporta földnek áldozom.
 MARÓT. Iván!

BOD. Nagy Isten! Isten? mit beszéltem.

Ki mond Ivánnak engem? én Iván?

Igen! fülembé cseng e régi név

És visszahozza eltűnt koromat.

Gyermek-koromnak édes álma, jőj,

S altass el engem ennyi kín között.

MARÓT. Hallgass reám, Iván. — Ti menjetek.

Én most Haszánnal itt megharcolok.

Ha férfi vagy, hogy jóvá tedd, miket

Sorstól vezetve vétkezél, fogadd

Ez ősi kardot és harcolj vele:

Nőmet, kit többé nem becsülheték,

Átadtam a töröknek.

BOD. Oh, halál!

MARÓT. Őt vissza kell ragadnunk. Érted-e?

Őt élve, halva vissza kell szereznünk.

BOD. S te megbocsátasz eltévedt öcsédnek?

MARÓT. A harc után.

BOD. S ha harc után ez ajkat

Nem nyitja többé szóra semmi vágó,

S ha e fülekbe nem hat semmi hang,

Akkor hiába mondod majd: öcsém,

Ha e szót: bátya, én nem mondhatom.

MARÓT. Szegény öcsém!

BOD *(reá borúl)*. Oh, bátyám. *(Kürt riad.)*

MARÓT. Hah! riadj,

Halálos kürt a kemény csatának:

Most lelkemet csak hangod tölti be.

Viszontlátásig, a csatán, öcsém. *(El.)*

BOD. Viszontlátásig, bátya. — Alkotó!

Adj a töröknek százszoros életet,

Hogy mind egyenként én olthassam el. *(El.)*

(Szabad tér.)

(Gazdag sátor látszik, ezüst félholddal tetején, elül függőgönyvel, mely félre van akasztva s hátul egy vánkossos kerevettel. — Ida, a kereveten vánkossokra könyökölve szomorú merengésben ül, egyik kezében tör.)

IDA. Nő voltam, boldog, forrón szeretett,

Hű szívnek és dús várnak asszonya;

Most mindenemből annyi kincs közül
E tör maradt meg. Oh ég! adj erőt
Hogy ifjuságom napját elfeledjem,
S ohajtsam a sírt, mely ölébe vár.

(Lépések hallatnak, Ida a tört keblébe rejti.)

HASZÁN *(jő)*.

Tört láttam, vagy csalódom? — Üdvözöllek,
Szép hölgy, miként vagy új rabod tanyáján?
Szokatlanul? Azt érthetem; de ha
Zsarnoknak ítélsz, úgy csalatkozol.
Az minden bűnöm, hogy szerettelek,
Hogy kellemidnek híre megbüvölt,
Hogy érted ész, hírt, kincset megveték.
S most durvasággal elpazaljam-e,
Mit oly nagy áron vettem, kegyedet?
Nem, drága hölgy; én józanabb vagyok.
Ha úgy kívánod, távozom, megyek.
Ha lábaidnál túrsz, itt maradok,
S megnyertem, amit vágyim álmodának.
Szolgád, imádód és rabod vagyok.
Csak azt ohajtom, hogy mulván keserved,
Egykor, midőn jobban megismerél,
Szálljon szemed szép napvilága rám.

(Ezalatt Ida mellé ül, a tört kebléből csendesen kiragadja.)

Szólj, mit parancsolsz, szultánném, rabodnak?

IDA *(keblére tapintva, magában)*.

Oh én boldogtalan, hová legyek?

HASZÁN. Mi ez? te tört viselsz? Szép drága tör,
Szebb mint keresztény kézmű, s gazdagabb,
Mint száz fogolynak életdíja volna;
De mennyivel drágább a vér nekem,
Mely kék eredben lázadozva foly,
Azt látnod, s hinned kell. Zulima, jőj!

(Zulima nyolc gazdagon öltözött rabnővel jő s Ida előtt leborúl.)

Ezek leendnek rabnőid, nemes hölgy!

Éltök, halálok pillantásodon függ.

Távozzatok. *(Zulima s a többi el.)*

Keresztény férj neje,

Te a szerelmet még nem ismered.
 Csak a mi népünk tud s becsül szerelmet,
 Keletnek népe. — Ott a szerelem
 Nem hordja vas törvény bilincseit,
 Szabad, s csapongó, mint a képzelet.
 Tinálatok szeretnek, mert szokás,
 Egyet szeretnek s únnak meg; de mink
 A félvilággal nyájaskodhatunk.
 Nekünk a forró dél, a szép kelet
 Adóznak lányaikkal; sőt maga
 Nem ment hevünktől a hűvös nyugat.
 Georgiának sárga fürteit
 Felváltjuk barna cserkesz szépeinkkel,
 S mit a próféta mennyüdvül ígért,
 Azt már e földön izlik ajkaink.
 Amint előtted állok itt, magam,
 Bár gyenge sugár a nagy úr kegyéből,
 Több szép leánynak ajkán édelegtem,
 Mint évnek napja, szűmnek vágya volt.
 De hald tovább —

IDA (*félre*). Oh zárd be fületem
 Jég újaiddal irgalmas halál.

HASZÁN. Az ilyen ember nem könnyen szeret;
 De ha egyszer szíve lángra gyúlhatott,
 Akkor szerelme forró, mint az ég.
 Mely őt fedezte s oly határtalan.
 Én így szeretlek, téged s én, ki láttam,
 Mi szebb a szépnél, azt mondom neked,
 Hogy nincs hasonlód mind a közt, kiket
 Szemem sugára eddig érhetett.
 Te drága gyöngy vagy a kék homlokán,
 S im, itt előtted mind megtagadom,
 Mit eddig szépnek, bájosnak hívék:
 Nőim szerelmét, forró vágyait
 S mind a gyönyört, mely keblükön reám vár.
 Itt lábaidhoz nyujtom számolúl:

Te légy királyném, hűrim itt s az égben.
 IDA. Mért nem vagyok rút, mint az éjszaka!

(*Kürtszó.*)

HASZÁN. Hallottad a jelt? Kezdik a csatát.

Meglátjuk egymást nemsokára, nőm!

(Elindul s meg' visszatér.)

Nem gondolnám, hogy ellenkezni fogsz.

Nézd ezt a képet: egy franknak műve:

Vedd tőlem ezt első ajándokul.

IDA. Irtózatos!

HASZÁN. Itt a mi győztes népünk ifjai,

Itt a leány, mely kézről-kézre jár:

A lány keresztény, rab leány vala.

Amott kötözve testvérbátyja áll:

Vérző szemében őrvjögés dühe,

Szívében a töröknek gyilka van.

(Elveti a képet a kerevetre.)

Ha ellenkeznel, láttad sorsodat.

IDA *(Haszán elé térdel)*. Oh irgalom, irgalom nekem.

HASZÁN.

Miért?

Hiszen te nem fogsz ellenkezni, szép hölgy.

(Kürtszó.)

A harcok kürte hí. — Te élni fogsz;

Te nem fogod megölni magadat.

Azt gondolod, hogy holtan ment maradnál?

Ruhátlanul kiteszlek a világnak,

Török s magyar hadd lásson s ezt kiáltom:

Nézzétek és utáljátok meg őt,

Ez egy keresztény asszony volt, kinek

Testében a rossz vérré vált, kinek

Rút telhetetlenség volt élete,

És mondhatatlan vétkek bűnei.

Te nem fogsz ellenkezni, élni fogsz,

S engem szeretni, engem, rabodat, —

Vedd tőrödet, mulatságul hagyom.

(Eltávozik, azonban a függönyhöz visszatér.)

IDA. Vakúlj meg, oh szem, légy siket, fülem,

Ne láss, ne hallj, hogy örültté ne tégy.

Mit vétheték, oh ég, oly iszonyút,

Hogy ennyi kínra szántad fejemet.

(A kerevet mellé térdre rogy.)

HASZÁN. Imádkozik, sír, majd átkoz, s enyém lesz.

(Lebocsátja a függönyt.)

Hah! jól megy a harc, hátrál a magyar,

Marót bán tartja még csak a mezőt.

Ragyogj fenn, félhold, és ha húnyni kell,

Húnyj el keresztény vérnek tengerén. *(El.)*

(A csatátér környéke. Koronként apróbb s nagyobb csapatok húzódnak át verekedve. Az első csapattal verekedve jó Bod s miután az kiüzetett, egyedül hátra marad.)

BOD *(kiáltva)*. Haszán, pokol kutyája, gaz Haszán, Téged kereslek, jőj elő, ha élsz.

Gonosz Haszán, kiálts, szólj, merre vagy,

Égben, pokolban, szólj, én felkereslek.

Jer csalfa bég és harcolj meg velem,

Magas prófétád verjen meg, ha nem jősz.

IBRAHIM *(jő)*. Ki az, ki itt szentetlen ajkain

Prófétát emleget?

BOD. Hah, áruló!

IBRAHIM. Az áruló név visszaszáll reád.

BOD. Hallgass, cseléd és nyeld el e vasat:

Különben is csak enni tudsz.

IBRAHIM. S te lopni.

Jer tolvaj s add ki hitvány lelkedet.

(Vínak, Ibrahim kitolatik; e közben egy verekedő csapat húzódik át. — Bod visszatér.)

BOD *(maga)*. Sors! áldalak, hogy ezt az árulót

Ki hagytad a világból irtanom.

De még Haszán él. Átkozott Haszán,

Te másnak és magadnak mételye,

Ördög Haszán, jer, harcolj meg velem.

Kardom hegyére szúrom lelkedet

És a pokolnak nyujtom martalékul.

Haszán jövel vagy kárhózzál örökre.

(Egy török jő.)

TÖRÖK. Ki dörgi itt az én uram nevét?

BOD. Az, aki őt legjobban gyűlöli.

TÖRÖK. Az nem sokat tesz. Ismerlek, Bod úrfi,

De félni tőled nem szokás: azért

Jobb lesz, ha kardod szól, mint ajkaid.

BOD. Halálod az, mit kardom szólana.

Tárgulj, ma én nagy vadra éhezem.

TÖRÖK. Vad vagy magad, te hitvány rossz fiú.

Uram ne lásson téged élve többé.

BOD. Haszán kopója, vessz el hát te is.

(Verekedve kimennek. Bod visszatér.)

Fogd el, próféta, lelkét; ő kimúlt.

Most jőjön, aki életét utálja.

Vér és halál van most a nap során,

Vér és halál ma itt a fizetés,

S én a világnak minden tartozásom

Vérrel s török halállal fizetem. *(Kiáltva.)*

Haszán! De mit látok? bátyám népe fut?

(Egy futó magyar csapat jő.)

Marót bán népe. — Hah, megálljatok!

Ki a gazember, aki futni mer,

Hány száz esztendőt vágytok élni még,

Vagy tán örökké, hogy rossz bőrötökkel

Így gazdálkodtok? A macsói bán

Megint rabbá legyen? Kövessetek.

Vidámon élni, bátran halni meg,

Ez a mi díszünk; rajta férfiak!

Maróti és török-halál! Elő!

A CSAPAT. Maróti és török-halál! *(Mind el.)*

(Szabad tér Haszán sátorával.)

BOD *(jő)*. Hiába! itt már semmi sem segít.

Erőnk hanyatlik, a nap veszve van.

Az ördög és szerencse összebékélt,

S együtt csatáznak ellenünk. Csak őt,

Idát találjam s menthessem meg, aztán

Élet, halál mindegy: nem rettegek. *(Körülnéz.)*

Ez a vezéri sátor. *(A függőnyt félre lebbenti.)*

Itt van, ő az! *(Kardot ránt.)*

Isten, ha vagy, s van emberekre gondod,

Szenteld meg ezt a kardot. Élve őt

Nem menthetem meg; mentse a halál.

(Ismét meglebbenti a függőnyt.)

Imádkozik. Mi szépek arcai,

S a könny, mely rajta gyöngy gyanánt perog,

Ha égben érzet, s irgalom lakik,
Lemossa egy világnak bűneit.
Nem, ötöt én így meg nem ölhetem!
(*A függőnyt lebocsátja.*)

De a pogány ölelni fogja őt,
Ez undok, fertelmes Haszán!
S volt olly idő, oh kárhozat reám,
Hogy én eladtam pénzért bájait,
Most egy mosolygás-, egy tekintetért
Meggyilkolnám legjobb barátomat.
Bátyám becsületét raboltuk el,
Most vére, s vérem szerzik vissza azt. —
Borúlj be föld, sötétedjél világ,
Én a napot meggyilkolom. —
(*A sátorba bemegy. Sikoltás hallik.*)

BOD (*kijő*). Midőn szívébe mártám e vasat,
S ő felsikoltva karjaimba dőlt
Ajkamhoz ére ajka s néma lőn.

HASZÁN (*jő*). Mit látok? hah! s e hitvány fattyú él?

BOD. Napszámom félig téve van. Letörlém
Bátyám nevére a gyalázatot.

Ördög Haszán, most tégedet kereslek.

(*Haszán, ki ezalatt titkon Bod mellé lopódzott, átdőji.
Bod lerogy.*)

HASZÁN. És megtalálasz. Hah, fattyú, azt hived,
Hogy szembezálok macskakörmeiddel?
Te itt maradsz s én rajtad kacagok! (*El.*)

BOD. Ki hallja meg legvégső átkomat?

Ez a török volt, aki lelkemet

Megmérgezé, ki engem gyermeket

Undok zsviványá s ördöggé nevelt.

Átkozd meg, ég, átkozd meg őt, pokol,

Átkozza őt meg minden, ami él. (*Meghal.*)

(*Haszán és egy török jönnek.*)

TÖRÖK. Uram, siess el, mentsd meg magadat,
Marót bán lesbe csalt s most kétszeres
Erővel hajt ránk: népünk ingadoz,
S csak egy kis rész, mely bátran harcot áll.

HASZÁN. A rossz kutyák! le kell vagdalni mind,
 Ki helyt nem áll. Menj és mondd ezt nekik:
 Ágyút sütök rá, aki futni mer. *(Török el, Juszuft jó.)*
 Várj a lovakkal, tüstént itt leszek. *(Juszuft el.)*
(A sátorhoz megy, félrevonja a függönyt.)

Allah! mi ez? Szemfényed oda van.
 Bizonyyal a gaz Bod gyilkolta meg.
 Oh, mért nem ölhetem meg újra! Egyedül
 Kell hát, s leverten visszaszégyenülnöm!
 Hol a lovam? vén sátán, hozz lovat!

JUSZUF *(remegve jó)*. Uram, Marót bán —

HASZÁN. Fúlj meg, nyomorú.
(Futni akar, de mindenfelől magyarokat lát.)

Körül vagyok hát véve? hah, ki kard!

Ez egy barátom, aki hű maradt.

*(Kirohan: kardcsörgés hallatik, nemsokára Maróttal
 verekedve jó s földre terítettik. A magyarok tódulnak
 mindenfelől.)*

MARÓT. Fogjátok és akasszátok fel őt
 A legmagasbik fára.

HASZÁN. Halld Marót bán,
 Ez nem vitézhez illő, mit teszesz.

MARÓT. S vitézhez illő, szót nem állni meg?

Vitézhez illő volt, midőn magad

Váltsági alkuvásra meghivál,

S rabúl esém gaz álnokságod által?

Most nem fogod megszegni szavadat;

Nem fogsz hazudni többé, csalfa bég;

Legjobb tanító gaznak a halál.

HASZÁN. Kétszáz keresztény rab van birtokomban.

Ajánlom őket, vedd váltságomúl.

MARÓT. Kardunk ki fogja őket menteni;

De téged felkötünk. Vigyétek őt!

HASZÁN. Oh, nagy próféta, vedd fel lelkemet.

(A magyarokhoz.)

Ti vesszetek ki a végső fajig. *(El.)*

BARRA. Mint bőszi orozslán, úgy harcolt öcséd,

Méltó vetélytárs legjobb őseidhez —

S most itt találjuk meggyilkolva őt.

MARÓT. Meghalva ő is, a későn talált,
 Korán veszett testvér; oh, szörnyű nap!
 S itt meggyilkolva fekszik hitvesem.
 Még él-e ember vagy magam vagyok,
 Ki ennyi gyásznak súlyát hordozom?

(Mindenikre ráborúl s rövid elmerülés után fölkel.)

Boldogtalan hitves, szegény öcsém,
 A sír előtt gyötrelmim okai!
 Nyugodjatok békén a sír után. *(Előbbre lép.)*
 Amit szerettem, halva fekszik itt,
 Amit gyűlöltem, az többé nem él.
 Számomra most a földön egy gyönyör
 A harc, s töröknek jajgatása lesz.

(Kardját fölemelve.)

S ím, itt előtted, Isten, esküszöm,
 Ha vért kiontott vérért elfogadsz,
 Hogy míg pogánynak karja dül hazámon,
 Kiirtok bennök annyi életet,
 Míg azt nem mondod: hű szolgám, elég volt.

(A kárpit lefordul.)

CSONGOR ÉS TÜNDE

Színjáték öt felvonásban.

1830.

SZEMÉLYEK.

CSONGOR, ifjú hős.

KALMÁR,
FEJEDELEM, } vándorok.
TUDÓS, }

BALGA, földmívelő, utóbb Csongor szolgája.

DIMITRI, boltos rác.

KURRAH,
BERREH, } ördögfiak.
DUZZOG, }

TÜNDE, tündérléány.

ILMA, Balga hitvese, Tünde szolgálója.

MIRÍGY, boszorkány.

Tündérek, nemtők stb.

A pogány kúnok idejéből.

ELSŐ FELVONÁS.

(Kert.)

*(Középett magányosan virágzó tündérfa áll, alatta
Mirigy kötözve ül. Csongor jár.)*

CSONGOR. Minden országot bejártam,
Minden messze tartományt,
S aki álmaimban él,
A dicsőt, az égi szépet
Semmi földön nem találtam.
Most mint elkapott levél,
Kit süvöltve hord a szél,
Nyugtalan vagyok magamban,
Örömben, bánatomban,
S lelkem vágy szárnyára kél.
Ah, de mit látok? középen
Ott egy almató virít,
Csillag, gyöngy és földi ágból,
Három ellenző világból,
Új jelenség, új csoda.
S aki ott kötözve ül,
A gonosz, kaján anyó,
Nénje tán a vén időnek,
Mint leláncolt fergeteg
Zsémbe és zúg; mit jelent ez?
Vén Mirigy —

MIRIGY. Ah, nagy szerencse
Elhagyott agg ősz fejemnek,
Csongor úrfi, hogy közelgesz.
Látod, mint vagyok lekötve,
Minden embertől kerülve,
Félig éh, félig halott.

CSONGOR (*félre*). Minden szó, mint a hamis pénz,
Oly balúl cseneg fülemben. (*Mirígyhez.*)
Szólj, mi baj?

MIRÍGY. Csodát beszélek,
Millyen a nemes hazában
Rég nem történt.

CSONGOR. Tedd rövidevé.

MIRÍGY (*félre*). Hogy' parancsol! — Halld tehát,
Kedves úrfi, kit szemfénynek,
Örömének, kellemének
Szült, s nevelt föl szép anyád —

CSONGOR. Vén penész, ne tétovázz,
Térj dologra, vagy biz Isten,
Itt felejtlek a fatőben.

MIRÍGY. Légy kegyes. (*Félre.*) Hah! büszke gyermek,
Vessz el, mint a fűzi gomba;
Légy egérré, légy bogárrá,
Vagy légy olyan, mint Mirígy.

CSONGOR. Mit morogtál, vén Mirígy?

MIRÍGY. Csak tünődtem, mint beszéljem —
Látod itt ez almafát:

Mennyi ág, ahány levél,
Annyi új csodát terem.
Ezt — de nem vallok neki —
Ezt a rossz kopár tető,
Tán a naptól s csillagoktól
Terhbe jutván, úgy fogadta,
S szülte, mint bosszú jelét;
Mert eleddig rajt' egyéb
Rossz bogácsnál s árvahajnál
Nem termett: azért leve,
«A boszorkánydomb» neve.

CSONGOR. Mily utálatos zavart szól,
Szép s rutakból összeszöve.

MIRÍGY. Most, nézd úrfi, a kopáron,
E szép almató virágzik.
Szín ezüstből van virága,
S mint fehér rózsák ölében
Mász a fészkelő bogár,

Mint a légy, mely téjbe hullott,
 Mint új hóban agg bogyó —
 CSONGOR. Mily kemény vas tőrödelmem,
 Hogy még rá figyelhetek?
 Szólj, s ne tétovázz, vagy e lánc
 Megkettőzik csontodon ma.

MIRÍGY (*félre*). Hogy gebedj meg, azt kivánom,
 Mérged tengerében. — Úrfi,
 Hogy heves vagy, nem csodálom,
 Ifju még s tán sejted is már,
 Hogy tündér, aranyhajú lány —
 Mit beszéltem!

CSONGOR. Mit beszélsz?

MIRÍGY. Csak álom.

Vén ajak, tudod, csevegni
 Jobb' szeret, mint enni-inni.
 Halld tovább: ezüst virága
 Csügg e tündér almafának,
 S benne drága kő ragyog.
 Három ízben elvirágzik
 Ez naponnan, este rajta,
 Mint a szűz emlői bimbók,
 Oly kis alnák duzzadoznak,
 És mikor közelget a
 Szép borongó éjszaka,
 És az éjfél, a gyilkosnak,
 Denevérnek és tolvajnak
 S kósza szellemnek dele,
 Száll, mint holló szárnya le;
 S felleg ül vad csillagon,
 Felleg, melyet az mocsárból,
 Sárkányok sóhajtatából,
 S nyílt sirokból összevon,
 S szürke apján a bagoly
 Szemmeresztve lovagol,
 Rém a bolygó rém nyakán,
 Csép anyó a piszkafán,
 Szép regében halandóknak
 Bal szerencsét, gyászt huhognak,

S a gyujtónak őr szeménél
 Egy leégett ház tövénél
 Isznak, esznek, alkudoznak,
 S bömböl a bölömbika,
 S a szüzek legjobbika
 Most fiát megy eltemetni,
 Ölni, aztán eltemetni —

CSONGOR. Hah utálat, förtelem.

Nem! tovább nem türhetem.

MIRÍGY. Elmegy, itt hágy, kell sietnem,

Úrfi! úrfi! végezem már.

CSONGOR. Elfutnék a szörnyetegtől,

S a kivánság nem bocsát:

Hallanom kell.

MIRÍGY. Légy figyelmes.

Mint mondám, az éj, ha jó,

Érni kezd a fán az alma,

S mint egy most szült lánykafő,

Oly arannyá duzzad halma.

Mégis ebben agg apádnak

És anyádnak haszna nincsen;

Mert bár mennyien vigyáznak,

Báj szellő kel éj felében,

Melytől a szemek lehúynak,

S reggel a szedett fa áll,

Mint a pusztá túskezál.

S mert legaggabb én vagyok,

Legtovább virraszthatok,

Azt beszélték, s ide köttek

A fatóhöz, s megnevettek.

Engem is pedig lesujt a

Büvös álom ón hatalma,

És ez harmad éje már,

Étlen, szomjan, hogy vigyázok.

CSONGOR. Mily nem ösmert gondolat,

Új kívánat, új remény ez,

Mely mint vert hab tengerén

Vándor éji villanat,

Háborús eszembe hat?

MIRÍGY. Hogy pusztúljon a kegyetlen!

Még sem old el láncaimtól.
 Vallanom kell többet is,
 Vallanom kell a valót. —
 Halljad úrfi, mely gyanúm van:
 Innen tündér szép leányzó,
 Aki e fát ülteté tán,
 Hordja vissza, mint sajátját,
 Az arany gyümölcsöt is.

CSONGOR (*Mirigy láncait leveri*).

Menj, siess el; láncaidtól
 Megmentett karom; de menj el,
 Merre lábad visz, szemed lát,
 Mert ha még e szent helyen
 Itt talállak, eltemetlek.

MIRÍGY. Áldjon Isten — megbosszúllak —

E jótétedért — megfojtlak,
 Csak tehetném! — légy szerencsés —
 Mint az ördög pap süvegben.

CSONGOR. Menj, menj, menj, ne lássalak.

MIRÍGY (*mentében*). Nem megyek, míg büszkeséged

Szarva nem jut körmeimbe.

Mint a sánta nyúl leszek,
 Mely kilenc fiát megette,
 S a harasztba bujdosott. (*El.*)

CSONGOR. Szép fa, kertem új lakója,

Mely, mint nem várt ritka vendég.

Félig föld, félig dicső ég,

Ösmeretlen kéz csodája

Állsz előttem, s a kopárra

Életet, fényt, gazdagságot,

S hintesz álmot a sovárra,

Mint tehessem, mint lehet,

Hogy ne nyomjon engem álom,

S megláthassam kincsedet?

Földben állasz mély gyököddel,

Égbe nyúlsz magas fejeddel,

S rajtad csillagok teremnek,

Zálogúl talán szívemnek,

Hogy, ha már virágod ilyen,
 Údv, gyönyör lesz szép gyümölcsöd.
 Szép fa, tündér kéz csodája,
 Vajha ilyen légy nekem.
 Ah, de mit tekint szemem?
 Szerelemnek rózsaszája,
 Mondd, minek nevezzem őt,
 A nem földit, a dicsőt?
 Hattyu szálla távol égből,
 Lassú dal volt suhogása,
 Boldog álmom láthatása,
 S most, mint ébredő leány,
 Ringató szél lágy karán,
 Úgy közelget andalogva;
 Ah, tán ez, kit szívdobogva
 Vártam annyi hajnalon?
 Ah, tán e fa ültetője,
 Ennyi bájnak és gyönyörnek,
 Ennyi kincsnek asszonya?
 Rejts el, lombok sátora,
 Rejts el éjfél, szív, ne dobbanj,
 El ne árulj, el ne rontsad
 A szerencse útait.

Dal.

Álom, álmom,
 Édes álmom,
 Szállj a csendes föld fölé;
 Minden őrszem
 Húnyjon, csak nem
 A várt s váró kedvesé.
 CSONGOR. Álom, álmom, édes álmom,
 Ah, csak most ne légy halálom. (*Elrejtetik.*)

TÜNDE, ILMA (jőnek).

ILMA. Asszonyom, tudod, hogy engem
 E poros földről emeltél
 A magas tündér hazába,
 S csak azért, hogy ott napestig

Csongor úrfiról beszéljek,
Szép szeméről, szép hajáról,
Fejedelmi termetéről,
És arról a mézajakról,
Mely dalt s csókokat terem.

TÜNDE. Ah, hogy ennyit tudsz csevegni.

ILMA. Lásd, nem ok nélkül beszélek.

Itt nekem férjem maradt,
Akit Balgának neveznek.
Olyan Isten-verte had
Nincs tán a fél világon.
Szomja, éhe mondhatatlan,
E nagy föld kenyér ha volna,
S hozzá sajt a holdvilág,
Már eddig felfalta volna,
Hold az égen nem ragyogna,
S most itt nem járhatna láb.
S hogy még vannak tengerek,
Nincs egyébtől, mint csak attól,
Hogy bennök nem bor pezseg'.
S asszonyom, lásd, e gonosz csont,
Első nap már verni kezdett,
És ijeszte, hogy megesz, ha
Enni nem hozok neki.

Tudni most azért szeretném:

Meddig tart e bujdosásunk?

Mert, mi könnyen eshetik,

Hogy még itt e csipkefán

A rokonságnak miatta,

Fennakad csipkés ruhám,

S Balga itt talál az ágon,

Azt gondolja som vagyok,

És nekem jön, és leszed:

Akkor jaj lesz életemnek,

Jaj szegény tündér fejemnek!

TÜNDE. Ah! ne kelts föl bánatimból.

Ilma! Ilma! messze honból,

Látod, mily hiába járok.

E kies fát mily hiába

Ültetém vad föld porába,
 Kedvesemre nem talállok.
 A fa kincseket terem,
 A fő kincs, a szerelem,
 Szép világa álmainnak,
 Mellyek e vidékre vonnak,
 Ah, az rajta nem terem.

ILMA. Asszonyom, mit adsz, ha mondom
 Hogy belül a lomb alatt,
 Csongor úrfi szűnyad ott?

TÜNDE. Ilma, mit beszélsz bohóul?

ILMA. Engedd hát, hogy én öleljem.

TÜNDE. Aldott, kedvező szerencse,
 Mint köszönjem ezt neked!

ILMA. A szerencse vak gyerek,
 Ezt inkább nekem köszönjed.

TÜNDE. Vágyaimnak vég határa,
 Itt vagy, s reszketek belépni.

ILMA. Késel? Megmutassam-e,
 Mint kell sűrű gally között
 A szerelmezt fölhalálni?

TÜNDE. Hagyd el, Ilma, a szerelmes
 Csillagot hordoz szemében:
 Annak nincs sötét s homály;
 Bár bolyongjon éj felében,
 Kedvesére rátalál.

Menj, míg itt mulat szerelmem,
 S régi kínjait elenyelgem,
 Keltsd föl a kis csalogányt,
 Hogy, míg senki nincsen ébren,
 Ó szerelmi kéjt zenegjen,
 S dallal töltse a magányt. *(El.)*

ILMA. Úgy legyen; de ah, mi szépen
 Körmöciznek itt az almák.
 Kár, hogy nem lehet megenni!
 Itt egy férges is fityeg,
 S mert az alma színarany,
 Férges nem gyémánt-e vajjon?
 Vagy tán Balga lett bogárrá,

Amióta elvagyok,
S most itt benne bujdosik?
Ah, beh megjárnam vele.
Nem kell férges alma, nem.
(*Le akar egyet szakasztani s nem tud.*)

Hah, hogy nem nekünk terem!
(*A kert belsejébe vonúl. Mirigy jó.*)

MIRÍGY. Átkozott hatalmas álom!

Háromszor kivájta körmöm
E hitetlen két szemet,
És háromszor visszatette
Mérges harmatban mosottan,
Fénybogárral megrakottan,
Mégis álom nyomta el.
De mi ez, mely ritka fény?
Fenn ragyognak már az almák,
S a szerelem puha ágyán,
Hah, ott szunnyad a tündér lány.
Dús aranyló hajazatja
A szép ifjat elborítja,
S boldogságot álmodik.
Nem, nem, ezt nem nézhetem,
A bosszú hajt és kajánság,
Szép hajában kárt teszek.

(*Tünde s Csongor egy gyepágyon a fán belül, annak lombjaitól félig eltakarva látszanak. Mirigy lopva közelít Tündéhez s hajából egy fürtöt levág.*)

MIRÍGY. Megvan, megvan! e hajakkal
Elborítom lányomat.
Csongor lássa, s megcsalódjék,
Karjain elandalodjék,
S akkor én uralkodom. (*El.*)

ILMA (*jő*). Istenem, már reggel is lesz,
Mégis a földön vagyunk;
S milly unalmas itt az élet
Annak, aki nem szeret,
Hát még, akit nem szeretnek!
Ah, de mit látok? riadva
És bosszúsan jó ki Tünde.

TÜNDE és CSONGOR (jőnek).

CSONGOR (*esdekelve*). Tünde, nem maradsz tovább?

TÜNDE. Csongor, nem lehet, bocsáss.

CSONGOR. Nem kötöz le hű szerelmem?

TÜNDE. Ah, szerelmed úz tovább.

CSONGOR. Éltetemet viszed magaddal.

TÜNDE. Éltetemet hagyom helyette.

CSONGOR. Tünde! Tünde! még alig

Láttam arcod hajnalában,

Szép szemed két csillagában

Felderülni mennyemet;

Illetetlen ajkaiddal,

Szívkötő hajfodraiddal

Még nem játszhatott szerelmem,

S Tünde, búcsút kell-e vennem?

TÜNDE. Míg alig szemléltelek,

Hű szerelmem hajnalát,

Rózsabokrát vágyaimnak,

Rég óhajtott kincsemet,

S ösmeretlen karjaidtól,

Még nem ízlett csókjaidtól,

Elszakasztom szívemet.

CSONGOR. Vérzenem hagysz —

TÜNDE.

Vérzem én is

Orvosolhatatlanúl.

CSONGOR. Ajkad hajnalló egén

Ily halálszó zúg-e, Tünde?

TÜNDE. Ah, bocsáss, nem késhetem.

CSONGOR. Szólj, mi hajt el, édesem?

TÜNDE. Csongor, ah — vagy mondjam-e?

Egy gonosz van, aki üldöz,

Egy hatalmas gyűlölője

Új szerelmünk frigyinek.

Érzem, érzem nagy hatalmát —

CSONGOR. Napfényt többé soha nem lát,

Mondd, ki az, hogy kardra hányjam,

S mélyen, mélyben tengereknél,

Eltemessem, mint az ólmot.

Szólj, nevezd meg a gonoszt —
És —

TÜNDE. Ne lázadj fel hiába:
Hős karod nem árthat annak,
Aki titkon vétkezik.
Nézzed e fát, a gyönyörnek
Fája volna; itt reméltem,
Szerelemtől boldogítva,
Senkitől nem háborítva,
Vágyaimnak álmaid
Teljesedni karjaidban;
Itt reméltem árnyaiban,
S mily gyönyörnek éveit!
S ím, az első éjjelen
Or kezek megbántanak,
És elárúlt titkaimmal,
Káróhajtó hatalommal,
Ellenségim játszanak.
Vissza hát a messze honba,
Visszahordom kincsemet,
Hol magányos napjaiban,
Míg szivemben egy sohaj van,
Érted égve, érted aggva,
Mondhatatlan bú temet.

CSONGOR. Tünde, egy szót hagyj szivennek!
Merre tartod honodat?

TÜNDE. Ah, ne újítsd kínomat:
A madárnak tolla van,
S nem repülhet annyira;
A folyamnak árja van.
S nem foly árja oly tova.
Zúgva kél a fergeteg,
S Tündérhonban üdlakig,
Hol magányos búm lakik,
Míg elér, alig piheg;
Gyenge szellőként lebegvén
A legifjabb rózsza keblén,
Mint sohajvás, úgy hal el.
A kis illatajku méh.

Melly az ifju rózsa keblén
 Álmadozva ringadoz,
 Föl nem ébred, nem gyanítja,
 Hogy vihar fuvalma volt,
 Mely miatt az ág hajolt.
 Így, hová sebes madár,
 Fergeteg, víz el nem érnek,
 Kedves ah, hogyan jöhetnél,
 Értem sors bitangja lennél!

CSONGOR. Ah, ha nézlek, és ha hallak,
 Szívem elvész bánatában,
 És ez egy lélek csekély,
 Meggondolni, mint bírálak,
 Mint vagy itt, s mint nem leendesz?
 Tünde, nézz körül utószor:
 Még, ha föld ez, és az ég,
 Hidd, meglátlak valaha.

TÜNDE. Most és többé nem soha.
 Csongor, ah ne légy felejtőm.
 Hü szerelmem e kebelben
 Mint az általültetett ág,
 Mely tavaszt és új napot vár,
 Úgy fog várni évről-évre,
 És örökre nem virítani —
 Csongor, ah az éj mulik,
 Végzetemnek űz hatalma
 Tünde búcsút mond, siralmast,
 Az örömnnek és neked. *(El.)*

CSONGOR. Volt-e? vagy csak álmodám?
 És az éjnek költeménye
 Font körül e gyász tünettel?
 Hah, ki ez még — Böske, állj meg.
 Böske, kérlek.

ILMA *(jő)*. Ilma, kérem.
 Oly paraszt név nincs divatban,
 Ahol Tünde tart lakást.

CSONGOR. Ilma hát —

ILMA. Kis szolgálója.

CSONGOR. Asszonyod, ha oly kegyetlen.
 Ilma, állj te meg szavamra.

Mondd el, fényes üdlakot
Tündérhonban hol keressem.

ILMA. Csongor úrfi, megbocsáss,
Már a hajnalcsillag int,
S míg hattyúvá változom,
Ahhoz is csak kell idő.
Aztán, jól tudod, melegben
Nem jó jární az egekben.

CSONGOR. Ilma, dévaj, mit beszélsz?
Azt csak, Ilma: merre menjek,
Napkeletre, napnyugotra —

ILMA. «Sík mezőben hármás út,
Jobbra, balra szerte fut,
A középső célra jut.»

Csongor úrfi, jó szerencsét. *(El.)*

CSONGOR. Jaj, mi szörnyen elhagyattam!

Tündérálmaim világa,
Ah, miért is hajnalodtál,
Ily hamar hogy elborúlj?
Most fényhez szokott szememnek
E ború, az éj sötéte
Olly ijesztő, olly nehéz.

Éjfél fekszik a napon,
A szelíd hold nem világít,
Míg elvesztett üdvömet,
Tünde, téged nem talállak.

Pusztá légy, s kietlen, ég,
Légy vadonná, föld; szivemben
Végtelen vadon nyilik,

S benne bujdosik szerelmem
Boldogsága romjain — de
Mit tünődöm itt? Megyek:

Isten áldjon agg apám,
Isten áldjon agg anyám,
Megsirattok tán; de többé
Engem nem találtok itt.

Tündérhonban üdlakon
Virrad ékes hajnalom:
Arra, mint vihar, ragadnak

Öt óhajtó vágyaim.
Nincs nyugalmam, életem nincs,
Míg nem bírják karjaim. (El.)
(Sík).

(Középett hármas út. Az ördögfiak háromfelől jönnek.
Legelőbb Duzzog egy rókafiat hajt által a színen.)

DUZZOG. Hőhe! hőhe! hőhe! hő! (El.)

KURRAH. Berreh, hőhe!

BERREH. Kurrah, hő!

KURRAH. Mit kerestél?

BERREH. Mit találtál?

KURRAH. Űrgecombót.

BERREH. Sárca lábót.

KURRAH. Rossz ebéd.

BERREH. Szegény ebéd.

KURRAH. Vissza, vissza, vissza még. (El.)

BERREH. Jobbra én, te balra mégy. (El.)

DUZZOG (kívül). Hőhe! róka, hőhe, hő!

Csülködöt már elharaptam,

Gödrödöt befojtogattam;

Hőhe! róka, hőhe, hő!

KURRAH, BERREH (jönnek).

KURRAH. Mit kerestél?

BERREH. Mit találtál?

KURRAH. Loptam, loptam egy tojást.

BERREH. Add, hadd lássam micsodást.

KURRAH. Tarka-barka.

BERREH. Szép tojás.

KURRAH. Vén bagolyból vén tojás.

Fészken ült, nagy álma volt:

Ifjú nőnek ablakán

(Szőke volt és halovány)

Zörgetett a vén zshivány,

Hármas három éjszakán;

Most alutt, majd összedült,

Szürke hátán bolha ült.

BERREH. Azt megetted.

KURRAH. Elvetettem

BERREH. Majd kikel.

KURRAH. Bagolyba tettem.

Azt álmodta, csibehús.

BERREH. A bolondos vén anyús!

KURRAH. Loptam egy tojást alóla,

S megkopasztottam magát.

BERREH. Ily csodát még nem hallottam.

KURRAH. Majd kikölti nyolc fiát.

És röpülni nyavalyás

Nem fog tudni, mászva mász,

És megesszük, jó ebéd lesz.

BERREH. Jobb, ha esszük, mintha ő esz!

KURRAH. Mit kerestél, mit találtál?

BERREH. Parti bürkön kék bogár ült.

KURRAH. Add, hadd lássam.

BERREH. Útra készült.

S megfogám.

KURRAH. Nem hoztad el?

BERREH. Domb alatt tehén legel,

Annak adtam, hogy pusztúljon,

Teje tőle megromoljon,

Borja tejtől dombra hulljon.

KURRAH. Ott megesszük, jó ebéd lesz.

BERREH. Jobb, ha esszük, mint ha ő esz.

KURRAH. Vissza, vissza, vissza még. (El.)

BERREH. Jobbra én, te balra mégy. (El.)

DUZZOG (kívül). Hőhe! róka, hőhe, hő!

Vagy megeszlek, vagy egyél meg.

Körmeim között gebedj meg.

Hőhe, róka, hőhe, hő!

KURRAH, BERREH (jőnek).

KURRAH. A bagoly megkergetett.

Vén Mirigy volt a bagoly.

BERREH. A tehén megkergetett,

Vén Mirigy volt a tehén.

KURRAH. Nyolc tojását mind megitta.

BERREH. Borja tőgyét vérre szopta.

KURRAH. Megijedtem, elszaladtam.

A tojást is összezúztam.

Nincs mit inni, nincs mit enni.

BERREH. Étlen, szomjan kell heverni.

DUZZOG *(a rókat kergetve jő)*. Sánta róka. hőhe, hő!

Már alig piheghetek;

Megharaptál, én megeszlek:

Hőhe! sánta róka, hő! *(Elfogja a rókat.)*

KURRAH. Mit kerestél?

BERREH. Mit találtál?

DUZZOG *(a rókat mutogatva)*. Rókahúst,

Csibehúst.

Róka a csibét megette,

Hogy keresték, csak nevette.

Most elfogtam, és megesszük,

Gyomrainkba eltemetjük.

KURRAH. Mely dicső egy lakzi ez.

BERREH. Rókahúsból csibe lesz.

DUZZOG *(elbocsátja a rókat)*. Rókahús,

Csibehús,

El ne fuss!

MIND *(a róka után futva)*. Hőhe, sánta róka, hő! *(El.)*

MIRÍGY *(jő)*. Haj ki lányom, rókalányom,

Hajj elő! —

Hogy zavartak minapában,

Félelemből lányom arcát

Rókabőrbe öltözém át,

S elbocsátám a harasztban,

Már eddig südő lehet.

Most meg visszaalakítom,

Szép arany hajjal borítom.

Csongor majd belé szeret.

Hajj ki, lányom, rókalányom,

Hajj elő! — hogy nem találom!

A majorba ment talán

Csirkeszív, lúdmáj után,

Hajj ki, lányom, rókalányom,

Hajj elő! — *(A bokrokat megzörgetve, el.)*

TÜNDE, ILMA (jönnek).

TÜNDE. Ilma, én itt meghalok.

ILMA. Ah, ne halj meg, asszonyom.

Nincs, hová temesselek.

TÜNDE. Veszteségem kínja tenger,

Rajta szélvész bánatom.

ILMA. Tenger színe változandó.

TÜNDE. Veszteségem kínja nem.

ILMA. A szélvészek elmulandók.

TÜNDE. Bánatom hatalma nem.

ILMA. Ah, ez mind azért vagyon,

Mert magad sem vagy halandó,

TÜNDE. Ilma, mondd el, mit tegyek?

A hitetlen ész tanácsa

Lelkemet már nem szolgálja,

S szívem olly igen beteg.

ILMA. Azt igen bölcsen teszed,

Hogy tanácsomat kívánod,

Itt a földön, asszonyom,

Hol te, mint én, nem születél.

Mert a göncöl csillagán

Úgy termettél rózsafán;

Onnan egy vihar lerázott,

S Csongor úrfi kebelén

Virradál meg, ébredél fel,

Kínos édes érzeménnyel

S most kérsz, hogy segítek én.

TÜNDE. Ilma, ily vigasztalóm vagy?

ILMA. Halld tovább: a munka nem nagy.

Csongor úrfi erre jó.

Itt a hármás útelő.

Erre, mondtam, hogy menendünk.

TÜNDE. S az mi hasznot hajt nekem?

ILMA. Itt az úton jelt tegyünk.

TÜNDE. Ilma, Ilma, kedvesem,

Mondd, mi jel legyen?

ILMA. Halálító.

TÜNDE. Visszarémül.

ILMA. Hát reményfő.

TÜNDE. Millyen az?

ILMA. Halld, asszonyom:

Hogyd itt a kis ujjodat.
A kis ujj már azt jelenti,
Hogy nagyobb ujj is vagyon.

TÜNDE. Lelkemet, ha úgy lehetne.

Hagynám, Ilma, zálogúl.
Tán felfogná társaúl,
S avval hozzám elsietne. —
Ah, de úgy sem volna jó;
Mert ha lelkem nála lenne,
Vissza hozzám nem sietne,
Amint vissza tört hajó
Árva parthoz nem siet,
Mellyen a búbánat él,
A reménység sem remél,
S mindent pusztaság temet.

ILMA. Hagyd el a nehéz tünődést

Asszonyom, te szép virágszál,
Már tudom, mi jelt teszünk.
Nézd, a tiszta szép homok
Ebben a kis lábnyomok
Csongor úrfinak szemében
Mind vezérlő csillagok.
Add idább hát lábadat,
Hadd nyomom le a homokba.

TÜNDE. Ilma, nézd, itt lábnyomom.

ILMA. Most én is nyomot hagyok,

S mellé hosszú nagy fület,
Balga férjem címerét.

TÜNDE. A sötétben szikra is világít,

Jó reményem, el ne hagyj. *(El.)*

ILMA. Jaj, jaj! ott a telken Balga ásít;

Nincs más mentség, mint: szaladj. *(El.)*

MIRÍGY s a MANÓK (jőnek).

MIRÍGY. Hah, hogy átkaim kifogytak!

KURRAH. Kell-e róka, vén Mirígy?

MIRÍGY. Vessz meg érte, hogy megetted.

BERREH. Kell-e róka, vén Mirígy?

MIRÍGY. Vére benned föllobogjon:

Égj miatta, mint pokol.

DUZZOG. Hóhe, róka, sánta róka.

Kell-e rókahús, Mirígy?

MIRÍGY. Ordítson föl álmaidból,

Amit ettél, rossz kölyök.

MIND. Kell-e róka, vén Mirígy?

MIRÍGY. Mindenik falat haraggá

Forrjon össze bennetek:

A gyűlölség ostorozzon,

Egymás ellen felhúszítson;

Marakodva vesszetek. *(El.)*

KURRAH. Hah, mi hő ez.

BERREH. Jaj, megégek!

KURRAH. Duzzog, Duzzog! én megütlek.

DUZZOG. Kurrah, Kurrah! megharaplak.

BERREH *(Kurrahhoz)*.

Üsd fülön, rossz húst hozott. —

Jaj, megégek.

KURRAH. Hah, minő hév.

BERREH. Meg ne verd, csak üsd agyon.

DUZZOG. Vén szelindek, nem nagyon.

KURRAH. Összetörlek.

BERREH. Összezúzlak.

DUZZOG. Megkörmöllek, megharaplak.

KURRAH. Itt a bocskor, érd utól.

BERREH. Itt az ostor, vágd pofúl.

DUZZOG. A palást meg rám borúl.

(Elkapkodják egymástól a pőrös jószágokat.)

KURRAH. Állj elébe.

BERREH. Törd agyon.

DUZZOG. Vén szelindek, nem nagyon.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Hármas út vidéke.)

CSONGOR. Tévedésnek hármas úta,
 Útam itt ez volna hát,
 Mellyen éltem sugarát
 Fölkeresnem Ilma mondta.
 A közép a biztos út,
 Oh, de mellyik nem közép itt?
 Mellyik az, mely célra jut?
 Itt egymásba összefutnak,
 Egy csekély ponton nyugosznak,
 S mennyi ország, mennyi tenger
 Nyúlik végeik között!
 Vagy tán vége sincs az útnak
 Végtelenbe téved el,
 S rajt az élet úgy vesz el,
 Mint mi képet jégre irnak?
 Ím, de itt a hármas útvég,
 Mint varázskör áll előttem;
 A kívánság, a reménység,
 Int, von, ösztönöz belépnem.

(Fellép a hármas útra.)

Hah! mely tekintet! Egy raj a világ.
 A legkisebb por, mint él, mint mozog.
 S mi vándor arcok jönnek itt elélem?
 KALMÁR *(jő)*. Szomszédim a két Indiák nekem,
 S az új világnak minden partjai
 Ösmérnek engem és hajóimat.
 Még egyszer ennyi! és a félvilág
 Kincsét zsebemben hordozom.
 Mi lesz még zárva ennyi báj előtt!
 Az éjet nappá, éjjé a napot
 Varázslom által, és a szerelem
 Aranybilincsre kötve, mint urát.
 Fog bébocsátni titkos ajtaján:

S örömmek, fénynek, kedvnek kútfeje,
Barátokat fog látni palotám,
Amilyeneket szív s ész ohajt.

CSONGOR. Megállj.

KALMÁR. Pénz kell-e? izzadj; járj utána s lesz. —
Tőlem csak annak jut, ki dolgozik.

CSONGOR. Más az, mit kérek: tedd le gondodat.

Te sokfelé jársz, dús hajóidon,
Ahol kel és száll, láttad a napot,
Szólj, Tündérhonban üdlak merre van?

KALMÁR. Ah, hát beteg vagy? Odd magad, hogy a

Tündér házában éhen el ne vessz.

Itt van zsebemben a tündérvilág,

Itt láthatod meg, jersze, légy buvár. *(Megy.)*

Ez a fiú megúnta étkeit,

S most csillagokra éhezik szegény.

Nagyon mohón! a csillag messze van

És fenn, igen fenn! — s színezüst-e vajjon?

(Vissza kiált, zsebére ütve.)

Itt a Tündérhon, itt van, nézd, viszem.

CSONGOR. Hideg pénzbánya! minden kincsedért

Az egy szerelmet, még nevét sem adnám:

Jobb, égjen a szív, mint fagy ölje meg.

FEJEDELEM *(jő)*.

Te Zeüsz, te Isten, vagy bármilly nevű légy,

Ki e világot részre szaggatád,

Földünket mért nem alkotád nagyobbá.

Nem akkorává, hogy ha bírhatom,

Ne kelljen búnom a napfény elől,

A nagyban e kis morzsadomb urának.

(Seregeihez.)

Ti napkeletre, napnyugotra ti,

Hatalmamat hordozza kardotok.

Hogy, míg leszáll ott, itt már fenn ragyogjon

Szolgálatomban a nap s birtokom,

Míg én leszek, ne lásson éjszakát.

CSONGOR. Megállj!

FEJEDELEM.

Te por, kit lábam eltapod

CSONGOR. Nem por, ha ember, olyan, mint te vagy,
Vagy inkább ember és por, mint te vagy.

FEJEDELEM. Ne ölj időt, ha por vagy, szólj, mi kell?

CSONGOR. Csak egyre kérlek. Mert te messze bírsz,

S nagy birodalmad nem tud éjszakát,

Mondd meg nekem, hová kell tartanom,

Hogy Tündérhonban érjem üdlakot?

FEJEDELEM. Vagy úgy? kireppent a madár. az ésa,

S a fészek pusztá, szellők síjja lett.

Tündérhon, üdlak? oh igen, talán

Ha úgy mehetnék, mint a gondolat,

Vagy mint az égben repkedő sugár,

Egyik csillagtól másik, s ami van,

Mind meghódolna. — Menj, menj, jó fiú,

Tündérhon ott van, ahol én vagyok.

Jer, légy vitézem! Nem tetszik? De menj bár.

Ha feltalálod, meghódíttatom,

S rabságra fűzöm minden emberét. *(Magában.)*

Szegény fiú, kár érte, semmivé lesz,

S mi szép halála lenne harcaimban! *(El.)*

CSONGOR. Az megvető volt, ez még gőgös is,

Raboknak rabja! kincs és hatalom

Már nem segíthet. — Itt a tudomány

Jó, távolaiba elmerült szemekkel.

Kinyílt előtte, mint könyv, a világ,

S ő, mint ki könyv nélkül is tudja már,

Olvassa folyvást, ami benne van.

Vagy inkább, amit gondol, s benne nincs.

De várjuk el, tán tudja üdlakot,

S tanácsa által boldoggá teszen.

TUDÓS *(elmélkedve jó)*. Erő az Isten! úgy kell lennie,

Ész és erő, vagy inkább még erő:

Erő az ész is, mert uralkodik,

S mi az? természet, most felelj, ha tudsz.

Munkáit értem, nem tudom magát.

Erő, vagy Isten? melyik szó erősebb?

Szavak, nevek, ti öltök minket el!

Ezerszer oszlatám már szűz elemre

Az össze-visszajárt természetet;

A képzelődés elfáradt agyamban,
 S még Istenem sincs. Nem tudom, mi az,
 Vagy kit nevezzek annak. És ezért
 Fáradtam annyit éjimen s naponnan,
 Hogy azt mondhassam, semmit sem tudok! —
 És mégis ezt a nem tudást nem adnám
 Egész hadért, mely, hogy tud, azt hiszi.

CSONGOR. A bölcsességnek ez csodálatos,
 Könnyű nemét választja. «Nem tudom»,
 Ez minden, amit tud s valóban,
 Ez nem sok fejtörést kíván s ez által
 Egyszerre minden gáncs elől kitérünk.
 Oh ember, ember, önség áldozatja.

TUDÓS. S a lélek! — ami gondol és akar.
 Ohajt és képzél, búsong és örül:
 Ez a világok alkotója bennem,
 S rontója annak, amit alkotott;
 A lélek! ami emberré teszen,
 Azt mondom annak, s még nem ösmerem.
 Én én vagyok, s mi ez? nem tudhatom.
 Oh, mért az észnek nincs fogó keze,
 Vagy mért a lélek meg nem fogható?

CSONGOR. Rettentő ember, lelkét, Istenét
 Elrázza, mint a terhes út porát:
 S a szép világot bús éjjé teszi,
 Csakhogy ne lássa, mint lesz senunivé!
 Oh! Tündérhont ez nem mutat nekem.
 Szunnyadj szerelmem, még nincs hajnalod.

TUDÓS. Az, ami van, lesz túl az életen!
 Hinném; de késő; álmom elröpült.
 De ím, egy ifju vár az úton ott,
 Egy ember, olyan, mint anyám fia.
 Talán tanulni vágyna? megkínálom;
 Mert milly öröm találni hallgatót. *(Csongorhoz.)*
 Jó ifju, mit kívánsz megtudni, szólj!
 A nap körül hány kis világ forog,
 Az üstökös hány, hány a bujdosó,
 Kit ember ösmer, amióta él,
 És írni tud — mind elszámálhatom.

Hányféle fajból áll a földi nem
 Bogártól emberig, s a szörnyekig.
 Kiket csodául a tenger nevel;
 Mi a villám, a szélvész és eső,
 Vagy a természet durva testei
 Emberkéz által mint fajulnak el,
 Élet s halálnak kétes eszközeivé?

Mindent tudok már, mindent, — még egyet —

CSONGOR. Kevés, de minden, amit kérdezek:

Nézd, ifju lelkem Tündérhonba vágj,
 Dúst és hatalmast kérdék, merre van,
 És senki meg nem mondta, mondd te meg.
 S nyisd fel tudásod kincstárát előttem.

TUDÓS. Költők világa, szép tündérvilág,
 Mi kár, hogy álom, gyermeknek való!
 Ébredj föl! vagy ha még álmodni jobb,
 Menj, álmodd vissza, amit álmodál,
 Mert a valóság csalt remény —

CSONGOR. Ne ronts el.

Ez egy kívánság éltet; nélküle
 Pusztább az élet, mint egy pusztá domb,
 Melyen bogácsot kerget a vihar.

TUDÓS. S úgy van; de ott a tenger. halj bele,
 Ha már megúntad látni a napot.

Vagy élj, s mozogj, hogy életet ne únj. *(El.)*

CSONGOR. S ez minden, amiért az ember él?

Setét, üres, határtalan kebel,
 Oh, a te magányod rémítő lehet!
 S így utazóim útra nem vezetnek.
 Egyik mint bálványt, hitvány port ölel,
 A másik rommá tenné a világot,
 Csakhogy fölötte ő lehessen úr.

S ez a legszörnyebb mindenek között:

Mint a halál jár élő lábakon,
 És pusztá sírt hord hó kebel helyett.

Oh szerelem, gyújts utamra csillagot,
 S te légy vezérem Tündérhon felé. *(Kilép.)*

BALGA *(jő)*. Jaj nekem!

CSONGOR.

Ki jajgat itt?

BALGA. Jaj! az ágon fennakadtam.

CSONGOR. S most mi hord itt?

BALGA. Leszakadtam

Mert a madzag gyenge volt.

CSONGOR. Hah! tehát ágról szakadt.

Szólj, ki vagy?

BALGA. Hej! Csongor úrfi,

Kár, hogy engem még nem ösmersz.

Látod, én tudom, ki vagy.

CSONGOR. Meglehet.

BALGA. De úgy van, úr vagy.

Én pedig szabó vagyok,

A sívány földnek szabója:

Én kivágom és bevarrom.

CSONGOR. Foldozója vagy tehát?

BALGA. Rá kalászruhát adok.

CSONGOR. Csak latorkodol; ne hidd.

BALGA. Nem biz én; de halld tovább.

Udvarodnál egy leány volt,

Böske néven akit ösmersz;

Ezt én eljegyeztem immár,

S most egyszerre szárnya nőtt.

Mint az ájtatos közönség

A faképnél a papot,

Itt felejtett, itt hagyott.

CSONGOR. S a düh gatyamadzagával

Hogy nyakon kötötted a bűt,

Mind ezért volt?

BALGA. Mind ezért.

CSONGOR. S a düh meztelen maradt.

BALGA. Úgy, s a madzag elszakadt.

CSONGOR (*félre*). Ostobának kedvez a sors.

Úgy beszélnek és való.

Útitársnak ezt veszem föl. —

Szólj, miért nem térsz ekédhez?

BALGA. Jaj! ne búsíts földem olyan,

Mint az árva tót deák.

Elfogadja a magot

És terem, de nem gyümölcsöt,

Durva tüskét, rossz csalánt,
 S háladatlan vad zabot.
 A paraj s gyom benne oly nagy,
 Mint bozótban parti nád!
 Tátos róka hál alatta,
 Mérges gyíkot fojtogat;
 Sárkány fészken kan lidérc ül,
 S ilyen-adtát kurjogat.
 Szörnyűség csak látni is;
 Borzas, mint az ördög anyja.
 Kit hajánál fogva hurcol
 Fegeteg —

CSONGOR. Hagyd, már eléggé
 Látom, ellensége vagy.
 Telkeden, ha arra buktál,
 És nem szívesen hasaltál,
 S rajtad táncolt volna bot.
 Jobban immár nem gyülnéd.

BALGA. Úgy van, úgy van, azt cselekvém.

CSONGOR. S mert már vissza nem sohajtasz
 Szólj, hová vagy elmenendő?

BALGA. Böske nyomdokát csapászom,
 S felkötöm, ha megtalálom,
 Ó, tudom, le nem szakad.

CSONGOR. Akkor hárman hullanátok.

BALGA. Oh, a föld elég erős.

CSONGOR. Hogy neveznek?

BALGA. Aki csúfol
 Annak Balga, másnak Árki
 Tisztességes jó nevem.

CSONGOR. Balga, hallod, Böske híved
 Ilma már, nem Böske többé;
 S Tündérhonba költözött.

BALGA. Vajjon úgy-e?

CSONGOR. Úgy vagyon.
 Tündérhonban üdlakot,
 Merre van, tán tudhatod.

BALGA. Hogy ne! megvan sok mesében,
 Tán az álmoskönyvben is.

De hogy ő is, Böske — Ilma,
 Hogy tündérré változott!
 Varjává tán? meglehet,
 De tündérré? nem lehet.

CSONGOR. Balga, jer, szolgálj nekem.
 BALGA. Oh, örömmel, száz örömmel.
 CSONGOR. Menjünk Tündérhon felé.
 A szép Tünde ott világol.
 BALGA. Ott világol —
 CSONGOR. Elmerültél,
 Mit csodálsz!
 BALGA. Itt a homokban —
 CSONGOR. Mit?
 BALGA. Szamárfület találtam,
 És teliéncsapást; ha ez nem
 Böske lába, vesszek el.

CSONGOR. Oh öröm, s ez Tünde lába,
 Mert kié is lenne ilyen?
 A szemérem ajtajánál,
 Melly a szépség arcain hál,
 A szerelm ily lábakon jár,
 Csendesen, hogy fel ne verje,
 S nyugodalmát édesítse;
 Az öröm búsúlt szivekbe
 Illyen lábakon suhan be,
 S alszik a gond, mint a gyermek,
 Mely sirásban fáradott meg,
 Föl nem ébred, meg nem hallja,
 Hogy vendég jön és megyen!

BALGA. Medve cammog a hegyen,
 S annak ilyen lába van;
 Illyen lábön csúsz az ólnál,
 Nád sövényű juhakolnál;
 S míg ez mindent összemász,
 Alszik a boros juhász,
 Úgy megalszik, szinte nyeg
 A szakállos köpenyeg,
 (Bunda máskép), melly alatta
 A szugolyban hentereg,

- S föl nem ébred, meg nem hallja,
 Hogy zsvány jön és megyen.
- CSONGOR. Oh, ez a láb szív lehetne,
 Oly parányi, oly csinos.
- BALGA. Oh, ez a láb láb lehetne,
 Csak ne volna oly temérdek.
- CSONGOR. Tünde! Tünde! erre járjál.
- BALGA. Halld uram, mint szolgál, illik,
 Hogy megértsem, mit beszélsz?
 Tünde, mondod?
- CSONGOR. Fény leánya.
- BALGA. Az tán villámlá lehet.
- CSONGOR. Csillag.
- BALGA. Göncöl hintájában
 A kerékagy.
- CSONGOR. A teremtés
 Nála nélkül sírhalom.
- BALGA. Holt tetem; de mondd, mi ez,
 Amit itt pajzsodra vágsz?
- CSONGOR. Lábnyomának másolatja
- BALGA. S Tünde lába volna ez?
- CSONGOR. Úgy imádd, hogy üdvözülj.
- BALGA. Megcsalódom, kéznyom az,
 Böske tán orrára bukkant,
 S lába itt, a kéz amott
 A homokban jelt hagyott.
- CSONGOR. Balga, mit mondasz, mi láb ez?
- BALGA. Böske, hogy pofon csapott,
 Rajtam oly nyomot hagyott.
- CSONGOR. Oh, a kéz is undok ehhez,
 S a legszebb láb medvetalp.
 Én ezt pajzsomon viszem,
 S nem lesz álmom, nem nyugalmam,
 Míg valóját nem nyerem.
- BALGA. Én is Böske lábnyomát
 E darab deszkán viszem,
 Eddig ajtó, most paizs,
 Haj, de láb ám még ez is;
 Kár, hogy rá nem fér egészen!

- Majd csak hozzá gondolom,
Ami még hibázni fog.
- CSONGOR. Jösz-e már?
- BALGA. Megyek, futok.
De hová?
- CSONGOR. Fel, Tündérhonba.
- BALGA. Ah, a láb is elkopik,
Míg elér oly messzire.
- CSONGOR. Údlakon kell megpihiennünk.
- BALGA. Addig megpenészedünk.
- CSONGOR. Oh kívánság légy viharra,
Vigy, ragadj el engemet.
- BALGA. Rossz szekér az, bakja nincsen,
Balga nem talál ülést.
- CSONGOR (*megáll*). Melly üvöltés, mely kiáltás?
Hallod a zajt?
- BALGA. A siketség
Hallaná, bár föld alatt,
Mint elásott kincs, nyugodjék.
- CSONGOR. Nézd, mi baj, menj.
- BALGA. Oh, uram,
Három árva ördög ordít,
Egymást marva, öldökölve.
- CSONGOR. Szörnyü harc.
- BALGA. Szint' annyi karc.
- CSONGOR. Arcok egy nagy karcolat.
- BALGA. Hátok egy nagy daganat.
- CSONGOR. Új körömnek, új ökölnek
Rajtok már hely sem marad.
- BALGA. Oh, az ördög is, ha árva,
Mily bolondúl vész, szegény!
- CSONGOR. Szólj, vagy ints, hogy jöjenek.
- BALGA. Értenék csak nyelvökön —
- CSONGOR. Tudsz-e sógorúl?
- BALGA. Nem én.
- CSONGOR. Hát a medvebátya nyelvén?
- BALGA. Ami a gyertyát eloltja?
- CSONGOR. Úgy.
- BALGA. Miből a fergeteg lesz?

- CSONGOR. Úgy no!
- BALGA. Nem tudok biz én
- CSONGOR. Kár! Talán megértenelek.
- BALGA. Földi, hej! vagy földalatti!
Erre, erre.
- CSONGOR. Úgy látszik, megértenelek.
(*A manók marakodva jönnek.*)
- KURRAH. Én a bocskort —
- BERREH. Én az ostort —
- DUZZOG. A palástot nem bocsátom.
- BERREH. Nem hagyom.
- DUZZOG. Nem engedem.
- KURRAH. Oh te pacsinag.
- BERREH. Oh, te poszmei!
- DUZZOG. Vén libucz, te bélevő.
- BERREH. Hallod? üsd, míg benne tart
- DUZZOG. Bélevő te, megharaplak.
- BALGA. Álljatok meg.
- MIND. Megmarunk.
- BALGA. Azt ne tennétek talán.
Jertek errébb, ott uram,
Egy tanúlt, bölcs, ékes ifju,
Majd igazságot teszen.
- DUZZOG. Vagy gázságot.
- BALGA. Oh, te féreg
- BERREH. Üsd.
- KURRAH. Jerünk, ez jót akar.
- DUZZOG. Kurrah, hát ha megvakar,
Azt gondolja, hogy keszeg vagy;
S mint a tót, ha elszalajt,
Majd kiáltja; «Nem vakarlak,
Jöszte vissza! keszegem.»
- KURRAH (*üti Duzzogot*). Gömböc, puff!
- CSONGOR. Megálljatok.
Mely viszály van köztetek?
- DUZZOG. Szólj, te szürke, szólj, te ráró.
- KURRAH. Béka, csitt! vagy hasba rúglak. —
Halld meg és ítéld felőlünk
Árva gyermekek vagyunk,

- Bocskor, ostor és palást
 Örökünk, s egy birtokunk.
- CSONGOR. Az csekélység. A palást,
 Mint a ház az osztóznál,
 A kisebbé.
- MIND. Nem, nem, úgy nem.
- CSONGOR. És miért nem?
- KURRAH. Halld tovább.
(Duzzogot hátra üti.)
 Bújj ki, Duzzog, a palástból —
 Ostor a szó, mely megindít —
- BALGA. Az való, hogy jól megindít.
- KURRAH. Bocskor a ló, mely viszen —
- BALGA. Kár, hogy csak gyalog viszen.
- CSONGOR. Balga, csenddel.
- KURRAH. A palást rejt.
- CSONGOR. És mi ebből a haszon?
- KURRAH. Aki így felöltözik,
 Senkitől sem láttatik;
 Megvagdálja bocskorát,
 Lép, mint egy bérc, akkorát.
 S hol kívánja, ott terem.
- CSONGOR. S látnom ezt nem engeded?
- KURRAH. Hogy ne? Adjátok reám.
- BERREH. Itt az ostor.
- DUZZOG. Megragadlak. *(Belekapaszkodik.)*
- KURRAH *(a dombra áll)*. Látsz-e most?
- CSONGOR. A dombon állsz.
- KURRAH *(beburkozik)*. Látsz-e mégis?
- CSONGOR. Nem, de hallak.
- KURRAH. Deh, te bocskor, deh, te szíj.
 Így la! ott nálad legyek.
- CSONGOR. S itt vagy?
- KURRAH *(kiburkozik a palástból)*. Nézz meg.
- CSONGOR. Itt valóban. —
 Most tudom már, osztózástok
 Mért bajos, sőt majd lehetlen,
 Mert egyenként bírni káros,
 Aminek csak háрма jó.

KURRAH. Úgy van.

BERREH. Úgy van.

BALGA (*üti Duzzogot*). Mondd, hogy úgy van

DUZZOG. Úgy van, hogy te medve vagy.

CSONGOR. Három domb van napkeletre.

Távol innen, egyaránt.

A szem eltéved közöttük,

Olly egyenlők.

KURRAH. Úgy van.

BERREH. Úgy van.

CSONGOR. Halljatok szót. Háromé

E jószágok nem lehetvén,

Egyre kell majd jutnia;

Rakjátok le hát előmbe,

Fussatok föl a hegyekre,

S aki előbb ér ide,

Mind a hármat az vigye.

KURRAH. Oh, mi bölcsen.

BERREH. Oh, mi szépen

KURRAH. Itt az ostor.

BERREH. Itt a bocskor.

DUZZOG. A palástot nem hagyom.

KURRAH (*elveszi Duzzogtól a palástot*).

Összetéplek, rossz kölyök. —

Jól vigyázz hát, aki első,

A jószágot az viendő.

CSONGOR. Úgy legyen.

BERREH. Hop, hegyre hát! (*El.*)

KURRAH. Hop, hop, hop, a hegyre, hop! (*El.*)

DUZZOG. Ott szakadj meg, tök kolop,

Addig itt ez jól meglop. (*El.*)

BALGA. Nem nehéz lesz eltalálnom,

Csongor úrfi, min tünődöl?

CSONGOR. Mondd el.

BALGA. Nemde, így ítélsz:

Árva jószág úgyis elvesz,

Hogy ne vesszen, én viszem.

CSONGOR. Volna kedvem azt mivelní.

BALGA. Szánd meg őket, tedd meg azt.

CSONGOR. Oh, egyébként itt veszek.
 Mert az út oly végtelen,
 Hogy csak a gyors gondolat
 Képes azt bejárni. — Balga,
 Nézd, mint szélvész, úgy erednek,
 Nyomban e helyen teremnek.
 Balga, tartsd meg őket itt,
 Én majd érted eljövendek.

(Elviszi a manók jószágait.)

BALGA. Balga, tartsd meg őket itt!
 A parancs jól hangzanék,
 Csak ne volna benne Balga.
 Jaj nekem, jaj szemeimnek,
 Itt rohannak, itt ügetnek,
 Mit csináljak, merre fussak?
*(Amint fut, elesik, a manók mind a hárman
 által esnek rajta.)*

KURRAH. Jaj, fejem!

BERREH. Jaj, tomporom!

DUZZOG. Oh palástom, — jaj nekem.

Vesszen el vén lelketek,

Most koldussá tettetek.

KURRAH. Elszökött a tolvaj!

BERREH. Elment.

Elrabolta mindenünket.

DUZZOG. Úgy-e mondtam, s nem hívétek?

Most bámultok, mint a tök,

Mely még éretlen korában

Felmászott a szilvafára,

S vén otromba nagy kobakja

Érni kezdvén nyári napra,

Bámúl, hogy le nem jöhet.

KURRAH. Duzzog, hallod, a helyett,

Hogy gorombán csúfolódsz,

Mond el a búszavakat,

Ami rád maradt apánktól,

És szállítsd le tolvajunkat.

BERREH. Tedd meg, tedd meg, az neked van.

Adva gazdag örökül.

- DUZZOG. Volna kedvem meg nem tenni.
 KURRAH és BERREH. Volna kedved meggebedni?
 DUZZOG. Megteszem már, megteszem,
 Csak ne fojtogassatok.
 Szállj le tolvaj a paláستtal,
 Bocskorommal, ostorommal;
 Bokron, árkon és hegyen,
 Szörnyü hullatod legyen;
 Csipkebokron fennakadj,
 Árkon, vizen elmaradj,
 Szállj le, szállj le, és ne fuss.
 Ördögök körmébe juss.
- BERREH. Jertek, ezt most összetépjük.
 KURRAH. Meggyötörjük. — Csalia szolgál,
 Hátadon szíjat hasítunk.
 És eb bőr lesz bocskorunk.
- DUZZOG. Körmöm éhezik beléd.
 BALGA. Mit csináljak, mit hazudjak?
 KURRAH. Aki tolvaj szolgál vagy,
 Szólj, hová ment szép urad,
 A gazember, szólj, hová ment?
 BALGA. Halljátok, ne bántsatok,
 Még nem ettem ördögöt, de
 Most eszem, ha bánatotok.
- BERREH. Hah, minő száj.
 DUZZOG. Hah, minő fog.
 KURRAH. Szólj, beszélj el, merre indul?
 Szólj, te ferde rossz kerék, szólj.
 BALGA. Furcsa dolgokat kívántok,
 Akit a ló elragad,
 Avval nem lehet beszélni.
 Megy, mert a ló elviszi,
 S ott pihen, hol leteszi.
- KURRAH. Szólj, mi történt?
 BALGA. Hadd pihenjek.
 DUZZOG. Hogy hazudhass.
 BERREH. Szólj.
 DUZZOG. Beszélj.
 BALGA. Akit itt szemléltetek,
 Lelni kezdte a hideg.

- Láttam, hogy nagyon beteg,
 A palástot rávetettem,
 S gondoljátok el, mi történt?
 KURRAH. Vaj! mi?
 BERREH. Szólj, mi?
 BALGA. Elveszett.
 Mint a délibáb a síkon.
 Aztán nem tudom, mi történt.
 KURRAH. A palást őt eltakarta.
 BERREH. Hát az ostor?
 DUZZOG. Hát a bocskor?
 BALGA. Úgy bizony, s hát menni kezdett,
 S a bocskorban megbotolván.
 Az szilaj volt, elragadta.
 KURRAH. Hallod, ember, ez hazugság.
 Olyan vastag, mint fejed.
 Szólj, vezess el, merre ment.
 Vagy ne élj meg, addig üzünk,
 Míg egészen elkopandol,
 Mint a koldús bocskora.
 BALGA. Én tán tudnám, merre ment.
 BERREH. Szólj, ha jót akarsz.
 BALGA. Mit ér az?
 Rajtam általestetek, s most
 Sánta, béna, rongy vagyok.
 Mennék, s járnom nem lehet.
 Lábam eltört, nem vihet.
 KURRAH. Elviszünk, csak jer velünk.
 Égre fordult két keréssel,
 Áll egy kordély útfelen — —
 BALGA. Ah, az én szegény kocsim.
 KURRAH. Abba ülj, mi elviszünk;
 Csak mutasd meg, hol lakik.
 BALGA. Úgy segéljen két kerék!
 Megteszem, ha — jaj bokám, —
 Itt ez úton jobbra húztok. *(Félre.)*
 A nagyobb úr én vagyok.
 Csongor úrfi rossz lovon ment,
 Három lóval én kocsin. *(Mind el.)*

HARMADIK FELVONÁS.

(Sík.)

*(Messziről palota látszik s feléje bokrok között
egy gyalogút visz.)*

MIRÍGY. Itt van Hajnal palotája,
És a tündér tömkeleg.
Tünde, s Csongor — úgy mutatják
Messzelátó szemeim —
Erre jönnek, az pihenni,
Ez, mint árnyék, őt követni;
S a manók is — mely szerencse!
Üldözésem tárgyai,
Erre jönnek. E határon
Most én kővé változom,
Rút varacskos régi kővé,
Hogy, mit önkényt elbeszélnek,
S fűrt agyokban végezének,
Majd, ha mind kihallgatom,
Meg lehessen rontanom.

*(Leül s összezsugorodik. A manók húzzák
kordélyon Balgát s bolyogatnak.)*

BALGA. Deh, te Duzzog! e biz alszik,
Mind a három, mint az ürge,
Jól teszik, hadd nőjenek. *(Leszáll s nyújtózik.)*
Ej, ha! szinte megmeredtem!
Úgy, de bezzeg Balga bátyó,
Mit csináljunk a manókkal?
(Hirtelen jöleszmélve.)

Úgy van, úgy lesz, azt teszem.
(Lassan félrefordítja a kordélyt.)
Megfordítom a szekerkét,
S e varacskos vén követ,
Felnyalábólom fölébe.
Aztán hadd ballagjanak.

Mind a vízíg szárazon.

Deh, te szürke, deh, te ráró.

(*A manók bólyogatva elballagnak.*)

MIRÍGY (*egy kissé fölemelkedve*).

Elmegyek, de félfülemmel

Itt vigyázok, mint az örvény,

S jaj neked, te csalfa szolga,

Meg lesz ágyad vetve nálam,

Meg! csalánból és tövisből,

S szúnyogokból szemfedőd. (*Él.*)

BALGA. Mintha szóltak volna? -- Senki.

Így la! most szabad vagyok.

Hej! de mit szemlélek ott?

Ember az, vagy morzsalék?

Olly alatt mász a gödörben.

Csongor úrfi. — Ő az, ő az!

Oh, be messze van szegény.

Hol jár itt az Isten adta?

Átkozom rossz bocskora,

Millyen hirtelen meghozta.

Soha! soha! Csongor úrfi,

Erre! Erre!

CSONGOR (*jő*). Itt vagy, Balga?

BALGA. Itt biz én, pedig kocsin.

CSONGOR. Hál' az égnek, hogy kimásztam.

BALGA. Úgy-e, a bocskor vetett le?

CSONGOR. Nem tudom. Mint gondolat.

Mint sugár, mely egyik égből,

Egy világi messze végből,

Más világba szökve hat,

Jöttem, vagy csak álmodám,

És alattam, és fölöttem,

Oldalattam, és köröttem

A világot láthatám.

Egy nagy arc volt, végtelen,

Rajta millió szemek;

Mind oly ékes, oly remek;

Hogy beszédem képtelen,

Méhdongás, szunyogzene,

Elbeszélni, amit láttam,
 Ahogyan forrt fenn, s alattam,
 A világok mindene.

BALGA. S ily magasról porba hullni,
 Mily keserves hullomás!

CSONGOR. Úgy van, s azt nem érzi más,
 Mint ki már fenn kezde járni.
 De beszéld el, Balga, mint van,
 Ily hamar hogy itt teremtél?

BALGA. Aki ösmer, nem csodálná.

Míg te égen, csillagon

Össze-vissza nyargalóztál,

Addig én kordélyomon

Jöttem itt a vert úton.

Mennyi csárda, mennyi csapszék

Volt előttem és utánam!

Az egész út csárda volt.

S rajta százezer pohár

Csillogott, mint napsugár.

S mennyi zaj, mily kurja volt.

Azt én el nem mondhatom,

A mennydörgő mennykü dobszó,

S a legmérgesebb mozsár szó

Ahhoz képest cimbalom.

CSONGOR. Jó szerencse, hogy talállak.

Ott a házba költözünk most.

S hírt, tudósítást veszünk.

BALGA. Vagy még inkább jól eszünk,

És annál inkább iszunk.

CSONGOR. Telhetetlen! annyi csárda

Volt előtted s szomjuhoznál?

BALGA. Telhetetlen, és mivel?

A temérdek semmivel.

Mint fizettél, úgy ihattam,

Szégyenedre — csak vizet.

CSONGOR. Majd a jobb idő fizet.

Balga, hallod, itt megálljunk.

BALGA. Elhiszem; mert két leány jó,

Két parányi mézedény.

- CSONGOR. Oh, az első mily sugár,
 Mily dicsőség mozdulatja.
- BALGA. Kár! a fátyol elborítja.
- CSONGOR. Lába két ezüstmadár
- BALGA. Hímtelen nép, árva pár.
- CSONGOR. Melly enyelgve jár a földön
- BALGA. Legkivált a búzaföldön.
- CSONGOR. Oly mulón, oly könnyüden,
 Mint ha csókot kérne kölcsön
 A füvektől, a virágtól,
 S félni kell, hogy meg nem adja,
 Hogy legottan elrepül,
 S a virágot sírni hagyja.
- BALGA. Ej! a tüske majd megfogja.
 Mondhatom, gyöngy két személy.
- CSONGOR. Oh, ne mondd kettőnek, egy,
 S ami ott utána megy,
 Az csak árnya természetek.
- BALGA. Az nekem már cifra ének!
 Hát az árnyék vastagabb-e?
 Törzsökebb-e, izmosabb-e?
 S a valóság ösztövé?
 Oh, uram, még olly árnyéket
 Össze-vissza s átölelni
 Nem legböjtibb gondolat.
- CSONGOR. Szószatyor! ne tátogass itt,
 Nyeld el félkapált eszednek
 Lúdtömő termékeit.
 Menj, míg e nap rajzolatja
 A szűk útat el nem hagyja,
 Térdepelve állj elébe.
 Kérjed, kényszerítsd nevemben:
 Nincs-e tiltva s kedve ellen
 Mondhatatlan kellemeinek
 Elborulnom zsámolyánál,
 S mint utasnak, idegennek
 Kérdést tenni szűz magánál?
 Menj, ne késsél, menj sietve.

TÜNDE, ILMA (jőnek).

ILMA. Azt mondtad, asszonyom, hogy

Itt a Hajnal honja van.

TÜNDE. Úgy van, Ilma, itt ama ház,

Mely rőt-tajtékból fuvalva,

S csillaggal van koszorúzva,

És e tündérgert megette

A szép Hajnal birodalma.

ILMA. Úgy, de az csak tréfa volt.

Hogy tilalmas birtokában

Lánnyal szólni férfinak,

Még tilalmasb nyájaskodni,

S csókért csókkal adakozni?

TÜNDE. Csak valóság, amit mondasz

Hogy legelsőbb kedveséhez

A szerelmes lányka szólt,

Elpirultak arcai,

S szebbek lőnek Hajnalénál,

És azóta e hazában

Amely lány szól kedveséhez,

Eljátszotta kedvesét,

Eljátszotta szíve üdvét,

Mely, mint forrás a hegyekből,

Ömlik, ömlik s vissza nem tér.

Csak mikor fenn tündököl

A világos dél,

S Hajnal messze mulat, egy más

Ország szélénél,

Akkor kertje belsejében

Lop a szerelem,

S egy rövidke édes órát

Enged töltenem.

Ah, de innen, innen is

Elhajt végzetem,

S akivel felboldogulnék,

Nincsen itt velem.

Csongor ah, még egy delem van,

Egy kis óra tartománya,

És te messze, messze vagy még,
Mint a végtelen világvég.

ILMA. Már azt meg kell vallani.
Ily bohó kis rendelést
Nem találni lét megyében.
Férfihöz nem szólni lánynak!
Szörnyőség az. —

TÜNDE. Ilma, hallod,
Emlékezned illik, hol vagy.

ILMA. Már azt meg nem állhatom,
Legalább hagyd megsiratnom.
(*Meglátván Csongort és Balgát.*)

Ah! szegényke szolgálójok.

TÜNDE. Oh, öröm, kit látok ott.
Ilma, Ilma, Csongor eljött.

ILMA. Oh, keserves állapot,
Balga is nyomába jött.

TÜNDE. Oh! örömmek, fájdalomnak
Kínos édes érzeménye!

ILMA. Asszonyom, nem volna jó,
Míg időnkben tart, ölelni?

TÜNDE. Hagyd el, Ilma, jer, siessünk.

Vár kívül egy ház vagyon,
Tisztos özvegyasszony lakja,
Ott Csongornak hírt hagyunk
Délben Tündét hol találja.

Jer, ne lépj oly pípesen,
Mintha boltba küldenélek,

Jer, szaladjunk. (*Balga elébük térdepel.*)
Ah, de nézzed,

Itt egy ember —

ILMA. Tátogat.

TÜNDE. S millyen harcsaszája van.

ILMA. Vajjon? s Csongor úrfi szebb-e?

TÜNDE. A majomhoz is hasonlít.

ILMA. No bizony! — de nem haragszom:

Férfi, mint a többiek.

TÜNDE. Ilma mondd el, mit tegyek?

ILMA. Én egy tapot sem megyek.

- BALGA. Ne tovább, szelíd galambok,
Térдем itten a határ.
Ott egy ékes ifjú vár —
- ILMA. Éhes, úgy-e? hadd igyék.
- BALGA. Az nevében szólalandok.
- ILMA. Oh, az ürge, a vakandok,
Hogy' beszélhet ily bolondot!
- TÜNDE. Ilma, nézzed, nem bocsát;
Szűk utunkat mind elállta.
- BALGA. Oh, talán nem hallotok,
Vagy magyar szót, szép virágim,
Még ti nem tanultatok?
És az a kis gyenge száj,
Gyenge, mint a csibemáj,
Oly hiába volna szép,
És hiába oly pirosló,
Hogy határin semmikép
Nem terem meg a magyar szó?
Azt kívánom tudni — Mennykő!
Egyik sem fülel reám.
- TÜNDE. Ilma.
- ILMA. Tessék.
- TÜNDE. Ments meg innen
- ILMA. A majomtól?
- TÜNDE. Ah nem, Ilma,
A legnyájasabb legény.
- ILMA. Férfi.
- TÜNDE. A természet oszlopa.
- ILMA. Mit parancsolsz, asszonyom?
- TÜNDE. Tedd, hogy félremenjen innen,
Mert különben itt veszünk.
- ILMA. Megcsípem, hogy vére csordúl,
És tudom, hogy visszafordúl.
- BALGA. Jaj, mi szörnyű tíz köröm,
A boszorkány-körmök illyek.
- (*Ilma körmei előtt hunyáskodva átborúl a
keskeny gyalogúton.*)
- ILMA. Asszonyom, nézd, elterült,
S híd gyanánt lesz lábaidnak.

- Annak is rossz bár; de menj át.
Addig én őrt állok itt. *(Tünde átmegy.)*
- BALGA. Vaj! mi volt ez, bolhaugrás,
Vagy szunyogtánc hátamon? *(Ilma átmegy.)*
Jaj nekem, jaj tomporom,
Oh, ez átkozott szekér volt. *(Ismét térdre áll.)*
- CSONGOR. Már nem állhatom tovább.
Elborúlok ott előtte,
S válaszát magam veszem.
(Letérdepel. Tünde, Ilma közbe szorulnak.)
- TÜNDE. Ilma! lásd, hová vezettél?
Most középen itt rekedtünk.
Ott a szolga, itt az úr.
- ILMA. Szörnyőség, most mondja bárki,
Hogy leánynak lenni könnyű!
Útját úgy eltérdelik.
Hogy nem képes elszaladni.
Mint lehullott férges alma
Láb előtt hever körülé
A sok csalfa férfi szív;
S aztán lépjen, s ne botoljon!
Oh, én inkább hódolok.
- CSONGOR *(Tündéhez)*. Nap, ki elborulsz előttem,
Éjbe foglalt délvilág,
Szólj, miként nevezzelek,
Hogy, ha fénynek mondalak,
Még csekély ne légyen a név.
Nem felelsz? ah, ajkaid közt
Mint szeretnék lenni szó,
Titkos, édes, fél kimondott.
Szólj csak ennyit is, ne kínozz.
Nincs szebb, mint a némaság,
Mely szép ajkakon mulat;
Tó az, mely bár pusztaság.
Mégis mennyet mutogat.
Oh, de már, ha tiltva van,
Látnom rózsaréveit
Szózatodnak, hallanom hagyd
Szívbetöltő hangjait.

Intesz? félre térjek innen,
 S meg ne tudjam, hol vagyok?
 Ah, ha még te is kegyetlen,
 Millyek úgy a szirt s fagyok?
 Elveszek! — de nem busítlak,
 Szívemet hagyom hídúl;
 Lásd, hogyan mégy rajta át,
 Mert alatta tenger a bú,
 S a sohajtás fergeteg.

(Felkel, Tünde s Ilma mennek.)

Semmi szép szó, semmi kéret
 Meg nem tartja; elmegy, itthágy.
 Szólj, te tőke, szólj, te szikla.
 Szólj, te békasó! mivel
 Bánthatád, hogy nem felel?

BALGA. Én?

CSONGOR. S ki volna más? te szirt,
 Irgalmatlan rossz kova,
 Kedvem volna addig ütni —

BALGA. Rossz kován nehéz kiütni.

CSONGOR. Összezúzlak, sár göröngy.

BALGA. Azt ne tedd az Istenért!

Ily gyaloghíd, mint magam,
 Félvilágon sem terem több.
 Mellyen istenasszonyok
 Járdogálnak, lépdegélnek.
 Úgy beszélük, egy volt ilyen,
 Mellyet Jákob álma látott,
 S Balga alkalmas hitellel
 Még ez őstől származik.
 Oh, az a láb!

CSONGOR. Mit beszélsz?

BALGA. Általlejte hátamon.

Oh, mi láb az!

CSONGOR. Gyenge volt-e?

BALGA. Ah, mi gyenge!

CSONGOR. Szólj, kicsiny volt?

BALGA. Ah, mi kisdéd!

CSONGOR. Könnyű volt-e?

- BALGA. Mint a szellő.
 CSONGOR. És nyomása?
 BALGA. Édes, ízes és csiklandós.
 Minden porcikám megindult:
 Szívem, májam, agyvelőm,
 Még a —
 CSONGOR. Nem hallgatsz-e?
 BALGA. Még a
 Hátam is nyögött belé,
 Úgy megnyomta — meg ne üss hát —
 Az nem ő, csak árnya volt,
 Aki úgy reám dobolt;
 S dobbanása oldalaim közt
 Most is nyögve bujdosik.
 CSONGOR. Ah, ha Tünde volt — de hírét
 Itt ki mondja most nekem?
 Elnémúlt a szerelem,
 S a kívül nincs semmi hívem,
 Mely vezetne útamon.
 Nem tudom, hová legyek.
 BALGA. Nagy baj. Illy esetben a hős
 Torkon metszi a keservet,
 Elsohajt egy illyenadtát,
 S szépen meghalálozik.
 A szokás ez —
 CSONGOR. A szokás az,
 Hogy te most letérdepelj,
 Durva szolga, mert miattad
 Hágy el mindenütt szerencsém.
 BALGA. Ah, kegyelmezz.
 CSONGOR. Nem, eltörlek,
 Annyi vesztéségemért.
 BALGA. Ah, kegyelmes úr, csak egy szót!
 Vedd le lábadat nyakamról,
 Itt találtam egy nyomot.
 CSONGOR. Mit találtál?
 BALGA. Hátamon van,
 S itt a földön a homokban.

CSONGOR. Mily jelek, mily gyenge lábnyom!

Egy van ilyen a világon!

Ó az, ó az, Tünde jár itt,

Tünde! — oh öröm, ne ölj meg.

BALGA. Hej! be jó, hogy a homok

Minden úton megterem.

CSONGOR. Jer, kövess, tán úton érjük.

Oh szerencse, oh örömnap! *(El.)*

BALGA. Szinte meghalék; de semmi!

Oh szalonna, oh kenyérnap! *(El.)*

(A manók húzzák a szekeret Mirígyel.)

MIRÍGY. Hóha!

KURRAH. Hőhe! itt megálljunk.

BERREH. Oh, mi kárhozott fiak!

DUZZOG. Mért nem róka, hogy megenném!

KURRAH. Elszökött az átkozott.

BERREH. Rajtunk egy követ hagyott.

DUZZOG. Egy varacskos vén követ.

Melly alatt kigyó tenyészik,

S a penészes béke nyög.

BERREH. Döntsük el, hogy összezúzzék.

KURRAH. Aki ráül, elkárhozzék.

DUZZOG. Holtig álmatlan legyen.

Aki rajta megpihen.

MIRÍGY *(jölelkedve)*. Hőhe!

BERREH. Melly ijesztő.

DUZZOG. Melly utálat.

(Berreh, Duzzog elszaladnak.)

KURRAH. Bár utálat nézni rád,

S hozzád nyúlni fürtelem;

Megragadlak, undok állat,

Meghuzattál, most fizess.

MIRÍGY. Oh fiam, kár vesztegetned

Szép erődöt oly hiába.

Hátha még majd rád ijesztek?

KURRAH. Szállj le, és ne tétovázz.

Egy van, aki rám ijeszthet.

MIRÍGY. S egy van, aki bánthat engem.

Tudd, s rémülj, az ördög az.

KURRAH. Tudd meg hát, és vessz, az ördög,
Aki bánthat, én vagyok.

MIRÍGY. Rossz manó! ki rád ijeszthet,
Vén Mirígy, tudd, én vagyok.

KURRAH. Hah, utálat!

MIRÍGY. Meg ne indulj;

Mert ha lábad, mint az örvény,

Mint az orsó pördül is,

Vén Mirígy mint gondolat,

A bosszúnak gondolatja,

Úton ér, és elemészt.

KURRAH. Vagy, vagy sem; de szólj, mi kell még?

MIRÍGY. Látod a fehér lakot?

Vár kívül egy dombon áll.

Ott most én lakom, cselédes.

Tisztas özvegy képiben.

Csongor, aki most ezen jár,

Mert egyéb nincs a vidéken,

Kisded hajlakomba száll.

KURRAH. Hah! leginkább ő az, akit

Körmeim keresnek itt.

MIRÍGY. Hagyd el! itt erőszakért

Büntetés vár. Jól tudom,

Ami kárt tett, azt idővel

Visszaszerzem, csak figyelj rám.

KURRAH. Mit tegyek, szólj?

MIRÍGY. Légy szolgálója.

Aki most van, azt rekeszd el,

S öltözzél, mint ő nagyon,

Légy bohó, mint az, s fecsegy,

Hogy, ha Csongor lát, ne sejtse,

Ami változott körötte.

KURRAH. Értem, értem, mit tovább?

MIRÍGY. Csongor majd egy kertbe visz

A közép dél fényekor,

Hintsd meg ottan e porokkal,

S ő alunni fog, ha szinte

Félvilágot érne is

Minden perc, kit ott elalszik.

KURRAH. És azontúl?

MIRÍGY. Bízd reám.

Károd megtérítettik.

Most eredj, én majd követlek.

KURRAH (*félre*). Nem hiszek; de úgy cselekszem,

Hogy jutalmam meglegyen. (*Él.*)

LEDÉR (sietve jó).

MIRÍGY. Pszt!

LEDÉR. Ki szólít?

MIRÍGY. Pszt!

LEDÉR. Ki az, no?

MIRÍGY. Pszt!

LEDÉR. Hiszen megyek, de merre?

MIRÍGY. Kis leány.

LEDÉR. Oh, oh, bizony ni!

Kis leány.

MIRÍGY. No, nagy leány hát!

LEDÉR. Hát bizony, nem mindenik

Ollyan ám, mint nénike,

Oly redőből szőtt öreg zsák.

MIRÍGY. Kis babám, ne légy bosszús.

LEDÉR. Oly töpörtő! akinek már

Fogfájása sincs —

MIRÍGY. No, kedves

Kis madárkám, csillapodjál.

LEDÉR (*nevetve*). Néne, úgy-e, szép dolog,

Szántóföldet vinni arcán,

Melyben agg szeplő virágzik,

S mint egy tisztos régi szűz,

A szömörce szakállt ereszt?

Jaj, beh furcsa kép maga!

MIRÍGY. Fúdd ki már lúdmérgedet,

Dévaj, álnok, csapdi szer te.

Én tudom, hogy nem vagy oly rossz,

Mint szavadból mondanálak;

Lásd, a kort tisztelni illik,

S én behintve bár redőkkel,

Még javadra élhetek tán,
Mert, leányom, a redők

(*Ledér arcát végigsímogatja*)

Majd ez arcon is tanyáznak.

LEDÉR (*megborzadva*). Hah, mi jég kéz!

MIRÍGY. El ne rémülj!

Hát hová mégy, szép leányom?

LEDÉR. Hát hová, s hová ne mennék?

MIRÍGY. Oh, te gyöngy, te pávatoll!

S hát hová mégy gyermekem?

LEDÉR. Erre is, meg arra is,

Tudja Isten, vagy mi! merre?

MIRÍGY. Valld meg édes, nemde otthon

Kór apád van, s szenvedő;

Nincs egyéb, mint csak te, aki

Gyámolítsa és kötözze,

S most füvekkel gazdagon

Visszatérsz, hogy azt tegyed.

Úgy-e bár! tudom, mi üz?

LEDÉR. Ah!

MIRÍGY. No lásd, leányom;

Az nagyon szép, mert atyád volt,

Aki téged, benn szorúztat.

A rettentő tűzhalálból

Másod étellel megáldott,

S már te ép vagy, ő pedig, mint

Szén az izzadó kohóban,

Vész, fogy, s tán hamvába dől.

LEDÉR. Oh jaj, oh jaj!

MIRÍGY. És az árvák,

Oh, az a két gyenge gyermek,

Aki porban mász előtte,

S mint oroszlán rí az éhség

Ajkaik közt, hogy miatta

A sivány port rágdogálják.

S a szegény, e férgek atyja

Nem segíthet, nem mozoghat,

Könny helyett kínlángokat sír.

És az égre így kiált föl:

Isten, Isten! élsz-e még?

LEDÉR (*leül és sír*). Jaj nekem, jaj elhagyottnak!

MIRÍGY. Kelj föl, kis bohó te, kelj föl.

Hisz csak tréfa volt beszédem.

LEDÉR. Jaj nekem, jaj! mit tehettem.

Egy setétlő kis teremben

A pokolmécs pillogása,

Bűnös ajkak suttogása

Elboríták lelkemet.

Elpirultam, és nem látszott,

Visszavágytam, nem bocsáttak,

Vagy bocsáttak, s nem jöhettem,

Nem kívántam jön már.

Hév kar ége vállamon,

S a merész, az áruló csók

Elcsattant tűzajkamon.

S oh, azóta, szörnyű élet!

Oh, én elveszett leány, én!

MIRÍGY. Hagyd leányom a keservet,

Egy szép úrfi vár reád.

LEDÉR. Jaj nekem! szegény apám! —

Átkozott az óra is.

MIRÍGY. Kelj, ne sírj, te kis bohó,

Nézd e szép arany haját.

LEDÉR (*fölkel*). Azt is átkozom —

MIRÍGY.

Te dévaj!

Lásd, neked van szánva, kell-e?

S oh, az a szép gazdag ifjú!

LEDÉR. Én testvérinhez megyek.

MIRÍGY. Mintha aztán nem mehetnél!

Oh, mi szép az ifju vérnek

Úgy lobogni, úgy szökelni.

Félig alkonyúlt teremben

Bíbor ágyon a fehér lány

Mint elöntött téjhab alszik,

Vagy csak úgy tesz, mintha alunnék.

S mint a megrezzent harang,

Hangzik és ver a tüzes szív:

Akkor a szép ifju jön
 Titkon, csendben, egyedül.
 Jer velem, ne búslakodjál,
 Jer, te csinos kis boszorkány.

LEDÉR. Oh jaj — elmegyek haza.

MIRÍGY. Hogy ne mennél! most velem jőj.

Mennyi szál hajad terem,
 Mind arannyá változik,
 Olyan gazdaggá tehetlek.

LEDÉR. Istenem! hát merre menjünk?

Én tán elmegyek haza.

MIRÍGY (*elvonja*). Kis bohó, nem! most velem jősz.

(*Félre.*)

Csongor, ezt neked szereztem.

Ennél lejj utált szerelmet,
 Azt ohajtom, s végrehajtom,
 S többé nem keres bosszúmat.

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Mirigy házának udvara.)

CSONGOR és BALGA (jőnek. Balga leül).

CSONGOR. Erre jőj, tán erre mentek.

Hát te lomha dög leülsz-e?

BALGA. Látod.

CSONGOR. Oh te medvecímer.

BALGA. Én utazni, nem szaladni

Jöttem.

CSONGOR. Oh, vad állat! — ám de

Várj itt, míg e házba térek.

Utasítást ad talán,

Vagy ha nem, szállásra fölvesz

A jövődő éjszakán.

BALGA. Ennyi aggság, ennyi bolygás,

És miért? egy asszonyért.

Egy picin kis asszonyért.

S abból is csak mennyi asszony!

Jaj, bokám, jaj, térdeim.

Én biz' itt leülök addig,

Gyámolítom a falat.

DUZZOG *(jó szolgáló képiben).*

Kis komám, szeretsz-e még? *(Ráönti a szeméket.)*

BALGA. Oh, hogy mind a két szemed

Lábad ujját ékesítse!

Arra néz, és engem önt le.

Még ez ám a ferde had!

BERREH *(mint részeg jó s leönti)*

Féreg inná meg borát!

Ollyan, mint a kéneső.

Hadd csorogjon a szeméten.

BALGA. Hé!

BERREH. Hohó!

BALGA. Az ördögökbe!

BERREH. Vagy te voltál, szent öcsém?

Semmi, semmi, no! nagyot nőj.

BALGA. Nőj te, vén bak, akkorát.

Mint a legfőbb Tátra bérc,

S akkor ünnepelj, mikor

Legtöbb mennykő üt beléd.

Szedte-vettét! még bizony

Rám szoknak, ha itt ülök.

Már csak feltápáskodom. *(Feláll.)*

KURRAH *(mint utas jó egy számarral)*

Hóha! mackó, itt megálljunk,

A bitófa vár reád.

(Balga derekához köti a számarat.)

Ezt az Isten szép lovát

Úgy cseréltem egy juhásztól

Harminchárom birkabőrön,

S természet szerint: szegénytől

Azt is tőle loptam el.

Csillagot nem rúg, de mondják:

Jobb számaron, mint gyalog.

Most a szállást megtekintem,
 Addig mackó, meg ne mocsanj.
 BALGA. Én s bitófa! oh te sárkány,
 Oh, hogy a penész befogja
 Mind a két szemhéjadat! — De
 Jól van! a bitó fölül,
 S a számárnak szamarán
 Uriasan lovagol.

(Fölül a számárra. Dimitri kinyitja a bolt felső
 ajtaját s kinéz.)

DIMITRI. Ez vidéki, s tán iszákos,
 Majd jól megfizettetem. (Balgához.)
 Kedves úr! szegény szolgája.

BALGA. Úgy is illik! Ah, vagy úgy,
 Jó napot, Dimitri bátya;
 Csillagom szülötte! hát még
 Itt is megterem ketek?

DIMITRI. Oh! mi mindenütt vagyunk,
 Mint a napfény —

BALGA. Menydörgöttét!
 Mért nem mint a gyom s giliszta?

DIMITRI. Mondok, egy kis papramorgót
 Nem parancsol, édes úr?

BALGA. Szinte mérgeződtem.

DIMITRI. Egy kis —

BALGA. Oh igen! de törköly, úgy-e?
 Vagy talán rozs?

DIMITRI. Mentsen Isten!
 Szilva, kedves úr, valódi
 Szilva, finum s olly erős, hogy!

BALGA. Most nem szomjuzom.

DIMITRI. Bizony

Mondhatom pedig, hogy illyet
 Nem találni messze földön.

BALGA. Majd egyébkor.

DIMITRI. No, de tessék!

BALGA. Annyi, mint az! ide hát.

Majd hiszen, Dinitri bátya,

- Meg lesz ám az ára is,
Mert mi itt fogunk tanyázni.
- DIMITRI (*félre*). Ah, szegényke! pénze sincs. —
Mindjárt itt leszek. (*Bevonul.*)
- BALGA. No, végre
Emberemre is találtam.
Mondom, szinte szomjazom már,
Olyan szörnyü éh vagyok. — No's?
- DIMITRI (*jő*). Isten uccseg! kedves úr,
Szivesen adnám, de nincs. (*Boltját bezárja.*)
- BALGA. Nincs-e? oh bab, oh olaj,
Mért nem öltétek meg őt.
(*Kurrah kijön s vezetni kezdi a szamarat.*)
Hé! hová!
- KURRAH. Vagy kend is itt van?
- BALGA. Majd leszálok — engedelmet.
- KURRAH. Semmi szállás! csak maradjunk.
Jó szelíd egy állat ez.
Ott imént, hogy érkezém,
Egy bitófához kötöttem.
- BALGA. A bitófa én valék.
- KURRAH. Furcsa! hát bitófa úr,
Csak maradjunk a szamáron.
- BALGA. Jaj nekem! hogy veszne meg!
Még az ólba is behurcol.
- KURRAH (*nagy zajjal énekel*).
Ha a csipkebokron rózsa nem teremne,
Bolond madár volna, aki ráröppenne.
Hej, dínom-dánom!
(*Azalatt Balgát szamarastúl az ólba hurcolja.*)
- CSONGOR (*kijő*). Délben kell tehát találnom;
Mert egyébkor tiltva van.
Oh idő, csekély idő, mint
Fogsz te tőlem elsuhanni.
De sietniem kell, megyek.
Balga!
- KURRAH (*belől*). Mindjárt.
- CSONGOR. Balga, hol vagy?
Jősz-e már?

BALGA (*belől*). Jaj, megkötöznek.

CSONGOR. Majd megoldlak, csak ne mozdulj.

KURRAH (*kijő Balga öltözetében*). Itt vagyok már.

BALGA (*benn kiált*). Csongor úrfi!

CSONGOR (*visszafordulva Kurrahhoz*).

Mit süvöltesz, dőre állat!

KURRAH. Csak kiálték, hogy ne fuss.

BALGA (*benn*). Csongor úrfi!

CSONGOR. No's, mi kell!

KURRAH. Mondok, merre lesz menésünk?

CSONGOR. Jőj utánam.

BALGA (*benn*). Csongor úrfi!

CSONGOR. Megveszél, hogy úgy üvöltesz?

KURRAH. Légy nyugodt, csak visszahangzik.

Amit ordítotték előbb.

BALGA (*benn*). Csongor úrfi!

CSONGOR. Oh természet.

Légy egészen visszahangzó,

Szép nevével zengj örökké! (*Csongor, Kurrah el.*)

BALGA. Csongor úrfi!

(*Szoba.*)

MIRÍGY és LEDÉR.

MIRÍGY. Nézd, leánykám, itt van a lak.

Tégy azonként, mint beszéltem,

Míg karodba csalhatod.

Akkor — értsd meg — akkor olvadj.

Égj, lobogj, mint a tüzes bérc.

S repkény karjaid közül

El ne hagyjad bontakozni.

Menj, siess és ékesülj fel. (*Ledér el.*)

Én a kertbe térek addig.

Ott vigyázok dolgainra,

S majd, ha Csongor álom által

Elszalasztá kedvesét,

Ezt ölelje megcsalódva.

S hah, ha majd a fürtelemből

Ébred, és irtózni kezd

Önmagától, életétől,

Majd ha tiszta nyugodalma.
 Mint vihartól felzavart tó,
 Oly habokkal víja lelkét,
 És örökre, mindörökre
 Látja tűnni szét világát,
 A szerelmet, édes álmát;
 S keble, mint az elhagyott ház,
 Oly rideg, bús, oly komor lesz.
 Akkor lásson engem ülve,
 Örömemben énekelve,
 Megnyílt sírja szélein. (El.)

BERREH és DUZZOG (kétfelől jönnek).

DUZZOG. Berreh, Berreh, hop, hop, hop.

BERREH. Mit vadásztál, kis kolop?

DUZZOG. Itt az elrabolt örökség.

BERREH. Több, mint várhat a reménység.

Visszalopjuk, visszalopjuk!

DUZZOG. Nem! cseréljük, s tréfaság lesz,

Majd, ha rajta menni vágynak,

És a bocskort ostorozzák

És a bocskor nem megyen.

BERREH. Jól van, jól van, elcseréljük.

DUZZOG. É palástot —

BERREH. Hol szerezted?

DUZZOG. Kis zsidótól vettem el.

A hideg már majd megvette;

Hogy ne fázzék, sárba tettem,

És nyakiglan eltemettem.

Hogy' nyavalygott, mint üvöltött!

Mintha hátul metszenék.

BERREH. Hahaha! jól van, elcseréljük.

Bocskor is van, nézz ide.

Pusztá palláson hevert már.

Lopva nőszött benn egerke.

S fölnevelte kölykeit,

Meztelen kis férgeket.

Cincogások jelt adott,

A kandúr ott cammogott.

A bocskorra felkapott;
 Én a kandúrt földhöz üttem,
 És a bocskort elemeltem.
 DUZZOG. Oh, ez cifra kis multság.
 Nézd ez ostort! Nyakkötő volt,
 Egy szegény dög függje rajta,
 Aki míg élt, makkirály volt,
 Most alatta fútt el a szél,
 És az árvíz el nem érte.
 Én levágtam, madzagából,
 Nézd, ez a szép ostorom van.
 BERREH. Add csak, ezt is elcseréljük,
 Hadd morogjon a banya.
 DUZZOG. Utszu! bocskor, meg ne csosszanj,
 Isten hozzád, kapufa. *(El.)*
(Kert.)

CSONGOR és KURRAH.

CSONGOR. Mért, hivatlan bűnös álom,
 Mért ömölsz el most szememre,
 Most, midőn szerelmi kéjre
 Földelelne szép világom?
 Hány király ohajta, s nem jött
 Áldomásod ón szemére,
 Hány busongó szív könyörgött,
 Hogy borulnál sebhelyére?
 Mindazoktól elfutottál,
 Itt mulatsz a boldogabbnál,
 Aki ébren vágya lenni,
 Tünde karján édelegni.
 HURRAH. Egy gyepágy kínálkozik,
 Hűvös illatú ölével.
 S elföd a lomb ernyejével,
 Jer, fogadd el, itt pihenj meg.
 CSONGOR. Balga, kelts, ha kedvesem jön.
 Ah, tovább nem állhatok;
 Vajha, míg leszűnyadok,
 Balszerencsém elkerüljön. *(Elalszik.)*

TÜNDE, ILMA (jőnek).

TÜNDE. Jaj nekem! mit látok ott?

Alva vár-e Csongor engem?

Aki érte a halálból

Vissza tudnék lelkesedni.

Alva vár-e engem ő?

ILMA. Tán csak rólad álmodozni

Szúnyadott el, míg lejjönél:

Mert az álom édes álom

Arról, kit szivünk szeret.

TÜNDE. Hagyj el, Ilma, hagyj magamra.

Engedelmet rózsaszáj,

Hogy virágodat szedem. (*Megcsókolja.*)

Csók, szelíd galamb te, menj el,

Csak te vagy szelíd eléggé.

Mely az álmak hajnalából

Visszahíjad szellemét.

Hát nem ébredsz, édesem?

Visszarablott csókjaiddal,

Hogy fogollyá tégy, nem ébredsz?

Ah, hiába csattanál el,

Csók, te hittelen galamb,

Hírhozónak vissza nem térsz.

Csongor, ébredj — mint derült ég.

Arcod olyan, napja nincs-e?

Nincs-e fény, mely elfogadjon,

Égve, aggva kedvelődet?

Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,

Mely megbírta szívemet,

Mely belőle, mint korán nőtt

Szép virágot, a szerelmet

Fölcsalá, s most fagyni hagyja:

Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,

Melyben üdvöm gondolatja

Fogva tartja lelkemet. —

Kedves, ébredj, csókjaim közt

Elcseréltem ajkamat.

Elveszítém magamat,

- Kelj, találj fel karjaid közt. —
 Csongor, hát nem kelsz-e fel,
 Még ma láthatsz, holda kelve,
 Tartományokat bejárhatsz,
 Tévelyeghetsz, bujdokolhatsz,
 Bú magadnak, kín nekem,
 Nem találsz meg, soha nem! *(Ráborúl.)*
- ILMA *(Kurrahhoz)*. Csempe szádat jól ha nézera,
 És vitorla két fülednek
 Lebve lógó szárnyait,
 És ha nézem görbe lábad
 Lőcsnek épült csontozatját,
 Oh, te messze földi vendég,
 Úgy hiszem, hogy ösmerélek.
- KURRAH. Úgy van, s hogy ne volna úgy!
 Oh szemem világa te!
- ILMA. Jaj! ne mondd azt, gyík lehetnék,
 Sánta koldús tyúkszeme,
 Csak szemed világa nem.
 Szólj, szurokban mosdol-e,
 Vagy mitől van, hogy pofádon
 Szinte fénylik a sötétség,
 Mint a rongyos csizmaszáron,
 Mellyet a szegény deák
 Tollúrral megcsiszolgat. —
 S még sem ösmersz, bűnvirág te?
- KURRAH. Oh én csillagom, galambom.
- ILMA. Oh, az Istenért, ne tedd azt,
 Tégy akármit, üss agyon,
 Csak ne kezdj el mosolyogni.
 Oly vagy akkor, mint ha társát
 Koncevő eb megmorogja.
- KURRAH. Látod, angyalom, mi jó vagy,
 Oh, én boldog szerető.
- ILMA. Oh, te fűzfa, oh, te tőke,
 Még sem ösmersz? nézz ide,
 Böske, hitvesed vagyok.
 Vagy, hogy megdicsértelek,

Az vadít el? jöszte, inkább.

Félre nézek, úgy ölelj meg.

KURRAH (*megöleli*). Kedves, édes, házi bútor.

ILMA. Oh, te puskaporszagú,

Hol pokolban vetted a bűzt?

KURRAH. Csókot, asszony!

ILMA.

Jaj! megégtem;

Ez pokolnak fajzata.

KURRAH. Meg ne moccanj, mert befallak,

És megeszlek, mint az almát.

(*Ilma ijedten félrevonul tőle.*)

TÜNDE. Jaj nekem! nem álom ez,

A kajánság műve inkább.

Elrepüle gyors időm már;

Menni kell és nem remélni.

Mindörökre kínban élni.

Lelkem édes gondolatja,

Csongor, itt marad fölötted,

Vajha, ott megsíratandó,

Vajha még meglássalak.

KURRAH. Mit parancsolsz, asszonyom,

Majd ha ébred, mondanom?

TÜNDE. Mondd, hogy egy szeggel magasbra

Villogó kardját akassza. (*Magában.*)

Úgy gyanítom, bűn fia,

Eszköz e rosszban te voltál. —

Ilma, menjünk gyászutunkra. (*Tünde, Ilma el.*)

KURRAH (*megilletvén Csongort*).

Így la! ébredj, tolvaj úrfi,

És bámuld meg a napot.

CSONGOR. Mintha mély sír lettem volna,

S benne lelkem a halál,

Oly sötét volt álmaimban

A sors, mely fölöttem áll.

Szólj, mi történt, míg aluttam?

KURRAH. A tündérek itt valának.

CSONGOR. És te, — rettentő gonoszság!

Alva hagytál, nem verél fel!

KURRAH. Mint csalódom, jó uram.

Annyi szóra, annyi zajra,
Azt csodálom, hogy rekedtté
Nem levék, te meg siketté.
Mint számárnak vemhe, mely
Édes anyját elveszíté,
Vagy mint a számár maga,
Mely kemény szelet jövendöl,
Úgy üvölték, úgy rikolték;
És az a mézforradék,
Mit tön és nem tön miattad!
Fölvevénk, és meg' letettünk,
Szólogattunk, megsirattunk,
Mind hiába, nem kelél.

CSONGOR. Átkozottak gyermeke,
Mindeneknél átkozottabb,
Haj! most merre térjek én?
Oh, az elveszett időt
Mellyik Isten, mellyik ember
Szerzi vissza életemnek?
Elment, mint sebes hajó,
Nyom helyett örvényt hagyó,
Melyben elmém sírja nyílt meg,
S összetépett lelkemé.

KURRAH. Jobb szeretnék messze lenni.

CSONGOR. Most hová, haj! merre menjek?

Szólj, midőn ment, mint beszélt?

KURRAH. Azt izente, hogy magasbra

Tedd egy szeggel kardodat.

CSONGOR (*gondolkozva*).

Hah! mi az? hát csalt vetének?

És talán e szolga arra

Bűnös eszközül szegődött?

Úgy van, úgy van, szörnyen úgy van!

Csalfa szolga, halj meg érte.

Futsz-e? fuss bár, bűn cseléde,

Úzni foglak, mint az árnyék,

És árnyékká rontalak. (*Él.*)

(Szoba.)

*(Mirigy hajlékában.)*LEDÉR *(arany-fürtösen belép).*

Így, ni! Most belém szerethet

Még a szívtelen halál is. *(Énekel.)*

Túl a Tiszán, túl a Dunán,

Innen is,

Úgy galambom a kis leány,

Ha hamis. *(Ásít.)*

Ah! biz én már únom is;

A bolondos vén anyó

Biztatott, hogy szép fiú jön.

S most az ördög sem köszönt be.

Még az ördög öccse sem.

*(Egy rózsát vesz le kebeléről s leveleit széthintve,
azokon sétálva, énekel.)*

Pesten jártam iskolában,

Térdig jártam a rózsában. *(Hirtelen megáll.)*

Ah! szegény levélkék,

Elszaggattalak.

(Leül, ölébe szedi a leveleket s énekel.)

Rózsalevél, kicsi rózsalevél,

Miért van, hogy halovánnyá lettél?

Halovánnyá, mint a lány orcája,

Mint a télnek hideg hóruhája.

Rózsalevél, kicsi rózsalevél —

Jaj nekem! — ki monda jajt?

Ah, Ledér! Ledér!

Hol van a te régi kedved,

És mosolygó gyermekálmod?

Sírsz-e? sírj, ha nem nevethetsz.

Rég óhajtott könny szemedben,

Rózsakendő kezeidben,

Sírj, s töröld el könnyedet.

*(Egy kis ideig arcát eltakarva, szótlán ül, azután
hirtelen fölugrik.)*

Hah! ki jó, mi zaj közelget?

Én bolondos, mit csináltam!

Nem, nem ezt nem állhatom ki:
 Oh magány, te ölsz meg engem.
 BALGA (*jő egy darab deszkával*).
 Beste lélek rossz hada!
 Engem így elzárni tőle!
 Ólba zártak; de kitörtem
 Ajtaját, s ím, hordozom;
 Aki nem hisz, lássa meg. (*Meglátván Ledért.*)
 Á — bocsánat, szép kisasszony. (*Félre.*)
 Vagy talán csak ő kegyelme,
 A tündér, az eszemadta.
 Oh! beh szépen fut szegényke.
 LEDÉR. Szörnyűség! a vén tarisznya
 Ily bohókás majmot üz rám.
 Oh vigyorgó fa kutya!
 Nem, nem, abból semmi sem lesz.
 Megszököm! — de még előbb
 Megcsigázom a bohót. (*Balga felé fordul.*)
 Ah!

BALGA. Sójajt!

LEDÉR. Oh!

BALGA. Oh szegényke!

Mint a bőjti szél az úton,
 Oly keservesen sóhajt. (*Ledérhez, térdepelve.*)
 Szólj, parancsolj, mit tegyek.
 A világot, mint darab húst,
 Érted fölfalom, ha kell. —
 Eltaláltam, már vidámabb.
 S ah a lelkem! hogy' mosolyg,
 Olly ördögös kedvesen,
 Mint a teli pinceszáj,
 Melyben a piros bor áll:
 Most majd én is rá sohajtok,
 Ah!

LEDÉR. Ah!

BALGA. Ah!

LEDÉR. Az élhetetlen!

Már nekem kell arra térnem,
 Mert különben ott ragad.
 Kedves —

BALGA. Oh, én boldog állat
Minden emberek között!

LEDÉR. Nem vigasztalsz meg szavaddal?
Lásd, én bús vagyok miattad,
Mint az árva gerlice,

BALGA. Oh, a lelkem gilice!
Tán meg is kén' már ölelnem?
Úgyde Csongor? megbocsásson,
Hogy nem ő sziveltetik,
És hogy Balga szebb kölyök tán,
Arról Balga nem tehet.

LEDÉR. Ott kemény lesz térded alja —

BALGA. Sőt itt jó helyen vagyok,
Hagyj pihenni lábaidnál.

LEDÉR. Oh, ökör, sőt csorda! mit csináljak?

(*Balgához.*)

Ím, hogy kedvedet tegyem,
Itt öllelek, édesem.

BALGA. Ó ölel meg, oh szerencse,
Légy szelíd bor, meg ne fojts.

LEDÉR. Szíved a rév, ott kötök ki,
Ékes ifju, el ne üzz.

BALGA. Oh, én ékes ifju, én!

LEDÉR. Húnyj szemet, te gyöngyvirágom,
Mert megégetsz, húnyj szemet.

BALGA. Oh, te csalfa! hát behúnyjam?

LEDÉR. Húnyd, ha kedvelsz.

BALGA. S így maradjak?

LEDÉR. Így! szerelmed zálogául

Nem kívánok egyebet.

S ah, mi szép, mi kellemes vagy. (*Félre.*)

Mint a macskafaj vakon.

BALGA. Hát ne nézzek még szemedbe,

Kincsem-adta kis csalója!

LEDÉR. Légy türelmes, kedvesem.

(*Egy rongyos tömött karszéket tol maga helyébe; félre.*)

Így, öleld atyád fiát.

Én tudom, hogy megszököm. (*El.*)

BALGA (*a széket ölelve*). Mily puhák szép karjaid,
Mint a szép fehér szalonna,
Kedves, édes oldalborda.
És ez a fürt — oh öllelek.

(*A szék nagy zörgéssel összedől, Balga ijedve fölugrik,
egy pamat lószőr kezében maradván.*)

Szürke lószőr és faláb!
Hát ki látott ily csodát?
Férgek háza, bolhafészek,
Összezúzlak, átkozott szék,
Tűzre teszek, tolvaj szerdek.
Mennydörgő! de nem haragszom;
Csongor úrfit kell kutatnom,
Mit csináljak, mit tegyek most?
(*Meglátja az asztalon a manók vélt örökét.*)

Oh szerencse! itt van a kincs.
Búsuljon a számár,
Elég nagy feje van. (*Öltözni kezd.*)

Balga vígan éli napját.
A bocskorba dobja lábát,
S úgy megy, mint a gondolat.
Deh! te bocskor, deh! te szíj,
Csongor úrfinál legyenek
Nos? megyünk, vagy nem megyünk!
E biz azt csoszogja: nem!
(*Mindenfélekép erőködik fölemelkedni.*)
Átkozom rossz bocskora,
Arra vár, hogy én vigyem,
Vagy, hogy jól megabrakoljam.
(*Ostorozza bocskorait.*)

Deh, te szürke, deh, te ráró!

CSONGOR (*jő s Balgát nyakon fogja*).

Most szaladj, ha tudsz, hitetlen.

BALGA. Így adod ki béremet?

CSONGOR. Úgy, hogy e helyen megöllek,

Áruló, ki elraboltad
Minden üdvösségemet.

BALGA. Semmit én még nem raboltam,

Mint imént ez egy ütést,
Ezt is jó szüből adád.

CSONGOR. Csúfolódsz? vész el, álnok.

BALGA. Úrfi, én nem ételek.

CSONGOR. Nem? no megteszem, hogy érts.

BALGA. Mért akarsz a földre nyomni?

CSONGOR. Hogy nyakadra hágjak, ördög,

És tiporjam lelkedet.

(A manók, jószágaikat mutogatva, hirtelen általmennek a színen.)

Hah! mi ez? te kétszer is vagy,

Balga itt, és Balga ott.

BALGA. Bocskor itt és bocskor ott.

CSONGOR. Most gyanítom! a manó volt,

Aki megcsalt képed által.

BALGA. Most tudom, mért nem mehettem.

És nyakamra mért tiportál.

CSONGOR. Oh! a végtelen világon

Senki nincs boldogtalan,

Én egyedül vagyok az.

BALGA. És miért? a bocskorért!

A bocskor nem csizma bár,

Lopni mégsem illik azt is;

És az ördög visszaváltja,

Ami hozzá tartozik.

CSONGOR. Balga, hallod.

BALGA. Hallom, úrfi.

CSONGOR. Jój nyomomba.

BALGA. És hová?

CSONGOR. Azt ne kérdd, ha még hivem vagy.

BALGA. S így örökké bujdosásra

Szántad ifju éltedet?

CSONGOR. Mindörökké, és azon túl!

Égjen bár le akkorára

A magas dél fény sugarára,

Mint egy kisdud fénybogár,

Melly az égben félve jár,

S úgy bolyongjon egyedül

A sötétlő végtelenben,

Hogy magát se lássa többé:

Én tüzenél akkor is még,

Tünde, érted bujdosandom. *(El.)*

BALGA. Már, ha úgy van, ám jerünk bár.

Míg csak annyi lesz belőlem,

Mint egy elfőtt birkaláb,

Én is bujdosó leendek,

És evendem és ivandom,

Míg csak bennem s benne tart.

(Elindul, kis várat után ismét jő.)

Birkalábot emlegettem,

Vajjon, ahová nem tettem,

A szekrényben ott van-e?

(Amint a szekrényt nyitja, Mirigy alakja áll előtte.)

Huh, Mirigy! a vén utálat.

(Ajtó felé fut, ott is Mirigy alakjával találkozik.)

Jaj fejemnek, jaj szememnek,

Mily csodán kell borzadoznom!

Két alakban egy boszorkány,

Itt is, ott is ő, az undok:

Söprü fegyver van kezeiben,

Rút halál sötét szemeiben,

Csongor úrfi! jaj! segítség.

Ablak, ajtó, merre vagytok,

Jaj fejem, jaj tomporom!

(Mirigy alakjai kétfelől söprüvel kergetik, míg végre az ablakon kiugrik. Mirigy alakjai egyesülnek.)

MIRÍGY. Minden el van veszve, minden!

És kacag bolond Mirigyen

A pokolnak feneke.

Hát Mirigy csak oly eke,

Ollyan szolgál dáb pemét,

Mellyen minden gyáva szánthat,

Minden gyáva lovagolhat?

(Haragosan dobbant lábaival.)

Nem, nem, mondd pokol, hogy nem,

Zúgj, ha hallod és feleld: nem.

FÖLD ALÓL. Nem! nem! nem!

MIRÍGY. Itt vagy, itt vagy, érzek.

Átok érte, hogy feleltél,

Átok háladij gyanánt.

Halld tehát: egy jós lakik

Vén berek közt sziklarésben,
Kétszer alszik három hétben,
Azt helyéből messze úzom,
S én jövendölök nevében.

FÖLD ALÓL (*kacaj*). Hahaha!

MIRÍGY. Tetszik, úgy-e? megteszem.

Tünde, Csongor elmenendők

A bereknél, és tanácsot

Tőlem, általam veendők.

És elrontom a szerelmet,

És helyette veszedelmet

Mag gyanánt vetek beléjük,

Hogy magokban vesszenek.

FÖLDALI HANG. Nem! nem! nem!

MIRÍGY. Ha szolgáltam valaha,

FÖLDALI HANG. Hahaha!

MIRÍGY. Lelket vittem útaidra,

FÖLDALI HANG. Hahaha!

MIRÍGY. Csúfolódsz? tán meleg van,

Hogy kacajt ütsz kínaidban?

Gyáva szellem, vessz magadban!

Egy meg kettő három a szám,

Nélküled megy végre munkám.

(*El. Föld alatt nagy kacaj.*)

(*Barlang.*)

‘ Mindenfelől sűrű lombos fáktól árnyékozva, előtte borított kút. Mirígy jó s a kútat feltakarja.)

MIRÍGY. Itt van a kút, a jövendő

Mélyen nyugszik tükörében.

Lássa sorsa visszáját benn

A szűz, mely partjára feljő.

(*A kútat háromszor kerülvén.*)

Forrj kút habja, forrj,

Tajtékot sodorj.

(*Egy írást tart a kút fölél, mely magátul meggyúl.*)

Csalfa eskü vérral írva,

Bűnös szívtől lángra gyúlva;

Mély vizedbe hull le hamva.

Forrj, kút habja, forrj. (*Megáll.*)

Csillag, mellyen a halál
 Csonton, embercsonton áll,
 Felhő, melly a sírra száll,
 Ahol vérzik a fűszál,
 Szél, mely tűzben lángolál,
 Bennveszők siralminál,
 Szálljatok le, szálljatok le,
 A jóskútba nézzetek le! (*Eltávozik a kúttól.*)
 Mintha jőne, akit várok.
 Itt jön, itt van, lássa most,
 Amit meg sem álmodott;
 Én pedig Csongort hozom meg.
 Hogy jövendőt itt vegyen.
 Évek éve múlhatik,
 Míg együlnek útaik. (*El.*)

TÜNDE, ILMA (jőnek).

TÜNDE. Ilma, jó jel!

ILMA. Jaj, minő hely!
 Itt boszorkány lakhatik.

TÜNDE. Oh nem, itt egy jós lakik,
 Egy rideg nő, melly időkben
 Búvárkodva messze lát,
 S a leendők fonalát
 Tartja biztosan kezében.

ILMA. Már ha úgy van, keztyüt huzzunk.
 Itt van a szép kis tenyér,
 Tiszta, mosdott és fehér.

TÜNDE. Ah, mi boldog pillanat!
 A varázkút nincs befödve.
 Nem lebeg gyászfátyola.
 Boldog, aki most belenéz,
 Azt nem éri bánat és vész,
 Kedvez annak csillaga.
 Haj! de mégis rettegek,
 Borzadás fog el jövendőm
 Még nem látott képinél.
 Ilma, menj elő te, nézz be,
 És beszélj el, mit látsz benne.

ILMA. Legfőlebb is zöld vizet,
 S egy pár pislogó szemet,
 Melly az úszó békafejből
 A világra fölnevet. *(Lenéz a kútba.)*
 Ah nem, ah nem, Balga lelkem,
 Hát te vagy, te olly alatt?
 Mit csinálsz ott a hüvösben,
 Mit csinálsz ott, gyönyörű?
 Jer föl, égek, olvadok,
 Mint a gyenge vaj vagyok.
 Oh! a lelkem hogy' szeret,
 Csókot kér, nem kenyeret;
 S ott találom enyhemet.

TÜNDE. Ilma, látom, lelked örvend,
 S boldogsága özönében
 Fürdik, mint a víg madár.
 Hagyj most engem, hagyj lenézniem!

ILMA. Ah! mért versz ki álmaimból,
 Fogfájásra ébredek. *(Még egyszer lenéz a kútba.)*
 Balga, Balga, kedvesem,
 Nem pártolsz el, úgy-e nem?

TÜNDE *(a kúthoz közelítve)*. Csillagok, kik a jövődöt
 Fénybetűvel kék mezőben
 Írjátok le a nagy égben.
 Ti a menny szép szemei,
 Kedvezőn mosolygjatok
 A varázskút éjjelébe:
 Sorsom nyugszik rajtatok. *(Lenéz.)*
 Ah, mi táj az, mely világ!
 Zöld mezőben egy leányka
 S egy kis bárány játszanak,
 Szép és ifjú a leányka,
 Fürge s dévaj a kis állat,
 És játékok oly vidám,
 Ollyan boldog, mint magok.
 Hah! de mely gyász-tünemény az?
 Hős fiú jön fegyverestül,
 Vérben, porban, lankadottan,
 Elborúl a szűz előtt.

S ím, a lányka összetépi
 Hó ruhája fodrait,
 A sebesre felkötözi
 Keble patyolatjait.
 Hálabuzgón föltekint
 A vitéz — oh mennyi kint
 Kell megéernem! Ő az, ő az,
 A hitetlen szerető,
 S a leányka — jaj nekem —
 ILMA. Asszonyom, ne állj tovább így.
 Mert szoborrá változol. (*Félve.*)
 Balga tán megtetszett neki,
 Attól tartok, elszereti. (*Tündéhez.*)
 Asszonyom, ha engeded,
 Inkább osztozom veled. —
 Nem szól, hallgat, sir szegény,
 Én pedig fohászkodom. (*Ásít.*)
 TÜNDE. Boldog, tán nem boldog lányka.
 Mondd, hová vesz nézeted?
 Ah! mi van csalárd szemében,
 Mely lerejtett kincs, hogy azt,
 Mint buvár a gyöngyöket,
 Olly epedve, olly örömmel
 Mélyen, híven keresed?
 Ah, ne higyj az álsugárnak —
 Ah, ne higyj, de mit beszélek?
 Oh szerelmem álmai!
 Már ölében a leányka,
 Harca gyenge, mint maga,
 Csókja ég már arcain,
 A hitetlen, melly adóul
 Régen engem illetett;
 S mellyet annyi gondom ápolt,
 Annyi édes aggodalmam,
 Ketten ők szerelmimen
 Nélkülem hogy osztakoznak!
 Jaj nekem, jaj kárhozottnak!
 A ligetben andalogva
 Járnak ketten boldogúl.

S a báránka, mint szerelmem
 Árván, búsan, elhagyottan,
 Fejcsüggesztve jár utánok;
 Játszótársa már nem játszik,
 Ah, vagy játszik, és eljátssza
 Rég ohajtott üdvömet.
 Járnak, mennek a ligetben,
 S mindig mélyen és mélyebben,
 Ott kaján lomb, itt könnyim,
 Ah! nem látnak szemeim.

ILMA. Már ez mégis szörnyűség;
 Vesszen a rossz kútja! inkább
 Eltemessük, mint hogy ártson.
 Asszonyom, nézd, itt a kő —

TÜNDE. Oh nem, Ilma, el kell vennem
 Sors kezéből a keservnek
 Telmértékű poharát.
 Most vagy máskor el kell vennem,
 Vagy az elme, vagy szerelmem
 Győzni fognak szívemen. (*Ismét a kútba néz.*)
 Mit találok? új vidék;
 Puszta tenger, pusztaszirt,
 És a szirton a leányka,
 Eltemetve bánatába,
 Bomlott szívvel, bomlott hajjal,
 Néz a hullám távolába.
 Jaj! hová lőn üdvössége,
 Hol szerelme kéjei?
 A hitetlen fut hajóján,
 Mint a szélvész, mely virágot
 Tört le, fut kegyetlenül.
 És a szirton áldozatja,
 A megcsalt lány összerogy!
 Égő szíve lángjait
 Oltják tenger habjai. (*Eltávozik a kúttól.*)
 Ilyen minden férfi szív?
 S Csongor annyi kellemeikkel,
 Ollyan arccal, oly szemekkel.
 Csongor öldökölhet így?

Kárhozott légy, csalfa kút,
Kárhozott a szellem is,
Mely pokolnak büntövéből
A világra felhozott.

Pusztá légy és elvadúlt,
És vadúljon messze tőled
Minden, ami boldog és jó.

Oh, hitemnek romladéka,
Bánat! merre viszlek el! *(El.)*

ILMA. Mely baj ez már meg' nekem!

Még Balgával sem csevegtem,
S asszonyom már elmegyén. *(A kúthoz lép.)*

Balga lelkem, egy pogácsa
Van zsebemben, nézd galambom,
Azt is itt hagyom neked.

(Egy darab süteményt hajít le a kútba, melyre az nagy lángot vet; Ilma sikoltva elszalad. Mirigy feljő a kútból a láng után.)

MIRÍGY. Már megjártam útamát.

Kis leányzó képiben,
Jóstanácsot elfogadni,
Csongort erre csaltam el. *(A kúthoz megy.)*

Kút leánya,
Kút csodája,
Kelj, ha keltelek,
Menj, ha küldelek.

Kút palackja,
Kút galambja,
Szállj, ha intelek.

Kút leánya,
Kút csodája,
Légy az ifju
Csalogánya:

Hol hazája
Várva várja,
Megpihentét
Ott találja;
Csak szerettét,

Soha Tündét,
 Bár kívánja,
 Meg ne lássa.
 Mindörökre,
 Mindörökre,
 Ne találja.

Kész a jóslat veszedelme,
 Itt a vendég, most helyemre.

(*Fekete fátyollal befödi a kútat s a barlangba rejtezik.*)

CSONGOR, utóbb BALGA (jónek).

CSONGOR. Merre tűnt el a leányzó?

Jóslatot mondott vehetnem,
 Csak követném nyomdokát.

Itt vagyok, huh! mily vidéken,

Itt ez a hely borzadásnak,

Félelemnek gyászhelye:

Ez lesz a jós lakhelye. (*A barlanghoz fordulva.*)

Jós, időknek hű buvára.

Jós a szirtek templomában,

A homállyal s gondolattal

Társalkodva lakozó,

Jós, ha jósnak hívatol,

S nem vagy a név ellenére

Rosznak, gyásznak hirdetője,

Szólj, szerelmem sorsa millyen,

Merre törjek, merre térjek,

Kedvesemhez hogy elérjek?

SZÓZAT. Amit látni fogsz, kövesd,

Szép leányka, meg ne vedd,

Arca csendes, mint az est,

Kit hunyó naprózsa fest;

Szeme tündök, mint az est,

Melyben csillag fénye reng.

Lába könnyű, mint az est,

Melly a szellőn játszva leng.

Úta arra, hol az est

Alkonyába dőlni kezd,

Arra indulj, ott pihenj meg,
Ott találsz a kegyest.

(*A fátyol emelkedik, alóla a kútból egy leányalak tűnik föl, mely Csongornak integetve tova leng.*)

CSONGOR. Álmok édes képzeménye,
Csodaszülte szűz alak,
Szólj, ki vagy, mennyi küldeménye?
Csalsz-e, vagy jól láttalak?
Ah! megállj, vagy bár sietve
Menj világon s végeken túl,
Csongor nem remeg bajoktól.
Fog követni, menj elő. (*El.*)

BALGA. Bámulok, meg' bámulok,
Szám csekély a bámulásnak,
De, ha egyre bámulok,
Majd egyedül maradok. (*A barlanghoz fordulva.*)
Asszony'ám! — nem hall! — nagy asszony!
Jaj, nagyot hall nyomorú.
Néne, egy kis jó tanácsot.

(*Azalatt egy palack bor s egy sült galamb emelkedik a kútból s Balga homlokába ütköznek.*)

Óha! még bizony kivernék
Mind a két szemem világát. —
Lánc lobogó! az bizony bor,
S ez meg' olyan sült galamb,
Amint én nem vagyok az.
Szállj le, szép piros palackom,
Szállj le hozzám, szép galambom,
Meg nem eszek, meg nem iszlak,
Csak szivecskémhez szorítlak!
Nem hiszik, s az nagy baj! oh én
Árva elhagyott legény.
Intenek, hogy nyomba menjek.
Engem úgyse! megteszem.
Várjatok meg, hej! megyek már,
Itt vagyok már, szálljatok le,
Hadd fogózzam bennetek.

Hujja huj! ha sapka vagy,
 Űsd le azt a rőt palackot.

(*Süvegét utánok hajítja s el.*)

MIRÍGY (*előjön*). Meglőn amit, s mint akartam,
 Most aranyfa, szép gyümölcsöd,
 Szép almád nekem terem.
 Meglopom, meg! az lesz dolgom,
 S a manókat kergetem.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Kietlen táj.)

TÜNDE s ILMA (jőnek).

ILMA. Hol vagyunk itt, asszonyom,
 Mely kietlen tartományban?
 Én, ha engem kérdenének,
 Jobb szeretnék messze lenni,
 Legalább is olyan messze,
 Mint Pozsonytól Hortobágy.

TÜNDE. Légy nyugodt, ne aggj veszélytől,
 Hű árnyéka bánatomnak,
 Itt az Éj országa van.
 A gyűlölt fény birodalma
 Lelkem annyi felleget
 Nyílsugárral hasogatja,
 Nem kívánom szebb eget;
 Ide húz a bú homálya,
 A reménynek csüggedése,
 És a csüggedés reménye
 Itt találják honjokat.

ILMA. Ah, bizony, nem jól találják.
 Kis szemem már úgy kinyílt,
 Mint a tányérbélvirág.

TÜNDE. Ah, a szív is úgy nyílik meg.
 Mint sötétben a szemek.
 Boldogságban zárva tartja

Rózsaszínű ajtaját,
 Az örömnek gazdag árja,
 Hogy ne fojtsa el lakát;
 Búban, kínban, szenvedésben
 Titkos mélyeit kitárja,
 Hogy, ha még van, a reménynek
 Elfogadja súgarát.

ILMA. S ezt, hogy tudjuk, ily kietlen
 Földre kelle bujdokolnunk,
 Hogy madár se jöjjön onnan,
 Ahol nap van és világ?

TÜNDE. Légy türelmes, bánatommal.
 Vég utat tesz most szerelmem:
 Itt vesz enyhet vagy halált.
 Jer, kövess e vég utamban,
 S lássad ott az Éjt magát.

ILMA. Mit csináljak, merre fussunk?

TÜNDE. Pusztá parton fátyolában
 Egy komoly bús asszony ül;
 Csermely folydogál előtte,
 Csillagokkal tündökölve —

ILMA. Borzadok, ha rátekintek.

TÜNDE. Ó az, kit keres reményem,
 Ó az Éj gyászasszonya.
 Nála vannak rejtve mélyen
 A jövődők titkai;
 Kérni fogjuk elborulva,
 S esküinkkel kényszeríteni,
 Hogy felfödjék ajkai.

ILMA. Jaj, ne menjünk; mintha szólna,
 Érthetetlen hangokat
 Mormol ajka.

TÜNDE. Álmodik,
 S a pataknak elbeszéli
 Halhatatlan álmait.
 Várakozzunk, mert bosszúja,
 Véghetetlen és sulyos,
 Éri azt, ki háborítja.

Éj. Sötét és semmi voltak: én valék,
 Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj,
 És a világot szültem gyermekül.
 Mindenható sugárral a világ
 Fölkelt ölemből; megrázkódtatá
 A semmiségnek pusztaságait,
 S ezer fejekkel a nagy szörnyeteg,
 A Mind, előállt. Hold és csillagok,
 A menny csodái lőnek bujdosók,
 Kimérhetetlen léghatárokon.
 Megszűnt a régi alvó nyúgalom:
 A test megindult, tett az új erő,
 S tettekkel és mozgással gazdagon
 Megnépesült a pusztaság s idő,
 Föld és a tenger küzdve osztozának
 Az eltolt légnek ősi birtokán;
 Megszünteté a tenger habjait,
 S melyet haraggal ostromolt imént,
 Most felmosolyga mélyiből az ég;
 S mint egy menyasszony, szépen és vidáman
 Virágruhába öltözött a föld.
 A por mozogni kezdett és az állat,
 S királyi fejjel a lelkes porond,
 Az ember lőn, és folytatá faját
 A jámbort, csalfát, gyilkost és dicsőt.
 Sötét és semmi vannak: én vagyok,
 A fény elől bujdokló gyászos Éj. —
 A féreg, a pillantat bűboréka,
 Elvész; idő sincs mérve lételemnek.
 Madárt a szárny, a körmök állatot
 Nem váltanak meg, kérges büszke fát
 Letesznek századoknak súlyai.
 Az ember feljő, lelke fényfolyam,
 A nagy mindenség benne tükrözik.
 Megmondhatatlan kéjjel föltekint,
 Merőn megbámúl földet és eget;
 De ifjusága gyorsan elmulik,
 Erőtlen, aggott egy-két nyár után,
 S már nincs, mint nem volt, mint a légy fia.

Kiirthatatlan vággyal, amíg él,
 Tűr és tünődik, tudni, tenni tör;
 Halandó kézzel halhatatlanul
 Vél munkálkodni, és mikor kidőlt is,
 Még a hiúság műve van porán,
 Még kőhegyek ragyognak sírjain,
 Ezer jelekkel tarkán s fényesen
 Az ész az erőnek rakván oszlopot.
 De hol lesz a kő, jel, s az oszlopok,
 Ha nem lesz föld, s a tenger eltűnik.
 Fáradtan ösvényikből a napok
 Egymásba hullva, összeomlanak;
 A Mind enyész, és végső romjain
 A szép világ borongva hamvad el;
 És ahol kezdve volt, ott vége lesz:
 Sötét és semmi lesznek: én leszek,
 Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

ILMA. Ah, szegény bús asszonyságnak
 Millyen furcsa álmai vannak!

TÜNDE. Borzadással tölt el e szó.
 Borzadással issza lelkem
 A mulóság poharát.
 Most jer, Ilma, jer, közelgjünk
 Tisztelettel elborúlva,
 Illessük meg fátyolát.

ÉJ. És a sötéten túl van a világ —
 Mi vakmerő kéz illet engemet,
 Mulandóságról békén álmodót?
 Ösmerlek, nyughatatlan lányka, te;
 Tündér hazádban üdvnek századi
 Valának megszámlálva éltedül;
 De föld szerelme vonta szívedet,
 A fényhazából földre bujdosál;
 S mert boldogságod ott is elhagyott,
 Segélyt keresni későn visszatérsz;
 De mindörökre számkivetve légy,
 Legyen mint vágytál, a kis föld hazád,
 Órákat élj a századok helyett,
 Rövid gyönyörnek kurta éveit.

Indúlj, ne lásson itt tovább szemem;
 Mert, aki halhatatlan Éj vagyok,
 Olyan sötétté teszek, mint az árny,
 Hogy rózsaberkeből a szerelem
 Irtózza nézzen, mint iszonyra, rád,
 S illat helyett gyötörjön vad tövis.
 Menj, menj, mert amit mondtam, megteszem.

(Tünde, Ilma el.)

Omoljatok nem késő habzatok.
 Az Éj az álmok partjain bolyong. (El.)

(Hármas út vidéke.)

Csongor a leányalak után jő.)

CSONGOR. Csalfa, tündér, játszi kép te
 A világon s életem túl,
 Merre csábít gyorsaságod?
 Százszor vélek megragadni!
 Százszor e meglobbanó szív
 Készül csalfa szívedet
 Elfogadni szerelemmel,
 És te eltűnöl suhanva,
 Mint az élet, mint az álom;
 Nyughatatlan lábaiddal
 Meg nem várod jöttömet.
 Intesz újra? Nem hiszek.
 Hányszor pusztá dombokon,
 Hol vezérléd útamat,
 Hányszor láttalak megállni,
 Nyílt kebelled, nyílt karokkal?
 Vágyaimtól részegen
 Elfelejtém a bolyongást,
 És nem láttam a kietlent,
 Mert te, szív és szem csalója,
 Téged láttalak, s imádtam
 Fátyolodnak titkait.
 Állj meg, állj meg, és ne hagyj el,
 Add jutalmát annyi kinnak,
 Hagyj pihennem karjaid közt,
 És elsírnom veszteségim

Mondhatatlan séreit. (*Fellép a hármas útra.*)

Hah, itt vagy egyszer annyi vágy után!

(*A leányalak elűnik.*)

Mi volt ez? árnyék! és én hol vagyok!

(*Kis ideig gondolkozva áll.*)

Forrás után a szarvas nő eped,

Nő társ után a szarvas gím, oroszlán

Mind a kettőnek üzi nyomdokát.

Forráshoz ér a nő, a gím nejéhez.

S erője dülő vadnak célt mutat.

A hangya futkos, apró léptei

Alig mutatnak járást és halad;

Nagy távolokról, gátak ellenére

Fáradva és mozogva hon terem;

Földhöz ragadtan mász a vak csiga.

De a természet válthatatlanul

Hátára tette biztos hajlakát,

Mikor kívánja, hon van, s elpihen:

Elérhetetlen vágy az emberé,

Elérhetetlen tündér, csalfa cél!

S miért az olthatatlan szomj, miért

Rejtékeny álom, csalfa jóslatok,

S remény vezérrel eltúrt hosszas út,

Ha, ahol kezdtem, vége ott legyen.

Bizonytalanság csalfa közepén?

Oh! hármas útnak kétes ál köre,

Mi más kebellet léptem föl reád,

Virág reményim reggelében akkor,

Most kinnal rakva, búval gazdagon

Az elhanyaglott szívnapi alkonyán!

BALGA (*jő a lebegő étkek után*).

Hát én mindig éh legyek,

S úntalan csak szomjuhozzam?

És e gyomrot és e torkot

Csak bolonddá tartogassam?

Aki hús vagy, rossz galambhús!

Akit egresből csináltak,

Bor! megállj, vagy összeontlak,

Itt e kővel fejbe sujtlak.

Hah! leszállnak — Balga! halkan,
 Szőrmentében bánj velök most.
 Hóha! hóha! így, csak így,
 Rég így kellett volna már.
 (*Fellép a hármassal útra s mint étkeihez akar
 nyúlni, elomlanak.*)

Mi ez? homokká lettél, rossz palack,
 Sivány homokká porlól, döggalamb?
 S azért van éhem, hogy most port egyem?
 Te átkozott, te csámpaláb, megállj;
 Inkább galambbá sülök e helyen
 S egyen meg, aki éhebb, mint magam.
 (*A földre veti magát.*)

CSONGOR. Hah! mely kalandor nép közelg felém.
 Tépetten, mint a vert had, szomorún?
 S bűt lássak ismét, bű elől futó?
 De enyh a bajnak látni társait:
 Bevárom őket, ők sem boldogok.

KALMÁR (*mankóján támolyogva jő*).
 Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
 Segíts, te gyámbot, rossz lábpótlék;
 Te mégis hű vagy: köszvény, zsibbadás
 Nem rontanak meg, jó, rossz út között,
 Nem válogatva mégy, amerre kell.
 S ha pályavéget ér az utazó,
 Vénsége zordon, bús, rideg telén,
 Még tűzre rak, s utószor felhevülve,
 Végig tekint a tarka életen,
 Mint a ruhán, mely hajdan dísze volt,
 Most a szegénység ronda bélyege
 Az elkopott fény foltjait mutatja. —
 Hol vagytok, összehordott kincseim?
 Reményem fája dúsan felvirúlt,
 S arany virágít szélvész szórta el.
 Megitta tenger, amit föld adott.
 A víz ajándit föld rabolta meg,
 S a sors szegődi kénye, melly emelt,
 Most zsámolyává tette hátamat.
 Kik ösmerék, míg volt, csak pénzemet.

Nem ösmernek rám most az emberek,
 S a büntetésnek súlya rajtam az,
 Hogy mégis nálok kell segílyt találnom.
 Ki ad a fáradottnak enyhelyet?
 Ételet ki ad az éhnek, és italt
 A lankadónak, bú és szomj miatt?
 Ki ad a bujdosónak rejteket,
 Paloták urának hajdan? víg torok
 Gazdáját vendégül ki híja meg,
 Hogy a lehullott csontot fölvegye?
 Egykor selyemmel bélelt sors fiát,
 Ki köntösít fel most ruhátalant
 Dér és nap ellen, szél és zápor ellen?
 Ki a szem ellen, mely megbánt, ha néz,
 Botránkozással fordul el, ha látott,
 S még inkább mint dér, zápor s szél gyötör?
 Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
 Segíts tovább, te gyámbot: menni kell,
 Gazdálni a mulékony életem,
 Imez bojtorjántermő zálogon;
 Még a halál, a váltó, nincsen itt. (El.)

BALGA *(ki eddig csak fejét emelgette, most fölül).*

De már evvel majd Balga sem cserél.
 Az Isten-adta milyen sáporást tesz.
 Egyik lélekzet benne szomjuság,
 A másik éhez, s a rongy miatt
 Olyan vitorlás, mint a szélmalom;
 Mért nem lesz szélmalommá? — Hát ki az,
 Ki hág fel ismét, melly ország fia,
 Olyan szemekkel, mint egy üstökös?
 Ha úgy lehetne, amint nem, talán
 A földet is kirúgná láb alól.
 De, Balga, csitt! most bölcsebb száj nyílik.

FEJEDELEM *(jő).*

Égsz még, s nem égsz el, nap, mely verve látsz?
 Rengsz, s el nem omlol, föld, e láb alatt,
 Mely vérjelekkel nyomta hátadat?
 Ha ölnyi térben hírem és magam
 Bőven tanyázunk, mért e hosszas út?

Mért e hegyekkel büszke földdarab
 Egy sírhalommá nem lesz, nem nagyobbá,
 Mint mennyi kell, hogy lábamat kinyujtsam?
 Magam szeretnék lenni, mint valék,
 A földön úr, és föld a föld alatt;
 Ez a homok faj, mely mohón tenyész,
 Ne mondaná, ha rajtam elmegyen:
 Imitt királynak gázolom porát.
 Le a fejről, te hitvány cifraság,
 Te csalfa fényből alkotott ragyogvány.
 El a kezeiből, fejedelmi bot,
 Erőtök nincs; míg volt, én voltam az.
 Ez a kebel volt műhely ezrekért,
 Magában és magától szüntelen
 A hír s dicsőség tettein koholt. —
 Fenségben ültem, mint a bérci kő,
 Rokon szív nélkül, szörnyen egyedül.
 Az átvirrasztott éjek rémei,
 A barna gondok, szélvész háború,
 Villám s hideg fény voltak táborom;
 Lábamnál nyílt és hervadt a virág;
 De úr valék, s betöltve a hiány.
 Egy gondolat volt, én gondoltam azt,
 Akarat csak egy volt, én akartam azt,
 S egyik végtől a másikig hatott.
 Itt várok dőltek, bérc múlt, víz kitért,
 Amott merészen kelt új épület,
 A sivatag csodája, s tornyokat
 Határon túl a felhők közt viselt.
 Intettem, és egy ország puszta lőn,
 Akartam, és egy másik támadott.
 Ki adja vissza múlt hatalmammat?
 Gyermekek volt a nép, bábok istenci;
 Én fölneveltem őket, báb helyett
 Kitettem a hírt, s bátor fajzatok
 Hagyták el a baromság ólaít.
 Erőt nevelve, őrző gondomon
 Nagy nemzetekké serdült a világ:
 Nyakamra nőttek, s mely nagy tő valék.

Most földre húztak önnön ágaim.
 Tehettem mindent, s mindent megtevék,
 Hatalmamon túl egy volt, s azt kívánták,
 A mindeneknek tetszőt! nem tevém;
 Mert nem tehettem, és elért bajom.

Titkos haraggal, mélyen s gyászosan,
 Mint a setét pók, szótt az árulás,
 A bizalomnak hősín fonalát,
 Mely vad kezei közt tüstént megszakadt,
 A rossz gyanúnak barna szálival
 Fércelte össze csalfán s ördögül;
 S jött a hizelgés hímes köntösében,
 Mely a barátság képivel kívül,
 Benn szerte vonszolt arccal a bosszút,
 S gyilkos haragnak rejté szörnyeit.
 Kelltem az áldozat, s én lettem az.

Mi van még hátra? merre költözünk?
 Lefeküdtem, s rám villant az ég tüze,
 A föld be nem vesz: ember átkai
 Fölvernek onnan, és ön álmaim
 Nem hagynak alunni olyan szűk helyen.
 Mely kéz mutatja most meg síromat?
 Ha már letettem e nehéz fejet,
 Ez a lélek, mely roppant természetével
 Láng óriásként égi boltot üt,
 Hol lel magának méltó temetőt?
 Lázadj fel tenger, bérc, te hullj alá,
 Gördülj ki föld e fáradt láb alól,
 Szakadjatok rám égő csillagok,
 Romlástok harsogása jel legyen,
 Hogy egy királyi lélek sírba megy. (El.)

BALGA. Ha ez király volt, mérges lehetett.
 Huh! mily kegyetlen dolgokat beszél;
 Sajnálnom kéne, és csak bámulok,
 Mint aki szappant vett a sajt helyett.
 (A tudós mélyen elmerülve jó.)
 Mit látok? oh, ez cifra élet itt.
 Hová botorkál szalmaszál uram,
 Hová, te donga, görbe lécdarab?

Háromszor menykő! ez van ám csehül.
 Ha söprünyélből vannak emberek,
 Ez a királyok. S milyen színtelen!
 De tátogat már, halljuk a harist.

Tudós. Az élnetlenség

És halhatatlanság

Két nagy dolog, két régi fejtörés.
 Az élni nem tudónak baj, hogy él,
 A halhatatlannak baj, hogy halni kell,
 S melyik nagyobb, azt méltó kérdeni.

Az élnetlenség? nem tud halni is,
 S ez, ami őt legárvábbá teszi;
 Mert a szegény, földhöz ragadt fiú,
 Kit még az ág is húz, a gyáva szív,
 Kit a leány is megcsal; a bolond,
 Kin a szerencse nyargal föl s alá,
 Az érdem, mely magára hagyva teng,
 S az életen túl várja díjait;
 Éjfél barátja a vak, életunt,
 S kinek nevével más hivalkodik,
 Ki tartományán más uralkodik,
 A pénzülő, a kockák vert fia,
 A szívbeteg, szerelme martaléka,
 S minden reményhez esküdött bohó,
 Mind ez, ha halni tudna, mily hamar
 Látnók az élnetlenségek vég baját!

Ellenben a halhatatlannak is,
 Ha halni még előbb nem köllene,
 Mi könnyű dolga volna e világon.
 De így sem él, sem hal, csak tébolyog
 Lét és nemlét közt, mint a vert kuvasz,
 Kit udvarából a juhász kitilt.
 S mért élnetlenség? vagy mért halhatatlan?
 Mért élnetlenség, aki élni vágy,
 S mikor nem az, mért halhatatlan akkor?
 Élet- s halálban mért az a lehet,
 Az *élhet*, *halhat*, mért van eltörölve?
 S én nem kívántam, hogy legyek s vagyok!
 Majd nem kívánnék halni s meghalok!

S akkor, ha láttam hitványságomat,
 Tán úgy kívánnám, s meg nem halhatok!
 S örökre nem! nem! mindig nem! gyötör.
(Homlokára üt.)

Ki vagy te, aki bennem háborogsz?
 Ész, vagy nem ész? elő! hadd lássalak.
*(Merőn kinyújtott tenyerébe néz, mintha valamit
 róla elszállani látna.)*

Így! pille voltál, most már lepke vagy?
(Őrjöngősen előbbre lépve.)

Megállj! ne menj még, én is elmegyek. —
 Nem áll meg, elmegy, elhagy, eltűnik —
 Sötét van, álmodozzunk, itt az éj. *(El.)*

CSONGOR. Mit láttam én, mi vándor arcokat!

Megjöttek régi ismerőseim.
 Nem mint a fecske, mely tavaszt jelent,
 Mint zajmadár a vészben jöttek el,
 Búmat nagyítók, gyász történetekkel.
 Fordúlt szerencse ül a gazdagon,
 (Szerencse hátán ült ő egykoron),
 S ki a világot rabbá tenni ment,
 Most — s mennyi gyötrellemmel! halni megy.
 Betette könyvét a tudós, s ki a
 Tudás határát érni láttatott,
 Most túl azon, kétségek tengerében,
 Mint egy veszendő sajka hányatik,
 S kormányon ész helyett a dőreség,
 Csillagra nem tekintve, céltalan
 Áll a habok közt, mellyek elnyelendik,
 S a rá agyargó szörnyeken mosolyg.
 El a világnak ál tekintetétől.
 Koldús a gazdagság, a hatalom
 Leszállt fokáról, hamvadott üszök
 A tudománynak napszövetneke,
 S közöttök a nem boldog szerelem,
 Mint a magányos gerle, nyögve jár.
 El innen a magánynak rejtekébe,
 El, ahol ember nem hagyott nyomot
 Derús homályban, szélmoraj között

Az észmerengés búja ott lakik.
 Ott álmadoztat ifju képzelődést,
 Elmúlt szerelm és megghiúlt remény,
 S a szív halála lassu, nem gyötör. (El.)

BALGA. Elmenjünk hát s ne lássunk több csodát?
 S pusztába menjünk, s éktelen vadonba?
 De menni kell; ott mégis fű terem,
 S ezentúl Balga nem kényeskedik,
 Szénával él, mint a rivó számár,
 És vízzel, mint az eb. Szegény fejem!
 Nem süt nekem már Böske lágy cipót,
 És nem vet ágyat nap leszálltakor;
 Inséggel, amint kezdtük, hagyjuk el,
 S mi a futásnak vége? döghalál. (El.)

(Szabad tér.)

(Egy elvadult kert közepében.)

TÜNDE, ILMA (jőnek).

TÜNDE. Vége vándor útainknak,

Állj meg, Ilma, és pihenj.

ILMA. Hála Isten! hogy megjöttünk.

TÜNDE. Itt e táj volt, e fenyér,

Hol legelsőbb andalogva

Ültetém a szerelemnek,

A gyönyörfa sarjadékát.

Ért arany gyümölcse már,

És a vágy, s e szív elől

Elszedé a sors viharja.

Álljon újlag e helyen,

A kopárnak bámulandó

Dísze, s messze tündököljön.

És ha hű még, és hivem,

Akit nem felejt szerelmem,

Csalfa jóslat ellenére

Itt találjon enyh helyére:

De ha hűtlen, és a jóslat

Képe nem csal, akkor ah!

Hervadj, hervadj, drága fa,
 Hervadásnak átka rajtad.
 ILMA. Mily kegyetlen szózat ez?
 Hát ha férfi hűtelen volt,
 Ollyan ritkaság-e az,
 S egy hitetlen szív miatt
 Minden férfit kell gyűlölni,
 És nem inkább kegybe venni?
 Nem jöhet szebb, vagy ha nem szebb,
 Nem jöhet jobb? és ha nem jobb,
 Nem jöhet más, aki szinte
 Férfi, mint a többi volt?
 Asszonyom, ha kérnem engedsz,
 Változtasd parancsodat;
 Kár az ilyen ritka fát,
 Egy hitetlen férfiért,
 Hervadásra vesztegetni;
 Mert ha így megy mindenütt,
 Nem marad fa, nem marad lomb,
 S hervadásnak vége nem lesz,
 Amig férfi és fa van.

TÜNDE. Akkor váljék bár örökre
 A természet hervataggá,
 S bú és bánat lakja azt.
 De ha boldogúl szerelmem,
 Akkor itt e pusztá domb
 Fénylakommal díszesedjék;
 E vadon, mely mint ijesztő
 Áll a néma sivatagban,
 És a hajdan ékes kertnek
 Már benőtte útait,
 Akkor mint egy éden álljon,
 S benne e kicsinyded élet,
 Mint egy rózsa, úgy virítson
 Csermelyárnak partjain.
 Harmat gyöngye hullja meg,
 Ifjú napfény melegítse,
 Égi szellő hűtögesse,
 S méhajakkal, mézajakkal

Lopja róla, hajnalonként
 A szerelem csókjait.
 S hervadása érje bár:
 Szép volt, s édes illatú.
 De jer, Ilma, félre innen,
 Várjuk, mit hoz a szerencse.
 Lég' kicsinyded szellemei,
 Gyenge Nemtők, szálljatok,
 Legyetek fám őrei.
 Minden bűnöst, minden ártót
 Tőle messze tiltsatok. (El.)

ILMA. Így van! a legjobb tanács is,
 Mint a bunda nyár hevében
 Félre zugba vettetik.
 Isten hozzád, drága fa,
 Férfi hűség képe vagy,
 Elhervadtál, oda vagy! (El.)

NEMTŐK (éneke a légben).

Játszadózunk,
 S az óra halad,
 Légi lakunk
 Van csillag alatt.

S a csillag, ha este mosolygva kijő,
 Tündöklük utána az égi mező.

Csillag után
 Jár kis seregünk,
 Menny kapuján
 Át játszva megyünk.

Ki hí le, ki hí le, a földre ki hí?

A menny ragyog, ékes; a föld gyönyörű.
 (A nemtők egymásután földre szállnak.)

ELSŐ. Hop! leszálltam, itt vagyok,

Ej! beh csiklandós fű ez.

MÁSODIK. Hop! leszálltam, itt vagyok.

Könnyű szellő, lengedezz.

HARMADIK. Hop! leszálltam, itt vagyok.

Gyenge harmat, permetezz.

NEMTÖKIRÁLY. Szüzleányszív dobogása bölcsöm,

Ki kér tőlem boldogságot kölcsön?

Szüzleányszív dobogása ringat,

Ott aluszom, s a kis lány kacsingat.

ÖTÖDIK. Kedvesb illat a virágnál,

És az illat én vagyok.

HATODIK. Ah! leszálltam, itt vagyok,

A sohajtás én vagyok.

HETEDIK. Szép leánynak ajakán

Minden csókért csók a vám:

Én mosolygó csók vagyok.

NYOLCADIK. Várjatok meg, várjatok meg,

Én az égő szív vagyok.

KILENCEDIK. Gyönyör úrfi én vagyok.

Mit csináljunk, hadnagyok?

TÖBBEN. Játszunk, játszunk!

MÁSOK. Micsodát?

NÉMELYEK. Méhcsoportot, rózsafát.

ELSŐ. A királyné én leszek.

MÁSODIK. Én kis gyenge raj leszek.

TÖBBEN. Mink is, mink is raj leszünk.

Andalogva és dönögve

Ágról-ágra röppenünk.

HARMADIK. Én virágzó rózsafa —

NEMTÖKIRÁLY. Álljatok meg, itt egy ág van,

Égi tőből sarjadék.

Hogy virúljon föld porában,

Itt mulassunk, itt enyelgjünk

Tiszta, édes illatábar.

MÁSODIK. Adsz-e rózsát, rózsafa?

HARMADIK. Pille vagy, te menj tova.

MÁSODIK. Ah! nem, én kis raj vagyok,

Szánj meg, oly szomjú vagyok.

HARMADIK. Mit ihatnál?

MÁSODIK. Harmatot.

HARMADIK. S mely jutalmát adhatod?

MÁSODIK. Csókot érte vagy hatot.

HARMADIK. Nem kell! nem kell!

MÁSODIK.

Meghalok!

- HARMADIK. Illatot szíj, azt adok.
 MÁSODIK. Szítottam, ah, s megrészegültem,
 Szárnvaimmal lankadok,
 Hullok, hullok, jaj, lehulltam,
 Rőt levelke ing alattam.
 Ah! beh jó itt, ah! beh lágy,
 Jertek, társak, itt fürödjünk.
 TÖBBEN. Jertek oda, mézet szedjünk.
 Rózsailat, rózsaharmat, rózsaaág,
 Ah! beh kedves, ah! beh édes, ah! beh lágy.
 (*A harmadikat sorra csókolják.*)
 HARMADIK (*sírva*). Jaj nekem, jaj! hagyjatok,
 Tüske szúrja lábamat.
 ELSŐ. Jaj nekem! jaj! bágyadok,
 Hangya csípi arcomat.
 MÁSODIK. Légy ijesztget, szunyog bánt,
 Hagyjuk e rossz tartományt.

MIRÍGY (jó).

- NEMTÖKIRÁLY. Hah! mi jó, mely fürtelem.
 NEGYEDIK. Rátekintni gyötrellem.
 KILENCEDIK. Képtelen fej, fejtelen kép,
 Mindene rút, maga sem szép.
 ELSŐ. Lába kéz, és keze láb,
 Hagyjuk itt e vad csodát.
 NEMTÖKIRÁLY. Vissza, vissza, vissza!
 A föld nem nekünk való,
 Durva, zordon és csaló. (*Elszállanak.*)
 MIRÍGY. Mit csinált itt e kölyökhad?
 Azt tudom, hogy rá rivaszték,
 S játszadozni elfelejt.
 S most, aranyfa, jőj velem,
 Ifjuságnak drága fája,
 Tán lehull a kor homálya,
 Almádat ha ízlelem.
 Asszonyod már nem keres,
 Mert bűvában epedezve,
 Nincs e tájhoz többé kedve;
 Megcsalám, és oda vesz. —

Áslak, áslak, addig áslak
Körmeimmel, míg kivájlak.

(Vájni kezd a fa tövében. A manók három felől jönnek.)

KURRAH. Mit találok, mely szerencse!

BERREH. Melly öröm, hogy összejöttünk.

DUZZOG. Szent a béke már közöttünk.

BERREH. Merre jártunk?

KURRAH. A hegyen túl.

DUZZOG. Én a völgyeken mulattam.

Hát te, bátya?

BERREH. Tengeren túl!

Elszakadt a bocskorom.

KURRAH. Egy boszorkányt hátba vágтам,

Elszakadt az ostromom.

DUZZOG. Fergeteg jött, a palástot

Összetépte hátamon.

BERREH. Mit csináljunk, mit miveljünk?

Zúg az éhség olyve bennünk.

KURRAH. Szép mulatság a zene,

Ím, egy régi cimbalom.

BERREH. Én egy rozszant hegedűnek

Régi fáját hordozom.

DUZZOG. Három a szám! hangotokhoz

Bodzasípomat fuvom.

KURRAH. Csendesen! mit látok ott?

BERREH. Mely dicső ág a kopáron!

KURRAH. Halljátok tanácsomat.

Készen vár ránk a szerencse,

Csak kezet kell nyujtanunk.

BERREH, DUZZOG. Halljuk, halljuk.

KURRAH.

A fa ott

Egy tündérnek égi fája,

S aki azt körmével vájja,

Az Mirigy, a vén gonosz.

Rajta menjünk, megkötözzük,

Hárskötéllal összefűzzük,

Hársfalyukba cövekeljük;

Míg világ lesz a világ,

Onnan el nem szabadul.

- A tündér ezt látni fogja;
S végtelen jutalmat ad.
- BERREH, DUZZOG. Úgy van, úgy van, s úgy legyen.
Itt teremjünk hirtelen. *(El.)*
- MIRÍGY. Ág, ki hitvány görbe ág vagy,
Hol pokolban ágazál el,
Hogy gyöködhöz nem jutok?
Vagy kívánod, ezt a földet
Hogy keresztül vájjam érted?
Megteszem! *(A manók rajta mennek.)*
- KURRAH. Ha meglehetne!
Most mozogj, ha tudsz, zsvány.
(Tünde és Ilma távolról látszanak.)
- MIRÍGY. Hah! kiket lát itt szemem?
Átkozottak, összetéplek.
- BERREH. Nem lehet!
- MIRÍGY. Megvakítlak.
- DUZZOG. Nem lehet!
- MIRÍGY. Bocsássatok,
Vagy hernyóvá változtatlak,
S pille lesz belőletek. *(A manók kacagnak.)*
Hah, hogy úgy van! nem lehet.
Kérni kell tán, és ígérni,
És ígértet meg nem adni. —
Oldjatok meg, gyermekim.
- KURRAH. Mondd fiadnak a vizekben,
Aki békát fojtogat.
- MIRÍGY. Maszlagot nyelétek-e,
Hogy reám dühültetek?
- BERREH. Tán nem ösmerünk, zsvány?
- DUZZOG. Jersze, száradj meg a fán.
- MIRÍGY. Mely bohóság tőletek?
E fa, látjátok, magában
Áll előttünk, elhagyatva;
Mert szerelmes ültetőjét
Megcsalám, és nem jön érte,
Átokkal néz e vidékre.
S mind e kincs nekünk marad.
Én tevém; de osztozunk,

Oldjatok meg, oldjatok meg.

És felezve osztozunk.

KURRAH. Új csalással súlyosodtál,
Hogy lepottyanj, mint a vackor,
S végezd undok létedet.

Jer, kövess, nincs irgalom:

Hársfalyukban fogsz hüselni,

Zárva, fogva mindörökre,

S élni, míg rossz lelked élhet;

Jer, ne szólj, mert mindhiába!

Egyszer szólj csak életedben,

Ezredévi rejtekedben,

Akkor is azt: jaj nekem!

(A manók hurcolják Mirígyet.)

MIRÍGY. Éj legyen napfényetek,

Méreg minden étketek;

Mérges harmat hintse meg,

És utálat főzze meg.

BERREH. Hadd beszéljen, míg beszélhet.

DUZZOG. Hársfalyukban majd regélhet.

MIRÍGY. Nyomorogjon lelketek,

Béna koldús testetek,

Mint a rossz szekér legyen;

Fájjon ülve, fájjon állva,

Csikorogjon ébren, alva,

És ijessen álmotokból.

Legvidámabb múltástok

Fogcsikorgatás legyen.

KURRAH. Jól van, jól, öreg; de menjünk;

Vagy szorítsak torkodon?

MIRÍGY. Jaj nekem!

KURRAH. Hah, csakhogy jajgatsz!

Jőj sietve, és ne nyögj. *(El.)*

(Tünde és Ilma, kik eddig rejtekben állottak, előjönnek.)

TÜNDE. Mit kell végre hallanom!

E gonosznak áldozatja

Voltanak hát üdveim?

Most gyanítom csalait,

S borzadozva nézek vissza,

Mint ki örvényt lát nyomában,
 Mellyen átkelt, szembehúnyva.
 Csongor, ah! gyanúm megölt
 Egy lakót, a bizodalmat
 E kebelben, mely híved;
 Most az újra éledez,
 S éledése több öröm,
 Mint birása volt előbb.
 S Éj, ki nem nagy bűnömért
 Fényhazámból számkivettél,
 S kis gyönyört és kéjt ígértél,
 Add meg őket s nem sohajtok,
 Foghatatlan évekért.

(A mandók visszajönnek s Tünde előtt térdre borúlnak.)

Keljetek fel, barna szolgák.
 Mindent láttam és tudok.
 Keljetek fel, már ezentúl
 Udvaromnak népei,
 Gazdagon jutalmaimmal,
 Böven, fényben fogtok élni.

KURRAH. Hála érte, hála s áldás!

BERREH. Mit parancsolsz, hogy tegyünk?

DUZZOG. Mit kívánsz, hogy ne tegyünk?

TÜNDE. E vidéken rejtekezve,

Vizga lesben álljatok,
 És ha kit látandatok,
 A fatőben megpihenni,
 Tartsátok meg itt kötözve,
 S jöjjetek hírt mondani. *(El.)*

KURRAH. Teljesítve lesz parancsod. *(Ilmahoz.)*

S lányasszonyka meg sem állna?

Vagy nem ösmer, úgy-e bár?

ILMA. Hát ki ösmer téged, undok?

KURRAH. Aki egykor fenn a kertben,

Balga néven nevezett,
 S csókjával megenyvezett.

ILMA. Hát te voltál? meglehet.

Ösmerem lépésedet.

KURRAH. És ha kérdenem szabad,
Mily neműnek ösmered?

ILMA. Sánta voltál, most bicegsz.

KURRAH. Kedves! — oh hadd illetem meg
Szép ruhája fodrait.

ILMA. Majd letépem, fülj meg rajtok. *(El.)*

DUZZOG. Vajjon! lássa bár az ember,
A hernyóból pille lett.

BERREH. Ráröpült a csipkefára
S pillangója elveszett.

KURRAH. Mit csevegtek? kémekekedve,

Jertek, álljunk leshelyünkre:

A jutalmak napja vár. *(El.)*

CSONGOR *(jó)*. Meddig égsz még e kebelben

Mint szorúlt tűz a hegyekben,

Oh, beteg szív régi búja?

Legrettentőbb háborúd

E kebelt még meddig dúlja?

A kivánság elhagyott,

Mely, mint rózsajkú méh,

Últ gyönyörnek kútfejénél;

Mely keservim éjjelébe,

Szebb jövőnek küldte fényét,

A reménység elhagyott;

Csak te vagy hú, csak te vagy társ,

Szünhetetlen gyötirelem;

Tél a szívnek, tél az észnek

Kétségb'ejtő szerelem,

Csak te nem hagysz, s mint sötét por,

Mint felhő a vész elől,

Hasztalan fut szüm előled.

(A manók leseikből kirohannak s megragadják.)

DUZZOG. Aki lelked van! megállj.

BERREH. Meg ne motszanj.

CSONGOR. Hol vagyok?

Mely szilaj hang zúg fülembé?

Oh ebek, hát véretekkel

Fessem a mezőt? el innen,

Vagy vasat nyel, aki bánt.

KURRAH. Ember, add meg magadat.

Éhen vesztél volna úgyis,

Most majd fellógasztanak. (*Megkötözik.*)

BERREH. Felmagasztalunk, ne búsulj.

DUZZOG. Ej! tudom, hogy majd lejönél,

Ha szemedbe pillant a dél.

KURRAH. Nem, nem! jobb ott a magasban,

Szellő hűti talpait.

BERREH. Varju száll a homlokára.

DUZZOG. Kár! kár! kár! szemét kivájja.

Jó éjszakát.

BERREH. Jó éjszakát.

KURRAH. Nemsokára látjuk egymást. (*A manók el.*)

CSONGOR. Csongor! erre kell-e jutnod,

Hogy szerencséd alkonyán

Pór kezek kötözzenek meg,

És gúnyolják sorsodat?

Hát vitézlő karjaidnak

Hol maradt el pártfogása?

Félni nem tudó szivednek

Győzhetetlen bátorsága,

Hol maradt az áruló el,

Pór kezektől, hogy ne vessz el?

Haj, nem ők! a fájdalom,

A kegyetlen ölyv, s a bánat

Győztek engem, s kötve tartják

Rég kifáradt lelkemet.

Hogy romoljak el, mi szükség

Ellenimnek összegyűlni?

Ellensége én magamnak,

Többet ártok, mint ölőim,

Többet, mint a várt halál. (*Zene távolról.*)

Hah! mi ez? mely hangzatok,

Mely varázsos zengemény?

Mért kelnek ki sírjaikból

A kívánat és remény?

Mért boronganak szememben

Boldog álm képei,

S mintha lelkem újra élne,

A szerelmnek és örömnök
 Várja vendég népeit.
 Engedek már, engedek,
 A megrendült idegeknek
 Nyúgalom kell s enyhület.
 Fájdalom! jó éjszakát,
 Csongor búcsút mond örökre,
 S kedvesének szép szeméről
 És gyönyöréről álmodik.

*(Lefekszik a fa tövébe s elszunnyad. Tünde s
 a manók jönnek.)*

KURRAH. Nézd, kegyelmes asszonyom,
 Híveid mit cselekedtünk,
 Egy zsványt itt megkötöttünk.

TÜNDE. Ó az, ó az — oh örök sors,
 Melly örömdíjt nevelél föl
 Annyi bának kínain! *(A manókhöz.)*
 Oldjátok meg őt vigyázva,
 S őrhelyére mindenik
 Álljon el, míg híva nem lesz.

(A manók feloldják Csongort s elmennek.)

Oh, kit e szív dobbanása
 Megjövendőlt vágyaimnak,
 Csongor, itt vagy, karjaimtól
 Többé el nem távozandó,
 Megkötöttek, Csongor; ah nem
 Ily kötelre vagy te méltó.
 Lelkeinket oldhatatlan
 És szelídebb lánc köti.
 Mégis e virágfüzért,
 A vadonnak koszorúját,
 Vedd s viseld, míg visszatérek,
 És nyugodjál; még nem illik
 Megzavarnom álmodat.
 Több gyönyörrel várom én azt
 Földérintni; még nyugodjál,
 S álmodd boldogságomat.

(Indul. Balga Ilmát hurcolva jő.)

BALGA. Hát hitetlen álnok asszony,
 Így kell futnod a világon,
 Mintha férjed már nem élne?
 Hányszor éhezém miattad,
 Hány ezerszer szomjuhoztam,
 Korhely, hitszegő teremtmény!
 És te — ördög tudja jobban —
 Addig merre sátoroztál,
 Hol nevettél, hol mulattál?
 Özvegyasszony képiben
 Így kell csalnod a világot?
 Állj meg s valld ki bűnödöt,
 Vagy tudom, hogy addig ütlek,
 Míg gombóccá változol.

TÜNDE. Melly időtlen szóvitály ez?

ILMA. Ah! segíts meg; a kegyetlen
 Balga megjött és veréssel
 S szidalommal üdvözöl.

TÜNDE (*Balgához*). Vakmerő! Bocsásd el őt.

BALGA (*elbocsátja Ilmát*). Ím, kegyelmes asszonyom. —

TÜNDE. És te, Ilma, mit határozál?

Válassz közte és közöttem,
 Mondd el: mégy-e, vagy maradsz?

ILMA (*szünet után*). Jobb szeretném mind a kettőt:
 Menni is, maradni is.

TÜNDE. Úgy legyen hát. Most vonúlj el,
 Légy hatalmas férjeden,
 S büntetésül addig hízlald,
 Mig mozogni s enni tud.

BALGA. A! kegyelmes asszonyom,
 Csókolom kis lábaidnak
 Legparányibb ujjait.

TÜNDE. Sok szerencsét! — Ilma, tedd, hogy
 Boldogságom ünnepén
 Senki itt ne háborítson. (*El.*)

ILMA. Jer, te gyilkos.

BALGA. Oh, te méz!

ILMA. Most az egyszer megbocsátok,
 S elfelejtem a pofont.

BALGA (*megöleli*). Oh, te drága oldalcsont.
(Mindketten el. Kevés idő múlva nagy roppanással egy fényes palota emelkedik a tündérja ellenében. Csongor fölébred.)

CSONGOR. Hah! mi bájra ébredek?

Mely szokatlan fény ömöl rám?

A lakatlan bús vadonból

E virágzó tömkeleg!

Mily szerencsés változás ez?

Mit jelent e rózsalánc,

Mely lehabzik vállaimról?

S e gyönyörfa, melly az emlék

Tükörével a mosolygó

Múltba visszaboldogít?

Mit jelent a fénylak ott,

Bámulandó koronája

A kopárnak? mindezek,

Mely hatalmas kéz csodái?

És valók-e? vagy talán

A hiú lég tüneményi,

S csúfolódnak álmaimmal?

(Tünde s utána hat kísérő leányi jönnek, fátyolozva.)

Mit szemlélek? mely sereg

Jó a fénylaktól élém?

És ki az, ki oly dicsőn

Jár elől a szép seregben?

Mely hatalmas csillagoknak

Fénye jó itt eltakarva?

Mért remegnek ízeim,

S mint a megrezzent ideg

Mért ad e szív kétesen

Fájdalomnak és örömnek

Egybetévedt hangjait?

Elborúlok e helyen,

Tisztelettel elborulva,

Lásson ösmert és nem ösmert,

S már imádott asszonyom.

TÜNDE (*egyedül közelebb jó*). Útas, aki e magánynak

Sérthetetlen szent határit

Altalhágni nem remegtél,
 Vakmerő te, szólj, ki vagy,
 Mellyik tartomány lakója,
 Mily szüléknek gyermeke?

CSONGOR. Haj! ne kérdezd honnomat!

Mely csapongva jár az égben,
 A madárnak fészke van,
 Melly ijedve fut vadásztól,
 A kis öznek völgy ölében
 Nyugodalmas berke van;
 Mely panasszal csörgedez
 A kietlen messzeségben,
 A pataknak medre van;
 Még a hold is, a mosolygó
 Fájdalommal messze bolygó,
 Végre békes hont talál,
 Bérc mögé nyugonni száll.
 Elhagyottabb én ezeknél,
 Ah, én hontalan vagyok,
 S a szülék, e lét adói
 Mennyi kínnak, gyötremnek,
 Szívemésztő üldözetnek
 Szültek átkos gyermeket!

TÜNDE. Vajha sorsnak üldözötte
 Elkerülted volna e tájt,
 S most ne érne itt veszély.
 Én, szánód bár és barátod
 Annyi búdnak hallatára,
 Még sem irgalmazhatok:
 Büntetésed szabva van már
 Visszavonhatatlanúl.

CSONGOR. Mondd ki bátran, és ne késsél
 Megnyugtatni lelkemet.
 Mondj halált rám s ajkaidról
 Azt öröm lesz elfogadnom.

TÜNDE. A halál nem büntetése
 Annak, aki halni vágy.
 Várj egyébre, s óva válassz,
 Mert választanod szabad:

«Vagy bolyongnod a vadonban
 Kell siralmas végedig,
 Míg csak bűnak és nyomornak
 Rajtad kedve telhetik.
 Ön magadnak üldözője
 Kór eszednek álmival,
 Futni fogsz és célt nem érni,
 Míg reményed oda hal;
 S akkor fájó zsibbadásban
 Únalomtól betegen
 Hamvadozni fogsz sötétül,
 Mint csillag, mely lemegyen.
 A ridegség s elhagyottság
 Lesznek néma társaid,
 A szív többé nem vigasztal,
 És az ész megszorít —»

CSONGOR. Szűnj meg, szűnj meg, és ne mondd el
 Régi szenvedésimet.

A ridegség s elhagyottság
 Voltak úti társaim,
 Vagy ha ők nem, üldözőim
 Válhatatlan kínaim.
 Már e büntetést kiállám,
 E tovább eltűrhetetlent:
 Mondj más sorsot, mondj halált rám,
 S esküszöm, nem mondok ellent.

TÜNDE. Ám, ha ez nem volna tetsző,
 S büntetésnek sanyarú,
 Halld meg, egy más sorsod is vár,
 Nem kevésbé szomorú:
 E virágos csendligetben
 A szerelem hív ölében,
 Mint a halmok csermelyének,
 Gyöngyvirággal koszorúzva,
 Víg dalokkal hangadozva,
 Kell lefolyni életednek.
 Hű kebelnek dobogása
 Lesz bölcsője álmaidnak,
 Hév ajaknak csókadása

Megfejtője vágyaidnak.
 A gyönyörrel fogsz fekünni,
 A gyönyörrel ébredezni,
 S elmúlt napjaid keserve,
 Boldogságba eltemetve,
 Mint regében ó csoda,
 Vissza fog mosolygani,
 S több örömnél lesz oka.
 Nézz körül, s ha tartja kedved,
 E gyönyörfa és ama lak
 Bús viránynak mezején
 Mind reád vár, mint sajátod,
 S boldog alkotójok — én.

(Hirtelen félrevonja fátyolát.)

CSONGOR. Tünde! — ah, vagy még ne higgyem

A csalóka tüneményt,
 E szavaknak, e szemeknek?
 Jaj, ha mégis álmodom!
 Nem, nem, e szem és az arc
 E kar és a rózsaujjak,
 E sugárból alkotott test,
 És e minden oly dicsően
 Egy tökélybe összetéve,
 Nem lehet más, nem lehet több,
 Egy van ily kép mindörökké,
 S csalhatatlanúl való.
 Tünde, Tünde, ah, te vagy!
 S annyi szenvedés után
 Nyugszom égi kebleden!
 Sírok égi kebleden! *(Megöleli.)*
 S szívom istenajkaidnak
 Halhatatlan csókjait.

TÜNDE. Csongor, ah, elfárad a szó,

És az ész elégtelen
 Elgondolni, elbeszélni,
 Amit e megáradott szív
 Érez és tud, sejt s ohajt.
 Jer, nyugodjál e karok közt,
 S hagyj nyugonnom karjaid közt.

Háboríthatatlanúl

Így fogunk mi csendben élni,

S a bajoktól messze lenni;

Hagyd virágzó ajkaidnak

Rám omolni csókjait,

És fogadd el ajkaimnak

Szívből áradt választ.

Megzavarhatatlanúl

Így fogunk mi kéjben élni,

S a világgal nem cserélni.

*(A kísérő leánykák mindinkább elvonulnak, míg utóbb
nem látszanak. Azonban az arany alma hull s messziről
ím ez ének hallatik:)*

Éjfél van, az éj rideg és szomorú,

Gyászosra hanyatlik az égi ború:

Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,

Ébren maga van csak az egy szerelem.

TARTALOM.

	Lap
A fátyol titkai	3
Marót bán	115
Csongor és Tünde.....	181

PH
3132
K5
köt.16

Kisfaludy-Társaság
Élő könyvek

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
